జాతీయ గీతాలు

సంపాదకుడు :

గురజాడ రాఘవశర్మ

ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడమి
కళాభవన్ - సైఫాబాదు
హైదరాబాదు-500004.

ప్రథమ ముద్రణ — 1973
ప్రతులు 2000

వెల పన్నెండు రూపాయలు
రూ. 12

ముద్రణ
దక్షిణ భారత ప్రెస్
ఖైరతాబాద్, హైదరాబాదు-4

తొలిపలుకు

స్వరాజ్య ప్రాప్తికై, ప్రజలు నడిపిన ఉద్యమాలు, చేసిన తపస్సు, త్యాగాలు తలచుకొన్నప్పుడు తీవ్రమైన తలంపులు, స్మృతులు రేకెత్తుట సహజము. ఉదాత్తమైన ఆదర్శాలు, ఉచితమైన నడవడి, ఉత్తమతమమైన నాయకత్వము ఆ దినముల విశిష్టత. జననము నాయ జీవితములో బంగారు పంటలు పండించిన దినములవి. దేశభక్తి పెద్ద ఎత్తున, వీరోచిత త్యాగ సంసిద్ధతగ మారిన దినములవి. హింసా రహితముగ, అధికారపు శక్తిని, ప్రతిష్ఠను నిర్భీతిగ ఎదుర్కొన్న కాలమది.

ఇది ఏదేని ప్రాంతమునకు, మతమునకు, కులమునకు సీమితమైన విషయముకాదు. అవిభక్త భారతములోని అన్ని ప్రాంతములలోను, నూతన జాగృతవాతావరణమే. సరిహద్దు, పంజాబు, బెంగాల్, బీహార్, గుజరాత్, మహారాష్ట్ర, ఆంధ్ర, తమిళ ప్రాంతములు పోటీలుపడి, వలసిన త్యాగప్రదర్శనములు చేయుచుండినవి.

తొలిసారిగా, స్వాతంత్ర్య సందేశము పల్లెలకుకూడా ప్రాకి మంత్రోపదేశము చేసెనా అన్నట్లు, అచ్చటనే ఎక్కువ సంచలనము కలిగించెను. బీహారులో రైతులు, గుజరాతులో రైతులు శిస్తుల నిరాకరణకు అనుమతి యిండని గాంధీజీని కోరుచుండిరి. ఎక్కడ బ్రిటీషుప్రభుత్వపు శక్తి, ఎక్కడ ఈ అమాయకులైన రైతులు! పొలాలు, యిళ్లు, పశువులు సహితము పోగొట్టుకొని, స్వరాజ్య యోధులుగ నిలువవలెనను కాంక్ష ఒక్కసారిగా ఎటుల ముంచెత్తు కొచ్చెనో !

విద్యార్థులు, యువకులు, యువతులు, రైల్వే కార్మికులు వారి వారికి అనువగు ఉత్సాహ ప్రదర్శనములు చేసి చేయూత నొసగు చుండిరి. వంగ విభజనచే అంటుకొన్న నిప్పు రాజుకొనుచునేయుండినది. జలియన్‌వాలా చిత్ర వధలచే అది ఒక్కసారిగ భగ్గుమని మండినది. సత్యాగ్రహ ఉద్యమములలో ఆ అగ్ని తన వేడిని తగ్గించుకొని, వెలుగును మిక్కుటముగ చూపినది. ఆ వెలుగే త్యాగరూపమెత్తెను.

సర్కారు నౌకరీని వదలువారు. వకీలువృత్తిని వదలువారు, కళాశాలలువదలి దేశమునకై సేవచేసెదమని వచ్చు విద్యార్థులు, మేము సారాయంగడివద్ద లేక విదేశ బట్టలదుకాణములవద్ద పికెటింగ్ చేసెద మని వచ్చు మహిళలు, హిందీనేర్పువారు, రాట్నాలు పెట్టువారు, వడకుట నేర్పువారు, ప్రభాత ఫేరీలు, జాతీయగీతముల పాడు దళములు, ముతకఖద్దరు ధరించువారు, యింకా ఎక్కువమంది వీరినందరిని ఆద రించువారు, తిలక్ స్వరాజ్యనిధికి ప్రత్యక్షముగనో, గుప్తముగనో ధనము నొసగువారు, యిటుల ఎన్నెన్ని పాయలుగానో పారెను ఆ పవిత్రధార !

అది త్యాగయుగము, తప్తకాంచనయుగమది. అహింస, సత్య సూత్రములపై నిలిచి, పరిపాలకులకు, వారి సహాయకులకు ఎట్టి హింసను తలపెట్టక, స్వరాజ్యహోమాగ్నిలో సమిథలగుటకు ముందుకు వచ్చు స్త్రీలు, విద్యార్థులు, రైతులు, కార్మికులు ఇన్నాళ్లుగ ఎచ్చట దాగియుండిరి ! వారి ఆవేశము, త్యాగోత్సాహము, వజ్రసంకల్ప నినాదాలు గ్లేషియర్‌లోని శతాబ్దాలుగా పేరుకొనిపోయిన మంచు దిబ్బలవలె, ఎక్కడ అణగియుండెను ! ఏ మహామంత్ర శక్తిచే, ఏ వేడికిరణముచే, దాని మేల్కొలుపో ! శైలనిర్ఝరము రీతి ఎగురుచు, దుముకుచు అడ్డుల తలదన్నుచు, అపూర్వ సంచలనముతో ఊగాడు జన ప్రవాహమునకు కారణ మేమి ? ఏ మహామానవుని పిల్లనగ్రోవి పిలుపది?

ఏ యుగములోనైన, ఏ ఇతిహాసములోనైన, ఏ అష్టాదశ పురాణములలోనైన ఊహించని రీతిగ, వ్యాస వాల్మీకులకును కల్పనాతీతమైన త్యాగఘట్టనలు చూచిన పవిత్ర ఉద్యమమది. లాఠీదెబ్బలకు జైలు శిక్షలకు, ఆస్తి జప్తులకు వెరవక, కేవలము ఒక తాలూకా, ఒక జిల్లాయనిగాక, దేశమంతటా అన్ని మతాలలో, అన్ని వర్గాలలో, ఇంత పెద్దఎత్తున, కోటీశ్వరుల మొదలు రైతులవరకు, ఎదుటివానిని పల్లెత్తి మాటయనక, కట్టెల, కత్తులతో పనిలేక, కష్టములు పడుటకు, భోగముల విడనాడుటకు, త్యాగముల కష్టములలోని మాధుర్యమును చవిచూచుచు "మా గమ్యమును చేరెదము, మా జన్మహక్కయైన స్వరాజ్యమును పొందెద"మని మాత్రము చెప్పుచున్నవాయనునట్లు ఎగురు జండాలచేబూని, మృత్యుకింకరుల సమక్షమున నిలిచిన శాంతి వాహినుల సత్యసంకల్పమును ఏ మహాకవియైన ఏ భాషలోనైన వర్ణించెనా? అట్టి కని విని తలవని వీరమహాకావ్యము ఆనాటి భారతీయుల దేశభక్తి మయమగు ఆచరణ.

రాజకీయములే ఆధ్యాత్మికకాయమును వహించినవి. దరిద్ర నారాయణుడే ఆరాధ్యదైవము. అంటరానివారు, వెనుకపడ్డవారు, జీర్ణించిన కుటీర పరిశ్రమలు, మూలబడ్డ రాట్నాలు పైకివచ్చి, ఎన్నడు చూడని గౌరవమును పొందినవి. పల్లెటూరి రైతువేషము భద్రవేషము, ఆదరణవేషమైనది. పరంపరానుగతములైన వైమనస్యముల విడనాడి, హిందూ మహమ్మదీయులు సోదర సౌహార్ద్రతల చూపిరి. శాస్త్రబద్ధులగు పండితులును తమ పట్టుదలల విడనాడి, హరిజనోద్ధరణకు సంకల్పములు చెప్పిరి. ఎంతటి సోదరభావము, ఎంతటి ఐక్యత, ఎంతటి ఆదర్శభావములు, ఎంతటి పవిత్రత ఆనాటి వాయుమండలమున కలిసియుండినవి !

భారతవర్ష చరిత్రలో ఎన్నో సముజ్జ్వల ఘట్టములు ఉండవచ్చును. కాలసైకతములలో వాని చిహ్నములు నిలిచిపోయి యుండవచ్చును.

బొబ్బిలి పదములు, వెన్నెల పదములు, గొల్లసుద్దులు, జంగం పాటలు, మేలు కొలుపులు, దరువులు, రగడలు, మొదలగునవి.

ఈ పదములే గేయములు. గానము - యుటకు ర్తించుటకుపయోగపడు నవి గాన , యములు. ఆ గేయము- గీతములు. అట్టి పదములతో కూడినవి జానపదుల హృదయమునకు సన్నిహితములుగా నుండి, వారికి సులభగ్రాహ్యమై, గానము యుటకు సు శావ్యమై వెలువడిన విజ్ఞాన పదములు. జానపదులు అను శబ్దములో, జనపదము అనగా అసంఖ్యాక జన బాహుళ్యమునకు స్థానము- నివాసము. పల్లెటూళ్లు, పట్టణములు కూడ జనపదములే-కాని పల్లెటూళ్ళ యీ పదము వాడబడుచున్నది. వారికి సన్నిహితమైనభాష, వారలతో కలసిమెలసి వ్యవహరింపబడు భాష, వారి మనఃప్రవృత్తులను వ్యక్త ము యుభాష, వారల ప్రబోధింపననువగు భాష వారి వీనులవిందై పసందగు య ఛందోమయ భాష జానపద భాష, యనిన - రుకాదు.

జానపద గేయములు బహు విధములు. నవరస పద భూయిష్ఠముగ కూడ యుండును. ముఖ్యముగ కరుణ, వీర, శృంగార, హాస్య, భక్తి, రస ముల నాప్పారునవికొల్లలు. ఈ గేయములు ప్రజాహృదయ పీఠమున స్థిర నివాసమేర్పరచుకొని , టికిని స వములై, జాతికి చైతన్య పదమై నిద్రాణ స్థితి నుంచి మేల్కొలుపుచున్నవి. ఇంతకు పూర్వము, ఎందరో మహాకవులు తద్రసానందపూర్ణులై, తాదాత్ర్యమునొంది యములు వెలువరించిరి. తద్రసా విష్టులైన కవుల మనఃపద్మముల జాలువారిన మకరందబిందు సందోహమే యీ గేయములు. కనుక , టికిని యివి పజాహృదయముల వీడక భావాంబరమున ప్రతిధ్వనించుచున్నవి.

ఉ దా హ ర ణ లు

భక్తి వేదాంత , యములు :- (రామదాసు ర్తన)

ఏమిరా ! రామా ! నావల్ల , ర, మేమిరా రామ ! ఏమి రామ ! యీలాగు కష్టము నీ మహిమో ! నా పారబ్ధమో ॥ఏమిరా॥

ఏమి జన్మము: ఏమి వనము! యీమాయకాయము! ॥ఏమి జన మ ఏమి వనము॥

'౧రమా హృదయేశ్వరా, భక్తజన- చిత్తజలరుహ భాస్కరా ! కారుణ్య రత్నాకరా ! నీ- గతి కావవే ! నారాయణా !

౧రామ నీ నామ మేమిరుచిరా ! ఓరామ నీ నామ మెంత రుచిరా !

'తక్కువేమి ? మనకు—రాముండొక్కడుండు వరకు.

ఏ ిరున నను దయజూచెదవో ! ఇన వంశోత్తమ రామా ! నా తరమా, భవసాగర మీదను, నళిన దళేక్షణ రామా!

౧రామనామం-మరువాం- మరువాం సిద్ధము- యమునికి వెరువాం, వెరువాం.

కోదండ రామ! కోదండరామ ! నీ దండమాకు, నీవెందుబోకు, వా ల ! నీకు వద్దు పరాకు.

పరాకు సేయుట పాడికాదురా, పరమ పురుష ! వరద !

ఓ బొజ్జ గణపయ్య! నీబంటు నయ్య! ఉం డాళ్ళ మీదకు-దండుబంపు

బాల గేయములు

చేతిలో వెన్నముద్ద చెంగల్వ పూదండ.

గంగగోవుపాలు గంటెడైనను చాలు. కడవడైన మి ఖరము పాలు
'వేమన'

చందమామరావె, జాబిల్లిరావె, కొండెక్కిరావె, గోగుపూలు వె !

శృంగార గేయములు

గొ వారి వాడలను - కృష్ణమూర్తి ! నీవు, ఏమి పనికి వచ్చినావు కృష్ణమూర్తి !

ఒప్పుల కుప్ప, ఒయారి భామా !

కాటుక-కంటికి బెట్టి, కడవ- చంకను బెట్టి-కళ్ళనీళ్ళు కడవ- నిండెను గదరా ! ఛల్ మోహన రంగా !

బావా బావా పన్నీరు ...

సిరి సిరి- మువ్వా—

వీర రసోచిత గేయము

కొండవీడు- మన రా - కొండపల్లి మన రా - కాదనువాడు - వాదుకు వస్తే, కటకం దాకా మం రా-

రామ రామ! (రామా రామా! రామా రఘురామ! (తానితందనాని)

సెలయేరు పాటలు

గంగమ తల్లికి—చెంగల్వ పూదండ, కాళింది - తల్లికి- కల్వలదండ.

పల్లె పదములు

హరి హరీ నారాయణా ! ఆది నారాయణా ! కరుణించి మమ్మేలు కమల లోచనుడ !

వానలు కురవాలి—వాన ముడా !

వరి- లు పండాలి వాన వుడా !

పారిపోయిన మా బావ, పరుగెత్తి రావాలి ॥ వాన దేముడా ॥

కోలాటపు పాటలు

మెళ్లో ముత్యాల పేరు—ముద్దుగుమ్మ ! బంగారుబొమ్మ !

చక్కని గోపాల కృష్ణుడమా , వేణు నాదుడమా

కృష్ణమా ! గోపాల బాల కృష్ణమా !

గోవింద భజరేకృష్ణమ్మా! గోపాల బాల కృష్ణమ్మా!

మేలుకొలుపులు

తెల్లవారవ చ్చె, తెలియక నా సామి,

మ ళ్ళ పరున్నావు లేరా సామీ ! మేలుకో !

 రైన కస్తూరి - తిలకము జారెను,

 ిర్చి దిద్దవలె, మేలుకో ! కృష్ణా ! మేలుకో !

లాలి పాట

రామాలా , మేఘశ్యామాలా ; తామరస నయన, దశరథ తనయలా ,

జోలపాట

లాలి బంగరు బొమ్మ ! లాలి మాయమ్మ !

లాలి ముద్దులగుమ్మ , లాలి సీతమ్మ ! లా .

గుమ్మడిపాట

గుమ్మ , గోపి వీ, గుమ్మ కన్నతల్లి !

గుమ్మడిని పొడసూపగదవే ! అమ్మా గోపెమ్మా !!

మంగళహారతులు

రామచంద్రాయ ! జనక రాజజా మనోహరాయ

మామకాభీష్టదాయ – మహిత మంగళమ్.

జయ మంగళమ్ – నిత్యశుభ మంగళమ్.

విజ్ఞాన వేత్తలైన పండితుల గ్రంథములున్నవి. కొంత విద్యాగంధము గలిగి ప్రబోధము సేయ-శక్తిగల విద్యావంతులున్నారు. వారిదిగాని, వీరిదిగాని, సామాన్య జన హృదయమునకు సన్నిహితము కాగలభాష కాదు. ఏ కొంచెమైన ప్రబోధము యదగినను, వారితో సమైక్యము కాగల పరిభాష, వారి నాకర్షింపగల భాష. వారి హృదయాంతర కష్ట నిష్ఠురములను, భావములను పైకి వెలార్చగల భాష, పోకడగాని, అరుదు. అట్టి జానపదగీతములైన కాలవశాత్తు తాత్కాలిక ప్రయోజనాత్మకములైనను తదుపరి కూడ సజీవములై నిలువగలవు.

సరియైన పదముగాని, పదముగాని, గేయముకాని, యావేశముతో పైకుబుకినప్పుడు జాతిని కదలింపగలుగును. అవియే జానపద జీవనమును ప్రతిబింబింపజేయగల వాఙ్మయమణి ముకురములు.

జానపద గీత కవిత్వము

జాతీయ కవిత్వమునకు గేయము ఆలంబనము, సులభ గ్రాహ్యము. ప్రచారమునకు పరమసాధన. ఈ గేయములు అంత్యనియమ ప్రాసలతో, యతులతో,

యించుమించు మా తాళఛందస్సులకు, లయ, తాళములకు సరిపడు, గతులతో, పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములతో, కొన్ని వలమొక చరణము వరుసతో, అ. క బా ల సాగినవి కవుల ఛందోరీతులు. కనుక , తొలుత శివకవులుకూడ సామాన్య పజా పబోధమునకు ద్విపదల గేయములుగా వెలువరించిరి.

జా యత

జా య గేయములలో సమ గ జా యత వెల్లివిరియవలె. జా యత యనగా, జాతి యొక్క ఔన్నత్యము, ఆత గౌరవములకు సంబంధించినది. అంతియేగాక, జాతియొక్క సహజ సంస్కృతి, ఉదాత్త సం దాయములను, తరతరాలు అందింపగల అవిచ్ఛిన్న వనది.

ఉదాహరణ :- ('చిలకమర్తి' కమ్మని కలకంఠ పలుకు :-

భరత ఖండంబు, చక్కని పాడియావు,
హిందువులు లేగదూడలై యేడ్చుచుండ,
తెల్లవారను, గడుసరి గొల్లవారు,
పితుకుచున్నారు, మూతులు బిగియగట్టి.

ఇందు సమ గమైన జాతి, సమ గమైన పాడి. హిందువులు -గదూడలై యేడ్చుచుండ సమస్త భారతావని కుందు కష్ట నిష్ఠురములు, తెల్లవారను గడుసరి గొల్లవారు, గడుసరి కఠిన ప్రభుత్వము, పితుకుచున్నారు మూతులు బిగయగట్టి; జాతినంతను బంధించి, సమస్తము కొల్లగొట్టుచున్నారు. తెల్లవార కడ తెల్లవారు అను గడుసరి వారు. ఇంచుకయైనను లేగదూడకు తన బిడ్డకు చిక్కనీక పిండు కొని పోవుచున్నారు. ఇచ్చట చిన్ని నా పొట్టకు (రామరక్షకాదు. ఇచ్చట స్వార్థమునకు తావు దు. నిస్వార్థమైన ఆర్తరక్షణలో పర యన్పును కాంక్షించుట పరమార్థము. ఈ పద్యము సమకా న దుస్థితికి వ్యంజకము.

మహాకవి, గురుజాడ:-

శమంటే మట్టి కాదోయ్, శమంటే మనుషులోయ్,
శమును ప్రేమించుమన్నా, మంచి అన్నది పెంచుమన్నా,

వట్టి మాటలు కట్టి పెట్టోయ్, గట్టి మేల్ తలపెట్టవోయ్,
శాభిమానం నాకు కద్దని, వొట్టి గొప్పలు చెప్పకోయ్,
పూని ఏదై నాను-ఒకమేల్ కూర్చి జనులకు- చూపవోయ్,
చెట్టాపట్టాల్ పట్టుకొని, దేశస్థులంతా, నడవవలెనోయ్,
అన్నదమ్ములవలెను జాతులు మతములన్నీ మెలగవలెనోయ్,
ఈసురోమని మనుషులుంటే, శమేగతి బాగుపడునోయ్.

ఇట్టి మానవతా పబోధకములైనవి కోకొల్లలు.

"వాత పూత లెరుంగని సామాన్యజనులు రసోద్రిక్తులై ఆలపించు మధుర భావ యములు జానపద గీతములు." అని యొక సాహి ధురంధురుడు.

"జానపద గేయములందుండు, జా యతలు-నానుడులు- వింత వింత పలుకుబడులు శిష్టు లాకళించుకొనవలసిన యమూల్య సంపద, నవ్యభారత పున ర్నిర్మాణావసరమున వివిధ ప్రణాళికా ప్రచారమునకు, పజా పబోధమునకు, జానపద కవితారీతులు, ఉపయోగించునంతగా, తదితరములుపయోగ పడవన్న నతిశయోక్తి కాద"న్నారు ఒక జానపద సాహిత్య సంకలన కర్త.

పదములో సహజో కము, ఆనందదాయకమగు సరళత యుట్టిపడు చుండును. గేయములకు, యొక ఆవేశము, సన్నివేశము, మంచి యితివృత్తము కావలె. ఆ ధారాశుద్ధిగల కవివాగ్విభూతికి సాటి వేరొండు దు. యములు, కళా సరస్వ కంఠాభరణములు.

గద్యముగాని, పద్యముగాని, గేయముగాని, ియా వైవిధ్యము కల వైనను, సమకాలిక సంఘ వన పతిబింబములై యుండును.

హృదయము భావపరిపూర్ణమై, రసార్ద్రమై వెల్లివిరిసినప్పుడు, కవుల వాక్కుల కమోఘ శక్తి పాభవములతో కూడిన సుధా స్రవంతి జాలువారును. ఆయా భావములు సహజ ఛందోబద్ధములై అక్షరాకృతినందును, అంతర్గర్భిత మైన ప్రజాశక్తిని, పజ్జ్వలింప సి, కర్తవ్యతా పబోధము సి, భక్తి (శభక్తి) శిక్షణ , జాతిని, సమైక్య పరచి, ఒక్కమాట వినిపింపగల, ఒక్క త్రాటి నడిపింపగల, మహానాయకుడుద్భవించుకాల మాసన్నమైనప్పుడు, జరుగు మహా

బోధవాయు ప్రసారముల జాతి స్వార్థము విస్మరించును. ఒడలు మరచి, సర్వార్పణకై సంసిద్ధమగును. అట్టి జాతి సన్నిహిత హృదయమును _ జ పరుప గల . యముల యావశ్యకత కలిగి మహాకవుల హృదయములనుండి ప్రబోధా త్మక గేయములవతరించినవి.

మేలుకొనుమీ భరతపు తుడ
మేలుకొనుమీ ! సచ్చరిత్రుడ
మేలు కొనవయ్యా ! వత్సా మేలుకో (మంగిపూడి)

జా య భావో కులైన కవులకు స్వాతంత్ర్య సమర దుందుభి మోయించు సదవకాశము లభించినది.

గేయముల ప్రయోజనములు

ఇందుకొన్ని సార్వకాలికములు, కొన్ని తాత్కాలికములు, ఈ తాత్కాలికములు, తాత్కాలిక ప్రయోజనార్థములేగాక, విజ్ఞాన ప్రదములై, ఉత్తమ ధ్యేయములతో యొప్పారుచున్నవి. ఈ యు _ జకరములగు సూక్తులు, ప్రబోధములు, స్వరాజ్య సముపార్జనలో, జాతి మనుగడ గాక, మోక్షసాధనకు సంపత్తిగా కూడ వినియోగపడునవి కొన్ని కలవు. గీతాసారమే, సాధన. ఇందు కర్మఫలత్యాగము,సర్వార్పణ ముఖ్యములు. అనాసక్తయోగము, దీక్ష, స్వాతంత సముపార్జనకై సర్వ త్యాగము. ఇందు స్వార్థములేదు. త్యాగమే .ృయము. పర యస్సే ఆనందము. ఈ సోపానముల నధిష్ఠింప యు ప్రయత్నములే జా య గీతముల ప్రయోజనములు.

వైతాళికులు

1921 అసహాయోద్యమమునకు పూర్వము నవ్యసాహిత వైతాళికులగు (చిలకమర్తి, గురుజాడ, రాయప్రోలు, చెన్నాపగడ, మంగిపూడి, మొదలగు వారెందరో తమ వీర విప్లవాత్మక . యముల , ప్రజాబాహుళ్యము ను _ జ పరచినారు. ది. 9-5-1907న, మహానాయకుడు లాలా లజపతిరాయిగారిని ప్రభుత్వము, రాజ ద్రోహ రము క్రింద బంధించి, మాండలే జైలునకు ప్రవిం నప్పుడు-

"చిలకమర్తి" :—

చెరసాలల్ వర చంద్రశాలలెయగున్ - దోయి గావించు, న
య రదండల్, విరిదండలయ్యేడును, హేయంబైన చోడంబలే
పరమాన్నంబగు, మోటుకంబళులె, తాల్పన్(బట్టు సెల్లాలగున్
స్థిరుడై, యేనరుడాత్మ శమున భక్తింగాల్చునప్పట్టునన్.

ఉ॥ ఎందరు గుందకుండ, మరియెందరు బందెల కందకుండ, నిం
కెందరు శముల్ విడిచి, యీడిగలన్ బడకుండ, యెవ్వ
చందమునన్ ᐟᐟమంబడక, చప్పన చొప్పడు। స్వరాజ్యమో
హైందవులార ; చింతిలకు । చెరసాలల గుమన్నచో.

భరత ఖండంబె, యొక గొప్ప బందెఖాన
అందులోనున్న ఖయిదీలు హిందుజనుల
యొక్క గది నుండి, మార్చి వేరొక్క గదిని
బెట్టుటేగాక, చెఱయంచు, వేరగలదె ?

శభక్తి పరాకాష్ఠలో ద్వంద్వాత భావనా శక్తి యెట్లు యిమిడినదో గమనింతము.

1921 అనహాయోద్యమ ప్రారంభమున, గాంధీ మహాత్ముడు విజయ శంఖము పూరించినాడు. ఆ శంఖధ్వని ప్రతిధ్వనించిన మహాకవుల హృదయములలో సాక్షాత్కరించినది స్వాతంత్ర్య వత. తద్దేవతా కరకంకణ ఝణం ఝణ ధ్వనులలో వీర విప్లవ గీతములుప్పతిల్లినవి. తదాలాపన గీతా పబోధమై జాతి నుత్తేజపరచి, కర్తవ్యోన్ముఖ మొనర్చినది.

ఎందరో కవులు కూడ, యీ యుద్యమమున తాదాత్మ్యము జెంది, కృష్ణ జన్మస్థానమలంకరించి, స్వీయజీవితమును, జాతిని, పునీతమొనర్చి జన్మసార్థకత చేసికొనినారు. ఇంతకంటె యుత్తమ మాతృసేవ శసేవ -దుకదా ! పారతంత్ర్య శృంఖలములు పటాపంచలుచేసి స్వాతంత్ర్య యహో తలుగా నిలబడిన వీరి జీవితము ధన్యము.

-

ఈ యుద్యమములో ఎందరో మహాకవులు పాటలు, పద్యములు, గేయములు, గానం సినారు. ౖ బలి పల్లి, తుమ్మల, జాషువా, దువ్వూరి, వెంకటామానాయుడు బసవరాజు, గరిమెళ్ళ, జగన్నాథదాసు, మంగిపూడి, అబ్బూరి, కో టి, దాశరథి, కాళో , గురుజాడ మొదలగు వారి సేవ మరపురానిది. ఈ అపార కృషిలో పత్యేకముగ గాంధిగారి ఆత కథ, మహాత్మకథ, పేర్లతో ఉత్కృష్ట గ్రంథములు వెలువరించిన ౖ తుమ్మల సీతారామమూర్తి గారెంతయో ధన్యులు. స్వరాజ్య సమస్య, నవకాళి, స్వరాజ్య ఢంకా, స్వరాజ్య నవనీతము, స్వరాజ్య తాంబూలము, మొదలగు ఖండకావ్యములు వెలువరించిన కవులెందరో కలరు. వారలందరికీ నా కృత తలు.

అపారమైన శభక్తి, అఖండమైన స్వభాషాను రక్తి, అ పతిహతమైన జాత్యభిమానము కలవారగుటచేత, , యిట్టి గేయములు వెలువరించినారు. ఇవి పవిమల కవిగం ర ధీర మానస సంపుల్ల సురభిళ దివ్యకుసుమములు. ఇవి వాడవు. జాతి హృదయములనుండి వీడవు. వలసినప్పుడు తోడుసీడయి శక్తి న్నొవింప యగల పారిజాతములు.

భా ర త జ న ని

శ్లో॥ జననీ జన భూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ
'జననియు, జన్మభూమియును స్వర్గముకంటెను మాననీయముల్'

పవిత్రమైన జన్మ పసాదించి, ఆబాల్యము అనురాగామృతము చిల్కి, హృదయమునకు హృదయముగ హత్తుకొని, పెంచి, పెద్ద సిన తల్లి, సర్వ జంతు సముదాయక కల్పవల్లి.

న మా తుః ప ర దై వ తం

తల్లిని మించిన దైవమొండులేడు. అట్టి సర్వారాధ్యయగు తల్లికి గూడ కన్నత యీ ధాత్రీమతల్లి. ఆ బంగారు తల్లి చల్లని యొడిలో పెరిగిన సంతతి యీపెకెంతయో ఋణపడియున్నది. సర్వ వన ప్రదాయిగు ఆ తల్లిని స్మరించి యీపె దివ పాద పంకజములకు ప్రణమిల్లని ప్రాణి యుండడు. ఈ ఉదాత్త కమ య భావనలో, యొడలు తెలియక ఉప్పొంగిన కవి మూతములు.

వర్షించిన మధుర మంజుల సుధా స్రవంతులు శ్రమాత కర్పించిన సుపాద్యములు.

వందే మాతరం —బంకించంద్ర చటర్జీ

జనగణమన —రవీంద్రనాథ ఠాకూర్

దేశమును ప్రేమించుమన్న,
మంచి అన్నది పెంచుమన్నా —మహాకవి గురుజాడ

ఏ దేశమేగినా యెందుకాలిడిన,
ఏ పీఠమెక్కిన, ఎవ్వరేమనిన,
పొగడరా నీతల్లి భూమి భారతిని,
నిలుపరా నీ జాతి నిండు గౌరవము —రాయప్రోలు

వందనమిదె గైకొనుమీ! భారత జననీ!
భారత జననీ! మా పాలిటిరాణీ!
ముప్పదికోట్ల జనమునకు మూల మాతవు,
మూల మాతవు-మాపాలి దేవతవు. —గరిమెళ్ళ

'మేలుకొనుమీ! భరత పుత్రుడ!
మేలుకొనుమీ! సచ్చరిత్రుడ
మేలు కొనవయ్యా! వత్సా మేలుకో! — మంగిపూడి

జోహార్, జోహార్, భారతమాతా,
జోహార్, జోహార్, జోహార్,
శారద శుభ్రవియత్తల పథమున,
సంచరించు నీ రథము
నీ మృదు లా గాన ప్రబుద్ధము
నిత్యము మా మనము — దువ్వూరి రామిరెడ్డి

నిన్ను నెన్న మా తరమా! నిరుపమాన భరతమాత
మిన్నవై యఖిల భూములు కన్నతల్లి, కల్పవల్లి! —మంగిపూడి

దండాలు! దండాలు! భారతమాత —వడ్డాది

అవి అందుకొని దీవించు భారతమాత —పూడిపెద్ది

ఎంత చక్కని తల్లివే! రాణివే!
యెల్ల భూములకు, నీవు;
పుడమి డియకు కొప్పున పూలదండ
పొలుపుగల మా జన్మభూమి భారత ధాత్రి — కాటూరి

జయ జయ జయ ప్రియ భారత
జనయి , దివ్యధాత్రి
జయ జయ జయ శత సహస్ర
నరనారీ హృదయ త్రి — వులపల్లి

జలకంబులాడించు చెలికత్తెగద నీకు గనకాంబు జాహ్ళ గంగా భవాని,
తలమీది గుండు మల్లెల దండ గద నీకు నత్యున్నతోరు హిమాలయంబు,
పూత బంగారు సొమ్ముల పెట్టెగద నీకు సిరి వెలంది చరించు సింహళంబు,
ముద్దుగారెడు నిగ్గుటద్దంబుగద నీకు నిండారు హిందూమహాంబురాశి.

ఇట్టి నిను జూచి బిచ్చంబు బెట్టుమనుచు
నన్ని దిక్కులు యాచించుచున్నవమ్మ!
ఐకమత్యంబు గల్గి నిన్ననుభవించు
కొరత పూరింపవే! మాకు భరతమాత! —జాషువా

'జయ భారతావనీ! జయలోక పావనీ! శాంతి సుఖదాయినీ! జననీ! నమస్తే
సకల సంపత్ఖనీ! సస్య నందనవనీ! ఆసేతు సీతనగ హాటకావని, జననీ!
చత్వారింశత్కోటి జయ ఘంటికాధ్వనీ। సాత్రికోటి భుజబల మహా వాహినీ
—వరదాచార్య

ఓ జనతా! నతాంజలిపుటో వ్వలకోష్ణ నవోష్ణ రక్త ధా
రా జలసిక్త పాద కమల ద్వయ శోభి మనోజ్ఞదేహరే
ఖా! జయభారతీ! యుగ యుగమ్ముల పున్నెము, పంటవీవు, నీ
పూజకు తెచ్చినాడ నిదె పొంగిన గుండియ నిండు పద్దెముల్
—దాశరథి

ఇట్టి మాతృ పూజా మందిరాంగణమున దశ దిశల ్రీకాంతులు వెద జల్లు జా య పతాక యీ జాతికి ప్ర ీక.

జా ీయ జండా

ప్రతిజాతికి, ఒక   ్యేక సంస్కృతి, దాని కనుగుణ్యముగా ప ్యేక జండా యుండును. ఆ జండా రెప రెపలలో జాతి పుట్టుపూర్వోత్తరములు వ్యక్తమగుచుండును. జాతి సమగ్ర స్వరూపమునకు సమైక్యమునకు జండా యొక చిహ్నము.

స్వాతంత్ర్యజాతికిది - చక్కని వెలుగు
జాతి పేరు జగాన - స్థాపింపగలుగు.

జాతి వర్ణ కుల మతా ీత ధ్యేయమునకు ప్ర ీక యీ పతాక. అజ్ఞానాంధ కారమున తోవగాన కలమటించు వారి ి కరదీపిక- వీరయోధగణమునకు వెన్నెముక, స్వేచ్ఛాకాశమున కాంతుల విరజిమ్ము సుధాచంద్రిక యీ పతాక.

తొలుత 1916లో లక్నో జా య కాంగెసు సభలో, హోమ్ రూలు జా ీయ పతాకగా, యెగురవేయబడినది. తదుపరి 1921లో మహాత్మా గాంధీ సలహాననుసరించి, బందరు అంధజా ీయ కళాశాలోపాధ్యాయుడు . . పింగళి వెంకయ్యగారి చిత్రింపబడి కాంగ్రెసున కందింపబడినది. ఎద్దుకంటికి యెర్రగుడ్డవలె, మన మూడు రంగుల జండా, బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు, గుండెపోటయి పోయినది. వారి యూనియన్ జాకు స్థానమున, యీ జండా అధి ష్ఠానమేర్పరచుకొనుచున్నదని యుడికిపోయినది వారి హృదయము. నిలువెల్ల ద్వేషాగ్ని, కోపాగ్ని చుట్టుముట్టి, తమ పశుబలముతో భారతజాతిని సమూల ముగా మట్టుబెట్ట పయత్నించినది. జండా అనునది వలము మూడు రంగుల గుడ్డ లికకాదు. పతి పౌరుని హృదయాంతర్మయ వత. దాని యునికియే జాతికి మనికి. అందు యీ జా య పతాక పతిష్ఠంబన ర్పడు సర్వనిరో ధములనతి మించి,జయించి, స్వేచ్ఛాకాశములోవిహరింప, సర్వార్పణ చేసినారు స్వాతంత్ర్యయోధులు. అవసరమైనప్పుడు, జాతి సర్వస్వము జా య జండా పతిష్ఠకై సర్వార్పణ సినది. తత్ప్రతిష్ఠాపనాయత్నములో వారి వీర విప్లవ గం ర నినాదములు భూమ్యాకాశములు పతిధ్వనించినవి.

'ఝుండా ఊంఛా రహే హమారా,'
"జండా యెత్తర, జాతికి ముక్తిర,'
'పతాకోత్సవము సేయండి !'
'ఎత్తం స్వరాజ్య జండా !'
'ఎగురవే! వినువీధి-ఎగురవే! జండా,'
'సౌఖ్యప్రదాతగా, జా ·య జండా!'
'ఖాండాంతరముల ఖా తిగాంచి
జయముగూర్చిన జండా.'

ఈ జండాను స్వాతం త్ర్యయోధులు, కరకమలముల ధరించి, వీరవిప్లవ గీతములు గానముచేయుచు పరవళ్లు దొక్కినారు.

ఇదియే జా య జండా!
జాతి కిదియే పాణము, మాన ॥మిదియే॥
ఇదియె, స్వరాజ ధ్వజము, అదుము ఫిరంగీల హజము।
కదనమునకు-దీనిబట్టి-కదలు-శాంతి-ప్రతినబట్టి॥
కాయము, బుద్బుద పాయము-హేయము,
. ్యయము మాకు, సం-పూర్ణ స్వరాజ ము
పాయని-యశము-జగాన నింపెదము-
నీయా ల, శిర-సావహించెదము ॥ఇది ॥

తొలుత జండాలోని రంగులు జాతి మతములకు అంతరార్థములుగా నిరూపింపబడినవి. చివరికివి జాతి మతా ·త ్య సంపదలుగా నిర్ధారణ చేయబడినవి. కుంకుమపూవు రంగు శౌర్యము, త్యాగ లమును సూచించును. ఆకుపచ్చ-అకుంఠిత భక్తి విశ్వాసములను, శూరత్వమును చాటును. తెలుపు-స్వాతంత్ర్య పోరాటమునకు పాతిపదికములైన సత్య అహింసలకు పత్ష నిదర్శనము. రాట్నము-గ్రామ వనమును, రైతు కారి కత్వమును, స్ఫురింపయును.

· టి రాజా ంగపరిషత్తు యీ పతాకంలోని రాట్నము ·సివైచి, దాని ` నమున అశోకుని ధర చక్రమును నిర్ణయించినది. ఈ అశోక ధర చ కములో కూడ రాట్నచిహ్నమైన చ ~మున్నది.

సాహస త్యాగాలు—శాంతి సత్యాలు
ఆత విశ్వాసాలు-ఔదార్య భావాలు
ఆడనీరా! యెగిరి—ఆడనీరా: విప్పి
హాయిగా. భారత—జా ీయ జండా!
వీరాధివీరుల, వేడి నెత్తురులపై
విజయస్తంభాలపై—వెలసిన జండా ॥ఆడనీరా॥

జండా సత్యా గహోద్యమములు శ ం లో నలుమూలలా ఆయా రాష్ట్రములలో విజయవంతమైనవి. 1923 మే 1 వ దీన నాగపురమున జండా సత్యాగ్రహోద్యమము బయలు రినది. రాష్ట్ర రాష్ట్రములనుంచి - లాది స్త్రీ పురుష సత్యాగ్రహులు పాల్గొనినారు. ఆంధ్ర స్త్రీ వాలంటీర్లలో తొలుత నిలబడినది ్రమతి సుభద్రా వి యొకతె. కోటికి పడగెత్తిన అపర కు రుడు ్ర జమునాలాల్ బజాజ్, సత్యాగ్రహము - సినందుకు అరెస్టుచేసి, పభుత్వము రూ. 3000 లు జరిమానా వేసి, దాని క్రింద ఆయన కారును జప్తు సి వేలము పాట పెట్టగా, కొనువారు లేక, చివరకు కఠియవాడలో ప్రభుత్వము సొము సికొనినది. అంతటితో యుద్యమము చల్లారలేదు. 1923 జూలై 10 వ దీ కాం గెసు అధ్యక్షుడగు సర్దార్ వల్లభభాయి పటేల్ దీనిని అఖిల భారత ఉద్యమముగా పట్టి సత్యాగ్రహమున ప్ర- శించి, విజయమొందెను. దానితో జా యజండాకొక పవిత్రత, సార్వజనీనత, గౌరవప్రాముఖ్యములు యేర్పడినవి. రథోత్సవములలో వాలం- యర్ల కవాతులలో, సభలలో, సర్వే సర్వత్ర జండా లేని సమావేశముగాని, జండా - బూనని స్వాతంత్య యోధుడుగాని లేదనిన అతిశయోక్తి కా. రదు. ఈ జండా పతిష్ఠకై పాణములొడ్డి, లాటీపోటుల బాధలు భరించి, జరిమానాలు, ఆస్తినష్టము, పొందిన యనేక ఉదంతము లున్నవి. 1930 ఏపియల్ 6 వ తేదీన బందరులో కుండు పట్టణ మధ్య భాగములో కో. టి మధ గల స్తంభము పై జండా పతిష్ఠించుటకు పట్టణ కాం గెసు ్ర స్వామి తత్వానందను, గురజాడ రాఘవశర ను నియమించింది. వీరు ఆ కుండుపై నిచ్చెనల మెట్లెక్కి స్తంభముపై జండా పతిష్ఠించు తరి పో సులు లాటీలు కొట్టి దించివైచిరి. దరిమిలా జండా ప్రతిష్ఠించిన టి. వి. అళ్వారు, వరదదాసు, వీరభ దయ్యవారు, చలాసాని నాగభూషణం, చెరువు

సుబ్బారావు మొదలగు వారెందరో రాగా, వారల నందరిని లాటీలతో బాది, ప్రభుత్వము ఆవలకు నెట్టింది. ఇంతలో కరికి లఘించు సింహమ్ము కరణి, ఫైల్వాన్ వీరుడు, తోట నరసయ్య స్తంభముపై జండా ప్రతిష్ఠించి పట్టుకొని నిలబడెను. బ యురగు పో సు లెంపతో అతనిని లాగి, లాటీల మోది, తోసి, కదలింపజాలరైరి. ఆ యెడతెగక కురియు లాటీదెబ్బలకు తి దండలు నెత్తురు గారినవి. అతని నోట 'బాపు ' అ స్పురణ తప్ప వేరులేదు. ఎట్ట లకు పో సులు అతనిని పైనుంచి క్రిందకు లాగి పడవైచిరి. మరునాడు మ్యునిసిపల్ చైర న్ (లం జగన్నాథరావునాయుడుగారి ఉత్తర్వు సికొని, బ్యాండు మేళములతో కుండుపై జండా పతిష్ఠ జయప్రదముగా జరుపబడినది. ఇంకొకటి. అయినంపూడి గ్రామంలో చెరువుగట్టున. జమ్మిచెట్టునకు జండాకట్టి యహర్నిశలు తాతపమునకోర్చి, పో సుల యవమానముల భరించి, జండా సంరక్షించుకొన్న ॥ ॥ అయినంపూడి (నివాసులు, జండా వీరుడు తోట నరసయ్య మొదలగు వీరులెందరో యీ సమయమున స్మరణ యులు.

నాడు నడిపిన గీతము:

కుండుపై జా యజండా పతిష్ఠింప
రండోయి! రండు! రారండు!
దండిగ వైరులు, గుండులు ప్రేల్చిన,
చెండుచు-నెత్తురు, కండలురాల్చిన!
జండా యెత్తర! జాతికి ముక్తిర!
పాణముండి, యభిమానముండి, నిజ
పాణములైనన్ బలియొసంగి—మన
జండా యెత్తర! జాతికి ముక్తిర!

జా యోద్యమము (సాయుధ విప్లవము - శాంతి వి్లవము)

1 21 సం॥రం పారంభము కాబడిన అసహాయోద్యమమునకు పూర్వము మన భారత శ స్థితిగతు లాకలింపు సుకొనిన, యీ జా య గీతముల యావశ్యకత బోధపడును.

రామరాజ్యమని చెప్పదగు, మన భరతఖండమున, ఐకమత్యము సన్నగిల్లి, స్వతంత్ర రాజ్యములేర్పడి, తదధిపతులు పరస్పర విజయకాంక్షులై, స్వజాతిని, ధన, మన, సర్వస్వమును మట్టుపెట్టుకొనిన యొక అయోమయపు అజ్ఞానాంధకార మావహించిన స్థితిలో పర యులు, అదను సికొని, ద తంతములబన్ని, కమ మముగా పంచ రి యొండొరుల మట్టుబెట్టి, రాజ్యాధికారము కొని, జాతిని వశపరచుకొనినారు.

తెలియుము, దేశచరిత, తెలిసి
శ దాస్యము, బాపు-మో! భరతపు తా!
పదహారువందల-పం డెండవయేట
భారత శ-కర మున
వీడు! మొదట బందరు పట్టణమున
చల్లని! పాదంపెట్టెను, వర్తకమున
కనుచు! పట్టణంబులకు-శీఘ్రమున
తరలి! వర్తక దొంగతనమున
కొంత! రాజ్యము హరించెను, మన
యు! ప్రభువుల- ర్చి కయ్యమున
నౌకరి! పక్షము రి, రాజ్యమున
కొంత! భాగము హరించె లంచమున,
ఇట్లె! భారత శమంత-పర ప్రభుత్వపాలాయె!!

'తెలియుము దేశచరిత'

వర్తకానికంటూ వచ్చి-పాదంపెట్టినాడు బాబు!
పాదంపెట్టి దొంగతనం- ప్రారంభించినాడు బాబు!
పాలకడలివంటి రాజ్యం-బద్దలయిందండి బాబు!
కూలి- సికొన్న పొట్టకు-కూడు- దండోయి బాబు!
దండాలండోయ్, మే-ముండ- మండోయ్ బాబు!
ఈ సైతాను ప్రభుతనింక-సాగనీమండోయ్ బాబు:
వర్తకంబునకొచ్చి-పట్టణంబులు పట్టి
రాజ్యమొక్కటి ఆల్లినాడు,

దాస్ని! రాణికొప్పగించినాడు,
రాణి! ప త్తమ్ము చించేసినాడు,
ఈ చిత్రమిదేమంటే, శిక్షిస్తానంటాడు!
మా కొద్దీ తెల్ల దొరతనము ! దేవ!
మా ప్రాణాలపై పొంచి-మానాలు హరియించె
మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము!!

చిరకాలము పారతంత్ర్యమున క్రుగ్గియున్న జాతి యెంతగ తిరుగబడి, స్వేచ్ఛ సంపాదింపదలచినను తగు శక్తి, ఆయుధ పరికరములు, ఐకమత్యము, ప్రజల అండదండ లంతగా లభింపక లోనగల స్వాతంత్ర్యాగ్ని రగుల్కొనుచు, ఆరిపోవుటయే గాని దాని - కోను ఖము ని, వీరోచితముగ నడిపింపగల మహా నాయకుడుగాని, తరుణముగాని లభ్యము కాలేదు.

185 లో వీర విప్లవ జా య నాయకమణి యగు ఝాన్సీ లక్ష్మీబాయి, నానా సాహెబ్, హరీ సరి కువన్‌సింహ, తాంతియా తోపే మొదలగు వీరాధి వీరులు బ్రిటిషు పాలనపై తిరుగబడి యెదిర్చి, యుద్ధము సిరి. కాని దీటైన యాయుధములు, మరఫిరంగులు లేక, మశిక్షణ లేని, ప్రజా సమూహము, సహాయముతో పూర్తిగా విజయము సాధింపలేనందున, కుంఫినీ ప్రభుత్వమునకు బలము కూరి రాజ్యాధికారము సాగించినది. ఇది యెన్నికకు వచ్చిన ప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధమైనను, బ్రిటిషు ప్రభుత్వము దీనిని సిపాయీల పితూరి క్రింద చారిత్రాత కము సికొన్నది

తదుపరి 1905 అక్టోబరు 15 వ దీన కర్జన్ ప్రభువు వంగరాష్ట్రమును రెండు భాగాలుగా చీల్చినాడు. ఈ చీలికలవలన రాష్ట్రములోని హిందూ మహమ్మదీయులకు అంతఃకలహము లేర్పడి, రాజ యాందోళనలో ప్రజాశక్తి నన్నగిల్లునని యూహించినాడు. కాని దానికి వ్యతిరేకముగ శమంతట వాం దోళన చెలరేగినది. 1906 లో భారత పితామహుడు దాదాభాయి నౌరోజి అధ్యక్షత క్రింద, భారతదేశమునకు స్వరాజ్య సంపాదనమే కాంగ్రెసు ఆశయ మని ర్మానింపబడెను. అప్పుడే స్వదేశ దీక్ష, విదేశ వస్తు బహిష్కరణ, జా యవివ , స్వరాజ్య సాధన, మొదలగు యుద్యమములకు నాందీ యేర్ప డినది. మొదట స్వరాజ్యమను పదము నౌరో మహాశయుని దివ్యవాక్కుగా

వెలువడింది. అప్పుడు అరవింద ఘోషు, స ౹శచంద ముఖర్జి, బిపిన్ చం౹ద-పాల్ మొదలగు పముఖు యుద్యమ పచారమునకు బూనుకొనిరి. కాం గెసు అనగా- ఇండియన్ ౹ షనల్ కాం౹గెసు- అనగా భారత జా ౹య మహా సభ—దే య మహా సభ. అప్పుడే విప్లవనాయకులగు ౹ అరవిందుని సోదరుడు హరీం దుడు, ౹ వివేకానందుని సోదరుడు భూపేం దనాథ దత్, 'యుగాంతర్' ప తిక స్థాపించి, పచారమునకు బూనుకొన్నారు. అప్పుడే వం మాతరం అను నినాదము భారత భూనభోంతరాళముల మహామం తముగా వ్యాపించినది. అప్పు వంగదేశములో శోద్ధరణకు సన్యాసివిప్లవముకూడ బయలుదేరినది.

'వందేమాతరం'—జా యోద్యమమునకు, జా య గీతములకు తొలిమెట్టు తొలిమట్టు. పరజాతిని మట్టిపెట్టి, నెట్టి, జాతికి మేల్కొలుపు అనదగు వం మాతర గీతమును సృజించిన జా య కవి బహ ౹ బంకించం ద చటర్జీ—అతడు ౹పతి భార యునకు తొలి వందనీయుడు. తదుపరి జా ౹యగీతము రచించిన మహాకవి గురు వ్ రవీం దనాథ్ ఠాకూర్. ఆయన ౹పసాదించిన 'జన గణ మన' గీతము వర్తమాన జా య గీతముగ పరిఢవిల్లినది. ఏమైనను నాటికి, టికినీ వం మాతరమం తము మా౹తము, స్మరింపని భార ౹యు డుండడసిన అతిశయోక్తి కా౹ రదు.

వం । వం । సదా—స్వదేశ మాతరం!
వం మాతరం—మం రాజ్యం.

ఆం ధ ౹పజానీక జిహ్వా౹గముల తాండవించిన తొలి వ మం తము 'వం మాతరం'

1907 లో బాబు బిపిన చం౹దపాల్, దక్షిణ భారతదేశమున సంచారము సి, తన మహోపన్యాసముల ౹పజానీకములో, అచంచల జా యభావము రేకెత్తించెను. నాడు బరంపురం మీదుగా, రాజమహేం దవరము వచ్చి ది. 19-4-1907 నుంచి 24 వరకు ఉండి అయిదు దినములు గం రోపన్యాసము సి వేలకొలది జనుల ను జపరచెను. అప్పు 25వ దీ విజయవాడలోను, 26,28, 29 తేదీలలో మచి పట్టణములోను ఉపన్యసించిరి. నాటి వారియుపన్యాసముల తెనుగున ననువదించి, తుదిదినమున, సభాంతరమున వెలువరించిన ౹ చిలకమర్తివారి చైతన్యగీతము—

వెలువడింది. అప్పుడు అరవింద ఘోషు, స ్శచం ద ముఖర్జి, బిపిన్ చం|ద్ర-పాల్ మొదలగు ప్రముఖు యుద్యమ ప్రచారమునకు బూనుకొనిరి. కాం గెసు అనగా- ఇండియన్ ్షనల్ కాం|గెసు- అనగా భారత జా ్య మహా సభ— దే య మహా సభ. అప్పుడే విప్లవనాయకులగు ్ర అరవిందుని సోదరుడు హరీం దుడు, ్ర వివేకానందుని సోదరుడు భూపేం దనాథ దత్, 'యుగాంతర్' ప తిక స్థాపించి, ప్రచారమునకు బూనుకొన్నారు. అప్పుడే వం మాతరం అను నినాదము భారత భూనభోంతరాళముల మహామం తముగా వ్యాపించినది. అప్పు వంగదేశములో శోద్ధరణకు సన్యాసివిప్లవముకూడ బయలుదేరినది.

'వందేమాతరం'—జా యోద్యమమునకు, జా య గీతములకు తొలిమెట్టు తొలిమట్టు. పరజాతిని మట్టిపెట్టి, నెట్టి, జాతికి మేల్కొలుపు అనదగు వం మాతర గీతమును సృజించిన జా య కవి బహ ్ర బంకించం ద చటర్జీ—అతడు |ప్రతి భార యునకు తొలి వందనీయుడు. తదుపరి జా ్యగీతము రచించిన మహాకవి గురు ర్ రవీం దనాథ్ ఠాకూర్. ఆయన |ప్రసాదించిన 'జన గణ మన' గీతము వర్తమాన జా య గీతముగ పరిఢవిల్లినది. ఏమైనను నాటికి, టికినీ వం మాతరమం తము మా|త్రము, స్మరింపని భార ్యు డుండడనిన అతిశయోక్తి కా రదు.

వం । వం । సదా—స్వదేశ మాతరం!
వం మాతరం—మం రాజ్యం.

ఆం ధ |ప్రజానీక జిహ్వా|గముల తాండవించిన తొలి వ మం తము 'వం మాతరం'

1907 లో బాబు బిపిన చం|ద్రపాల్, దక్షిణ భారతదేశమున సంచారము సి, తన మహోపన్యాసముల |ప్రజానీకములో, అచంచల జా యభావము రేకెత్తించెను. నాడు బరంపురం మీదుగా, రాజమహేం దవరము వచ్చి ది. 19-4-1907 నుంచి 24 వరకు ఉండి అయిదు దినములు గం రోపన్యాసము సి వేలకొలది జనుల ను జపరచెను. అప్పు 25వ దీ విజయవాడలోను, 26,28, 29 తేదీలలో మచి పట్టణములోను ఉపన్యసించిరి. నాటి వారియుపన్యాసముల తెనుగున ననువదించి, తుదిదినమున, సభాంతరమున వెలువరించిన ్ర చిలకమర్తివారి చైతన్యగీతము—

చైతన్య మొక్క పరి కదలినది. ఇంతవరకు రాజ యముల జోలికిపోక (1911 ఏ పియలులో స్థాపించిన) దివ్యజ్ఞాన సమాజ పచార వ్యాప్తికి కృషి యు డాక్టరు అనిబిసెంటు 1916లో రాజకీయరంగమున దుమికి, హోంమురూలు (అధిని వేశ స్వాతంత్యము) నినాదము చేసినది. ఆ యుద్యమ పచారమున, భారత రాజ యములకు పుష్టి లభించినది. తదుపరి 16_6-1917న ఆమెను సహచరు లతో సహా, భుత్వము రాజకీయ నిర్బంధవాసమున నుంచినది. 1919లో మాంటేగు సంస్కరణములు, బిటిష్ వారి యామోదింపబడి పవేశబెట్టపడినవి. తదుపరి (11-11-1918) యుద్ధానంతరము, బ్రిటిష్ పభుత్వము, శమున, ఆపద్ధర్మముగా పవేశపెట్టిన, ఆర్డినెన్సుల పరిపాలన, దేశరక్షణ చట్టములను తాత్కాలికములని గహింపక తగ్గింపక అందుకు బదులు 1919 మార్చిలో త్త 'రౌలెటు చట్టము' పవేశ బెట్టినది. ఈ చట్టము ంద యెట్టివారినైన యే విచారణ, యేకారణము లేకయే అనుమానము బంధింపవచ్చు. తుదకు ఉరి కంబమునకెరవేయవచ్చు. ఈఘోరవార్త శమునల్లిశలవ్యాప్తిచెందినది. మహాఋషి పుంగవులపుణ్యభూమియగు భారతఖండముకాలవశాత్తు, పరాధీనమై, నిర్వీర్యమై, నిస్తేజమై, నిరాయుధమై, నిర్విణ్ణమై, కొనయూపిరితో యల్లాడుచు, ముక్తకంఠ ముతో విలపించిన మహార్తనాదము జగ కమూర్తియగు పరమేశ్వరుని కంది నది. సమస్తభారత హృదయములో మహాగ్ని జ్వరిల్లినది. ధర జ్యోతియై, దేశమునకు గ్లాని సంభవించినప్పుడు ఆపద్బాంధవుడు, దీన బాంధవుడు, ఒక పురుషోత్తముడు, ఒక ఋషి పుంగవుడు, ఒక సత్యసంకల్పుడు, ఒక అహింసా శక్తి సంపన్నుడు, సహజమానవ స్వరూపమున బయల్వెడలి, శమునుద్ధరింప పరిపక్వకాలమాసన్నమైనది. వెంట భారతావని డుగడయై, మహాత్మాగాంధీ, భారత చ ధారిగ యవతరించెను.

లోకమాన్యుని నిర్యాణము

ఇంతలో 1920 ఆగస్టు 1వ దీని మహానాయకుడు విజ్ఞానవేత్తయగు లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ మహాశయుడస్తమించినాడు. యావద్భారతా వని ఘోషిల్లినది.

'శాంతి పొందుమా। మహారాజ। ఆత శాంతి పొందుమా।
కారా గృహములు-కైలాసముగ గడిపి
గీతా రహస్యము తెలిపి- ర్తిగాంచిన మూర్తి।

శోకింపకుమా! జనని? మా సోదరుడు మహాత్ముడుంత
లోకమాను నిర్యాణము-లోపము, మది తలపకమా
ప్రాకటముగ, నతడిపుడే, లోకమంత నిండియుండె,

॥శోకింపకుమా జనని॥

సీ॥ వితతమాయాదుర్గ దనంబునకు,
పాజ్ఞుని బుద్ధి ఫిరంగి గుండు
గుణలుద్ధ హైందవ కోటులె హ్వానినా
మన్ముత్ర్యక్షర మంత రాజ
మాత సమున్నతి యౌదార్యములె వాని
కుగ్గుతో బెట్టిన యురుగుణములు
చాతుర్యమతులైన సామ్రాజ్యపతుల
యనఘు సాహసము, భయావహమ్ము

సకల జనమితుడును కర సాక్షి, లోక
బాంధవుడు, జగచ్చక్షువు, పరమ దుఃఖ
నిరత నిర్మగ్న ధరణి సంతరణ తరణి
యైన, తిలక ప్రభాకరు డస్తమించె.

వుడులేని కోవెలయు, దీపములేని గృహమ్ము, రమ్య రా
వము ని కోనెరును, తమయూఖుడు లేని రేయునై,
బావురుమన్నదీ సకల భారత శము, డు నీవు ని
ర్జీవుడవౌట జాతి, బుధశేఖర ! తిలకా! జగత్ప్రభూ!

దక్షిణాఫ్రికాలో సత్యా హ విజయము సాధించిన మోహనదాసు కరం వంద్ గాంధి 1915 జనవరిలో భారత రాజ య రంగమున తొలుత కాలు మోపెను. తిలక్ భాస్కరుడస్తమించగ .

చెప్పినంతకుమాట, సి రుపెకాని
జవదాటి యెరుగని సత మూర్తి

శోకింపకుమా! జననీ? మా సోదరుడు మహాత్ము డుండ
లోకమాను నిర్యాణము-లోపము, మది తలపకమా
ప్రాకటముగ, నతడిపుడే, లోకమంత నిండియుండె,

॥శోకింపకుమా జననీ॥

సీ॥ వితతమాయాదుర్గ దనంబునకు,
పాఞ్జుని బుద్ధి ఫిరంగి గుండు
గుణలుద్ధ హైందవ కోటులె హ్వానినా
మన్మ్మత్ర్యక్షర మంత రాజ
మాత సమున్నతి యౌదార్యములె వాని
కుగ్గుతో బెట్టిన యురుగుణములు
చాతుర్యమతులైన సామ్రాజ్యపతుల
యనఘు సాహసము, భయావహమ్ము

సకల జనమి తుడును కర సాక్షి, లోక
బాంధవుడు, జగచ్చక్షువు, పరమ దుఃఖ
నిరత నిర్మగ్న ధరణి సంతరణ తరణి
యైన, తిలక ప్రభాకరు డస్తమించె.

వుడులేని కోవెలయు, దీపములేని గృహమ్ము, రమ్య రా
వము ని కోనెరును, తమయూఖుడు లేని రేయునై,
బావురుమన్నదీ సకల భారత శము, డు నీవు ని
ర్జీవుడవౌట జాతి, బుధశేఖర ! తిలకా! జగత్ప్రభూ!

దక్షిణాఫ్రికాలో సత్యా హ విజయము సాధించిన మోహనదాసు కరం
చంద్ గాంధి 1915 జనవరిలో భారత రాజ య రంగమున తొలుత కాలు
మోపెను. తిలక్ భాస్కరుడస్తమించగ .

చెప్పినంతకుమాట, సి రుపెకాని
జవదాటి యెరుగని సత మూర్తి

మల మల మాడ్చునుమ్మలికంపు టెండలో
పసికూనలను నిల్వ -బంచినారు. —బలి పల్లి

హిందు మాతానురా! -దయ్యరు వినర,
లోక మాతానురా! దయ్యరు వినర!
నా డబ్బు తిని నీవు, నా బిడ్డలను జంప
నీ తులెట్టాడెరా! —నీతిలేని వాడ! హిందు మాతానురా!
మానవతులకయ్యో, మానభంగము సి
మానహీనుడవగుచు, మనియెద వెన్నాళ్ల
హిందుమాతానురా ! దయ్యరు వినరా!
లోకమాతనురా ! -దయ్యరు వినరా ! —కొండపల్లి

ఏడనున్నాడో, ౹గాంధి వు- డనున్నాడో!
ఏడనున్నాడో!—ఆ—జాడ తెలియరాదు
నాడుకెయిరా పజల- డు బాపిన తండ్రి (ఏడ)
పాంచాల పుత్రికల-పరిభవంబుల గాంచి
మించివేదన, ననుభ-వించిన ఋషి తుల్యు (డ)
—నెల్లూరు వెంక టామ నాయుడు

మరువకు డార్యులారా ! —పంజాబు వధలు
కనుల నీరుగారునుగా —కరుణలేక యా దయ్య రొనర్చిన
వధవినిన!! కనుల నీరుగారునుగ !
జలియన్ వాలాబాగున చచ్చిన—జనము లెక్క తెలియదుగా !
ఆబలలు బాలకులెందరీల్గిరో — అసలే తెలియదుగా.

దీనికి పతి ియగా గురు వ్ ౹రవీం దనాధఠాకూర్, పభుత్వ మొసంగి నట్టి 'సర్' ! బిరుదమును విసర్జించిరి- వెంట. మౌలానా షౌకత్తా తో మహాత్మా గాంధీ శమెల్లెడల పర్యటన సిరి. ఈ పర్యటన సందర్భమున 1920 ఆగస్టులో విజయవాడలో మహాజన సమూహమున నుపన్యసించివెడలిరి. 1920 సెప్టెంబరులోకలకత్తాలో ౹లాలాలజపతిరాయ్‌గారి అధ్యక్షతన అవసర కాం గెసు మహాసభ జరిగినది.

మహాత్మా గాంధీజీ అసహాయోద్యమ ర్మానము ప్రవేశపెట్టగా, సభ ఏక గ్రీవముగా ఆమోదించినది. మరల 1920 డిశంబరులో నాగపురములో జరిగిన కాం గ్రెసు మహాసభ యీ ర్మానమును ధృవపరచినది. ఆ ర్మానము సారాంశము, గౌరవ పదవులు, బిరుదులు విసర్జించుట, న్యాయస్థానములు, కళాశాలలు, శాసనసభలను బహిష్కరించుట.

మాకొద్దీ తెల్లదొరతనము-
మా- ప్రాణాలపై పొంచి-మానాలు హరియించె: ॥ మాకొద్దీ॥

దండాలండోయ్-మే-ముండలేమండోయ్! బాబు!
ఈ సైతాను ప్రభుతనింక-సాగనీమండోయ్! బాబు!

అను గీతములు భారతాకాశమున మారుమ్రోగినవి.

విజయవాడ సమావేశము

విజయవాడలో 1921 మార్చి 31, ఏప్రియల్ 1 వ దీలలో అఖిల భారత కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘ సమావేశము జరిగినది. ఇది లోగడ జరిగిన భారత జా ీయ కాంగ్రెసు మహాసభలకంటె మిన్నగ జరిగినది. ఆనాటి సభకు, ముఖ కాం గ్రెసునాయకులైన, మహాత్మా గాంధీ, కస్తూరిబా గాంధి, ఆ సోదరులు, వల్లభభాయి పటేలు, వీఠలుభాయి పటేలు, జమునాలాల్ బజాజ్, మో లాల్ నెహూ్రి, జవాహర్‌లాల్ నెహూ్రి, లాలా లజపతిరాయి, చిత్తరంజన దాసు, రా ం దపసాద్, సరోజనీ వి, ఆజాద్, అన్సారీ, కిచ్లూ, సత్యపాల్, గిద్వాని, సేన్‌గుప్తా, టండన్, రాజా , పకాశం, డాక్టరు పట్టాభి, వెంకటప్పయ్య, సాంబమూర్తి, గిరి, ఉన్నవ, కృపానిధి మున్నగువా రెందరో వచ్చిరి. వారి దర్శనార్థము వెడలిన లక్షలాది జనముతో రైళ్లు, రోడ్లు, విజయవాడ పట్టణమంతయు క్రిక్కిరిసిపోయినది ఎచ్చటవిన్నను, యెచ్చటగాంచినను, "మహాత్మా గాంధీ జై, భారతమాతకు జై" నినాదములే. లోగడ కలకత్తా నాగపురము కాంగ్రెసుల రా నము పురస్కరించుకొని, గాంధీజీ ఆ శాను సారము, కోటిమంది కాంగ్రెసు సభ్యులను ర్చుట, తిలకు స్వరాజ్యనిధికి కోటి రూపాయలు వసూలుచేయుట, ఇరవైలక్షల రాట్నములు పెట్టుట మొదలగు రా సములు యేకగ్రీవముగా సభలో ఆమోదింపబడి, జాతికి నూతన

చైతన్యము కూర్చి, కార్యరూపమునకు అంకురార్పణ - సినట్లు అయినది. నా డాం ధావనిలో మారుమూలలనుంచి. గామ గామములనుంచి. పల్లె పట్టణముల నుంచి జనము తండోపతండములుగా వి చ్చసినారు. ఆ జన పవాహమున జా య . యములు గానముచేయుచు, ప్రజల ను జపరచినవారు. రాజమహేం దవరము, సరీ సమాజమువారు, చీరాల పేరుడు (దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి రామదండు సేన మొదలగు అ క సమాజములు, ముఠాలు ముఠాలుగా వచ్చి గానము సినవి. ల యీనినట్లు లక్షలాది జనముతో పరివేష్టించియుండిన, ఆ సభ శభక్తులకు త్రపర్వమేగాక విముక్తి విధానముగా కనిపించినది. గాంధీ నాయకత్వమున విరాజిల్లిన యీ సభ (రామ పట్టాభిషేకోత్సవమువలె త్రపర్వమైనది. త్యాగధనులైన యీ సమరయజ్ఞాహోత్రులగు నాయకమణుల దర్శనమే భాగ్యముగ పజల మనఃపద్మములు శభక్తిపూర్ణములై పరిఢవిల్లినవి. నాడు గానము- యబడిన యపుష్పగుచ్ఛములు, శ మాతృపితార్చనగ. భారతావని యెంతగనో యానందించినది.

మహాతా గాంధీ దర్శనమె-పావనము
కలుష హరము-కలుగుముదము
పావనులచేయు-ఆ నామము.
మము బోవ-మహినివెలసితివి-మహాతా గాంధీ
మము బోవ మహినివెలసితివి (మంగిపూడి)
జగ దక్షకుడు-గాంధిమహాత్ముడు-జనులందరు
మీరెరుగండి! (జగన్నాథదాసు)
జగతిని ధర్మము స్థాపనసేయగ-జన్మించిన హరి, యితడండి!
(కొండపల్లి)

గాంధీమహాత్ముండు-భారతమాత!
నీ ముద్దుకొడుకుండంగ-భారతమాత!
మా మియును భయములేదు-భారతమాత!
మా మియును కొదువలేదు-భారతమాత!

ఇం ద లా దియైన విజయవాడలో అసహాయోద్యమ దుందుభి మోగినది. శాంతిసమరమునకు జాతి సమగ్రముగా ఆయత్తమైనది. గాంధిగారి అసహా

యోద్యమ శంఖారావము వీనుల సోకినంత, న్యాయవాదులు తమ పట్టాలను విసర్జించి, కోర్టుల బహిష్కరించి, యుద్యమ నాయకత్వమునకు కూడ పూను కొనిరి. ఎందరో మేధాసంపన్నులగు విద్యార్థులుకూడ తమ పాఠశాలవిద కు స్వస్తిచెప్పి బయట తెంచి, ఉద్యమప్రచారమున నమైరి. పభుత్వోద్యోగులు బిరుదులను విసర్జించి, కొందరు తమ తమ పదవులకు రా నామాలిచ్చిరి. ఎందరో గామోద్యోగులు, కరణము, మునసబులు తమ దస్త్రములు కట్టగట్టి విసరివైచి, బైటికివచ్చిరి. భారత శమునకు రానున్న -ల్సు యువరాజునకు స్వాగత మీయవలదని ర్మానించిరి. శాసనసభలకు నిలబడిన యభ్యర్థులకు వోటుచేయక, ఖా పెట్టెలను పంపగల స్తోమతు పజలకు కూరినది. వేల్సు యువరాజు ది. 17–11–1921 న బొంబాయి రిన రోజు శమంతటయు హరతాళము. నాటి. యము:

ఏమయో—యువరాజ! ఎందుకొచ్చావయ్య
ఎందుకొచ్చావయ్య! ఏమితెచ్చావయ్య! ఏమయో! (కొండపల్లి)

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకుమహాశయుని పథమవర్ధంతి దినమగు 1921 ఆగష్టు 1 వ దీనాటికి, ప్రోగు-సిన వి-శ వస్త్రదహనజ్వాలలు యూరూర, వాడవాడల ప్రజ్వరిల్లినవి. గాంధిగారి సహాయనిరాకరణోద్యమము నకు తోడు, శ పురోభివృద్ధికి, నిరా ణకార్యక్రమము బూనినగాని యుద్యమము బలవత్తరముకాదని, ప్రచారము కొనసాగెను. మరల పల్లెలలో అటకల కెక్కిన, బూజుపట్టిన రాట్నముల దింపి వడకుపని ప్రారంభించుట- యింటింట రాట్నముగృహలక్ష్మిగ, నూత్న కళలతో రాజిల్లు సదవకాశ మేర్పడినది. సంస్కరణకు, సీతానగరం గౌతమీ సత్యాగ్రహాశమము, పల్లెపాడు గాంధీ ఆశ్రమము, కావూరు వినయాశమము, కొమరవోలు గాంధీయాశమము మొదలగున వెన్నియో స్థాపింపబడి, గాంధీ యుద్యమమునకు వలయు దక్షుల రూపొందించు దివ్యసాధనా మందిరములైనవి. ఈ నిర్మాణకార్యక్రమమున నూలువడుకుట, ఖద్దరునేత, గృహపరిశ్రమల అభివృద్ధి, స్వదేశవస్తు పోత్సాహము మొదలగునవి ా య కార్యక్రమములుగా కొనిరి.

యుగయుగములుగ, జాతినుండి అస్పృశ్యులుగ, దూరస్థులుగ పరిగణింపబడిన, ఆది ఆంధ్ర పంచమ మొదలగు నిమ్నజాత్యుద్ధరణమునకు, ఒక్క

మ డి పూనుకున్నది. ప్రజానీకమున . దవవంతగు, యీ హరిజనులిట్లేవెనుక బడి మగ్గినచో శ పురోభివృద్ధికి, యైక్యమునకు, గొప్పముప్పు వాటిల్లునని, వారికి కూడ సమాజమున, విద్య, సహజీవనము, సమాన ప్రతిపత్తి గౌరవములు లభింప యనిదే సరియైన స్వరాజ్యముసురాజ్యముకాదని పెద్దలందరు హరిజనసేవ కెంతయోపాటుపడిరి. విజయవాడ సమావేశము పజలకు కూర్చిన 'ప్రోజ్జ్వల శక్తిలో' త్యాగము, లముముఖ్యాదర్శములు. నాడా సమావేశమున, చీరాల నుండి వచ్చిర దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి రామదండు సేన వందలకొలది, క లతో ఆపాదమస్తకము రక్తవర్ణ కవచములు ధరించిన సేవకులు, శిక్షితులైన పో ను దళమువలె నిలచి, నాటి సభను ప్రశాంతముగ చక్కదిద్ది, మశిక్షణ కొకపాఠము . ర్పినట్లయినది. మరియొకప్రముఖ సన్నివేశము సభను జపరచినది ఆనాడెందరో స మతల్లులు, పురుషులు, బాలబాలికలు స్వరాజ్యనిధికి కానుకల వర్షము కురిపించిరి. అందునొక యుత్సాహ యువతి కీ. . మాగంటి అన్న పూర్ణా వి మేన గల నగలన్నింటిని స్వరాజ్యనిధికి సమర్పించి, కట్టిన విలువ గల పట్టు వస్త్రములు, అగ్నిహోత్రమున కాహుతి సి, ముతక ఖద్దరుచీర ధరించి స్వాతంత్ర్య సమరమున దుమికినది. ఈ మహాదృశ, మెంతమందినో త్యాగ లురుగను, జా య భావో కులుగను ఒనర్చెననుటలో సం హము లేదు. వి శవస్త్ర బహిష్కరణకై ప్రచారము సాగెను. కోట్లకొలది ధనము, మద్య పానము క్రింద వెచ్చించు, అమాయకులకు, త్రాగుడు నిషేధము గూర్చి పబో ధమేగాక, ష జల్లో, కల్లుగీతకు, తమ తాడిచెట్లనివ్వరాదను పచార మూరూర పాకెను.

ప్రభుత్వమునకు బ్రతుకుతెఅవు ఆయువుపట్టు ప్రజలుచెల్లించు పన్నులు, ఆ పన్నులు పజలు చెల్లించకుండ నరికట్టినచో పభుత్వపు ఆట కట్టించుటయే గాక, పభుత్వమునకొకపరి కనువిప్పయి,ప్రజదగ్గరకు రా కి దిగిరాక తప్పదని పన్నుల నిరాకరణోద మమునకు అంకురార్పణ జరిగినది. గుజరాతులో, గాంధీ , బార్డో , ఆనంద తాలూకాలలో పన్నుల సమిష్టి సత్యాగ్రహమునకు నజల నాయత్తపరచినాడు. 1921 సంవత్సరాంతమున, ఆంధరాష్ట్ర కాంగెసు విజయవాడలో సమావేశమై, కృష్ణా, గుంటూరు గోదావరి జిల్లాలలో కాంగెసు ఉత్తర్వువచ్చువరకు, పన్నుల చెల్లింపు నిలుపుదల యవలెనని రా నించినది. కృష్ణాజిల్లా పామరులో, రైతు సమావేశముజరిపి, పన్నుల నిరాకరణోద్య

మము గురించి చర్చించి కార్యరూపమునకు హెచ్చరిక సినది. ఈ పచారమున రేయింబవళ్లు మపడిన (చెఱుకువాడ వేంకట నరసింహం గారిని, - దాంతము శంభుశాస్త్రిగారిని, పభుత్వము చట్టవ్యతిరేకము ంద బంధించి, శిక్ష విధించినది. తరువాత యీ యుద్యమ పచారమున అ కమంది పెద్దలను నాయకులను, యరెస్టు సి కారాగృహముల కంపిరి. ఆంద శమంతట, అసహాయోద్యమ పచారము మూలముగా చాలచోట్ల, కల్లు సారాయి దుకాణముల పాటలు పాడలేదు. పికటింగు మూలముగ కల్లు, సారాయి దుకాణములెన్నియో మూలబడినవి. చీరాల, పేరాల మునిసిపల్ పన్నులు బహిష్కరణోద్యమమున తొలి తోవతొక్కిన (దుగ్గిరాలతో వారిని అరెస్టు సి శిక్షవిధించిరి.

1922 సంవత్సరాంతమున,సమష్టి శాసనోల్లంఘనము యుటకు, శము సిద్ధముగనున్న సంగతి విచారించుట కొకసంఘము (మో లాలు నెహూ నాయకత్వమున గుంటూరు రినది. నాడు పభుత్వము పజ నరికట్టదలచి, 144 సెక్షను యోగించి, త జా య జండాగల వారినందరిని, అరెస్టు సి, నాల్గుదినముల తరువాత వారిని విడుదల సినది. ఇంతలో గోరక్‌పూర్ జిల్లాలో (యు.పి) చౌరీచౌరాలో బయలువెడలిన, పజాదౌర్జన్యములకు గాంధీగారిని, పధాన పోత్సాహకారకుడని, పభుత్వము రాజ దోహనేరము క్రింద, అరెస్టు సి, ఆరు సంవత్సరములు శిక్షవిధించి జైలునకంపినది. ఇది సహాయనిరాకరణోద్యమమునకొక చెంపపెట్టయినది. గాంధి , తన అహింసాత క యుద మునకిది కళంకమని భావించి, విచారణలో వాదింప నిష్టపడ దు. వెంటనే పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలుపుదల సెను.

పల్నాడు సత్యాగ్రహోద్యమము

పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలిపివేయబడిన పిమ్మట కూడ గుంటూరు జిల్లా రైతులకు కొరడా దెబ్బల బాధలు తప్పలేదు. (కొండా వెంకటప్పయ, గారిని అరెస్టు సి, ఒక సంవత్సరము శిక్షవిధించిరి.

ఇంతకు పూర్వము, గుంటూరు జిల్లా పల్నాడు తాలూకాలో అటవీశాఖోద్యోగులు మాటిమాటికి పజలను పీడించుట , పభుత్వముపై పజలొక్కుమ డి తిరుగుబాటు సి,చెల్లింపవలసినపుల్లరి చెల్లింపవలదని పట్టుబట్టిరి. ఈ యుద మము

వమై, పభుత్యోద్యోగులకు, ఉప్పు, నీరుపుట్టకుండా ప్రజకట్టుగట్టినది. ఈయుద్యమ నాయకుడు మించాలపాడు వాస్తవ్యుడు, వీరుడు, కన్నెగంటి హనుమంతుని, 30 మంది పో-సులు చుట్టుముట్టి కాల్చిచంపిరి. దీనితో గుంటూరు మండల మంతయు అట్టుడికినట్లు, వాందోళలనచెలరేగి గొప్ప సంచలనముకలిగినది. మహాత్మా పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలుపుదల సినను గుంటూరు మండలము, సరకుగొనక, బాధ్యతకొని సాగింప నిశ్చయించి పురోగమించినది.

పెదనందిపాడు పన్నులనిరాకరణోద్యమము

ఈ సమయమున, గుంటూరు జిల్లా పెదనందిపాడు ఫిర్కాలో, పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున, ప్రభుత్వోద్యోగులకు కావలసిన వస్తుసంబారములందకుండ ప్రజాసమూహము కట్టుకట్టుట, కలెక్టరు రూథర్ ఫర్డుకు కన్నెర్రయినది. వెంటనే తన సేనా సమూహముతో, ఆయుధబలముతో, యీ యుద్యమమునణగద్రొక్కి రూపుమాపవలెనని, ప్రజలపై ప్యూనిటివ్ టాక్సు విధించి, ఆ పన్ను వసూలు-య మిలటరీ సేనలు ప్ర త్యేకముగ రావించి భయోత్పాతము కలిగించి, మారణ హోమము - యుటకైన వెనుదీయక, మిలటరీని పజలపైకి విచ్చలవిడిగా వదలిపెట్టినాడు. నాడా మిలిటరీ గావించిన ఘాతుక కృత్యము లింతింతయని చెప్పనలవికాదు. కాని ప్రజలేమాత్రము శాంతిగోల్పోక, నాయకుల యాజ్ఞల పాటించి, గాంధీ ఉద్యమమునకు బలము - కూర్చిరి.

శిస్తు దస్తువసూలు -య విసరిరి కరణముల్ దస్త్రముల కట్టగట్టి
జప్తు - సినయాస్తి చౌకవేలముచేయ పాటబెట్ట దెవండు, పాడరాదు
బైటికి గొంపోవ బండ్లపైనే ని కాడి క్రిందకు యెద్దు కదలిరాదు
నిప్పు నీరుపాలు ఉప్పైన దొరకదు పల్కరింపరాదు బాలుడైన

గిటిషుపాలన స్థంభింప వీర కంక
ణములు దాల్చిరిలన్, పెదనందిపాడు ప్రజలు......

చూడియావులదునుమాడి భక్షించు రాక్షసమూక ధాటికి కదలిపోక
మానినీ నతులనవమానింప వెడలు మూర్ఖులకు లొంగక, శాంతి గోలుపోక
కట్టెదుటన్ కొల్లగొట్టుయాస్తుల కాగ్రహింప కహింస యొక్కింత విడక,
రేయిబవలు దద్దరిల్లునటుల్ సేన పేల్చు మోతలకు, కంపింపబోక.

నాయకులయానపై పెదనందిపాడు
శాసనోల్లంఘనమున ప్రశంసనొందె
అపర 'బార్డోలి' యన, మన ఆంధ్రభూమి
ప్రబల యశమొందె.

యీ విధముగ పెదనందిపాడు ఫిర్కా అపర 'బార్డో ' వలె, పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున, ఆదర్శముగ నిలబడినది. ఈ సందర్భమున, నాయకు లందరిని అరెస్టు సినది ప్రభుత్వము. గాంధీగారి నిర్బంధమువలన శములో, మాంద్యము, నిరుత్సాహమేగాక, కాంగ్రెసులో కూడ చీలికలేర్పడినవి. తరు వాత పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున కిది యదను కాదని విచారణ సంఘము ననుసరించి, ఉద్యమము నిలుపక తప్పలేదు. భారత రాజ యములలో ప మార్పులు కలిగినవి. 1922 గయా కాం గెసున, చి త్తరంజనదాసు అధ్య క్షతను అంగీకరింపబడిన శాసనసభాప్రవేశ రా నము. 1922లో మౌలానా మహమ దా అధ్యక్షత ంద కాకినాడలో జరిగిన కాం గెసున మరల ఆమో దింపబడినది. 1925 సెప్టెంబరున పాట్నాలో జరిగిన సమావేశములో 'శాసన సభా పవేశ పక్షము' 'నిర్మాణకార్యక్రమ పక్షము'లుగా కాంగ్రెసు రెండు పక్ష ములుగావిడిపోయినది. 1927లో మనదేశమునకు రాన్నున్న సైమను కమీష నును బహిష్కరింపవలెనని రా నించిరి. మో లాల్ నెహరూ అధ్యక్షత క్రింద 192 లో జరిగిన కాం గెసు సభ, అధినివేశ ప్రతిపత్తి యేర్పరచుట కొక సంవత్సరము గడువొసంగినది... ప్రభుత్వమునకు, కాని ప్రయోజనము లేక పోయెను. 1929 డిశంబరు 23న గాంధి-ఇర్విను ప్రభువుల సంప్రదింపులు నిష్ఫలముకాగా, 1929 డిశంబరు 31 దీన, పండిట్ జవాహరులాల్ అధ్యక్షత ంద లాహోరు కాంగ్రెసులో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం ర్మానమంగీక రింపబడి, తొలిగ, స్వాతం త్య పతాకము యెగురవేయబడినది. 1928లో భారతదేశమున యవలసినరాజ్యాంగ సంస్కరణముల గురించి విచారించుటకు మన శమునకు వచ్చిన 'సైమన్ కమీషన్, దేశమంతట బహిష్కరింపబడినది, ప్రజలు తండోపతండములుగా నల్లజెండాలను ధరించి, 'సైమన్ గోబ్యాక్' 'తిరిగిపో సైమన్' 'వెడలిపో సైమన్'అనునినాదములతో యూరేగింపులుజరిపిరి.

నాడు మ దాసులో యీసందర్భమున బయలు రిన పజలపై ప్రభుత్వము తూపాకులు కాల్చినది. ఎందరో మరణించిరి. వెంట యిది విన్న ఆం ధ సరి

టంగుటూరు ప్రకాశం పంతులుగారు జెండా బూని మ_భముపై కురుకు సరి
వలె ముందున కురికి 'నన్నుపోనీయండి ముందుకు' అని......

గం ర నిస్వన కాంస్య కంఠము_న, ఖంగున మోయు
వాక్ప్రౌఢిమమ్ము.

మరఫిరంగుల ని మారొడ్డి రొమ్ము, పోరాడు
నిర్వక్రమ పరాక్రమము (గురుజాడ)

పో సులడ్డగించినను వెనుదీయక, నన్ను ముంద మీరు కాల్చండి, ను
ముందుకుపోయి రవలెనని, గుండెనెదిర్చి నిలబడిన సాహసవీరుని, గర్జనకు
బిటిష్ సేన యెచ్చటిదచ్చట ఆగి, తెల్లమొగము వైపక తప్ప_దు. కాం గెసు,
ముస్లిం గు, మితవాదులుకూడ బహిష్కరించిరి. శమంతట హరతాళములు,
సమావేశములు, యూరేగింపులు జరిగినవి. లాహోరులో కూడ మహానాయకుడు
లాలా లజపతిరాయి నడిపిన యూరేగింపుపై బడి, పో సలు లాటీలతో క్రూర
ముగ గొట్టి బాధించిరి. నాయకుడగు లాలాజీ, స ప్రహతప్పునటుల కొట్టబడిన
లాటీదెబ్బలకు నేలకొరిగి, కొలది దినములకు మరణించినాడు. కాని నాడాతని
ప ్యకముగ బాధించిన, పో సుఉద్యోగి, సాండర్సును, 1928 నవంబరులో,
తదభిమానులు బలికొనక తప్పలేదు.

పాంచాల కేసరి (కవిపాదుషా...పువ్వాడ)

ధూమ శకటాన సైమను, దొరకు నెదుట
నల్ల సిడముల గొని, మును, నడచి నిలుచు
లజపతి, యురమ్ము, బడితె వర్షము పట్టెఁ
దోడి పంచాననము లు తూగియుండ,

పాంచాల వీరులు పదను పెట్టిన కత్తి మొనలెల్ల తళ తళ మనియె ని,
పాంచాల నరుల్ పని పడి తమ కోర మీసాల నొకచుట్టు మెలిపిరేని
పాంచాల యోధ సంపార్ధన వు కన్ బొమలూచు పుణ్యానబోయి ని,
పాంచాల హరిరాజి పాథోధియల పోల్తె నడతెంచి యొకమారు కదిగి ని,

అంగలేయులే కాదు, దిగంత దంతు
లైన, బాంచాల సింహాల నాపగలవె
మోటు లాటీల నీ ఱొమ్ము మోదినపుడు
శాంతమూనితిగాని, పాంచాల సింహ!

ఉప్పు సత్యాగహము ప్రారంభమునకు ముందు కృష్ణాజిల్లాలో బందరు నకు 8-2-1930న గవర్నరు రాక సందర్భమున నాతని బహిష్కరింప నల్లజెం డాల పదర్శనకై ది. 1-2-1930 జిల్లా కాంగ్రెసు రా నుసారము ౧ బొబ్బా వేంకట షయ్య, (శాభిమాని, జిల్లాకాం గెసు కార్యదర్శి,)గొట్టిపాటి హ యః్య కొడాలి ఆంజ యులు, తల్లా పగడ రామారావు. వల్లూరు రామారావు, అ. ౨ వెంకటరత్నం, గూడూరు వెంకటాచలం, వడ్లమూడి సత్యనారాయణ, బొబ్బా ఆదినారాయణ, బొబ్బా రంగారావు మొదలగువారు నల్లజెండాలు పదర్శించి అరెస్టుకాబడి శిక్షింపబడిరి.

ఉప్పు సత్యాగ్రహము (3 ఏప్రియల్)

స్వాతంత్ర్య స్థాపనకొరకు శక్తివంతమైన పోరాట మవసరమైనది. పభు త్వమునెదిరించి, స్వాతంత్యము సంపాదింపవలెననిన సమిష్టి శాసనోల్లంఘన మొకటియే శరణ్యము. దానికి నాడు జలియన్‌వాలాబాగు దురంతములు ప్రతి ియగా సాగిన జా యవారమగు ఏప్రియల్ 6 వ దీన, శమంతటను ఉప్పు సత్యా హము పారంభించుటకు మహాతా గాంధిగారి ఆ శమైనది. దానికి పూర్వము 1930 మార్చి 11వ దీనాటి సాయింతనము, మరునాడుదయము సాగింపబోవు దండి ఉప్పుసత్యాగహము గురించి, పదివేలమందిగల సభలో మహాత్మాగాంధి యుపన్యసించి, ది 12 మార్చి ఉదయము, జా యభావోద్దండు లగు 79గురు అనుచరులతో సబర ఆ మమునకు 240 మైళ్ళ దూరమునగల దండి సము ిరమునకు, రెండుమైళ్ళపొడువున ర్చినడచు దండియైన దండుతో, గాంధీ వెడలి తొలిగ ఉప్పుసత్యా హము సిరి. యావద్భారత శము ఏప్రిల్ 6 వ దీన చేసినది. నాడు, వారిననుసరించిన, ధీరవీరగణములో మనఎర్నేని సుబ్రహ ణ్యంగారొకరగుట, మన ఆంధ్ర శపు అదృష్టము- ఆయా స్థానిక నాయకుల త్రికింద, గంజాం, విశాఖపట్నం, జిల్లావారు, నౌపడాలోను, గోదావరి జిల్లావారు కాకినాడ, చొల్లంగిలోను, కృష్ణా జిల్లావారు బందరు, కోన,

చిన్నాపురం, తాళ్ళపాలెంలోను; గుంటూరు జిల్లావారు చీరాల, గోపనగం, దేవరం పాడులోను; నెల్లూరు జిల్లావారు పల్లెపాడు ఆ ్రమములోను, చెన్నపురివారు చెన్న పురిలోను, వేదారణ్యములోను, అందునిందనక, యావదాంధ్రావని ఉప్పుసత్యా గ్రహమున పాల్గొన్నది. ఈ సత్యాగ్రహమున, ప్రత్యేక శిబిరములు నిర్మించి, జట్టులు జట్టులుగ, శాసనోల్లంఘనమునకు పంపబడిరి. ఈ ప్రచారమున, చాలా మందిని నిర్ణీత స్థలములకు రక పూర్వమే కూడ అరెస్టు సింది ప్రభుత్వము. ఊరూర, పట్టణముల, సత్యాగ్రహులు గేయములు పాడుచు, జండాలతో యూరే గింపులు, సభలు, జరిపిరి. అచట మహాత్మాగాంధీగారు, ఉప్పు కొఠారులపై ముట్టడి సాగింపబోవు దినమునకు, ముందు రాత్రి 6-4-1930 వ దీ అర్ధరాత్రివేళ, కరాచీలో వారిని అరెస్టుచేసిరి. ది 21-4-30 న, బందరులో డాక్టరు పట్టాభి, చెఱుకువాడ నరసింహము, స్వామినారాయణానంద, అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు, గంపలగూడెం జమీందారు కోటగిరి వేంకటకృష్ణారావు గార్లకు, శిక్ష విధించిరి. కాకినాడ ఉప్పుసత్యాగ్రహము నడిపిన శ్రీ బులుసు సాంబమూర్తి, వె. ్నటి సత్యనారాయణ, డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యం, కళా వెంక టావు గార్లను అరెస్టు సిరి.* దరిమిలానడిపిన, పళ్ళంరాజు, మండపాక రంగయ్య నాయుడు, అన్నపూర్ణయ్య, లింగరాజు, బిక్కిని, కందుల మొదలగు వారిని అరెస్టు సిరి. చెన్నపురి ్రమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ , గద్దె రంగయ్య నాయుడు, కా నాథుని నా శ్వరరావు పంతులుగారు, రామచంద్రుని వెంకటప్పయ్య, టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు మొదలగువార్లను, అరెస్టుచేసిరి.

వేదారణ్యములో, ్రమతి ఆచంట రుకి ణమ , రాజాజీగార్లను, రాయల సీమలో కడప కోటిరెడ్డి, రామసుబ్బమ్మ, శంకర రెడ్డి, నం వరెడ్డి, రామకృష్ణం రాజు, కన్నయ్య నాయుడు, వరదాచార్యులు, కల్లూరు సుబ్బారావు గార్లను, విశాఖలో ్ర తె. ్నటి విశ్వనాథం, మారేపల్లి రామచం ్రశాస్త్రి గార్లను, నెల్లూరు పల్లెపాడులో వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య, బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, ్రమతి పొణకా కనకమ , ఓరుగంటి వెంకట సుబ్బయ్య, బొమ్మా షరెడ్డి గార్లను, నాపాడలో ్ర ఉన్నవ రామలింగం, రావూరు రామకృష్ణారావు, పుల్లెల శ్యామసుందరరావు, జగన్నాథ గుప్త, జాన బాయమ , ద్వారకా దీక్షితులు,

---

*(గమనిక :- కాకినాడ ఉప్పు సత్యాగ్రహము, బు ్రకథ 2 భాగములు, అనుబంధమున చూడుడు)

గౌతు లచ్చన్న గార్లను, పశ్చిమగోదావరిలో శిరాజు వేంకటనృసింహఅప్పారావు, ప్రమతి ద్రోణంరాజు, లక్ష్మీబాయమ్మ, మూల్పూరి చుక్కమ్మ, తల్లా పగడ ప్రకాశరాయుడు, దండు నారాయణరాజు, ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు, మాగంటి బాపినీడు, అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు, బసవరాజు ప్రరంగశాయి, డాక్టరు మూల్పూరు రంగయ్య, డాక్టరు జోగయ్యశర , వీరమాచనేని వెంకట నారాయణ, వడ్లపట్లగంగరాజు, ముదిగంటి జగ్గన్న శాస్త్రిగారు, వి బి. నా. శ్వర రావు, పాలకోటి గురుమూర్తి, పకాశరావు మొదలగువారున్నూ, గుంటూరు జిల్లాలో ప్ర గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి, దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య, గుళ్లవల్లి రామకృష్ణయ్య, నాగళ్ళ కృష్ణయ్య, కల్లూరి చంద్రమౌళి, బహో ండం నరసింహం గారలున్నూ, శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్యగారు, ఉన్నవ లక్ష్మీ నారాయణ గార్ల, నాయకత్వమున, ప్రచింతమనేని భావయ్య, శరణు రామస్వామి చౌదరి, తుమ్మల సీతారామమూర్తి, మంతెన వెంకటరాజు, కన్నెగంటి సూర్యనారాయణ, గుళ్ళపల్లి పున్నయ్యశాస్త్రి, ఇటికాల రామమూర్తి మొదలగు వారెందరో అరెస్టు అయిరి. దరిమిలా కృష్ణాజిల్లాలో డాక్టరు వెలిదండ్ల హనుమంతరావు, ఘంటశాల సీతారామశర్మ, వేలూరి యజ్ఞనారాయణశాస్త్రి, పేట బాపయ్య, అ. న్న శివాచార్య శనగవరపు వెంకటసుబ్బయ్య, మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి, శంకర వెంకటరామయ్య, ఇంటూరి వెంకటేశ్వరరావు, గద్దెలింగయ్య, భాగవతుల సుబ్బరామయ్య, పాదుర్తి సుందరమ్మ, రాయప్రోలు సీతారామశాస్త్రి, నూకల వీరరాఘవయ్య, కల్లూరి పాపయ్య, డాక్టరు శివలెంక మల్లికార్జునరావు, దుగ్గిరాల రాఘవచంద్రయ్య, పిడికిటి రామకోటయ్య, కాకాని వెంకటరత్నం, జొన్నవిత్తుల కుటుంబ సుబ్బారావు, పోతిన గణపతి, అద్దేపల్లి గురునాధ రామశయ్య, పెదర్ల వెంకటసుబ్బయ్య. మల్లెల ప్ర రామమూర్తి, ఊటుకూరు లక్ష్మీనరసింహారావు. అ. న్న అంజయ్య, కాకుమాను లక్ష్మయ్య చౌదరి, మరుపిళ్ళ చిట్టి, (చిన అప్పలస్వామి) కాటగడ్డ మధుసూధనరావు మొదలగువారు అరెస్టు అయిరి. దరిమిలా కృష్ణాజిల్లాలో ముట్నూరి కృష్ణారావు, తంగిరాల వీరరాఘవరావు, తంగిరాల సీతారామమ , దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య, గొరెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, వల్లభనేని రామబ్రహ్మం, వల్లభనేని సీతామహాలక్ష్మమ్మ, కొల్లిపర సూరయ్య, ఆతూరి నాగేశ్వరరావు, అట్లూరి ప్రరాములు, గుళ్ళపల్లి రామబ్రహ్మం, ము వి శవాచార్యులు, కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు, అయినంపూడి ప్రనివాసులు, ఎ న్ని

సు బహ్మణ్యంగారు, యీసూర్యనారాయణగారు, గుళ్ళపల్లి (్రరాములు, రామిరెడ్డి, సుబ్బారెడ్డి, కానూరి రామానందం, కా నాథుని పూర్ణమల్లికార్జునరావు, కానూరి వెంకటరత్నం, కానూరి బలరామయ్య, బొబ్బా వీరభద్రుడు ఇందు ముఖ్యముగ నా యెరిగినంతవరకు పెద్దలపేర్లను మా తముపేర్కొన గలిగితిని. ఇంక ఎంత మందిపెద్దలో సత్యా గహమునపాల్గొనిరి. తెలియక వార్లపేర్లను ర్చలేదు. వీరు పైన పేర్కొనినవారి శ సేవకుమా తము సిపోరనిన, మన్నింప గోరెద. నాడు వీరావేశముతో సత్యా గహులు పరవళ్ళు దొక్కుచు పాడిన యములు

బాపూ యరెస్టు (- -

వింటివా! బిటిషు వీరుల ధైర్యము-తంటాలుపడి
పట్టిరంట-బాపుజీని! అర్థరాత్రి—ఒంటిగంటకు ॥వింటివా॥
జై తయా త వేగ సాగించి, సాగించి,
రె! గాంధీజీ కరా
బడలి! ని ద చెందెను సేనతోడి,
అర్ధ! రా తి తోడనె తెల్లవాడి
సేన! వెలిగించె టార్చి, పైబడి
లేవ! పనియున్నదయ్యా, నాతోడి,
అనగ! బంది సితిమని, బాపుజీని, పట్టిరంటా॥ ॥వింటివా॥

ఉప్పు పాట (ఏప్రియల్)

ఉప్పు వాము! పదండి!

పాణమర్పించియైన, స్వరాజ మిచ్చునట్టి (ఉప్పు)

* వారణాసి వెంకటచలం, దండమూడిపూర్ణయ్య, వెనుమర్తి లక్ష్మీ పతిశాస్త్రి, టి. వి. ఆళ్వారు, సునర్ల నా శ్వరశాస్త్రి, పురాణం సూరిశాస్త్రి, దో. పూడి సీతారామయ్య, కామి. ని వెంకటప్పయ, వల్లభ. ని తులశమ, కౌసల్యమ, గానుగొంట్ల ల నరసమ్మ గుళ్ళపల్లి, నాగయ్య మొదలగు నెందరో వేలకొలదిగ య స్టు కాబడి శిక్షింపబడిరి.

---

* ఈయన తిరుచునాపల్లిలో మరణించిరి.

మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము

పన్నెండు శాలు—పండుచున్నాగాని-
పట్టెడన్నమె -లోపమండి!
ఉప్పుముట్టుకుంటె - దోషమండి!
నోట మట్టికొట్టి పోతాడండి!
అయ్యో! కుక్కలతో పోరాడి-కూడు తింటామండి
'మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము'
మా ప్రాణాలపై పొంచి -మానాలు హరియించె!

దండాలండోయ్

దండాలండోయ్—మే—ముండ మండోయ్ ! బాబు!
ఉప్పు పన్ను—పప్పు పన్ను ఊరికెళి పన్ను బాబు!
కొప్పుకాస్త ముడికి—మొక్కుకుంటేపన్ను బాబు ॥దండాలండోయ్॥
(గరిమెళ్ళ)

ఉప్పు పాట

ఉప్పోయమ్మ!—ఉప్పోయమ్మ, ఉప్పోయమ్మ
మా— ఉప్పుకొనరమా . ఉప్పోయమ్మ!
ఉప్పో ఉప్పని మే .మూరూర అమె దము!
చప్పున చప్పున మీరీ-యుప్పుకొన రారమ్మా !
ఉప్పేగదాయని—చప్పరింపకుడమ్మ!
ఉప్పుగాదిది—బంగరు-కుప్పా మన పాలిటికి (గరికపాటి మల్లావధాని)

ముప్పదికోట్ల ప్రజల-ముప్పు దీర్చే ఉప్పు
ఉప్పుగాదిది రత్నపు—తిప్పా మనపాలిటికి,
ఒప్పుగ స్వాతంత్ర్య—మొసగేటి దీ యుప్పు
ఉప్పుగాదిది. వ జపు—తెప్ప. మనపాలిటికి ॥ఉప్పో॥

బందరు-అరెస్టులు (2 - -3)

డాక్టరు పట్టాభి, చెరుకువాడ, నారాయణానంద, అయ్యవర, గంపల గూడెం జమీందారులకు-ఒక సంవత్సరం శిక్ష.

నడుములు కట్టి పదండి !
ఇంక తడవేల! జడియక, నడుములుగట్టి పదండి
గడియసైపగలేమీ-కఠిన పభుత్వము॥
పట్టాభిగారిని పట్టుకున్న వదలి, పెట్టాము, వదలిపెట్టాము
నోరు గట్టిన, వదలిపెట్టాము,
కాళ్ళుగట్టిన పదలిపెట్టాము,
కట్టి కొట్టి జైలునపెట్ట, విడము
ఇంక నిట్టి దుష్ట పభుత-నెట్టి రాజ్యము గెలువ నడుములుగట్టి పదండి!
చెరుకువాడ నరసింహముతో పోరు, సేయ సంకల్పించె, వీడు
ఇంచు-కరయడు, తన శక్తి . డు
ధర మెరుగడు తొలుదొల్త వీడు
ముప్పై మూడు కోట్ల సింగముల నెదిరి పోరు.

॥ నడుములుకట్టి పదండి ॥

'తత్త్వమసి' యనెడి-తత్త్వము . ర్చి, తన్మయుడై వచ్చినాడు !
లవణు। తత్త్వము గుర్తెరిగినాడు,
ఇచ్చట। తత్త్వము -రుచి చూపినాడు,
జైలు। తత్త్వ మెరుగ వెళ్ళినాడు
యా, ధన్య నారాయణా, నందుడానందింప ॥ నడుములు ॥
కా శ్వరుండెవరో-కాన-డిసుమంతైన, కాలకూటము సుమ్ము తనకు
మ్రింగి। భరియింప-జాలడా వెనుక
యోర్చి! తిమి కష్టముల నింత దనుక
ఇంక। భరియింపజాల -మా వెనుక,
కనక। దుర్గాపురీశునితో కదలు - చక చక ॥ నడుములు ॥

వెలమ బొబ్బిలి శౌర్య-వీర్యముల్ రవ్వంత - వినడొ తలపడొ చేరబట్టి।
వీడు। కులుక దల-చె మొ। పట్టి।
పాణముల ల్చి-చెండాడు। నట్టి
దిద్ది। తెలియదు, తన శక్తి, పట్టి।
దనుచు। తెలసి యాతని -శక్తి పట్టు
బట్టి। కలసి వెంట రండి। పట్టి
మన, వెలమ పులి - కోటగిరి — వేంకట కృష్ణుని జాడ
॥నడుములు కట్టి పదండి॥ (గురుజాడ)

గేయ - వాఙ్మూలము

ది 3-5-1930 వైశాఖ పూర్ణిమకు, బందరు కరా గహారమున, సంద్రపు నీళ్ళు కాచి ఉప్పు వండి నందుకు 7 గురిని అరెస్టుచేసిరి. అందు ( ) తత్త్వానందస్వామి. మానికొండ సత్యనారాయణశాస్త్రి, గోనుగుంట్ల సు బ హ ణ్యం, కా నాథుని వీరమల్లయ్యగారు, తాడికొండ వీరభద్ర అయ్యవారు, డి వి. ఆళ్వారు, గురుజాడ రాఘవశర్మ, మొదలగువారు అందరి 9 మాస ములు కఠిన శిక్ష విధించిరి. అందులో రాఘవశర్మను బందరు సబ్ మేజస్ట్రేటు కోర్టులో, సబ్ మేజస్ట్రేటు అడిగిన ప్రశ్నలకు, . యములో అతని వాఙ్మూలము.

ప్రశ్న:- రాఘవశర గారూ ?-మీరున్నూ పదిమంది కలసి బందరు కర ఆ గహారమున, ఉప్పు శారట నిజమేనా ?
సమాధానము :- ఎక్కడ పదిమంది అండి ?

పల్లె పట్టణముల- పిల్లా జెల్లా కలసి, బందరు రేవున మేము।
ఉప్పు। కొల్లగ వండ రాము।
సం గపు। నీళ్ళు తెచ్చికాచినాము।

ప్రశ్న :-శాసన ధిక్కారము కాదా ?
జవాబు :-చట్ట ముల్లంఘించియే, కాచినాము,

కాని। చల్లని ఈ పభుత్వము
నైప। నొల్లక పదద్రోసి-నోరుకట్టెనయ్య॥

ఉప్పు సేయుట మానకింక (దాన)
చప్పున రాజ్యమ స్తంగతము పొందు ॥ఉప్పు॥
నూట నలభై మూడు - దాటీగర కొని - నాటకమాడ దలంచె
డెబ్బది। నాలుగొకటి ర్చి పెంచి
మనల నూటిగ బట్టగనెంచె
వీని ధాటీ మనము వే హించె
చట్టము నీట గల్పితిమి, లంఘించి
ఉప్పు నీట గల్పితి ముల్లంఘించి।
రెప్ప పాటు సైపము బ్రిటిషు పాలనము ముగిసె ॥నడుములు॥
ఎన్ని సెక్షనులున్న నున్న—వీని నెగుర తన్నిగూల్చుదము మనము।
దీని కన్న మర ములేదు గనుము।
గాంధి పన్నిన తోవిదియ జనుము।
దాన గూలు బ్రిటిషుపాలనము।
అపుడె తెల్లవారి బతుకు తెల్లవారునింక
గడియసైపగలే మింగ్లాండు ప్రభుత్వము॥ ॥నడుములుకట్టి పదండి॥

దీనికి బహుమానము 9 మానములు కఠినశిక్ష

ఈ సమిష్టి శాసనోల్లంఘనమున బయల్వెడలినవి మరికొన్ని.

సైతాను బాధ (మే నెల)

పడ- మీ సైతానుబాధ
ఇంక గడియ గడియకు ప్రాణకంతమగుచుండె
* తాటిగెలలునరికి తాగుడునిషేధించ తరలిన మాపైకి పీడు నిషేధించ
ధాడి సి నూటనలుభై మూడు
వెంట నోటికి తగిలించినాడు
న్యాయ మెట్టిదో గుర్తెరుగలేడు
దైవమేటికి సైచెనీ డు
మము హద్దు పద్దులేని అల్లరిగుంపంటాడు
॥పడలేమీ సైతానుబాధ॥

---

* ఈ యుద్యమమును తొలుత ప్రారంభించి, తోవజూపినవారు, వల్లభ ని రామబ్రహ ంగారు, జమీ గొల్వేపల్లి, కృష్ణా జిల్లా

లోకోత్తర పురుషుడైన మహాత్మా గాంధిగారు 1921 నుంచి 1947 వరకు సాగించిన అహింసాయుత భారతస్వాతంత్ర్య సమరమునకు . త. వారికి తోడై బాసటగా నిలచిన అకుంఠిత మేధాసంపన్నులు,అతిరథులు, మహారధులు, మహా భోగులు,త్యాగులు, దేశసేవాపరాయణులెందరో కలరు. కాక వారిని మించిన ప్రజ్ఞాశాలురుకూడ కలరు. కాని, వారి యచంచల దృఢనాయకత్వముక్రింద వీరు నమ్రై, తమ సర్వస్వమును దేశమున కర్పించిన మహానుభావులుకూడ వీరందరు. ఇట్టి మహాత్మా గాంధీగారి గురించి యెన్నియో గద్య పద్య గ్రంథములు పాటలు, పద్యములు, గేయములు భారతావని గల సమస్త భాషలలో, గాక ఖండాంతరముల గల రాజకీయ వేత్తలు, విజ్ఞానపురుషులు, ప్రజ్ఞాధురీణు లెన్నియో గ్రంథములు వెలువరించిరి. వెలువడుచున్నవి. ముందింకను వెలువడ గలవు. ఆ అహింసాచక్రవర్తి, కర్మయోగి, మహాత్యాగినిగురించి మహాకవులు వ్రాసిన పద్యములు, గేయములు యిందు ప్రచురించడమైనది. ముఖ్యముగ వారిని ప్రజాహృదయ మెట్లు సంభావించినది.

అవతారమూర్తి ((చెరుకువాడ)

సకల ధరోపేత—సౌఖ్య సంధాత
ఆనంద సంధాయి అయిన భూమాత
స్వస్థ చిత్తము-క—సౌఖ్యంబు క
పాపభారంబింక భరియింప క
వైకుంఠమున గి వాపోయిబల్కె—
నారాయణుండు ఆనతియిచ్చె తాన
జగముల రక్షింప యుగ యుగంబులను
బహురూపముల తాన భవింతుననుచు
ఆ పెనోదార్చి యంతర్హితుండగుచు
వెడలినపిమ్మట వెలసినాడనగ
గాంధీమహాత్ముండు—కరుణసాంద్రుండు

నిర్మల లుండు–ధర్మస్వరూపి
భారత శంపు పారతంత్ర్యమ్ము
బాపనవతరించె బాపు గాంధి
సత్యధర ంబులే శస్త్రాస్త్రచయము
దౌర్జన్య విరహితత్వంబె కవచంబు
రాట్నమే చక్రమై రక్షించుమనల
ఇట్టి గాంధిమహాత్ముని ప్రస్తుతింతు
జయాభి వైభవ దిగ్విజై భవ.
వైష్ణవ జనతో ‚ కహియె–జోపీడ పరాయీ జాణె

అత వైష్ణవుడు (దామో)

ఇతరుల కష్టము–లెవ్వండెరుగునొ
అత వైష్ణవుడు.
సతతము పరులకు–సాయము యిచ్చు
గతి తా యని, గరువము పడడో ॥అతడే॥
నాలుక పీలిన అసత్యము పల్కడొ
పరదానములకై పాకులాడడొ ॥అత ॥
రామనామమున– నుడై పోవునొ
రాజిల్లు వానిలో- నెల్లక్షే తములు ॥అతడె॥

జగ దక్షకుడు (కొండపల్లి)

జగ దక్షకుడు గాంధిమహాత్ముడు జనులందరు
మీరెరుగండి!
జగతిని ధర్మము స్థాపనసేయగ–జని ంచిన హరి యితడండి!
హిందూ శము నుద్ధరించుటకు–హిందువుడై జని ంచెన్
హిందూసోదరులారా, మీరిది–డెందములోపల దలచండి
॥జగ దక్షకుడు॥

గాంధి దేవ (కొండపల్లి)

ఎంతవాడ వెంతవాడవు! ఓ గాంధి వ!
నీ వెంతవాడ వెంతవాడవు ?
ఎంతవాడవయ్యా, నీవు వంతల నెగజిమ్మునట్టి
శాంతి ధర సూ తములను వింతగాను నిల్పినావు ॥ఎంత॥

ఈ జన మిక దుర్లభమురా (బసవరాజు)

ఈజన మికదుర్లభమురా ఏజన్మసుకృతమో-యీనాడు బతికుంటె
ఈశ్వరుడె గాంధిగా-ఇల నవతరించాడు
అందులో మముగన్న-హిందూమాతకడుపున ॥యీజన్మ॥

ధర వతమూర్తి-దాల్చింది గాంధిగా
కళ్లార మనమతని-గాంచి ధన్యులమైతి ॥మీజన్మ॥

స్వరాజ్య శంఖము (నెల్లూరు వెంక టామానాయుడు)

ఏడనున్నాడో! ౦ గాంధీదేవు దేడనున్నాడో!
ఏడనున్నాడో? ఆజాడ తెలియరాదు
నాడు కెయిరా పజల డుబాపిన తం డి
పాంచాల పు తికల-పరిభవంబులగాంచి
మించివేదన ననుభవించిన ఋషితుల్యు ॥దేడ॥

బాపూ మాబాప్ (బసవరాజు)

పోర్‌బందర్ కోమటింట-పుట్టినాడోయ్
పురుషోత్తముడు జగతి-మెట్టినాడోయ్
కొత్తయేసు స్తు-అవతరించినాడోయ్
కొట్టగ పగవాళ్ల పొగరు-దించినాడోయ్
హిందూ పైగంబర్-జని ంచినాడోయ్
అల్లాహో అక్బరంటు-అరచినాడోయ్
చీమను సింహాసన-మెక్కించినాడోయ్
రాతి నాతిజేసిన-౹రాము నోయ్ ॥పోర్‌బందర్॥

పరమూర్తి గాంధి (దామరాజు)

కత్తులులేవు శూలమును గాండివమున్ మొదలే హుళిక్కి నో
రెత్తి ప్రచండ వాక్పటిమ నియు జాటడు కోపతాపముల్
బొత్తిగనున్న అట్టి పరమూర్తి మనోబలశాలి గాంధి
యెత్తి నమస్కరించి స్మరియించుద మెప్డు స్వరాజ్యసిద్ధికిన్.

గాంధి ఉవాచ (కాటూరి)

హరి సృజించెనరుని—అచ్చమ్ము తనపోల్కి
నరుడు తన్ను చాల—హరి సృజించె
ఇనుము పైడి య—నీశ్వరుం ర్చు
గాంధిపలుకు—ధర గంధమొలుకు.
కదలివోలె నెల్ల కడల నీశ్వరుండొక
బిందువై వసించు నందు నరుడు
కదలిబాసి బిందువడగారు నిక్కము
గాంధి పలుకు—ధర గంధ మొలుకు.

రాజవన్ననీవే (విశ్వనాథ)

విరిసిన, బోసి నెన్నగవు వెన్నెల రీ తొలి ల నల్దెసల్
కురిసి, మహా సభాజన చకోరములందనియించి, వేదయై
బిరుసయి యెట్టివారి దురపిల్లిన, మా వరిపంట లు కా
విలి తలలెత్త నీ కలమ వెన్నెలనించె సుధా పవాహముల్.

సీ. నిలువనీడయులేని నిరుపేద దీర్ఘ/నిశ్వాసము నీకు వింజామరమ్ము
కడుపాకటిని దవడు వాని రు కన్నీళ్ళు ొంబడి నీకు వెల్ల గొడుగు,
సంఘ దూషకుల దౌర్జన్య భిన్నాత్మని/గుండె నీకును సభా మండపంబు
ఆజన సిద్ధ కారాగారవాసము డంబు మీరెడు కిరీటంబు నీకు,

తత దరిద్ర ప్రజాహృదంతరము నిరత
మొలుకు రతనాలు నీకొలు వున్న గద్దె

ఓ విచిత్ర సన్న్యాసి, నీ వాక్కు రుదవె
రాజువన్న, నిజమ్ముగా రాజువయ్య.

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం-మహాత్ము డు (బాపిరాజు)

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం నీ బ్రతుకు
ఉమాపతి నృత్యరంగం
శాల వాంఛిల్లు
ఆశా హృదయమ్లు
లొదలి పోలేని
తల తలాలలో
జీమూల వంక్తికై
వ్యోమ మర్మముచూచి, ఓసామి!
తమో మదస్వచ్ఛమే (హిమాలయ)

మా గాంధి (బసవరాజు)

కొల్లాయి గట్టి తే నేమి!-మా గాంధి
కులమేదియైన నేమి!-మా గాంధి
వెన్నపూస మనసు-కన్నతల్లి ప్రేమ
పండంటి మోముపై- బహు జన్సు ॥కొల్లాయి॥
నాల్గు పరకల పిలక—నాట్యమాడే పిలక
నాలుగువేదాల-నాణ్యమెరిగిన పిలక ॥మా గాంధి॥
బోసినోర్విప్పి -ముత్యాలతొలకరే
చిరునవ్వు నవ్వి -వరహాల వర్షమే ॥మా గాంధి॥

శాంతిదూత (తుమ ల సీతారామమూర్తి)

ఇతడహింసా రణా చార్యు, డిత డ ద్వి
సత్యకవచుడు, భువనైక శాంతిదూత,
యుగ యుగమ్ములు కల్పముల్ ముగియుగాక
తరణియై మింట మెరయు, నీతని పతాక.

అంతా గాంధిమయం (కొండపల్లి)

అంతా గాంధి మయం-యీ జగమంతా గాంధిమయం
అంతరంగమున, మహాత్మ గాంధియె,
వింత రూపముగ వెలసియుండగ-అంతా గాంధిమయం
ఇండియాలో-యింగ్లాండులో, ఆఫ్రికాలో, అమెరికాలో
అంతా గాంధిమయం.

గాంధీ (దామో)

ఎంతో రుచియైనది-() గాంధి నామం, ఎంతో రుచియైనది,
పంతముగల వైరికైన-చింతనే గద, గాంధినామం
బాపు నామము-గాంధి నామము-చూపు జనులకు సన్మార్గము,
ఆపు జాతి బల దుర్మార్గము-అఖిల మత సమ్మోదము.

మహాత్మా జీ (ఉప్పలపాటి వెంకయ్య)

ఎవరు దూషించి (మి-మహాత్మ
ఎవరు భూషించి (మి,
అవతార పురుషుడని,
ఆదర్శ ప్రాయుడని
దశదిశల్ మా ్మొగి,
ధన్యాత్ముడై నావు,
చూపు చూచాడంటె,
సమ్మోహనాస్త్రమే,
కరము జాపాడంటె
కనక వర్షమ్మే

గాంధీ పథ (బసవరాజు)

గాంధి మహాత్ముడు బయలు దేరగా
కలకలనవ్వింది-జగత్తూ, కలకల నవ్వింది
గాంధి మహాత్ముడు చక చక నడవగ,
కంపించిపోయింది భూమి-కంపించి పోయింది.

గాంధిమహాత్ముడు-కన్ను విప్పంగా గడగడ వణికింధి।
అధర్మం గడగడ వణికింది.
గాంధిమహాత్ముడు నవ్వునవ్వగా, కన్నుల గట్టింది
స్వరాజ్యం కన్నుల గట్టింది,
గాంధి మహాత్ముడు గొంతు విప్పగా గణ గణ
మోగింది, ప్రణవము, గణగణ మ్రోగింది.

(ప్ర)గాంధినామం (దామరాజు)

(ప్ర) గాంధినామం-మరువాం మరువాం
సిద్ధము జైలుకు-వెరువాం వెరువాం
మా గాంధి , మేం, నమ్మేం, నమ్మేం
మరి యితరుల మేము, నమా ం, నమా ం
శచరిత చెవుల-విందాం-విందాం
వే కధలు చెవుల-మందాం-మందాం.
లాటీ దెబ్బల మేము-బెదరాం బెదరాం
మేటి తుపాకికి, చెదరాం, చెదరాం
(ప్ర) గాంధి నామం-మరువాం మరువాం
సిద్ధము జైలుకు-వెరువాం వెరువాం
కూడి భారతమంత-గొలుతాం గొలుతాం
దే స్వరాజ్యాన్ని-తెస్తాం తెస్తాం
శభక్తులు మాకు-సారాం సారాం
దేశద్రోహులు మాకు దూరాం దూరాం.

ఈ కాలపు ఋషి (చెళ్ళపిళ్ళ)

ఆత దవధూత మార్గము ననుకరించు
నిదియె బోధించు, నితరుల కలవియగునె!
స్తలకు దాని తత్త్వము వల మొక
గాంధి చెల్లె, నాత కాలపు ఋషి,

అతని భక్తియు, మరియు నల్లతని రక్తి
అతని భుక్తియు, మరియు, నల్లతని శక్తి
అతని ముక్తియు, వేరు లోకాతిశాయి
అతని చరితంబితరులకు నందబోదు,
ఛండాలుండేనియు, బా
పం దేనియు, గురుడటంచు బలికి న ధీమం
తు ండల శంకురునట్టి డ
ఖండుడు, గాంధియన నొరులుగా, రతని నముల్

గాంధీ (దేశభక్త వెంకటప్పయ్య)

కొట్టగ కర్రలేదు, మరి కోయగ ఖడ్గము లేదు, శస్త్రముల్
పట్టగరాదు శాత్రవులు పట్టిన గొట్టిన, మి సినన్.
రట్టును రద్దు యకను రమ ని పిల్చిన తోడ బోవుచే
యిట్టిది యుద్ధపద్దతి, మరెట్టుల గెల్వగ సాధ్యమయ్యెనో

మహాత్ముడు, (కందుకూరి రామభద్రరావు)

అతడు మెట్టిన మేర పుణ్యా మంబు
అతనిని వాక్కులు వేద భాష్యాంతరములు
అతని మౌనము లోక భయంకరమ్ము
అతడు పూనిన దీక్ష ఎహా ండ, రక్ష.

మహాతా గాంధి (కరుణ)

నలుబదికోట్ల తము ల వితము ల కాయనమాట వేదాక్షరము ,
ధీరులం కర వీరుల గావించు, ఆయనపిలుపు శంఖారవమ్ము
సత ంబు శాంత్యహింసలకు స్వాగతమిచ్చె, ఆయన బతుకు, మహా పయోగ
కొల్లాయితో విచ్చి పుల్లాయి వలెనుండు, ఆయన దీక్ష లోకైక రక్ష.

అతడొక పవి తధర వాలయము
అతడొక విచి త విశ్వవిద్యాలయమ్ము,
ఆ మహాశక్తి అంతయింతంచు చూడ
జాల, మతడొక్క పెద్ద హిమాలయము ॥

గాంధి

"పాల సముద్రమే నడచి వచ్చిన రీతి, హిమాచలాగ్రశృంగాలు"

—దాశరథి

"బోసినవ్వుల మంచిముత్యాలనొలకించుతాత, మన్ననగన్న నేత యితడు"

— గురుజాడ

"కట్టుకొన్నది, యంగవస్త్రము
పట్టుకొన్నది, రాట్నచక్రము"

—చక్రభొట్ల

"నవ్వవోయి గాంధీ! నా బాపూ ! గాంధీ!
మాయాంధ్య పరిపంధి: మా మహాత గాంధీ! నవ్వవోయి!"

—సారథి కృష్ణ

ఇక, స్వాతంత్ర్య సముపార్జనమునకై వారాశించి, నడిపించిన పణాళి కలలో ప్రజాహృదయము నుజ్జ్వలింప సినవి కొన్ని... ...

బహిష్కరణోద్యమము

"నిరాకరణమను మిఠాయి యిదిగో ! బిరాన రుచి చూడండి!"

—కొండవల్లి

"దేశమాతా సేవ యం -జనులారా-భారత ॥ శమాతా॥"

—కొండపల్లి

"రా రా! పోదాము!-రాజ్యమేలుదాము!
రాజ్యంబు ఏలుచును-రంజిల్లు చుందాము;"

—గరిమెళ్ల

"కదిలింది కదిలింది - కాం గెసు రథమంది
యెత్తి యొకసారి- జోహారు సేయం

శ సేవకు మీరు- ధీరులై నడువండి
శస్వాతంత్ర్యమం- దింతుమని సాగండి॥
దాసోహమని గాంధి- దారి , నడువండి ॥కదిలింది...॥

—దామరాజు

"వినరా! నా ప్రియ సహోదరుడా! సోదరుడా!
భారత భావి- భాగ్య ఖరుడా! ॥వినరా॥"

—గరిమెళ్ల

"ఇకనైన మాన వేమిరా!- ఈ మాయ చదువు!
ఈ మాయ కొలువు, ఇక యీ మాయకోర్టు
అన్నయ్యా! అన్నా! ఇక, పెద్దన్నయ్యా! ఇకనైన॥"

—కొండపల్లి

"వద్దని , నంటి కదా! వాని జోలి మనకు నింక
వారిచదువు, మనకు నింక, వారి కొలువు, మనకు నింక"

"అన్నలార! రండి!-మన-అమ్మ నుడి వినండి!"

"ఆంగ్లబిరుదుమాని-అల ఆంగ్లకోర్టు మాని
ఆంగ్ల సేవేమాని-మరి-ఆంగ్ల భృతమాని, ॥అన్నలార॥"

—గరిమెళ్ల

ఇచట, నాడు విదేశవస్తు బహిష్కరణోద్యమ మెంతగావ్యాప్తి జెందిన దనుట కొక దృష్టాంతరము. అసహాయోద్యమము తీవ్రముగా సాగిన దినములలో, భారతావనిలో యెన్నికగన్న భాగ్యవంతులలో నొకరగు జమునాలాల్ బజాజ్ ఒకనాడు బందరులో డాక్టరు పట్టాభి గారింట రాత్రి రొట్టె, ఫలహారములో వైచిన పంచదార గాంచి, డాక్టరుగారిని పిలిచి, యీ విదేశీ పంచదార యించి, స్వదేశీ బెల్లం యిప్పించుడని మనవి చేసినంత మాత్రమున వెంటనే పట్టాభిగారు, "బజాజ్ సాబ్, యీ పంచదార యీ పట్టణములో చెఱకునుండి తయారు చేసిన పంచదార, స్వీకరించండి," అనుసరికి, బజాజ్, బందరు పెద్దల యొక్క దీక్ష మర్యాదను గ్రహించి యెంతయో యానందించినారు.

ప్రబోధము

"గాంధి మహాత్ముని తత్త్వమెరిగి-కష్టపడి పని- యం
బంధము వదలెడు-స్వేచ్ఛవృత్తికై-అందరు సమకూడం !"

—మంగిపూడి

రాట్నము-ఖద్దరు

ఈస్టు యిండియా కంపెనీ అనుసరించిన క్రూర కృత్యముల వలన, దేశ పరిశ్రమలు దెబ్బతిన్నవి. సన్నని నూలు వస్త్రములు - యు - తగాం డకు పరిశ్రమలేక జీవనము పడిపోయినది. - తకు సప్లయియగు నూలునకు విడు దల లేక ఉత్పత్తికి తగుప్రోత్సాహము, ద్ధలేక, క్రమక్రమముగా రాట్నములు మూలపడినవి దేశమున సగటు విద్యావంతులు విదేశవిద్యామోహితులైన వారు, వి శవస్త్ర వ్యామోహితులై క్రమముగా తమ వస్త్రములకు పర శములపై నాధారపడవలసిన గతిపట్టినది. మానము కాపాడుకొనుటకు కూడ లాంకషైరు గుడ్డ యావశ్యకమైనది. ఈ మూలముగా దేశములో, వి శ వస్త్రములకై కోట్ల కొలది ధనము ఖర్చు అగుచుండెను. ఈకోట్లకొలది ధన సవాహము ఆపినచో శము పురోభివృద్ధినంది కోట్లకొలది జనమునకు వనోపాధికి మార్గము - ర్పడు నని, మహాతు డు, గృహలక్ష్మియగురాట్నము ప్రాముఖ్యము చాటి, మరల రాట్నలక్షి గృహలక్షి కావలయు, నాడే నిత దారిద్ర ముతో అలమటించు పేద ప్రజానీకమునకు వనోపాధి కలిగి, శము స్వయం పోషకమై సౌఖ్య వంతమగునని యుద్బోధించెను...స్వ శ వస్త్రదీక్షతోపాటు వి శవస్త్ర బహిష్కరణ సాగినచో ప్రు స్వరాజ్య ప్రాప్తి యగునని బోధించి, తాను నిరంతర చర్కా వతోపాసియై, పజలావ్రతదీక్ష పూనుటకెంతయో శమపడెను. ఈ యుద్య మమున వెడలిన సూక్తులు కొన్ని...

రాట్నము

"మా పాలి మహలక్షి మా యన్నపూర్ణ,
మా సరస్వ • వి।-మా రాజ్యలక్షి !"

—ఛెరుకువాడ

"పెట్ట , రాట్నము—ఓ తల్లులారా-(పెట్టరే)
పెట్టరే, మీ రింకనైన—పేదతనమున తల్లివ్యథ చే
కట్టుకొనుటకు బట్ట కను—కడు విచారము బొందుచున్నది."

—నెల్లూరు వెంకట్రామ నాయుడు

రాట్నము

"నా తల్లి రాట్నమా- నా పాలి భాగ్యమా,
నా శమును వీడ—న్యాయమా, చెప్పుమా,
కట్టుగుడ్డల నిచ్చి—పొట్టకూడిచ్చి,
నట్టి తల్లివి నీవె—ఇట్టురావమ్మా, నా త్ల్ల రాట్నమా."

"వడుకు. వడుకు, కదుర, వడుకవే కదుర!
వడికి, మా దారి ద్య మడపవే కదుర!"

"నూలు వడి విధము తెలియండి-జనులార, మీరూ
విధము కనుగొని—లాభమొందండి॥"

—కొండపల్లి

"వడుకుమురా।-వడుకుమురా !
నీ, శోద్ధరణకు-తెరగదిరా !
కలిమి బలిమి-యీా, కదు గదరా !
~మ్మర రాజ్యంబొసగు సూత్రముర ॥వడుకుముర॥"

— గురుజాడ

"సుందరమైన రాట్నమె-ప సందు జాంబురా ।
నం హమేల, దానిలోన-స్వరాజ్యమున్నదిరా ।
ఆరుకోట్ల పంచములకు-అన్నము బెట్టును రా
మాల నూలు మాటనీవు-మరచినావటరా,"

—కొడపల్లి

"ను మీ యిలువేల్పు - చెల్లె!
నాతోడ నాడుకొన

"ను మీ గృహలక్ష్మి - తల్లి! నను మరచిపోతివటవే !"

—కాటూరి

"కట్టకుమా! సీమబట్ట
పెట్టకుమా వానిపొట్ట
కట్టి కొట్టి కడకు శ—మిట్టి గతికితెచ్చితివి ॥కట్టకుమా॥"

"కొనకుము యీ సీమగుడ్డ నీవు
కొంటివేని మనము కోల్పోనునదెట్టా! ॥కొనకుమా॥
రంగు రంగుల గుడ్డచూచి పలుభంగుల
కాపురమెనసి కాపురమెల్ల దోచి ॥కొనకుమా॥"

—కొండపల్లి

"కట్టకుమా! సీమగుడ్డ
యిటుపై కట్టననుచు నొట్టు—పెట్టరా! బిడ్డ!
మనజాతి మనమతము—మాటను మరపించి
మత భ్రష్టు సెడి—మాయా సీమగుడ్డ ॥కట్టకుమా॥"

—నెల్లూరి వెంకటామనాయుడు

"సిగ్గులేదా నీకు శరములేదా!
అన్నమైనాలేక ద ల్లాడుతుంటేను!
సీతాకోక చిలుకలాగ సీమగుడ్డ కట్టితిరుగ ॥సిగ్గులేదా॥

—బసవరాజు

"సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా! నాచిట్టిబిడ్డ!
సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా!
సీమగుడ్డ కట్టినీదు నీమమెల్ల పాడు సి
నీ నామమె కుంద చేస్తివిరా! నాచిట్టిబిడ్డ!"

—కొండపల్లి

"కొనరాదండోయ్-మీ-రమ రాదండోయ్
సీమగుడ్డ కొనరాదండోయ్"

—మల్లావధాని

"వద్దురా, మనకొద్దురా!
పర శవస్త్రము వద్దురా? మనకొద్దురా!"

సామాన్యముగ జగచ్చక్షువగు సూర్యుడు కానరానిదినము దుర్దినమందురు. వ్రతనిష్ఠలు సూర్యుడు కనుపడని దినమున ఉపవసించి మరునాడు సూర్యబింబ దర్శనానంతరము పాశన యుదురు. అట్లు, కొందఱు దీక్షాధారులు, ఖద్దరు వాడని శుభకార్యములకు వెళ్లెడివారు కారు. రాట్నములేని యింటికి, రాట్నములేని సభకు వెళ్లనను నియమముగల కొందఱు ్తినిష్ఠలు పాటించుచుండెడివారు. కనీసము తక్లీపై దారము యనిచో పయాణములలో సహితము భోజనము సెడివారు కారు. ఉక్షాధికారియైనను, అతడు ఖద్దరుధరింపనిచో సంఘమున నాడు గౌరవ ముండెడిదికాదు. తమ తితో వడికిన నూలుతో, యించినబట్ట కట్టువారు స్వావలంబనులనెడివారు. అట్టివారు మ మముగా పెరిగి ఖద్దరు పచారము దీక్షతో సాగిన రోజులవి.

గాంధీటోపీ

శుద్ధ ఖద్దరుతో తయారు సిన స్వచ్ఛమైన తెల్లని గాంధిటోపీ నాడు పవిత్రతకొక ఆనవాలు. చుట్ట, డి, సిగరెట్టు త్రాగుటకలవాటై వీడలేని వారు సైతము తలపై గాంధిటోపీని ఆ కొలది కాల మావలనుంచి యాపని రగ, మరల ధరించెడివారు. ఆనాడు అట్టిది గాంధీటోపీయొక్క పవి తత.

ది 28—9—1921 న విశాఖపట్నం వైద్యకళాశాల విద్యార్థులను గాంధీటో ధరించినందుకు కళాశాలనుంచి పంపి- సిరి. 1920 నాగపురం కాం గెసుకు హాజరైన 16,000 పతినిధులు గాంధీటోపీలు ధరించిరి. ఇది శచరి తలో గణనీయమైన నూతనాద్భుత పరిణామము.

మధ-పాన నిషేధము

కట్ట బ , తిన ండి సరిగ-ని పేద కా క, కర్షక పాటకజనము తర తరాలుగా మద్యపానము ంద మత్తులై యిల్లు, ఒళ్లు గుల్ల సికొని తాము

అథోగతిపాలగుట, కల్లు సారాయీల ింద కోట్లకొలది ధనము దుర్వ్యయమగుట గుర్తించి సాగించిన కాంగెసు ఉద్బోధన—

"కల్లుత్రాగి నీ యిల్లునెల్ల గుల్లసేయకు
నీ వళ్ల రోగాలకెల్ల వడ్డియకు ॥కల్లు॥"

"కల్లుసారాయి తెచ్చివాడు—యిల్లుగుల్ల ాదండి బాబు
పెళ్లాంమెళ్లో పుస్తెలుకూడ—యెళ్లిపోయాయండి బాబు
॥దండాలండోయ్॥"

—గరిమెళ్ల

"త్రాగుడుపిశాచమా ఇంక తరలిపొమ్మ
మొగలాయి పాదుషాల గులాములుగ ని స్వైరవిహారము సల్పినావు"
—గురుజాడ

హరిజనోద మము

తర తరములుగ, అస్పృశ్యులుగ, దూరస్థులుగ చూడబడుచున్న జాతి, యెండవానయనక, యహర్నిశలు కాయకష్టము జీవించు జాతి, మాయమర ము లెరుగక, బ్రతుకుహేయమనక వనోపాయమునకై పంచ పంచల నొదిగి మసలు జాతి; దూరదృష్టి లేక, భమపడి, స్వార్థపరుల రాజకీయపు పెత్తుల నలిగి, నిత్యజీవనము నడుపుకొను జాతి యగు యీ హరిజనులు జనసంఖ్యలో యేడవవంతు అయినను వారి పొత్తు, సహకారము లేనిది భారతజాతికి మోక్షము దని విశాల హృదయులగు మహాత్మా గాంధీ మొదలగు మహానాయకు లెందరో యీ హరిజనసేవకు జీవితముల నంకితము నిరి. వారికి సంఘములో విద్యా, సహ వనము, సమాన పతిపత్తి, గౌరవము మొదలగు సదుపాయములు కూడ కల్పించి, వారి పురోభివృద్ధికి జాతి కనులుదెరచి మసలింది.

వీరి సంస్కరణకు గాంధీ యుపవాసము ని, ప్రభుత్వమునుకూడ దారికి మళ్ళించుట జరిగినది. ఆ యుద్యమమునకు సంబంధించిన గేయములు కొన్ని:—

''ఎవరెన్ని చెప్పిన-హిందూ శవాసు-లేక
సోదరులె నుండి !

అంటు దోషముమాకు లేదండి,
పాప-మంటూ చాటుదాము రండి!
యీ కుంటివాదనలు-గూటిలో పెట్టండి ॥మాకొద్దీ॥"

—గరిమెళ్ళ

"గాంధీ మహాత్మా!-గాంధీ మహాత్మా
కాచి రచ్చించు-గాంధీమహాత్మా!
సరకారువోరు-కరుకైనవారు
ఉప్పేరు ను-తప్పేసినారు
డబ్బుగలోరు-దరికిరానీరు
ఈ గోరమేమి?-మా . రమేమి?
మాల మాదిగలం-మనుష్యులంగామా?
కుక్కలకన్న-తక్కువయ్యామా?
మా మొరాలకించు-సామీ! మీరేదిక్కు"

—బసవరాజు

"మాల మాదిగవారమండి!-మమ్ము-జాలగ ప్రేమించి
పాలింపరం ॥మాల॥"
"మలిన దేహుల-మాల లనుచును
మలిన చిత్తుల కధిక కులముల
నెల వొసంగిన వర్ణ, ధర
మధర ధర్మం-?"

—మహాకవి గురుజాడ

"అంటరానివారెవరు! మా
వెంటరానివారు!! అంటరాని!"

—మాధవపెద్ది

"జాతులు వే పాప!- కులమున
హెచ్చు తగ్గులు-ఎంచుట పాపము।
నీ॰ న్యాయము-విద్యాబుద్ధులు
గలవారే-జాత్యధికులు-పాప! ॥జాతులు॥"

—సుబ్రహ్మణ్య భారతి

"రామ! రామ! రామాభిరామా!- రామా! (శ్రీ)రామా!
లోక నాయక! పావన నామా!- లోకైక రామా!
పంచముడని-మన సాటిమానవుల-బహిష్కరించెదరా!
పంచమ సహకారమ్ము లేనిచో- బతుకు గడుప గలరా,''

— కోటి రంగాచార్యులు

ఈ ప్రకారము 8 మాసములు స్వాతంత్ర్యపోరాటము సాగినది. అనంతరము బ్రిటనులో భారతరాజ్యాంగ వ్యవహారములు చర్చించుటకు 1930 డిశంబరులో, ప్రథమ రౌండుటేబుల్ కాన్ఫరెన్సు జరిగినది. భారత దేశము నుంచి, ప్రజా ప్రతినిధులనదగిన వారెవ్వరు సభకు పోలేదు. అందువల్ల బ్రిటిషు ప్రధాని రామ్సేమాక్డనాల్డు కాంగ్రెసుతో రాజీకి రావలసి వచ్చినది. ఈ సూచనగా 1931 జనవరి 26 - దీన. గాంధీజీని, వారితో 26 గురు కాంగ్రెసు పెద్దలను విడుదల సిరి. గాంధి లార్డు ఇర్విన్ ప్రభువుతో ది 16-3-1931 న సంప్రతింపులు జరిపిరి. అప్పటికింకను 60 వేలమంది కాంగ్రెసు వారలందరు కారాగారముల లోనే యున్నారు. వీరి సంప్రతింపులు ఫలించి అందరు మార్చి 15 వ దీని విడుదలయైరి. గుజరాతులో పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున ఖరసాలు - య బడక బకాయిపడిన పన్నులు ఇరవై లక్షలు స ్రమముగా చెల్లింపబడినవి. ఈ ప్రకారము పన్నులు చెల్లింపవలదన్న, చెల్లింపక యుంటయు, తిరిగి యొక మాటలో పన్నులు మరల చెల్లింపబడుటయు కూడ సమర్థుడైన నాయకుడను కీర్తి గాంధి గారికి లభించడము గమనించిన రివిన్యూ సభ్యుడైన హాట్సన్ దొరకు కన్నుకుట్టింది. ప్రభుత్వమున కపమానముగా భావించి, వెంటనే, గత సంవత్సరము అతివృష్టి అనావృష్టివల్ల రద్దు యబడిన పన్నుల మొత్తము రు. 50 వేలు తిరిగి వసూలు- యుటకు తన ప్రభుత్వ బలమంతయు ఉపయోగించినాడు. దానితో కాంగ్రెసు స్థితి తారుమారైనది. ఒడంబడికపై సంతకములు సిన యిర్విన్ వెంటనే భారతదేశము విడచి వెళ్ళిపోవలసి వచ్చిందికూడా. దానిపై లండనులో 1931 డిశెంబరులో జరుగనున్న ద్వితీయ రౌండుటేబుల్ కాన్ఫరెన్సుకు పోవలసిన గాంధిజీ, యీ పన్నులు తిరుగతోడి వసూలు- యు అన్యాయమునకు బాధపడి, సమావేశమునకు పోవ నిరాకరించినాడు. ప్రభుత్వము, స ్రమముగ విచారించెదమని వాగ్దానము యగా, రౌండుటేబుల్ సభకు గాంధీజీ వెళ్ళిరి కాని ప్రయోజనము లేకపోయినది. అది అంతయు ఒక నాటక

ముగా పరిణమించినది. ఆయన లండనులో నుండగ-, యిక్కడ భారత ముశలో పండిత్ జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ, అబ్దుల్ గఫూర్ ఖానును అరెస్టు సిరి. బెంగాలులో ఆర్డినెన్సు పరిపాలన ప్రభుత్వము పవేశపెట్టినది. గాంధీ బొంబాయి రి ఆజాద్ మైదానములో యీ అన్యాయము గురించి యుపన్యసించి, రాజ పతినిధినికలుసుకొన బ్రయతించెను.కానిఅతనిని కలుసుకొనుటకు అవకాశమీయలేదు. అంత మరల సహాయ నిరాకరణ సత్యాగ్రహము తప్ప గత్యంతరము కనుపడదు. 1932 జనవరి 4 వ దీన గాంధీ ని వల్లభభాయి పటేలును అరెస్టు సిరి. 1932 సంవత్సరాంతమునకు లక్షమంది జైలుకు వెళ్ళిరి. 1933 మే నెలలో, సమిష్టి సత్యా హము విరమించి 1940 లో వ్యక్తి సత్యాగహము సాగినది. 1932-33 సంవత్సరము ఒకలక్షా యిరువై-ల మంది స్వాతంత్ర్య సమరములో అరెస్టు అయిరి.

చిరకాల పరిపీడిత పజానీకమున కేడుగడగా, పజాపాలిత శమున కొక రాజ య వేత్తగ, నిర్వ్యాపారమున గుంకిపోవు పారిశ్రామికుల కొక యాదరువుగ, కష్ట వుల పాలిటి కామ నువుగ, పతిత మానవలోకములకు దీన జనోద్ధారుడుగ, మహాత్మాగాంధి గారు వితమును స్వీయము సికొన్నారు. అభిమానులు. వారి వారి మనః ప్రవృత్తుల కందినంతవరకు మహాతు ని గురించి భావించి, ధ్యానించి, వాగామృతము నిండగ్రోలి, దివ్యాభయము పొందినారు. వారి యడుగుజాడల నడిచింది జనసమూహము. ఆ యా సందర్భముల వారినిగురించి మహాకవులు, తాదాత్మ్యము జెంది వెలువరించిన అమృతవాణిని విందము, వారి మాట జాతికొక వెల్గుబాట, ఆ సమర దుందుభి నినాదములు కొన్ని —

"పొలి పొ ! బలి బ !
కల కలా రా గ !
కలికి బంగరు తల్లి!
కనుల పాల్గారుతూ
మా స్వరాజ్య వతా! మా తల్లి!
మా భారత లక్ష్మి:"

—మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర

"వీరా వేశము జెందినారమిక
వీర విహారము స్తాము

పరాధీన తన్, బాపు కొనంగా
శయ రి మోగిస్తాం"

—మల్లాది

"ఎప్పుడు రు .. స్వాతంత్య్ర దాహం
ఎప్పుడు ముడయు, మా అడియరి మోహం"

—సు బహ్మణ్య భారతి

" రగంధము తెచ్చినారము
రు దెవ డొ తెల్పు ।"

—కవిరాజు త్రిపుర. ని

"స్వాతంత్య్ర సమరము-సాగింపగావేగ
సహచరులతోడి-రావోయి!
సాగిపోవలె-త్వరగ రావోయి"

—మల్లాది

"కదలిరావోయి! తమ్ముడా!
కదలవేమోయి! తమ్ముడా!
రెక్కలారని-బిక్కమొగములు
పక్షులే పరుగెత్తెరా-పదమునెత్తర-కత్తుగా (కదలి)"

—బెల్లంకొండ

"జయ రి మ్రోగింది-జనులార లేవండి!
జయము పొందెడిదాక-శాంతములేదండి,
జంకు గొంకులేక-ఛంగు ఛంగున రండి!
శసేవ సేయ-ధీరులై నిలువండి! (జయ రి)"

—మల్లాది

"లెండు హైందవులారా!-క్షేమి, దుఃఖము వాయ
రండు, రండు స్వరాజ్య-రాజ్యపాలన సేయ,"

—మద్దూరి అచ తరామయ్య

"ఎవరేశారీ మత్తు మందు,
ఎన్నాళ్ళదాకాను-యీ మొద్దు నిద్దుర ॥ఎవరే॥"

—బసవరాజు

"రా రా! పోదాము!-రాజ్యమేలుదాము!
రాజ్యంబు , లుచును-రంజిల్లుచుందాము"

—గరిమెళ్ళ

"దండాలండోయ్! మేముండలేమండోయ్! బాబు!
యీ సైతాను పభుత నింక-సాగనీమండోయ్ బాబు,"

—గరిమెళ్ళ

"వేణునాదము-మోగుతుందండోయ్!
ఓ భక్తులారా! వేణునాదము మోగుతుందండోయ్!"

—బసవరాజు

"కొయ్యడ!-కొయ్యడ!యిలాగరారా!
కోటీ యింతలు సెప్పుతానో-రయ్యా!. కోయ్యోడ.!''

—గరిమెళ్ళ

గాంధీగారు జైలునుంచి హరిజన సేవా పబోధము యుటకు ప్రభుత్వ మంగీకరింపనందున ఉపవాసము యగా, ఉపవాసము మధ్య ది 23.8.1933న విడుదల యబడి. నాటినుండి రాజ యముల విరమించి హరిజన సేవకు కాలినడకను ప్రచారము సాగించెను. 1934 ఏ పియలులో సత్యా గహము విరమింప సెను. 1934 నవంబరులో శాసనసభ యెన్నికలు జరుప నిశ్చ యించి, 1934 నుంచి 1945 వరకు శాసనసభల విజయము సాధింప బడెను. 1939 సెప్టెంబరు 3వ దీన ద్వి ·య ప్రపంచ యుద్ధమా·ంభ మాయెను. 1940 అక్టోబరు 17నుంచి వ్యక్తి సత్యా గహోద మము వాక్ స్వాతంత్ర్యము నకై ప్రారంభింపబడినది. దానిలో మొదటి సత్యాగ్రహి (ు వినోబా భావే. అందులో 30 వేలమంది పాల్గొన్నారు. గాంధీ మా తము అరెస్టుకాలేదు. 1941లో యుద్ధపత్రికూల నినాదములతో యీ వ్యక్తిసత్యాగ్రహము ప్రారంభ మైనది. ఇది ఒక సంవత్సరము జరిగిన తరువాత 1941 డిశంబరులో యీ సత్యాగ్రహుల నందరిని విడుదల సిరి. 1942 వచ్చుసరికి పరిస్థితులు విష మించినవి.

క్విట్ యిండియా ఉద్యమము

సర్ స్టాఫర్డు ిప్సు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ రాయబారిగా మార్చి 23న యిండి యాకు వచ్చి ఏప్రిల్ 1వ దీ వరకు ఉండి చేసిన పయత్నములు ఫలింపక

పోవుట , రానున్న దారుణ నిర్బంధముల సూచనగా తన ఆగ్రహమును వెళ్ళ బుచ్చుచు తిరిగి వెళ్ళిపోయినాడు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును మూల మట్టముగా పార దోలుటకు సమష్టి శాసనోల్లంఘనము తప్ప వేరు గత్యంతరము లేదని, ది1942 ఆగష్టు 8వ దీన అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘము సమిష్టి శాసనోల్లంఘనమును యేకగ్రీవముగా రాణించి. దానికి గాంధీగారిని మహాసేనానిగా నియమించింది. క్విట్ ఇండియా, "తొలగిపోండి. మా భారత దేశమునుంచి" అను నినాదము భారత దేశమంతయు మారుమ్రోగినది. రాణము జరిగి ఒక రోజైన గడువలేదు, అందుపై బ్రిటిషు ప్రభుత్వము 1942 ఆగష్టు 9వ దీన తెల్లవారకడ, గాంధిగారిని అరెస్టు చేసి, ఆగాఖాను భవనమున నుంచినది. కార్య నిర్వాహక సభ్యులనందరిని అహమ్మద్ నగర్ కోటలోను, మిగతా వారందరిని తాత్కాలికముగా, ఎర్రవాడ జైలులోను నిర్బంధించిరి. వీరినిట్లు బంధించిన ప్రదేశము, సమాచారము 1944 ఫిబ్రవరి 22 వరకు యెవరికి తెలియనీక ప్రభుత్వము రహస్యముగా దాచినది. 1945 వరకు నిర్బంధములు సాగినవి.

"పరదేశీయులు తొలగండి!
ఈ భారత దేశం-మా దేశం,
వినండి! వినండి,! విశ్వప్రజలు వీరభారత సందేశం."

—వానమామలై వరదాచార్యులు

"వీరభారత యువకుల్లారా,
విజయోత్సాహిత మూర్తుల్లారా,
విన్నారా! మన వీరుల చరితం
కన్నారా! ఆగష్టు విప్లవం,"

—సాంబశివరావు బాజ

"అల్పకాయము బోసిన వ్వంగ వస్త్ర
మూతకోలయు, నొచు ను రూతలూచె
చూడ్కిలోన, త్రివిక్రమస్ఫూర్తి దాల్చి
మూడు జగములు, నెవ్వ ముదుక తలిసి."

— కాటూరి

"ను నీ రణోన త్త-గానం విని పులకరించి
రణోన త్త రణ డిండిమ-ధ్వానం విని జలదరించి
జలదరించి కలవళించి-రణభూమికి పరుగెత్తాను
పాషాణ పాకారము-మంచి బురుజు కంచుకోట"

—పురిపండా

జైలులో కస్తూరిబా గాంధీ-మహా వ శాయీలు శమాత గర్భంలో దీర్ఘని దపోయారు. ఈ లోపల బొంబాయి తదితర నగరములలో పజలు వేలు, లక్షలకొలది గుంపులు గుంపులుగా బయలు రిరి. పభుత్వమీసారి లాఠీలు, కత్తిపోటులతో గాక, తుపాకికాల్పులు మరఫిరంగులయొక్క వర్షముతో పజలను చెదరగొట్టినది. దాని పట్టరాని రోషాగ్ని జ్వాలలు ప్రజ్వరిల్లి, జాతియొక్కమ డి ఆగహపరవశమై యొడలు తెలియక పతిప తిక పరవళ్లు దొక్కి నది. తమ మార్గదర్శకులగు నాయకులు వారిమధ్యలేరు. పైగా వారు కఠిన నిర్బంధములోనున్నారు. అందు పజలలో రోషాగ్ని బహు ముఖ ముల వ్యాప్తిచెందినది. పభుత్వమువారి తుపాకి గుండ్లకు సమాధానముగ, పజలు, దోపిడి పరశురామ పీతి కార్యములు జరుపుట, కచేరీలను అగ్ని కాహుతి యుట, రైళ్లరాకపోకల నాపి యుట, రైలుపట్టాలు తొలగించుట, మొద లగు తావహ కార్యముల కొడిగట్టిరి గాని, ఒక్క పాణి హింసకైన యి సి కొన్నవారు కారు. టెలిగాఫ్ గెలు త్రెంపబడినవి, ఖజానాలు దోయబడినవి, భుత్వ భవనములమీద జా య పతాకాలు యెగుర వేయబడినవి. పభుత్వము దీనికిమారు ప్రజలయిం తగులబెట్టి, ప్రజాసమూహముపై విచ్చల విడిగా తుపాకులు కాల్చినది, ఈ తావహముతో జాతిని, అణగ దొక్కుచు యుండి, యేనాటికైన, కాంగెసు కాళ్ళ రముసకు రాకతప్పదు అని అట్టివారి రాక కై షి౦చు ని, నెలలు, యేండ్లు, గడిపినది, ఎప్పటికైన క్షమాపణకు కాంగెసు రాగలదని ఆశించినది.

ఆగష్టువిప్లవము—

"-చిపోయినవి పో సుల టో లు। వందలు వేలు రాబందులట్లు
కాలిపోయినవి ర్కారు క- లు। ఖరదూషణాదుల కాష్టమట్లు"

—కరుణ

1944 మే నెలలో ఆగాఖాను భవనములోనున్న గాంధీగారిని ప్రమాద కరమైన అనారోగ్య కారణముగా విడుదల సినది పభుత్వము-1942నాటి శాసనోల్లంఘన రా నమునకు కాలదోషము పట్టినది, దానిని 1944న బయటికి రాగా విరమించితిమన్నాడు గాంధీ . 1945 జూన్ 15వ దీన అహమ్మదు నగర్ కోటలోని వారినందరిసి విడుదల - సిరి.

జైలు

గాంధీ నాయకత్వమున, భారత స్వాతంత్ర్య సమరమున దుమికి, యెందరెందరో పదరాని కడగండ్ల ప్రమగ్గి ఆస్తిపాస్తుల పోగొట్టుకొని, యిల్లు, వాకిళ్ల విడచి, సంసారముల త్యజించి,కాయకష్టములకోర్చి, తుదకు జైలు గియు అచట పభుత్వముపెట్టు బాధలుభరించి కృశించినారు ఎందరో వికలాంగులై, యెందరో లాటీపోటుల చితికి జీవములతో బ్రతికిరి. ఎందరో జీవిత సర్వస్వమే గాక, పాణముల సైత మర్పించిన మహాతు లున్నారు. అట్టివారలు జైళ్లలో ప్రమగ్గిన యుదంతములు కొన్ని...

"ఇదిగో! దివాలా పభుత్వము,
ప్రేళ్ళతో! కదిలి, కూలిందిదిగో-కనుము దీసి సత్త్వం॥
ఎన్నాళ్లు సైచిన-సున్న వీడికి జాలి, తిన్నగ కూడు నీరీడు॥
పురుగు! లన్నపు ముద్దలిస్తాడు
మేకు! లన్నపు ముద్దలిస్తాడు,
ఉప్పు! దన్నపు ముద్దలిస్తాడు
వాస! నన్నను మంచిదంటాడు
దీనికి! మిన్నలేదట, మంచికూడు
జిహ్వా! లన్నీ కట్టాడు, యీ పాడు
కూడుకన్న నీరే పానకము, పాణాధార ॥మిదిగో దివాలా॥"

— గురజాడ

"కుళ్ళిపోయిన చచ్చు-కూరలు, ముల్లంగి
ఉల్లిపాయలు-గలి రు!
పంగ! పేళ్ళు, చీడ తోటకూర!

ఇనుప : కళ్ళాయిగాచి, యాధరు
వుగ : నిచ్చు వతా పులుసు–యితని శక్తి దెలుసు"

—గురజాడ

1946లో శాసన సభల యెన్నికలలో, కాంగ్రెసుకు అఖండ విజయము కూరి, రాజ్యాంగ పరిషత్తులో కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు సభ్యులుగాకూడ యెన్నుకోబడిరి. ఈలోగా నవకాలో జరిగిన ఘోరకృత్యములు విని, మహాత్మా గాంధీ అచటికివెళ్ళి సంచారము సి, హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యత కెంతయో పాటుబడిరి. అచట హిందువులను, మహమ్మదీయులు పెట్టిన, ఘోర కృత్యము లింతింతయని వర్ణింపనలవికాదు.

"అది పళయో దారుణ భయంకర దుస్సహ పాప చిత్త దు
ర్మద జనులేచి హైందవుల రక్తము వెల్లువ సినట్టి,తా
వదె, నవకాళి మండలము యత్నము , నాటి శాంతి నిల్పగా
కదలె మహాత్ముడంత, నవకాళికి, మారణ శి భూమికిన్."

—గురజాడ

19 7 ఆగష్టు 15వ దీన భారతదేశానికి స్వాతంత్యము సిద్ధించినది. తరువాత రాజ్యాంగ పరిషత్తులో భారత శము రిపబ్లిక్‌గా రూపొందినది.

స్వాతంత్ర్య ఉద మము – (-8-)

భారత శ చరితలో 1947 ఆగష్టు 15 వ దీ మిక్కిలి చరిత్రాత్మక మైన పర్వదినము. నాడు భారతాకాశమున స్వాతంత భానోదయమైనది. దాదాపు 12 శతాబ్దముల తరువాత భారతమాత పారతంత్యబంధములు వటాపంచలైనవి. మాతృభూభాగములో కొంత పరాయి శముగా–పాకిస్తానుగా విడిపోయినను, మిగతా శము స్వాతంత వీచికల నోలలా సుదినము చూడ గలిగినది. బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వపు రాజ యపు పన్నుగడలనుంచి బైటపడి, జాతి ర్వస్వము స్వార్థము విసర్జించి, తుదకు పాణార్పణకైన వెనుదీయక, సర్వ తా గమొనర్చి, సతా హింసా నత దీక్ష సఫ కృతమొనర్చుకొని, స్వరాజ్య స్థాపన సికొను మహాభాగ్యము కూరినది. ఇది మహాత్మా గాంధీగారి నాయకత్వమున, తా గ లురు, మేధావంతుల అండదండను, జాతి సమైక్యమై,

స్వరాజ్యస్థాపనలో విజయధ్వజం ప్రతిష్ఠించింది. రక్తపాతరహిత విప్లవాత్మకోద్యమము, ప్రపంచమున నింత దనుక, కనని, వినని, యూహింపని వినూత్న సాధనగా దిగ్భ్రమగొలిపినది. దీనితో ఖండాంతరముల నెనలేని కీర్తి సంపాదించుకొనగలిగినది. ఏండ్లకొలదిగ స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడి, చివరకు ప్రాణములొడ్డిన వీర నాయక, నారీమణుల కృషి టికి ఫలించి వారి యాతలకు శాంతిచేకూర్చు భాగ్యము కలిగినది. భావి సంతతికి మంచి బాట ర్చు సదావకాశము లభించినది. ధర్మచక్రాంకితమైన త్రివర్ణపతాకము ఖండ ఖండాంతరముల వెలయు స్వాతంత్ర్యశక్తి లభ్యమైనది. ఏ ధర్మదీక్షవలన యీ విజయము సంపాదింపగలిగితిమో అట్టి ధర్మపథము వీడక ముందు పురోగమింప శమాత యను హించుగాక యని దేశమాతకు అంజలి పట్టితిమి:-

"చం. గణ గణ మ్రోగెరా, విజయఘంటలు, భారతమాత మందిరాం
గణమున, ద్వారబంధముల గట్టిరి చిత విచి తరత్న తో
రణతతి, వీథి వీథుల విరాజిలుచున్నవవే త్రివర్ణ
తనములు, మేలుకాంచె, పరతంత్ర పరాన్ముఖమ స్తకంఠముల్."

—కరుణ()

"ఎన్నాళకెన్నాళ్లకు—కడగండ్లు—యీ రె! మాతల్లికి!
కన్నుల పండువయ్యె-మన భారత-కన్నసంతానమునకు!"

—గురజాడ

"శా. ఏరా భారతపుత నేటికిగదోయీ, నీదు స్వాతంత్ర్య శం
ఖారావము ప్రతిధ్వనించి, దిశలుద్ఘాడించెఁ బ్రాక్పశ్చిమ
ద్వారమ్ముల్ విడివడ్డవిప్పటి కహో!"

—ఏటుకూరి వెంకటనరసయ్య

నైవేద్యము

"తల్లి! నీ యుత్సవముగాంచ, దరలినార
లనుగు దనయులు, నైవేద్య హస్తులగుచు"

—దువ్వూరి రామిరె

"పాడియావులు-పంట పొలములు
భాగ్యములు రాజ్యములురా!
మున్నరా! యీ భరతభూమిని
తొలకరించిన పుణ్యభూమిని"

— తురగా వెంకటరామయ్య

దేశభక్తులు

"చిరపరాధీన శృంఖలా చ్ఛేదమునకు
వితసుమాలె ధారవోసితిరి, మీరు
కురియ . డు. స్వర్గీయ కుసుమవృష్టి
శ్రీ విరాజిల్లు మీయొద్ధ శిరములందు."

—పురిపండా అప్పలస్వామి

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము సంపాదించి, ఆరు మాసములైన తిరుగ లేదు, స్వరాజ్య సముపార్జనలో ¨జలుపడిన శ్రమలనుంచి కోలుకొనగ లేదు. కొత్తయిల్లు చక్కదిద్దుకొను సందిగ్ధస్థితిలో నాయకులు తడబడుచున్నారు, ప్రజలనిర్ణీత మార్గము యూహామాత్రముగ యున్నది. ఇట్టి సందిగ్ధ స్థితిలో రాజ్య పదాత, స్వతంత్ర భారత పిత, నవభారత భాగ్యవిధాత, భారతీయ జీవనదాతయగు మహాత్మా గాంధి గారు ది 30–1–1948 సాయంతనము ఢిల్లీలో ప్రార్థనసమయమున, ఒక మతోన్మాది పిస్తోలుగుండునకు గురియై నేలకొరిగిన దుర్దినమది. భారతాకాశ మొక్కపరి బ్రద్దలై యీ యశనిపాతమునకు అలవటించినది. తల్లడిల్లిన భారతీయుల గుండెలు, ఆ మహాత్మునికి పలవరించి, పలవరించి, చేష్టలుడిగి, దిక్కు-ని పసిబిడ్డల భాతివిలపించినారు. అట్లే యిట్టి మహనీయ వ్యక్తి భారతదేశమున గాక, యావత్ప్రపంచమున యింతవరకు అవతరింప దని, ప్రపంచములే గుర్తించినవి. ఆ పురుషోత్తముని పోగొట్టు కొనిన జాతికి మనుగడ దుర్భరము, ఏను స్తు ప్రేమతత్త్వము, బుద్ధభగవానుని, సత్యా హింసలు మూర్తిగొన్న మరొక భగవదవతారమే గాంధి మహాత్ముడు ఆ మహనీయుని కాలమున జ ఁ ంచి, ఆయనను దర్శించి, భాషించి, వారి

సూక్తులాలించి, వారి యాదేశము పాలించి, వారి యడుగుజాడలపయనించి, వారి యఖండప్రేమ చూరగొన్న భారతీయుల హృదయముల తనమూర్తి మనసార ప్రతిష్ఠితమైనది. అది యెన్నటికిమాసిపోదు. ఆ అరంజ్యోతి ఆరిపోదు. ఆ వెలుగు బాటలో జాతి తన భవిష్యత్తును దిద్దుకొనగలదు. ఇక ఆయన సూక్తులు వేద వాక్యాలవలె, మానవజాతికి శిరోధార్యములై ప్రబోధింపగలవు. ఇది చివరకు మనకు మిగిలిన దివ్యస్మృతి.

గుండెలు పగులువార, యెలుగెత్తి బిట్టురచిన భారత జనయిత్రి ఘోష :—

బాష్పాంజలి

"యుగ యుగమ్ముల భారతోర్వీతపః పుంజ
మెసరేగి జగముల కిడిన పంట"

—తుమ్మల సీతారామమూర్తి

"కనుపింప వదియేమి! కనక కాంతుల జిమ్ము సత్యావతార ప్రశాంత మూర్తి,
వినిపింప వదియేమి? వీనుల విందుగా 'రఘుపతి రాఘవ' రామ భజన"

—కరుణశ్రీ

అశ్రు ధార

"ఓ భారత భాగ్య విధాతా! శోభాయుత కీర్తి సమేతా!
చాలించితివా! అవతారం! సైరింపుము—మా అపచారం!"

—పూ. బా.

"శా॥ ఏ ! మా సుజరాతి వైశ్యముని, మాయె, గన్పింపదా,
రాడా! మమ్ముల జూడడా! దయ దలిర్పన్"

.....వేముగంటి నరసింహాచారు లు

పరంజ్యోతి

"సీ. భువనాలు, కవనాలు పొంగి పొర్లెడువేళ అవని నువులిండ్లకరుగువేళ

... ...

ప్రథమి నవతారమూర్తి యా బుద్ధమూర్తి
యైన, మన బాపు స్వర్గాని కతిథియయె "

—మా. పల్లి

అశ్రుతర్పణము

''అశనిపాతంబో, భూకంపమయ్యె నాక్కొ!
అగ్ని పర్వతమే ద్దలగుట నిజమొ!!
... ...
అయయో! డు మహాత్ము ధరణిలేడా యింక ది క్కెది,"

—మల్లావధాని

ఘోరదుర్దినము

"చం॥ అది తలపోయరాని హృదయపు విదారి, విషాద వాచ్య కా
స్పదమయి, పంచఖండములు, బావురుమన్న పిశాచివేశ-ము
ప్పది కోట్ల భారత తపస్సముదాయము, భస రాశియై
చిదికిన ఘోరదుర్దన మిసీ! వచియింపగ, జిహ్వలాడు !"

—జాషువా

తిరిగిరానియాత్ర

"మ. చనెనా, భారత గౌరవైక కృత దీక్షా కంకణ స్వామి,"

—ఇంద్రకంటి

''నీ - తులెట్లాడెరా! మన గాంధినిన్ జంప, మనసొచ్చెరా!"

—గురజాడ

గాంధీమహాత్మ

"ఉ. ఘోర దురాగతంబులకు క్షోణితలంబు కలంగ బోధనా
సారము-త శాంతిని ప్రసారము సిన కర్మ భూమిలో
భారతజాతి ఘాతకుడు భారతజాతి పితన్ వధింపఁగా
ధారుణి కుంగ-దు రవితారకచందులు దుల్లరేలకో!"

—గడియారం రామకృష్ణశర

సాయుజ ం

"ఉ. క్రుంగె హిమాద్రి శృంగములు, కొండలు గుండెలు కూలిపోయె,
దిక్కుంగనలేని పక్షులుగ గొంతుక జించుక డ్చి యేడ్చి, -"

—బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

ఎవరి పాద చిహ్నములివి

"ఎవరి పాద చిహ్నము లివి?
ఎవరి పాద చిహ్నము లివి?
అతని పతి అడుగు గురుతు,
ఆలయమై తల యెత్తును,
అతని తి గొడుగు క్రింద
అఖిల జగము శయనించును ॥ఎవరి॥"

—దాశరథి

ఏడవకు?– ఏడవకు?

"తొలికోడి కూసింది,
తెల తెల వారింది,
ఏడవకు! ఏడవకు! నా చిట్టి పాపా!
ఇప్పు వస్తాడు, నీ గాంధి బా బా!"

—కొప్పరపు సుబ్బారావు

మరల రము –ఒకసారి

"మరల రమ్ము! ఒక సారి,
కరుణ జూపు బాపూ!
నూరేడులు మన నీయని
క్రూరాత్ముల మన్నింపుము."

శాంతి

"శాంతిగొను గాక, నీ యాత్మ శాంత మూర్తి!
నిత్యమగు గాక! నీ జ్యోతి సత్యమూర్తి!"

—గురజాడ

లోకోత్తర చరిత్రులైన మహాత్మాగాంధీ గారారంభించిన అసహా యోద్యమమునాటి (1921) నుండి స్వరాజ్య సంపాదన వరకు (1947) వారి యాదేశానుసారము కోట్లకొలది జనము, మాతృ శారాధనాతత్పరులై, సర్వ త్యాగము నీ, స్వాతంత్ర్య సమరమున ఆహుతులైరి. గాంధీగారి శంఖా రావము విని, కవులు, రచయితలు, పండితులనేకులు వీరావేశముతో, తమ

తమ పద్య యగానములతో దేశము న్స్ఫూర్తులూగించినారు. భారతదేశమందలి వివిధ రాష్ట్రకవులు, తమ తమ భాషలలో రచనలువెలువరించి, పజాళి ను _ జ పరచిరి. ఆంధ్రావనిలో లెక్కలేని మహాకవులు, తమ తమ యములు, గానం సినారు. అసహాయోద్యమమునకు బూర్వము స్వరాజ్య సముపార్జనకై, నడచిన 'వం మాతరం' మొదలగు యుద్యమములనాటి నుండి కూడ మహా కవులుగానం చేసినారు. వీరి దివ్యకంఠోద్గీతికలు ఆంధ్రులకు పరిచయమే. ఇప్పుడవి కొన్ని, అసహాయోద్యమము నాటి నుంచి లభ్యమైన కవుల గీతములు వి షముగను, సంకలనము- సి యిందు ప్రకటించడమైనది. ఇందు స్వీయము కొంత చెప్పక తప్పదు, మన్నింప గోరెద. 1918 ప్రాంతమున నాకు బందరు ఆంధ్ర జా ీయ కళాశాలకు హోమ్‌రూలు యుద్యమ పచార సందర్భమున అరం లు వాడియాగారలతో వి చ్చేసి మహోపన్యాసము గావించిన డాక్టరు అనిబిసెంటు బోధము విను భాగ్యమబ్బినది. పంజాబు దురంతములనంతరము, కలకత్తాలోజరుగబోవు అవసర కాంగ్రెసుమహాసభలో అసహాయోద్యమ ర నము పవేశపెట్టుటకు షౌకతా గారిని వెంటనిడుకొని, శపర్యటన యుచు గాంధీగారు విజయవాడకరుదెంచిరి. ఆనాడు వారి యుపన్యాసములు వేలకొలది జనముల హృదయముల కదలించినవి. ఆయుపన్యాసములను, తెనుగు ననువదించినఆంధ్ర రత్న దుగ్గిరాలవారి గం ర వాగ్విలాసము కూడ నన్నాకర్షించినది. కలకత్తా కాంగ్రెసు ీర్మానించిన వివిధ బహిష్కారము క్రింద, ను పని యు పాఠశాలోద్యోగమునకు 1920లో రా నామాయిచ్చి, ఖద్దరు ధరించి అంగరక విడచి, నాయకామణియగు డాక్టరు పట్టాభిగారిని సందర్శించి, కాంగ్రెసు యుద్యమమున బవేశించితిని. మరల 1921 మార్చి 31వ దీ ఏప్రియల్ 1వ దీలలో విజయవాడలో జరిగిన అఖిల భారత కాంగ్రెసు కార నిర్వాహక సభ్యులగు మహానాయకులను దర్శించుట వారి శప్రబోధకమగు మహోపన్యాసము విన్నంత యొడలు పులకరించినది. కాంగ్రెసు సేవాదీక్షకు నాందియైనది ఆ దివ్య సుముహూర్తము. ఆ సభకు విచ్చేసిన వెన్నియో శభక్తి బృందములు, జా య గీ ములు గానము యుచు, సభకొక నూత్నశోభ చైతన్యము చేకూర్చినవి. ఆనాడు చ్చేసిన రాజమహేంద్రవరము' సరీసమాజము' వారుపాడిన "దండాలు దండాలు భారతమాత"—మంగిపూడి వారి "మహాత్మగాంధి దర్శనమే పావనము"-మొదలగు ర విహార గీతములు, నన్నింకను ఉ జపరచినవి. ఆ వీరా

-శ దృశ్యములు నా వితమున కొక ముఖ్య పర్వదినమైనది. నాటి అలభ్య
దృశ్యముగాంచు భాగ్యమేగాక, అజ్ఞాత జాతీయకవిగా ఆంధ్రదేశమున "మా
కొద్దీ తెల్లదొరతనము"-గేయమును సృష్టించి, జాతి సుప్రభాతలూగించిన గేయ
కవిసార్వభౌమ కీ. శే. గరిమెళ్ళ సత్యనారాయణగారితో కలసి, ముఖ్యమగు
తావుల వారి గేయములు స్వయముగా గానము యుచు, ప్రచారమున పాల్గొం
టిని. అట్లే ఇతర కవుల గేయములు కూడ గానము యుచు, ప్రచారము యు
నదవకాశము లభించినది. కాలం గడచిపోయినది. శ్రీగరిమెళ్ళ మొదలగు కవు
లెందరో కాలగర్భమున కలసిపోయిరి. వారికి, వారి గీతములకు ప్ర త్యేక గౌర
వాభిమానములు లభింపలేదు. వీని ఫణితులు, పోకడలు, చరి తాత్మ క వివర
ములు పరిచయముగల ు, వీనిని పచురించుటకు ఉబలాటపడుటయేగాని,
కారణాంతరముల కార్యాచరణకు రాజాలనైతిని. కాంగెసు పచారమున అప్ప
టిప్పటికి వెడలిన, స్వీయ గేయములు, అందునను జైలులోనున్నప్పుడు, పొరలి
నవి మరికొన్ని, యివన్నియు వెలువరుచు భాగ్యముండునా యని తలపోసెడి
వాడను. అన్నిటినీ కాలము సమహూర్చవలె గదా ఇంతవరకెవరు యిట్టిజాతీయ
గీతముల సమగ సంకలనమునకు బూనుకొనలేదు. ఇటీవల, ు సంకలనము
ప్రారంభించి, దాదాపు పూర్తిసేయు సమయమున, గాంధీ సాహిత్య పచు
రణాలయము వారు గాంధీ మహాత్ముని గురించి రెండు పద్య సంపు
టములు వెలువరించిరి. ఇవి ప్రత్యేకముగ గాంధిగారిని గురించినవి. కాని ను
సంకల్పించి సేకరించినవాటి రీతి వేరు. నాకును వయస్సు మళ్లినది. ఈ
యు ప్రచురణ కాలసింపదగదని త్వరలో దీనిని ఆంధ్రావని కందించిన, వారి
పూర్వచరిత్రనందించుటయేగాక, జాతి యొక్క పరి సింహావలోకనము సికొని
పురోగమింపగలదని నా ఆశయము. ముఖ్యముగ గేయకవులగు కీ. శే. గరి
మెళ్ల, తమిళరాష్ట్రీ జా యు కవి . శే. సుబ్రహ్మణ్య భారతి మా తము సి
పోవని పతిభాశాలి, అట్టి కవి చరమదశలో కటిక దారిద్ర్యమనుభవించి, యే
ఆదరణలేక యజ్ఞాతముగ కాలగర్భమున నమగుట ఆంధ్రావని దురదృష్టము.
కాని మహాకవి ప్రాణోజ్జీవన గీతము నాకును ఆంధ్రాకాశమున మారుమ్రోగుచు,
అతనిని కీర్తికాయునిగా నిలబెట్టినవి. ముఖ్యముగ నా యీ పూనికకు అట్టివారి
గేయములతో వారి సంక్షిప్త విత చరిత్రకూడ వెలువరించిన ఆంధ్రావని
యాతని కించుక ఋణము దీర్చునట్లు అగునని నా యీ పయత్నము.

ఇందు సేకరించిన యకవులవేగాక, ఇంక నెందరో కవులు గానం సియుందురు. అంతియేగాక యిందు సేకరించినవి కూడ, వారి రచనలందలి కొలది భాగములు మా తమే.

ఈ సేకరణలో ఆంధ్ర శ పు స్తక భాండాగారములందలి పుస్తకముల గాలించి, వివిధ కవులను సందర్శించి, మారుమూలల అచ్చటచ్చటగల జా యాభి మాన వ్యక్తుల దగ్గఱగల గేయములు, పద్యభాగములు, సేకరించు భాగ్యము కలిగినది.

ఈ చురణలో తమ తమ రచనల ప్రచురణ కనుమతి నొసంగిన వారలందరికి నా ధన్యవాదములు. కడమ కవుల రచనల సేకరింపజాలని నా యశక్తతను యాంధ్రావని మన్నించుగాక.

ఎందరో కవులు, పెద్దలు, పత్రికాధిపతులు, పుస్తకభాండాగారాధిపతులు, నా యీ సంకలనకు తోడ్పడిరి. అందు ముఖ్యముగ వేటపాలెం సారస్వత ని తన గౌరవ కార్యదర్శి శ్రీ అడ్సుమిల్లి శ్రీనివాసరావుగారు, రాజమండ్రి గౌతమీ పుస్తక భాండాగారపు గౌరవ కార్యదర్శి శ్రీ మహీధర జగన్మోహనరావుగారు, కొన్ని పద్యభాగములు సేకరించి యిచ్చిన మిత్రులు శ్రీగూడూరి నమశ్శివాయ గారు, 'చందమామ' మేనేజరు శ్రీ బి. యస్. రామారావుగారు, వివిధ గీతములు గల తన పాటల పుస్తకమును అందించిన, . శే. గుమ్మిడిదల సుబ్బారావు గారి భార్య రా శ్వరీబాయమ్మగారున్నూ, ముఖ్యముగ తెలంగాణా కవుల య భాగములు సేకరించుటకు తోడ్పడిన శ్రీ కోదాటి నారాయణరావుగారు, శ్రీ వుల వల్లి రామానురావుగారు, శ్రీ శివపంతుల లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారు, శ్రీ దాశ రథిగారు మొదలగు పెద్దలున్నూ, యిందలి వ్రాతలకు తోడ్పడిన ఆప్తమిత్రులు, వీరు వారనక అభిమానముతో నా యీ యుద్యమమునకు తోడ్పడిన వారికంద రకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. లోగడ 1947లో 'స్వాతంత్ర్య పథము' అ . య పద్య సంపుటి వెలువరించితిని. కాని . డియ్యది మహాకవుల సమష్టి గేయ పద సంపుటి.

పద , య, సమీకరణలో, విచక్షణలో, ప్రచురణలో, అశాభంగము అనేకములుండవచ్చును. ఇయ్యవి బహుముఖముల సేకరింపవలసినవై, గురుతర బాధ త కష్టములతో కూడిన బృహత్కార్యమని పాఠక మహాశయులెరింగి నన్ను మన్నింతురుగాక.

ఇయ్యది గాంధీజయంతి వత్సరమున ప్రచురింప బ్రయత్నించితిని. సాగలేదు. ఇంతలో నా యదృష్టము పండినట్లు కవి సమ్రాట్ శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, హైదరాబాదులో జరుగు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సమావేశమునకు గొనిపోయి, తదధ్యక్షులు, నాకు చిరకాల మిత్రులగు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారికి యీ సంకలనము గురించి పరిచయము చేసిరి. అంత వారు సంతసించి, యిద్దానిని, మాకిచ్చిన ప్రచురించెదమని ఆనంద ముప్పొంగ బలికిరి, వల్లెయంటిని. కార్యదర్శి శ్రీ వులపల్లి రామానుజరావుగారుయీ గ్రంథముపూర్తి యగునంత వరకెంతయో హెచ్చరించిరి. ఇది అచ్చు గ్రంథముల నుండియేగాక వ్రాత పుస్తకములనుంచి సేకరించుట, సరిగా వ్రాసికొనుట, తప్పులు దిద్దుకొనుట లుప్త భాగములు, దస్తూరి తెలియని భాగములు పూరించుకొనుట మొదలగు ఘట్టముల దాటి, ప్రచురింపగల్గితిని. ఈసంకల్పమును భారతస్వాతంత్ర్య రజతోత్సవ సంవత్సరమున, అకాడామీ వారు మన్నించి, ప్రచురించుటకు తీర్మానించి తెలిపిరి. అందులకెంతయు నేను వారికి సర్వదా కృతజ్ఞుడను.

నా యీ ప్రచురణకు తోడ్పడిన, శ్రీ విశ్వనాథవారికి, శ్రీ గోపాలరెడ్డి గారికి, ముఖ్యముగ శ్రీ వులపల్లి వారికి, యింక దీనికి సాయము, ప్రోత్సాహమొసంగిన వార లందఱకు నా మనఃపూర్వక ధన్యవాదములు.

నా యీ జాతీయ గీతముల సంకలనకు తొలిపలుకు వ్రాసిన సుహృద్వరేణ్యులు శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారికి, శ్రమయనక విమల పీఠిక వ్రాసియిచ్చిన కవి సమ్రాట్ శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు.

ఈ గేయ పద్య సంకలనము పూజ్య బాపూజీకి, ఒకఅమూల్య కంఠమాలయై అజ్ఞాత వీరులకొక కృతజ్ఞతా పూర్వక పుష్పాంజలియై, భరతమాత పాదారవిందముల కొక మహాభిషేకమై పాఠకమహాశయులకొక దివ్యస్మృతియై, విరాజిల్లు గాక యని యాశించుచున్నాను.

హైదరాబాదు,
తేది 3-2-1973

ఇట్లు
మాతృపాద రేణువు
గురుజాడ రాఘవశర్మ

సమర్పణ

('మాకొద్దీ తెల్లదొరతనము' పాటవలె)

పల్లవి : జాతీయగీత, సంగీతం వినండి, వి
ఖ్యాత కవీంద్ర, హృద్గీతా రసామృతం. ॥జాతీయగీత॥

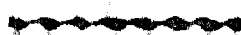
చరణము: స్వాతంత్ర్య సమరాన–జాతిమేల్కొలిపి, ఉద్రూతి
లూగించినదండి,

వీర వ్రాతము నడిపించె నండి,
వైరి వ్రాతము నెట్టె సుమండి,
రాజ్యం చేతికందించిన దండి,
స్వీయ జాతికి ప్రాణము సుండి,
వీర, జాతీయస్ఫూర్తి, వి–ఖ్యాత విజయ కీర్తి,
వీతి హోత్రునిఖ్యాతి, వెలయించె, నిజశక్తి
॥జాతీయగీత సంగీతం వినండి॥

గీ॥ డెబ్బదియు నాలుగేండ్లు నిండెను గదయ్య
తరలుచుండును, సత్కవితా స్రవంతి
తెలియజాల నెందులకొ, జాతీయ వీర
గీతముల పొందుపరచు, గిల్గింతనాకు.

గీ॥ ఉడుకుచున్నది, రక్తమిప్పుడును మరల
భరతదాస్య విముక్తికై పాటుపడిన
శతభక్తుల హృదయము త్తేజపరుప
నెంచి, గీతామృతము చిందించినట్టి
కవుల వాగ్విభూతి, దలచి, కాంచిలోన॥

గీ॥ విమల విఖ్యాత కవుల గేయములనుండి
యేర్చికూర్చిన యట్టి జాతీయగీత
ముల సమర్పింతు సద్భక్తిపూర్వకముగ
పొందుగా మాతృపాదారవిందములకు॥ (గురుజాడ)

"జాతీయగేయ కవిసార్వభౌమ" - శ్రీ గరిమెళ్లసత్యానారాయణగారి జీవితము

అగాధమైన మహార్ణవమున అట్టడుగున పడియుంటవి అమూల్యమైన ముత్యాలు. కఠిన శిలాగర్భమున కానరాకుండ, యొదిగి యుంటవి ఘనమైన వజ్రాలు. ధూళి ధూసరముగ కప్పబడి, నిదించుచుంటవి, మట్టినైన మచ్చలేని మాణిక్యాలు. అటులనే మహాకవులు కూడ, మారుమూలల యూరు పేరు -నీ, యుపాధులలో యజ్ఞాత గర్భములనుంచి, పైకుబికి, పమణులుగ, ప్రకాశించి, స్వప్రకాశులై నిలచి, దిక్ చందిక ల విరజిము చు భావాంబరమున ధ్రువతారలుగా భాసిల్లుదురు. అట్టి సుకృత జీవులలో మన గరిమెళ్ళ సత్యనారాయణగారొకరు.

ఆంధ్ర దేశమున, ఉత్తరమున గల, కళింగాంధ్రమున శ్రీకాకుళమండలము, నరసన్నపేట తాలూకా, గోనెపాడు గ్రామం శివారు, ప్రియాగహారం వీరు జనించిన పుణ్యభూమి. గరిమెళ్ళ సూరయ్య అనే బాహ్మణోత్తము యన పితామహులు. ఆయన కుమారుడు రామకృష్ణమ్మ అ. వేంకట నరసింహం, యీ కవి పితృపాదులు. ఈ శూర కవిని కన్నతల్లి పుణ్యవతి సూరమ . ఈయనకు ముగ్గురు చెల్లెండ్రు, నలుగురు తము లు. వీరి ప్రాథమిక విద్య స్వస్థానమగు అగ్రహారమున గడిచిపోయినది. వీరి ఉన్నత విద్య, విజయనగరం, మచిలీ పట్టణములలో సాగినది. పసిద్ధ భూస్వాములు బారిష్టరు శ్రీ క. న్నపల్లి లక్ష్మీ నృసింహం గారి ధన సహాయముతో పట్టభద్రులు కాగలిగినారు. తొలుత గంజాంజిల్లా కలక్టరాఫీసులో వీరి గుమాస్తాగిరి. ఆ ఉద్యోగం తొలిఘట్టముల లో , వీరికి జాతీయభావము లంకురించుట, ఉద్యోగమునకు స్వస్తి చెప్పడము కూడ జరిగినది. తరువాత విజయనగరము ఉన్నత పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా పని సిరి. అది మూణ్ణాళ్ల ముచ్చటైనది. తరువాత రాజమండ్రి టయినింగు కళాశాలలో యల్. టి. ట్రయినింగు క్లాసులో చేరినారు. అది శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారి సహాయ సంపత్తులతో నడిచినది. ఇంతలో జాతీయ పవాహం, హిమాలయోత్తుంగ శృంగముల నంటునట్లు భారతావనిని వ్యాపించినది. శ నాయకమణి లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకు మహాశయుడస్తమించినాడు.

తోద. గాంధీమహాత్ముడు భారతావని కేడుగడయై యవతరించిన పుణ్యదినములవి. శబంధు లాలా లాజపతిరాయ్ అధ్యక్షత ంద కలకత్తాలో ప్ర త్యేకావసర కాంగెను సమావేశము జరిగినది. దానిలో బ్రిటీషు ప్రభుత్వమును పతిఘటించుటకు బహిష్కరణోద్యమము (అసహాయోద్యమము) సాగింప తీర్మానించినారు. ఆ ర్మానానుసారము కోర్టులు, శాసన సభల బహిష్కరణ, విద్యార్థులు విద్యాలయములు బహిష్కరింపవలెనని ర్మానించిరి. దీనికి నాయకుడు గాంధీ . వారి శంఖారావము,మన సత్యనారాయణగారి చెవిని పడినది వెంట, టయినింగు కళాశాలావరణదాటి ప్రభుత్వమునుగూర్చి సూటిగా 'మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము,' అంటూ ప్రబోధ గీతం పాడనారంభించెను. స్వదేశోద్యమము భారతావని నల్గడల వ్యాపించినది, ఈ అహింసాయుత శాంతి సమరమున, రాజమండి వాతావరణము కూడ ఆయనకు కొంత దోహదము సినది. మించి వారి పచారమునకు ఆయువు పట్టైనది. 'దండాలండోయి, మేముండలేమండోయ్ (బాబు), నూలు పోగు మీద రాజ్యం ఊగుతున్నదండి బాబు, సీమనూలు తెంచి నుసితికి పోవునండి బాబు!' ఆ పాటలు వారి నోటినుంచి వచ్చినవో లేవో, ఆంధ్రావని నిండ ప్రాకి, ఉరూత లూగించినవి. ఇంక న క గేయములు ప్రచారము చేసినారు. ఈ పాటలు పాడిన వారికి ప్రభుత్వము ఖైదువిధించిన, యిక యీ పాట సృజించి, పాట పాడిన కవిని ప్రభుత్వము విడచి వదలుపెట్టునా. వానికి ప్రతిఫలం ఒక సంవత్సరము శిక్ష.శ్రీకృష్ణ జన స్థానమున దొరలిన గేయములు వాని, కంఠస్థము సికొని, బయటకు రాగా , పచారమునకు బూనుకొనినారు. మరల వారికి రెండున్నర సం.లు శిక్ష విధించినది పభుత్వం. స్థైర్యము, ధైర్యము కలిగిన సహధర చారిణి, భార నకలావస్థలుపడుచూ, దురదృష్టవశాత్తు వీరు జైలులో నుం గ , శమాత యొడిలో దీర్ఘని దపోయినది. సత్యనారాయణగారు స్ఫుర దూపికాదు. కురూపియు కాదు. ఒకమాదిరి చామనచాయ. 5 అ. 4 అం.ల పొడగరి. ఆయనది పలుచని శరీరము. చూచుటకు కొంతమోటు మానిసిగా పొడగట్టువాడు. పెద్దనుదురు, చ్చినకళ్లు,గం రమైన చూపు కో రువంటి ముక్కు కా రం ముతుక ఖద్దరు పంచె యీయన వేషం. మితభాషి. కంచుకంఠస్వ ము. బరంపురం కారాఖి నోట- అనునాసిక ధ్వని మిళితమైన వాక్కు. నిష్క షమైన నవ్వు మొగము. అవసరమైనప్పుడు పసంగములలో ఆవేశము

వెల్లివిరిసెడిది. 'మా కొద్దీ తెల్లదొరతనం,' అ. పాట గరిమెళ్లను మరుపురానీయని మంచి కోట. మనసున చెరిగిపోని బాట. తెనుగునాట ా య కవిత్వమునకు యొరవడి పెట్టిన ప్రముఖ కవిగణమున, మన గరిమెళ్ల వారొక మణిపూస. వారిదొక నూత్నపంథా. ఆయన గేయముల బాణిచి, యెంతమంది కవులో, యొరవడిదిద్ది గేయకవులు కాకలిగినారు. ఆయన ఒక జానపద గేయ ప్రబోధ నాయకమణి. భావమునకు తగిన ఫణితి-ఫణతికి తగిన శబ్దము; ర్చిన తెలుగు నుడి కారములతో, గేయ ప్రవాహమును స్రవింప సినారు. ఆ జా య వీరరస వాహినిలో ముగ్ధులై యుత్తేజితులు గాని ఆం ధులేకాదు ఆం . తరులుకూడ యుండ రనిన అతిశయోక్తికాదు. ప్రజలే కాదు. గాంధీగారే యొకప్పుడు తన యులై 'ఖలేకవి' అన్నారు. ఈయన గళమెత్తి 'రా రా! పోదాము రాజ్యమేలుదాము' 'కొయ్యడ, కొయ్యడ ఇలాగురారా. కోటీయింతలు సెబుతానో రయ్యోకొయ్యాడ' అని పాటలు పాడుసరికి యొడలు మరచి, యుప్పొంగి, జనప్రవాహము నిలచి పోయెడిది. ఒకప్పుడు భరతనాట్యము సెడిది. జనం రాకపోకలు కూడ ఆగి పోయెడివి. అట్టి సమ్మోహనాస్త్ర గేయముల బాణి, పలుకు రు ప్ర్ర యకము వేరు. ఆయన ఒక గేయ సరస్వ చరణ చారణ చక్రవర్తి. ఆ దినములలో అతడు పాడినదిపాట. అతడు నడచినది, నడిపించినది ఒక ఆట. లయాన్వితమైన ఉ్రరూతలూగించెడి శ్రావ్యచరణ నాదప్రసాద వినోదమునకు మూలకందమై సకల జన సమ్మోద పులకిత చైతన్యానందము వారిధారా ప్రవాహము.

చిన్న తనమున వివాహమై, అనతి కాలమున భార్య గతించుట , మరల వివాహమాడెను. మొదటి భార్యయందు ఇద్దరు, తరువాత వివాహ మాడిన భార్యయందిద్దరు కుమార్తెలు కలిగినారు. ప్రచారాగ్రగణ్యులుగ ప్రతిభ వహించిన గరిమెళ్ళ రాజమం డి యం భరింపజాలని కష్ట నిష్ఠురములకు గురియయ్యెను. చెడి చెన్నపట్నం రినట్లు, తప్పని సరిగా 1923 ప్రాంత మున పవి తగోదావరి రము వదని చెన్నపురికూవంనదీ రమునకు వితమును దరలించినారు. ఒక విశిష్టత, ఆయనలో కలదు. పభుత్వము సత్యనారాయణ గారిని బంధించి, మేజస్ట్రేటు పిలిచి, మీపై రము మోపబడినది, ఇందుకు మీ సమా ధానమేమిటి అని ప్రశ్నించుచే తడవుగ, వెంట 'వినండి! ఇదుగో! నా సమాధానం వ్రాసికొనండినా వాఙ్మూలము అని, 'కూలిపోతున్నాది, మూర్ఖబ్రిటీషు ప్రభుత్వము మూలమట్టంతోటి కూలిపోతున్నాది,' అని గంగా ప్రవాహము వంటి, వీరవిహార

గీతము వెలువడినది గరిమెళ్ళ వాల్మీకిముఖాబ్జము నుండి. నాడు ఈయనను యు వాఙ్మయ చక్రవర్తి అన్నారు పెద్దలు. ద్రావిడ దేశమున కూడ వీర భారత విప్లవ గీతములు వెదజల్లి రిపతాక స్థాపించుకొనిన .శే. సుబ్రహ్మణ్య భారతి కూడ, ఆర్థికముగ యీయన కోటిలోని వా , లేమిబాధలో. వీరు మహా తా గులు విరాగులు. తిండిలేక, యిలమటపడి, అజ్ఞాతముగ కాలగర్భమున నమైనారు. సుబ్రహ్మణ్యభారతికి మాత్రము ద్రావిడ శము మరవరాని, జ్ఞాపక చిహ్నముగ కీర్తిస్థూపమొకటి ఆయన పేర ప్రతిష్ఠించినది. మన భారతికి పట్టెడన్నము పెట్టి జోక్యం పట్టించుకొన్న పెద్దలెవరుఅంతగాలేరు. ఇది మన శ దురదృష్టము. 'కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన - మా కర్మఫల హేతుర్భూర్మా సంగోస్త్వ కర్మణి' అను గీతావాక్యాను సరణి చింతకు తావీక దారిద్ర్యమును సంతోషముగ యనుభవించి వితమును దేశమునకు ధారబోసిన ధీరుడు వీరుడు మన గరిమెళ్ళ.

వీరి వితరంగమునగల కొన్ని ఘట్టములు: ఆయన కొంతకాలము గృహలక్ష్మి పత్రికలో, పత్రికాధిపతియగు సరిగారికి కుడిభుజము. కాల వశాత్తు యిద్దరికి పడక యీతడు బయటికి రాకతప్పలేదు. తరువాత త్రిలింగ ప త్రికలో కొన్నాళ్ళు, తరువాత శారదాగ్రంథమాల స్థాపించి ద్రవిడము ర్చు కొని, ప్రముఖ ద్రావిడ గ్రంథమగు 'కురల్' అర్థత్రయ సర్వస్వము వచన కావ్యముగ అనువదించిరి. నాలడియార్ అను నీతి గ్రంథమును, ద్రావిడ భర్తృహరి, అనుపేరిట తెనిగించి, పచురించిరి. 'హార్టు ఆఫ్ ది షన్సు' అను గ్రంథమును పద కావ్యముగ బుర్రకథగ వ్రాసినారు. ఖండకావ్యములు కొన్ని పచురించిరి. అ క హరిజన పాటలు, స్వరాజ్యపాటలు వ్రాసినారు. ఫిలాన్సు జర్న స్టుగ, కొంతకాలం ఆంధ్రప్రభ సంపాదక వర్గంలో కొన్నినాళ్ళు పని సిరి. ఎంత చేసినను హమునకు పుష్టిలేదు. చివరకు దృష్టితగ్గి హస్వదృష్టితో, మేవి, యీ మాయా పంచము నవలోకింప యోజనములేదనునట్లు, యీ అద హీనునకు, పూర్తిగ దృష్టినష్టమైనది. అప్పుడప్పుడు అవసరమునకు వావిళ వేంక శాస్త్రిగారు, అమృతాంజనము వారు, కొలదిగ ధన మొ ంగి ఆదరి వారు. చెన్నపురి వీధులలో యాచించి నడుముపై, తల వంచుకొని, త పోవుచుండెడివారు. యీ నిరాడంబర భావకవి చక్రవర్తి, మీదు. మంది అన్నము పెట్టినను మరొకజ నైన అన్నము దొరుకు

. మోయన్నట్లు 'కల్పకవిలాసం'అ. భోజన హోటలు నిర్వహించినారు. అందున గూడ అన్నపూర్ణ అనుగ్రహించలేదు. అప్పుడప్పుడు మిత్రులు పలకరించుటలో కుశల పశ్నలలో అనెడివారు— "కొందరు త్యాగము యపవలె, కొందరు దారి ద్యముతో నశింపవలె, పూర్తిగా నాశనమైనగాని, . శమునకు స్వరాజ్యము రాదు." ఒకప్పుడు మాధవపెద్ది అన్నాడు...ఋణాల బాధ వదలేక, నిత దారి ̃. వనపు నెత్తురుసైతము పీల్చునట్టి పాపిష్ఠి ఋణాలబాధ." అటుల వీరు దారిద్ర్యము అనుభవించిరి. గాంధిగారొకనాడు, జా య గీతముల రచ యితల నమావేశము యేర్పరచి, నబర్మ ఆ ̃మమున వివిధ రాష్ట్రములతో బాటు వీరినికూడ బిల్వగా, హాజరైరి. గాంధిగారి ఆజ్ఞానుసరణి యెవరిపాట వారు పాడి వినిపించినారు, గరిమెళ్ళ స్వీయ పీరావేశ , యమొకటిపాడి, "దీనికి బహుమతి ఒక సంవత్సరం శ్రీకృష్ణజన స్థానము లభ్యమైనది" అన్నారు. అనగా గాంధిగారు నమ్మలేదు. తెలుగువారిమాట అంత లికగ నమె డి వారు కారు గాంధిగారు. వారు ". ను నమ్మను, ఇట్టిపనికివేరే నీవేదియో నియుండవలె"నని చమత్కరించినారు. సాక్ష్యము ధృవమైన తరువాత నమ్మక తప్పలేదు. అంతియేకాదు. గాంధిగారు, తారస్థాయినందుకొన్న ఆ పాట విని ఆశ్చర్యచకితులై, మిగతా కవిగణమునకు సలహానిచ్చినారు. ఈ బాణిలో, మీర దరుకూడ గేయము లు వ్రాయుడని, అది మన గరిమెళ్ళకు గాంధి గారి చ్చిన యోగ తాపత్రము (Certificate) ఈ పాటను పకాశం పంతులుగారు ఆంగ్లమున అనువదించి తమ స్వరాజ్య దినప తికలో పకటించినారు కూడ.

ఈయన జీవితము యే యుద్యోగమునకు పనికివచ్చినదికాదు. జీవిత శకటము మొదట, పట్టాలు తప్పినది. దారిలోనికి రావడమనునది యెంత అదృష్టవంతునకోగదా?

అరవై యేండ్లు నిండినవి, చూపు కనపడదు. పిల్లలందరు పెళ్ళికాని వారు. ఒక కుమార్తెమాత్రం ఆయన పోషణభారము వహించినది. వావిళ్ళ వారు ప్రతినెలా యిచ్చెడి పదిరూపాయలతో జీవనోపాధికిసరిపోదుకదా. చివరకు ఉపనయనమునాటి పెన్నిధివిద్య భిక్షాటనం ఆధారమైనది. అది చరమ దశలో వీరి కాధారము.

దారి|ద్య వతకు కూడ, కవులే యా ´యమా అనునట్లు ( ) దుగ్గిరాల, రామకృష్ణకవి, మొదలగు మహానుభావులెందరో దారి|ద్యమును స్వాభావికముగ సంతోషముగ అనుభవించిరి. మన గరిమెళ్ళకూడ కటిక దారి ´ద్యమనుభ వించి 60వ యేట 18-12-52 దీన భారత సావి తి వీరాంక పీఠిపై దీర్ఘ శాంతి సుకొనినారు. ఇట్టి జా •య కవిసార్వభౌముని మన శము అందరి తోపాటు వీరినికూడ మరచిపోయినది. ఇట్టి అజ్ఞాత జా యగేయ కవి సార్వ భౌమునకు నా హృదయపూర్వకపు జోహారులు.

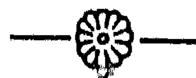
ఓం శాంతి—శ్శాంతిః శాంతిః

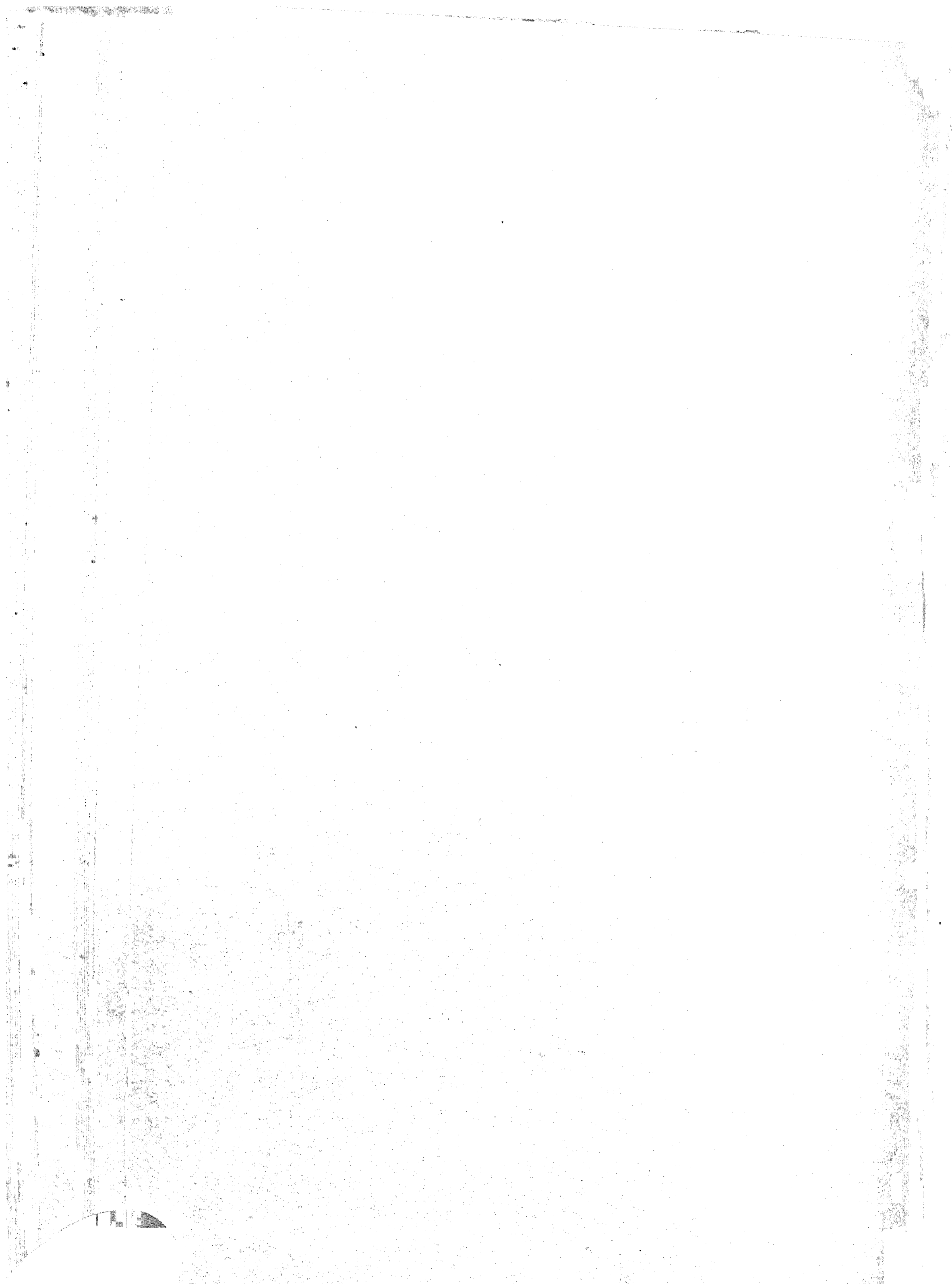
రాఘవశర —గురుజాడ.

విషయ సూచిక

నెం.		పుట
1	భారత జనని	1
2	జా ీయ జండా	71
3	తిలక్ నిర్యాణము	97
4	పాంచాల పరాభవము	105
5	మహాత్మాగాంధీ	119
6	అనహాయోద్యమము	251
7	రాట్నము-ఖద్దరు	268
8	మద్యపాన నిషేధము	385
9	హరిజనోద్యమము	391
10	స్వాతంత్ర్య సమరము	407
11	జైలు కడగండ్లు	685
12	స్వాతంత్ర్యము	455
13	మహాత్ముని దివ్యస్మృతి	475
14	మంగళహారతి	585

భారత జనని

మాతృ పూజా ధ్యాన తత్పర
మతి బవిత్ర స్నాతుడవునై
విశ్వమందిర పుణ్య భూమి
వెడలి రావోయి !

—"రాయప్రోలు"

వందే మాతరం

(బంకించంద్ర చటర్జీ)

సుజలాం సుఫలాం మలయజ శీతలాం
సస్యశ్యామలాం-మాతరం॥ వందే మాతరమ్॥
శుభ్రజ్యోత్స్నా-పులకిత యామినీం
ఫుల్లకుసుమిత-ద్రుమదళశోభినీం
సుహాసినీం-సుమధుర భాషిణీం
సుఖదాం వరదాం మాతరం॥ వందే మాతరం॥

త్రింశత్కోటి కంఠ కలకల నినాద కరాళే
ద్వి త్రింశత్కోటి భుజైర్ధృత ఖరకరవా-
కే బోలే మా తుమి అబలే
బాహుబలధారిణీం-నమామి తారిణీం
రిపుదళ వారిణీం-మాతరం॥ వందే మాతరం॥

తుమి విద్యా తుమి ధర్మ
తుమి హృది తుమి మర్మ తుమి ప్రాణ శరీరే
బాహుతే తుమి మా శక్తి-హృదయే తుమి మా భక్తి
తుమారీ ప్రతిమా గడి-మందిరే మందిరే॥ వందే మాతరం॥

తుమీ దుర్గా దశప్రహరణ ధారిణీ
కమలా కమలదళ విహారిణీ
వాణీ విద్యాదాయినీ-నమామి త్వాం
కమలాం-అమలాం-అతులాం మాతరం॥ వందే మాతరం॥

శ్యామలాం-సరళాం-సుస్మితాం
భూషితాం-ధరణీం-భరణీం-మాతరం॥ వందే మాతరం॥

వందే మాతరమ్.

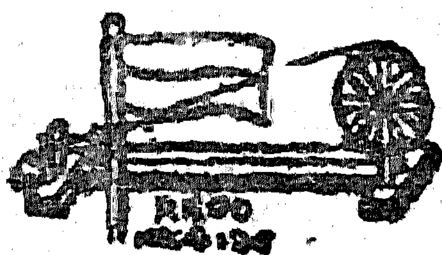
జాతీయ గీతం

(గురుదేవ్: ౹ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్)

జన గణ మన అధినాయక జయహే!
భారత—భాగ్యవిధాతా,
పంజాబ సింధు గుజరాత మరాఠా
ద్రావిడ ఉత్కళ వంగా.

వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగా
ఉచ్ఛల జలధి తరంగా,
తవ శుభ నామే జాగే
తవ శుభ ఆశిష మాంగే
గాహే తవ జయ గాథా.

జన గణ మంగళ దాయక జయహే!
భారత—భాగ విధాతా,
జయహే! జయహే! జయహే!
జయ! జయ! జయ! జయహే!!

దేశభక్తి

(మహాకవి గురజాడ)

దేశమును ప్రేమించు మన్నా
మంచి అన్నది పెంచుమన్నా
వట్టి మాటలు కట్టి పెట్టోయ్
గట్టి మేల్ తలపెట్టవోయి !

పాడి పంటలు పొంగిపొర్లే
దారిలో నువ్ పాటు పడవోయి
తిండి కలిగితె కండ కలదోయి
కండ కలవాడేను మనిషోయి !

ఈసురోమని మనుషు లుంటే
దేశ మేగతి బాగుపడునోయి
జల్దుకొని కళలెల్ల నేర్చుకు
దేశి సరుకులు నించవోయి !

అన్ని దేశాల్ క్రమ్మవలె నోయి
దేశి సరుకుల నమ్మవలె నోయి
డబ్బు తేలేనట్టి నరులకు
ర్తి సంపద లబ్బవోయి !

వెనక చూసిన కార్యమేమోయి
మంచి గతమున కొంచెమే నోయి
మందగించక ముందు అడుగేయి
వెనక పడితే వెనకే నోయి !

పూను స్పర్థను విద్య లందే
వైరములు వాణిజ్య మందే
వ్యర్థ కలహం పెంచబోకోయి
కత్తి వైరం కాల్చ వోయి !

దేశాభిమానము నాకు కద్దని
వట్టి గొప్పలు చెప్పుకో కోయి
పూని యేదైనాను వొక మేల్
కూర్చి జనులకు చూప వోయి !

ఓర్వ లేమి పిశాచి దేశం
మూలుగులుపీల్చె సె నోయి
ఒరుల మేలుకు సంతసిస్తూ
ఐకమత్యం నేర్చ వోయి !

పరుల కలిమికి పొర్లి యేడ్చే
పాపి కెక్కడ సుఖం కద్దోయి
ఒకరి మేల్ తన మేలనెం
నేర్పరికి మేల్ కొల్ల లోయి !

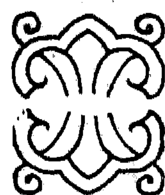
సొంత లాభం కొంత మానుకు
పొరుగు వాడికి తోడు పడవోయి
దేశమంటే మట్టి కాదోయి
దేశమంటే మనుషులోయి !

చెట్ట పట్టాల్ పట్టుకుని
దేశస్థు లంతా నడవవలె నోయి
అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతములన్నీ మెలగవలె నోయి !

మతం వేరై తేను యేమోయి
మనసు వొకటై మనుషులుంటే
జాతియన్నది లేచి పెరిగి
లోకమున రాణించు నోయి !

దేశ మనియెడి దొడ్డ వృక్షం
ప్రేమలను పూలెత్త వలె నోయి
నరుల చెమటను తడిసి మూలం
ధనం పంటలు పండవలె నోయి !

ఆకులందున అణగి మణగి
కవిత కోయిల పలకవలె నోయి
పలుకులను విని దేశమం ద
మానములు మొలకెత్త వలె నోయి !

మాతృస్తవము

("గరిమెళ్ళ")

వందనమిదె గైకొనుమీ - భారత జననీ!
భారత జన మా పాలిటి రాణీ. ॥ వందన ॥

నందనుల బ్రోవుమీ - ఆనందదాయినీ
ఆనందదాయినీ ముని బృంద వందినీ! ॥ వందన ॥

ముప్పది కోట్ల జనమునకు - మూల మాతవు
మూల మాతవు మా పాలి నేతవు, ॥ వందన ॥

మాదు భాగ్యములకునెల్ల - మహిత కర్తవు
మహిత కర్తవు—మా యఘవిహర్తవు! ॥ వందన ॥

ఉపనిషత్తులుద్భవించె యుదరమందున
ఉదరమందున, అవి నిదుర చెందునా! ॥ వందన ॥

సకల పురాణేతిహాస - సారభరితవు
సారభరితవు-ఓంకార మహితవు! ॥ వందన ॥

సకల సంపదలకు నీవు సంగ్రహంబవు
సంగ్రహంబవూ! గర్వ సంహారంబవు! ॥ వందన ॥

సాత్విక నిరోధమునకు-జన శాఖవు
జన శాఖవు, పటు జన సమేతవు! ॥ వందన ॥

యుద్ధశకము మాన్పునట్టి బుద్ధిశాలివి
బుద్ధిశాలివీ - అనిరుద్ధ ప్రజ్ఞవీ! ॥ వందన ॥

స్వరాజ్య దీక్ష గొనిన-సత్యమూర్తి,వి
సత మూర్తివీ - అసహాయ వర్తివీ! ॥ వందన ॥

*

రాష్ట్రగీతము

("రాయప్రోలు")

వందే త్వాం భూదేవీం ఆర్యమాతరం
జయతు జయతు పదయుగళం తే నిరంతరమ్ ॥

శుభ్రశరచ్చంద్రయుక్త చారు యామినీం
వికసిత నవకుసుమ మృదుల దామ శోభినీం
మందస్మిత యుక్త వదన మధుర భాషిణీం
సుజలాం సుఫలాం సరళాం శివవరదాం
చిర సుఖదాం ముకుళరదాం ఆర్యమాతరం. ॥ వందే ॥

దశకత్రయకోటి జనకంఠనాదినీం
అమిత భుజాం ధృతసదసీం తనయతారిణీం
హిమనగజాం స్వాభిమాన బుద్ధిదాయినీం
కమలాం అమలాం అతులాం రిపుహారిణీం
బలకరిణీం ధృతనళినీం రాష్ట్రమాతరం. ॥ వందే ॥

ధర స్త్వం మర్మత్వం త్వం యశో బలం
శక్తిస్త్వం భక్తిస్త్వం కర్మచాఖిలమ్
ప్రతిసదనం ప్రతిమా తే త్వం మహాబలం
ధరణీం భరణీం జననీం కవిప్రతిభాం
నతసులభాం జగదంబాం హిందుమాతరం ॥ వందే ॥

మేలుకొలుపు

('మంగిపూ ')

మేలుకొనుమీ భరత పుత్రుడ
మేలుకొనుమీ సుజన మిత్రుడ
మేలుకొనుమీ సచ్చరిత్రుడ
మేలుకొనవయ్యా ! వత్సా ! ॥ మేలుకో ॥

వేకువను జా౦యతాయను
వేగుచుక్క పొడిచె నదిగో
కూడి "వందేమాతరం" బని
కుక్కుటములు రచెన్. ॥ మేలుకో ॥

అల్లనదె విజ్ఞాన మనియెడు
నట్టి యరుణోదయము నాయెను
చెల్లె నంతః కలహమనియెడు
చీకటది యెల్లన్. ॥ మేలుకో ॥

అంతటను నవశక్తి యనియెడు
కాంతి పుంజము తేజరిల్లెను
మంతనంబున నూతనోద్యమ
మారుతము వీచెన్. ॥ మేలుకో ॥

అందఱును నీకంటె ముందఱ
నడుగు వేయుచు మెలగుచుండగ
పందవలె నిటు నిద్రపోవగ
పాడియగునయ్యా ! ॥ మేలుకో ॥

పగటిపూటను నిద్రపోయెదు
వారియి టను లక్ష్మి నిలువదు
తగదు ఋషి సంతతికి బుట్టిన
ధన్యులకునిట్లు. ॥ మేలుకో ॥

ఆర్యపుత్రుడవై జగంబున
నవతరించియు నీ విధంబున
ధైర్యమెడలి జడత్వమొందుట
ధర మగునయ్యా. ॥ మేలుకో ॥

భార యుడె సద్గురుండని
పాడుచున్నది వినుము భారతి
ధీర వరుడవు నీ స్వశక్తిని
దెలిసికొనుమయ్యా. ॥ మేలుకో ॥

స్వారాజ్యగీతామృతము

భారతమాత గీతము

(శ్రీ బాలకవి : వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు,
శ్రీ పూడిపెద్ది కా విశ్వనాథశాస్త్రి)

("సిరిసిరి మువ్వ" వలె)

దండాలు దండాలు-భారతమాత
అవి అందుకుని దీవించు-భారతమాత
గాంధీ మహాత్ము ండు - భారతమాత
నీ ముద్దు కొడుకుండంగ — ,,
మాకేమియును భయములేదు-,,
మాకేమియును కొదువలేదు- ,,
తెల్లోళ్ళుంటుండంగానె — ,,
మాకు చిప్ప చేతికొచ్చింది - ,,
మూడు వందలేండ్ల క్రింద— ,,
అలకుంపినోడు దిగినాడె — ,,
దిగి యూరకున్నాడా - ,,
మా దేశమంతా దోసుకెల్లె - ,,
కుంపిని రాజ మంతరింప - ,,
అలసీమ రాణి గద్దెకెక్క - ,,

శ్రీముఖమును నొకటిచ్చె భారతమాతా!,,
గంపెడాశతో చూస్తుంటె – ,,
అది గాలి బుంగయై పోయె –,,
నిరంకుశాధికార మొచ్చె– – ,,
మమ్మేమెపుకొని తినుచుండె – ,,
నీ పాదాలొక్కటె తప్ప – ,,
మాకిప్పుడింక దిక్కేది – ,,
నీవు రత్నాల తల్లివే – ,,
నీవు పైరు పంటల నిక్షేపంవే– ,,
మా పాలి కామధేనూ – ,,
నీవు మా పాలి కల్పవృక్షం – ,,
పాడిపంటల మహాలక్ష్మి – ,,
మా మొఱలాల కింపు మమ్మ–,,
కఱ్ఱలైన కొట్టకుండ – ,,
మా కత్తికూడ లాగినాడె ,,
భూమి దున్ని బ్రతుకపోతే ,,
ఎంతో! పెద్ద పన్ను వేసినాడె ,,
అది సందర మంత తవ్వినట్లు ,,
ఉప్పుమీద పన్నంటా ,,
తన్న బిడ్డలె శత్రులైరి ,,
నీవు మన్నించి దిద్దుకొమ్మ– భారతమాతా!

*

మేలు కొలుపు

(శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి)

మేలుకొనుడు ! మేలుకొనుడు ! మేల్మిబంగరు-ఉషస్సిది!
ఓ నిద్రామత్తుల్లార ! ఓ భద్రాప్రమత్తులార !
ఈ ప్రాభాతిక వేళను-మీ ప్రాంగణములు తెరువుడు
మేలుకొనుడు ! మేలుకొనుడు ! మేలి బంగరు ఉషస్సిది॥

౦ ౦ ౦ ౦

ఆకు కూడ మేల్కొన్నది, అశ్రద్ధకు అవని కదలె
ఉదయమలయ మరుదంకుర
వలయంబులు పారుచుండె.
మేలుకొనుడు ! ఒత్తిగిలుడు ! లేచి కండ్లు నలచి గనుడు॥

౦ ౦ ౦ ౦

పక్షిగూడ మేల్కొన్నది, వనదేవత ప్రాణమువలె
ప్రణయ ్వ మధురగాన
ఝురులు కదలి రెక్కవిప్పె
ఉరికె నుత్సాహ మొప్పె !
లెండు ! లెండు ! దేవ దేవు- ల పికముబాడె వినుడు !

౦ ౦ ౦ ౦

గుడిగంటయు మేల్కొన్నది-అడకువ పూజారివోలె
దివ్యశంఖనాద ప్రతి
ధ్వనులు సుప్తి కాంక్ష జెరిచె
జాగ్రద్దధి మథన మొరసె
లెండు ? నడుము గట్టిముంధు-పొందు ప్రార్థనలు బాడుడు !

ం ం ం ం

పిల్ల పూవు మేల్కొన్నది-ప్రేమబాటసారి వోలె
అభయ మనః ప్రమదరహో
దళ శ రములు విరిసెను
లలితలాస్యములు కురిసెను
లేవలె ఖేదంబు పడక-పోవలె గమ్యంబు జూడ।

ం ం ం ం

పథముగూడ మేల్కొన్నది-నిరపాయపు కాల్వవలెను
సహచర జనగణ విభాత
వనములు తలలూపుచుండె
గమనంబులు సాగుచుండె
లేవలె లేవలె మీరే-వెనుకబడితి రెంతొ జూడ!

ం ం ం ం

నిశిగూడను మేల్కొన్నది - నిన్ను లేపు దాని వలెను
ఉద్బుద్ధ ప్రకృతి మనో
భూకంపంబదె దరిసెను
ప్రత్యూషంబదె మురిసెను
లెండిక స్వాతంత్ర్యమిదో-లెండు శ్వాస విడువుడటనె
మేలుకొనుడు ! మేలుకొనుడు- మిసిమిబంగరుల ఉషస్సిది!

వందే లోకైక నుత మాతరం

(నారాయణ రాగం, రూపకతాళం)

పల్లవి-వందే లోకైక నుత మాతరం-

అనుపల్లవి-పూర్ణ సుందరతర వినిర్మల-భువన భూషిత వాహినీ
స్వర్ణ రజిత వినూత్న మణిగణ—సంభృతాంచిత ఘనఖనీ!

చరణములు

రంగదఖిల భాషిణీ ! సుహాసినీ ! సజ్జన చూడామణీ
భంగరహిత శుభప్రదాయిని-భవ్యనభోధారిణీ
క్రూర విమత మదాపహారిణి-ఘోర దుఃఖ విదారిణీ
తుంగకంధరధారిణీ ! సదావని-రంగత్ఫుల్లా ధారిణీ
తుంగభంగ భవద్యశోస్ఫుట-తోయధిత్రయధారిణీ
సర్వకుసుమ ఫలద్రుమశోభిని-సర్వజంత్వపతారిణీ
భాసురగుణ వందినీ - జనరంజని- భరత జననీమణీ
వ్యాస గౌతమ యాజ్ఞవల్క్య మహా మునీశ్వర మాతృకా
రామ మ కి ·టి ధర్మజ-ప్రముఖ ధీర సమాజనీ॥ వందే ॥

వందేమాతరం

శ్లో॥ వందేమాతర మిందు సుందర స ం ఇందిందిరా ధారిణీం
హిందూనందన మానసాంబుజ స్వరాజ్యోత్సాహ సంవర్ధినీం
మందానంద కృతావదాత ముఖహృత మాసీమ అహీన ప్రభాం
కందర్పారి నమానపుత్ర ప్రసవీం ఆర్యాం సదా భారతం ॥

మాతృభిక్ష - భవతీ భిక్షాం దేహి

భవ_ భిక్షాం దేహి మాతా । భవ్య భిక్షాం దేహి భ్రాతా
సస్యసుశ్యామల వాసినీం । శుభ్ర తుషార కిరీటినీం
ఫుల్ల కుసుమిత శోభినీం । భువనమనోమోహినీం ॥ భవ ॥

త్రింశత్కోటి ప్రజావ ం । పరాక్రమ ప్రభావ ం
లోకనుత కళావ ం। పూతచారిత్ర యశోవ ం॥ ॥భవ ॥

సర్వవిద్యాప్రదాయినీం। బ్రహ్మవిజ్ఞాన సంధాయినీం
నిత్య కల్యాణ ప్రసాదినీం । ని లగుణ నివేదినీం ॥ భవ ॥

ం ం ం ం ం

వందన మఖండ భారత వర్ష జననీ । జన వందనమ్
సుందరామల మందపవనానందదాయినీ । జననీ । వందనమ్

అశేష కుసుమదళ సువాసినీ । ఆర్యభూషణీ । జననీ వందనమ్
అఖిలదేశసుఖనికేతన-హర్షవర్ధినీ-ఆరోగ్యస్నాన పాయినీ। ॥వందనమ్॥

మాతృ గీతా

("రాయప్రోలు")

నమో మంగళశ్రీ మహా మాతృ భూమే
నమో భారత సవిత్రీలలామే ॥

నమస్తే హిమాహార్య ధమ్మిల్లతారా
నమస్తే త్రివేణీ భర శ్రీరధారా ॥

అలం దీప తే తావ నా పతాకా
త్రివర్ణాయితాకూత చక్ర ప్ర కా ॥

జ్వలంతి తవ క్షాత్ర శస్త్రాస్త్ర మాలా
వృణీతే స్వయం శాంతి మక్రూర లీలా ॥

ధ్రువంతే ప్రజా రామ రాజ్యం స్వతంత్రం
పరం తేహ్యహింసా ముఖస్వీయ మంత్రం ॥

ప్రశామ స్తు చాన్నాంబర క్షామభేదాః
వినశ్యన్తు రాష్ట్ర ప్రజా మిత్ర భేదాః ॥

అశోకం భవేదార్తి జుష్టం ప్రపంచం
చిరం వర్ధతాం భార॰యం చరిత్రం ॥

ప్రబోధము

(చిలకమర్తి)

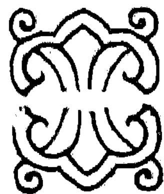
తే.గీ. భరత ఖండంబు చక్కని పాడియావు
హిందువులు లేగదూడలై యేడ్చుచుండ,
తెల్లవారను గడుసరి గొల్లవారు
పితుకుచున్నారు మూతులు బిగియగట్టి.

సీ. పన్నుగట్టుటయందు ప్రభువులౌ హూణుల
కేనాటికైనను దృష్టి లేదు
ఉద్యోగములు చేయు నునత్తులకు గార్య
నిర్వాహమందున నియతి లేదు
బహు పరీక్షల దేరి ప్రజ్ఞాఢ్యులగు మీకు
రవ్వంతయేని ధైర్యంబు లేదు
మితిలేని తమ చెడ్డగతినెల్లఁ దగ విన్న
వింపఁగ రయితుకు విద్య లేదు.

తే.గీ. తెలుఁగు తెలియంగ దొరలకుఁ దెలివి లేదు
దీనదశఁ బాపగల యట్టి దిక్కు లేదు
కటకటా! యెట్టులున్నదో కాపుల దశ
సుగుణ ధనులార జనులార చూడరయ్య.

సీ. నేలి దున్నుదమన్న జాల తరము పన్ను
నీరు గావలెనన్న నీటి పన్ను
వాణిజ్య మొనరింప వచ్చుబడికి పన్ను
సరుకు లము దమన్న సంత పన్ను
క ్గ లమ్ముదమన్నఁ గలప కింకొక పన్ను
పట్టణంబుల మున్సిపాలు పన్ను
పారిపోవు దమన్న బండి హాసీల్ పన్ను
కొంపము కొన్నచో స్టాంపు పన్ను.

తే.గీ. ఉన్నమట్టుకు తినకుండ నుప్పు పన్ను
ననెడు పన్నులె దిగదీసె జనుల నెల్ల
కటకటా! యెట్టులున్నదో కాపుల దశ
సుగుణ ధనులార జనులార చూడరయ్య.

మాతృవిలాపము

(చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి)

చ. మతములు జొచ్చినిల్లు జనమాన్య చరిత్రులు పుట్టినిల్లు న
ప్రతిమ దయా శమాది గుణరత్న సమృద్ధికి రోహణాద్రి శా
శ్వత నిరపాయ మోక్షఫల భాసుర వేదలతాలవాలమై
యతుల విభూతిఁ బొల్తు విల నంబరో నీ సరి ధన్యలుందురే!

ఉ. మాతరో! నీ సుతుల్మనుపు మాన్యచరిత్రులమేయశేముషీ
ఖ్యాతులునై యనారత మఖర్వగతిం ధన ధాన్య సంపదల్
ప్రీతికి మెండుగా గలిగి పేదరికంబున పేదలై కలా
చాతురి శౌర్య సంపదల శాస్త్ర పరిశ్రమ మించి రెంతయున్.

మ. అకటా! దేశ దరిద్రతం దలపగా నత్యంతము న్స్వాంతముల్
వికలం బయ్యెడు సర్వరత్న ఖనియై విస్తీర్ణ రసాఢ్యయై
సకలోర్వీమణి నూపురంబయిన యీ సర్వం సహాభాగ మం
దొక నూటన్బదికైన లేదు దిన నయ్యో తల్లి ముప్పొద్దులన్.

శా, గంగా సింధు మహా నదుల్ యమునయుం గావేరియు న్నర దా
తుంగభద్రలు బ్రహ్మపుత్రయు లసద్గోదావరీ కృష్ణలున్
బంగాళాంధ్ర కళింగ కోసలములం బాంచాలముం గొంకణం
బుం, గర్ణాట మరాట దేశములనున్ ముక్కాఱు ధాన్యంబు లో
లిం గాపించి యొసంగినం గుడువఁ దల్లి లేదు ముప్పొద్దులన్.

శా. రంగద్రత్నమయూఖ దీధితి సమారాజద్దరీ భ్రాజితో
త్తుంగక్ష్మాధర పంక్తులుం బరిలసత్ఫుల్లాబ్జ కాసారముల్
తుంగక్ష్మారుహ శోభి కాననము లెందున్ లోచనానందమో
లిం గావించుచు నుండు కూడొకటె తల్లే లేదు ముప్పొద్దులన్.

సీ. పొద్దున లేవంగ బొయిరాజ వలెనన్న
నగ్నిహోత్రము స్వీడె నంపవలసె
నా బాల గోపాల మఖిలంబునకు
మాన్చెస్టరు పుట్టము ల్నేయవలసె
మునుమాపు వ్యాయామమునకు కందు
కములు లండను బంపుచుండవలసె
వ్రాతకు లేఖినీ పత్రము ల్వలయుచో
నాస్ట్రియా జర్మనీ లంపవలసె.

గీ. చిన్న బిడ్డలు త్రావంగ క్షీరములును
భాగ్యవంతుల పాలకు పంచదార
యూరిపేదల గంజికి యుప్పుగల్లు
నన్య దేశంబు లంపగ నయ్యెనకట!

ఉ. మానె కలా ప్రవీణత, సమస్తము నస్తము నొందె శిల్పము
ల్పోనె నశేష భూరమణ వాంఛిత భారతవర్ష సంపదల్
డాసె నవగ్రహంబు, ధనలక్ష్మి దొరంగి దరిద్రులై ప్రజల్
గాసిలి చిక్కి రెంతయును క్షామనిపీడితులై యజస్రమున్.

కం. నేతల కోతల చిత్తరు
వ్రాతల నిర్మాణములను వాసి గనిన యా
తాతల తండ్రుల వృత్తులు
చేతి పనుల్ దక్కి దిగిరి నేదముననప్ బజల్.

ఉ. జాతి మతాది భేదముల సంస్కరణంబు మెయిం బరస్పర
ప్రీతియు భ్రాతృ భావమును వీడి యొకప్పుడు నేక దేశ సం
జాతుల మన్న మాటను బ్రజల్గణియింపక దేశవృద్ధికిం
ఘాతుకులైరయో! జనుల కష్టము లెన్నఁడు రునో కదా ?.

శా. ఏవాడం గన నెల్లవారలును నెంతే వృద్ధి గాంక్షించి యా
తా వాసంబులు వీడిపోయి యఖిల వ్యాపారము ల్నత్కళా
ప్రావీణ్యంబులు సంగ్రహింపఁ దమ పూర్వఖ్యాతియే యెంచి మి
థ్యా వైరాగ్యముఁ బూని యుందురిట నత్యంతంబు సంతుష్టులై.

ఉ. క్షామము దీరునే ప్రజ కకాలపు మృత్యువు వోలెఁ దోఁచి వే
మామక దేశవాసులను మారి మసెంగెడు మారి యాఱునే
నేమమున న్సుఖింతురె యశేష జనంబులు స్వస్థచిత్తులై
బాములు దీరి దగు కృపారస వృష్టిని దేరి దైవమా.

ఉ. భారతవర్ష మందు మనవారలు పూర్వము బుద్ధిమంతులై
చార దుకూలధారులయి షడ్రసము ల్భుజియించు చున్నెడ
న్వారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుండిరి యన్యదేశపు
న్వార లటం డు; వారిపుడు భాగ్యము నందులఁదూగుచుండగాన్.

ఉ. బేరు ప్రతిష్ఠ యున అచి పేదలమై వెడఁ గూడుఁ గూరయుం
రయు లేక చిక్కువడి చింతల పాలయి చెట్లు పుట్టలుం
జేరి వసించు మౌనిక్రియ ర్ణ శరీరము లర్థభుక్తిచే
నీరసమై కృశింపఁ గడు నీచత నుంటఁ దలంప రేమియున్.

మ. మతివైశద్యము పాప తియును ధర్మస్ఫూర్తియు న్వే చెడెన్
మతవైషమ్యము లెచ్చె భక్తికడు సన్నంబయ్యె దుస్తర్కముల్

వితతంబయ్యె దయాశమాది గుణముల్మృగ్యంబు లయ్యెంగటా!
సతతధ్వాంతము గ్రమ్మె దేశజన ధీ సమ్మోహనంబై కడున్.

మ. ఉదయాస్తాచల సేతు శీతనగ మధ్యోర్వి న్నిరాఘాట సం
పదనేకాతపవారణంబుగ మిథో మాత్సర్యము ల్మాపి దు
ర దశత్రు వ్రజమున్ హరించి కరుణం బాలింపుచో నైకమ
త దమున్ ప్రదము నైన యాధునిక విద్యా కల్పవృక్షంబిటన్

మ. సదయత్వంబున నాటి సేతు రచనా నైపుణ్యమే పారఁగా
నదులన్ సాగర గాములన్ పథమునన్ బంధించి వంధ్యోర్వి స
స్యద గావింపఁగఁ గుల్య లేర్పరచి, రథ్యా శ్రేణి నిర్మించి సౌ
ఖ్యదమై పొల్చు స్వరాజ్య మీ యవని స్థైర్యస్ఫూర్తి వర్ధిల్లుతన్.

మ. వందేమాతర మంచుఁ జిత్ర లిపులన్ భాస్వత్పతాకల్ వెలుం
గం దేశాంతర సంగసర్వజల భాగ ప్రస్థితిం ధూమ నౌ
కాందోళంబులఁ దూగి వచ్చి నిజదేశాలోకనావాప్తి నా
నం దాంభోనిధి నోలలాడుదురు సన్మాన్య స్థితిన్నిసుతుల్.

గీ. పాఁడి దలఁచిన మనపాలి పాలవెల్లి
పైరు దలఁచిన మనపాలి పంట చేను
వసు సమృద్ధికి మనపాలి భాగ్యరాశి
భరతఖండము మన తపః ఫలము గాదె?.

గీ. నిరత సర్వర్తు సుమఫల భరిత మ ల
దేశ మృగపక్షి రాజితోద్దేశ మమల
వారిపూరిత నదనదీ భ్రాజిత మిది
యఖిల ధాత్రికి నారామ మనఁగఁ దనరు.

గీ. ప్రజలు ప్రజ్ఞాన సముద్రులు భవ్యమతులు
విమల సౌజన్య యుతులు పవిత్ర చరితు
లఖిల శిల్పకళా రహస్యార్థ విదులు
నసదృశౌదార్య సాహస ప్రాంచితులును.

గీ. కూటికేమియు మనలకుఁ గొదువ లేదు
కోటు లెన్నియు బోయెడు గుడ్డలకయి
ఆ ప్రవాహము నాపంగ నానకట్ట
యన స్వదేశోద్యమము నేఁటి కమరె మనకు.

గా మనకు గల్గెగా బహిష్కార మరయ .

గీ. తండ్రి దైవంబు మనలకుఁ దల్లి ధాత్రి,
తండ్రి యొసఁగిన దివ్యసాధనము దీనిఁ
గొని గడంగుడు బాపంగ జననిదైన్య
మిట్లొనర్చిన మన కగు నిష్టసిద్ధి.

గీ. సన్న నూలున సరిగను జాతి పనులఁ
దోఁచు సంతోషమెల్లను దుచ్ఛమనుచు
దేశమాత యొసంగెడు లేశమయిన
మేరువంచుఁ దలంచుట మేలు మనకు.

గీ. ముతుక బట్టలుఁ గట్టుట మోటు దన మ
టంచు వెంగలులై మన మెంచఁ జనదు
హృదయ మందున నౌదార్య మెసఁగకున్నఁ
గల్ల మెఱుఁగుల నాగరికంబు రాదు.

గీ. తండ్రి దైవంబు మనలకుఁ దల్లి ధాత్రి
యన్నదమ్ముల మగు మన కైకమత్య
మును నిరంతర సౌభ్రాత్రమును బొసంగు
నివి యొసంగిన మన కగు నిహము పరము.

గీ. మనము బుట్టిన మన్నును మనము గలియు
మన్ను నియ్యది, గావున మనకు బైట
వేష భాషల భేద మెవ్విధి నొదవిన
హృదయ సీమల సౌ భ్రాత్ర మెనయ వలయు.

గీ. కాన దేశ మానంబు కల్మి కైస్త
వులు ముసలానులును హిందువులును బార
సీలు నొక్క కుటుంబమై చేరి దేశ
మాత నుద్ధరయింతురు గాతఁ తి.

గీ. శక్తు లభ్యాస-సహితమై జనుల యందు
ఘన వికాసము గాంచి ప్రకాశ మందు
శక్తు లభ్యాస రహితమై సన్నగిల్లు
చాల కాల మటులె పోవ సమసి పోవు.

కం. "రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము
రాజు ప్రజకు నాత్మగాన రాజును బ్రజయున్
రాజోత్తమ యన్యోన్య వి
రాజితులై యుండవలయు రక్షార్చనలన్."

భారత జనని

కం. అనునార్యో_ని మఱవక
ననవరతముఁ బ్రజలు ప్రభువులనురక్తి మెయిన్
విను తైకమత్య భావము
పనుపద వర్ధిల్లుచుండ్రు ప్రాజ్ఞులు పొగడన్.

కం. వందేమాతర మను నీ
వందారు జనాళి కెప్డు వాత్సల్యము తో
డందేశమాత యమితా
నందం బొనఁగూర్చు గాత ! నానార్థదయై.

జాతీయగీతము

("దూవ్వూరి")

జోహార్! జోహార్! భారతమాతా!

జోహార్! జోహార్! జోహార్!

శారద శుభ్రవియత్తల పథమున సంచరించు నీ రథము
నీ మృదు వీణాగాన ప్రబుద్ధము-నిత్యము మా మనము
జోహార్! జోహార్!

ప్రత్యూషలక్ష్మీ మకుట మణి ప్రభ-బాసె దమోగణము
నీ పదపంకజ నూపురఝుంకృతి-నిద్రావిరహితము.
జోహార్! జోహార్!

విప్లవ ఝుంఝూ విచలిత వన-వీచినికాయమున
స్థిర విజయోడుపకర్ణ ధారణము-సేయుము శౌర్యమున
జోహార్! జోహార్!

ముకుళిత హస్తులు నీ ప్రియపుత్రులు-మోదదృష్టిగనుము
నీ కరుణామృత నిర్ఝరపూరము-నింపుమమ్మ సతము
జోహార్! జోహార్!

నీ పదపీఠిని ప్రాణసుమంబులు-నిల్పి భజించెదము
గర్హితదాస్యభరంబును మాన్పి-సుఖంబులు మాకిడుము
జోహార్! జోహార్!

*

జన్మభూమి

("రాయప్రోలు")

ఏ దేశమేగినా ఎందు కాలిడిన
ఏ పీఠమెక్కినా, ఎవ్వరేమనిన
పొగడరా నీ తల్లి భూమి భారతిని
నిలుపరా నీ జాతి నిండుగౌరవము.

ఏపూర్వ పుణ్యమో, ఏ యోగబలమో
జనియించినాడ వీ స్వర్గఖండమున
ఏమంచి పూవులన్ ప్రేమించినావో
నినుమోచె యీ తల్లి కనక గర్భమున.

లేదురా ఇటువంటి భూదేవి యెందు
లేరురా మనవంటి పౌరులింకెందు
సూర్యుని వెలుతురుల్ సోకునందాక
ఓడల జెండాలు ఆడునందాక.

అందాకగల ఈ అనంత భూతలిని
మనభూమివంటి చల్లని తల్లి లేదు
పాడరా నీతెల్గు బాలగీతములు
పాడరా నీ వీర భావ భారతము.

తమ తపస్సులు ఋషుల్ ధారవోయంగ
శౌర్యహారము రాజచం ద్రులర్పింప
భావ సూత్రము కవిప్రభువులల్లంగ
రాగ దుగ్ధము భక్తరత్నముల్ పిదుక

దిక్కుల కెగదన్ను తేజము వెలుగ
రాళ్ళ తేనియలూరు రాగాలుసాగ
జగముల నూగించు మగతనంబెగయ
సౌందర్యమెగబోయు సాహిత్యమలర

వెలిగిన దీ దివ్యవిశ్వంబు పుత్ర
దీపించె నీ పుణ్యదేశంబు పుత్ర
పొలముల రత్నాలు మొలిచెరా యిచట
వార్ధిలో ముత్యాలు పండెరా యిచట.

పృథివి దివ్యౌషధుల్ పిదికెరా మనకు
కానల కస్తూరి కాచెరా మనకు
అవమానమేలరా? అనుమానమేల?
భార యుడనంచు భక్తితోపాడ.

తమ్ముడా!

ప్రలు పొంగిన వగడ్డయి
పాలుపాఱిన భాగ సీమయి
వ్రాలినది యీ భరతఖండము
భక్తిపాడర; తము డా!

వేదశాఖలు పెరిగె నిచ్చట
ఆదికావ్యంబందె నిచ్చట
బాదరాయణ పరమ ఋషులకు
పాదు సుమి ది చెల్లెలా !

విపిన బంధుర వృక్షవాటిక
ఉపనిషన్మధు వొలికె నిచ్చట
విపుల తత్త్వము విస్తరించిన
విమల తలమిదె తమ్ముడా !

సూత్ర యుగముల శుద్ధవాసన
క్షాత్రయుగముల శౌర్యచండిమ
చిత్రదాస్యముచే చరిత్రల
చెఱిగిపోయెనె చెల్లెలా !

మేలి కిన్నెర మేళవించీ
రాలు కరగగ రాగ మెత్తీ
పాలయని బాల భారత
పదము పాడర తమ్ముడా !

నవరసమ్ములు నాట్యమాడగ
చివుర పలుకులు చెవుల విందుగ
కవిత లల్లిన కాంత హృదయుల
గారవింపవె చెల్లెలా !

దేశ గర్వము దీప్తిచెందగ
దేశ చరితము తేజరిల్లగ

దేశ మరసిన ధీరపురుషుల
తెలిసి పాడర తమ్ముడా !

పాండవేయుల పదును కత్తులు
మండి మెఱసిన మహిత రణకథ
కండగల చిక్కని తెలుంగుల
కలసి పాడవె చెల్లెలా !

లోకమంతకు కాక పెట్టిన
కాకతీయుల కదన పాండితి
చీకిపోవని చేవ పదముల
చేర్చిపాడర తమ్ముడా !

తుంగభద్రా భంగములతో
పొంగి నింగిని పొడిచి త్రుళ్ళ
భంగపడని తెలుంగు నాథుల
పాట పాడవె చెల్లెలా !

మాతృస్తవము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

కొప్పున తారకల్ తురిమి, గోమగు మోమున జందవంకతో
నొప్పెడి రావిరేక యిడి, యుర్విధరంబులు చేసి, పాలయే
ఱుప్పతిలంగ జేసి, పృథులోరు తలమ్మున జేర్చి బిడ్డలన్
దెప్పల దేల్చి కనొఁగుచు దేవి భవత్పద మాశ్రయించెదన్.

పుడమికి పర్వతమ్ములును, భూమిధరమ్ములకెల్ల గాన, ల
య్యడవుల కెల్ల మేఘముల, నంబుధరంబులకెల్ల నబ్ధి, న
క్కడలికి సూర్యు, నిమ్మెయిని గాపులు పెట్టుచు వీని నన్నిటన్
గడుపున బెట్టి బ్రోచు నిను గన్గొను టెన్నటికో దయామయీ!

పలిత పాండుర శపాళితో నొకమాఱు
ముత్తైదువంబలె బత్తి గూర్చి,
నవ వసంతారంభ పవమాన సౌరభ
ము నదేలు చొకపరి ముద్దులొలికి,
కారాకు రాల్చి తురషాము మెయిగప్పి
జాలిగొల్పుచు నొక్కమాఱు వించి,
ఉరుము మద్దెళ్ళతో మెఱుపు నృత ము నల్పి,
యొకపరి నెమ్మది కుబ్బు గొలిపి,

దిన దినము క్రొత్తవేషమ్ము దిన దినమ్ము
క్రొత్తభావము దాల్చి క్రొంగ్రొత్త సూపు
అక్షయ విలాసినీ యీ ప్రతిక్షణాంగ
హారముల దాచెదేల నిజాంతరము.

నిజయశశ్చంద్రికల్ నిఖిల దిక్కుల యందు
ప్రజ్జ్వల చేసిన ప్రాజ్ఞురాలు,
వీరాధి వీరుల విజయ ప్రతాపుల
ప్రియమారగన్న ప్రావీణ్యురాలు,
తన ప్రతాపము తెల్పి తనయుల మేల్కొల్పి,
ఘనత గాంచగనున్న యనఘురాలు,
మత వివక్షత మాన్పి వెతలు దీర్పగనున్న
పుణ్యాతు రాలింక పూజ్యురాలు,

విమల విఖ్యాతి వడసిన వీరమాత
అట్టి భారత మాతను యనవరతము
తలచి, ఋణమును దీర్పగా తరలి రండు
జనని దుఃఖమ్ము మాన్పని జన్మమేల!

భారత జనని

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

పల్లవి : జయ జయ భారత జననీ, పావనీ, జయ జయ ॥
అనుపల్లవి : జయ జయ సకలానంద దాయినీ, జయ జయ ॥

హిమాలయోన్నత - సమాదర్శిని
తమో దళన, విద్యా స్వరూపిణి. జయ జయ ॥

సంతత సస్యశ్యామల రూపిణి
సంచిత సకలైశ్వర్యదాయిని. జయ జయ ॥

పావన గంగా జీవన శో ని
పతితోద్ధారిణి, పాప విదారిణి. జయ జయ ॥

మధుర కుసుమఫల మంద సుహాసిని,
మంజుల శుక పిక - మధుర సుభాషిణి. జయ జయ ॥

ధీర వీర వర - నారీ రూపిణి
వైర వర్గ సంహారిణి - తారిణి. జయ జయ ॥

సార్థక, ధర -చ పతాకిని
సకల సౌఖ రా - జ్యప్రదాయిని. జయ జయ ॥

వీరకుమార కుమారీ ధామ్ని
విశ త్రిశో - త శుభనామ్ని. జయ జయ ॥

విశ్వలోకహిత విజయ కిరీటిని
శాశ్వత మంగళ - శాంతిదాయిని. జయ జయ ॥

భరత మాత

("జాషువా")

ప్రమథ నాథుని నీరు ద్రావింప జాలిన
వజ్రాల కొడుకుల బడసినావు,
నరకాధిపతి గుండె గరగింప జాలిన
వెలది మిన్నల కుగ్గు బెట్టినావు,
బ్రహ్మ యంతటివాని వణకింప జాలిన
మునుల మూపున నిడి మోసినావు,
అంటినంతన పాపమణగింప జాలిన
తీర్థకోటుల మున్గి తేలినావు,

యుర్వి పుట్టకముందె నీ వుంటివేమొ
సకలశాస్త్ర పురాణముల్ చదివినావు
గొనబు సిరిగల భాగ్యశాలినివి నీవు
భారతాంబామణీ నమస్కారమమ్మ !

జలకంబులాడించు చెలికత్తెగద నీకు
గనకాంబుజాఢ్య గంగా భవాని
తలమీది గుండుమల్లెల దండ గద నీకు
నత్యున్నతోరు హిమాలయంబు,

భారత జనని

పూత బంగారు సొమ్ముల పెట్టెగద .కు
సిరివెలంది చరించు సింహళంబు,
ముద్దుగారెడు నిగ్గుటద్దంబుగద నీకు
నిండారు హిందుమహాంబురాశి,

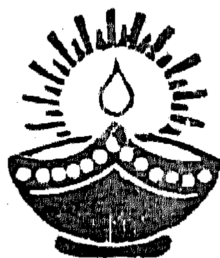
ఇట్టి నినుజూచి బిచ్చంబు బెట్టుమనుచు
అన్ని దిక్కులు యాచించు చున్నవమ
ఐకమత ంబుగల్గి నిన్ననుభవించు
కొఱత పూరింపవే మాకు భరతమాత !

అగ్నిధార

("దాశర")

ఓ జనతా నతాంజలి పుటోజ్జ్వల కోష్ణనవోష్ణ రక్తధా
రా జలసిక్త పాద కమలద్వయ శో మనోజ్ఞ దేహ రే
ఖా జయ భార ! యుగ యుగమ్ముల పున్నెపుపంటవీవు నీ
పూజకు తెచ్చినాడ నిదెపొంగిన గుండియనిండు పద్దెముల్.

జండా, ఒక్కటె మూడు వన్నెలది, దేశంబొక్కటే భారతా
ఖండాసేతు హిమాచలోర్వర; కవీట్కాండము లోనన్ రవీం
ద్రుండొక్కండె, కవీంద్రు, డూర్జిత జగద్యుద్ధాలలో శాంతి కో
దండోద్య ద్విజయుండు గాంధి ఒకడే, తల్లి మహా భార ।

మాతృభూమి

(కాటూరు వేంకటేశ్వరరావు)

పుడమి చేడియకు గొప్పనగ మల్లెపూదండ
పొలుపుగల మా జన్మభూమి భారతధాత్రి
ఎంత చక్కని తల్లివే! రాణివే। ఎల్లభూములకు నీవు

ముక్కారు పంటచేలు మితిలేని
రొక్కములు మూల్గు నిధులు
చక్కనగు పూదోటలు - మాతల్లి। సౌభాగ్యవతివి, నీవు
దిక్కులన్నీ వెదకినా-నీవంటి దేశమేదీ! పుడమిపై
ఎంత చక్కని తల్లివే, రాణివే! యెల్లభూములకు.

ఇంత చక్కని చంద్రుడూ। చుక్కలూ,
ఇంత వెచ్చని సూర్యుడూ,
కారు క్రమిన మిన్నులూ - తొలకు క్రొ
క్కారు మెఱుపుందీవలూ।
పులుగు పాటల జోలలూ, కలకలని
పులుగులా మేల్కొలుపులూ॥ ఎంత చక్కని......

ఒరగబండిన చేలకు - గిలిగింత
గరవు తెమ్మెర బాలుడు
పులక కెరటాలతో పొందు - భరతక్షి ॥ ఎంత... ...

పూలు విరిసిన వలూ - వల్లు
పొదివికొన్న నికుంజముల్
కుంజ కుంజమున భృంగీ కులములెత్తెడి పరువులూ
పరువు పరువున పాటలూ - సోనలై
పారు పూవుం దేనెలూ
తేనెలానిన యళుల సొక్కులందే లేవు॥ ఎంతచక్కని ...

తల్లి బిడ్డల ప్రేమమూ, అక్కచెల్లెళ్ళ కమ్మని వలపులూ
చల్లనైన సరాగమూ అన్నద
ముల్ల కింకెచట గలదూ!
అందిమ్ము చరణ యుగము, తల్లిరో!
అద్దుకొందును కన్నులా
నీకు బుట్టిన పున్నెమూ, ఫలియించు
నీలోన లయమందినా
ఎంత చక్కని తల్లివే! రాణివే, ఎల్లభూములకు నీవు ॥

ఉయ్యాలా జంపాలా

"కవికొండల వేంకటరావు"

ఉయ్యాలా! జంపాలా! భారత నవ వన బాలా!
పూరిత సత్యాగ్రహ శీలా! పరిభవ దుఃఖిత పాంచాలా!
నీ పురుడు-ఏ నెలలో-వెన్నెలల-క్రొన్నెలలో
నీ పుట్టు-వెచ్చోట-మిన్నోట-మున్నోట. ఉయ్యాలా...

తొలినాటి-వేదాలు-పులివోని-చనుబాలు
మఱునాటి-కావ్యాలు-కమ్మ గుజ్జన గూళ్ళు. ఉ......

రామాయణ కథలు-ఊకొన్న వాక్సుధలు
భారత గీతా రుతము-చందాయి యమృతము? ఉ......

బుద్ధుడు నీ సంబుద్ధి-యవను లోకో నీ శుద్ధి
మొగల్ మరాటుల్ చేబంతుల్-రసపుత్రుల్ చేమంతుల్. ఉ......

పాశ్చాత్యమ్ మోహాంధమ్-ప్రాచీనమ్ ప్రియ బంధమ్
ఆధ్యాత్మ కలాణమ్-స్వాతంత్ర్యమ్ శతమానమ్. ఉ......

నీ మెట్టు నీలాలు-నీ చుట్టు నీ రాలు
జడ దొట్టు తలంబ్రాలు-ఒడిగట్టు మగరాలు. ఉ......

ముజ్జగపు దీవెనలు-ముప్పది కోటుల జనులు
జయ జయ వాదోన్నతులు-జేజేల హారతులు. ఉ.....

జాతీయ గీతిక

(కవికొండల వేంకటరావు)

హిమగిరి శిఖరము-వింధ వనీంద్రము
కన్యాకుమా పద డిం రము

స్ఫురితము-భరితము-చలితోల్లలితము
స్వాతంత్ర్యముచే-స్వాతంత్ర్యముచే

స్వాగత మనవోయ్, కవి, పని వినవోయ్,
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్!
జాహ్నవి, గౌతమి, కృష్ణ, పినాకిని,
కావేరి, నర ద యమునా సింధులు

అహర్నిశాదులు-ఒకటే గానము
కలలో-అలలో-అదే ప్రయాణము
స్వాతంత్ర్యముకై-స్వాతంత్ర్యముకై

స్వాగత మనవోయ్, కవి, పని వినవోయ్
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్.
గుజరాత్, వంగ, అంగ, మరాటా,
త్రిలింగ, తమిళ, కళింగమును జను

ల జరులు-అమరులు-అనామయులుగా
స్వాతంత్ర్యము హేయ్ ! స్వాతంత్ర్యము హేయ్ !

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్,
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్ !
నౌరోజీ తిలకులు, లజప ద్దాసులు
దాని పథంబున, నలిగిన నొగిలిన

వెచ్చని నెత్తుటి దివిటీ వెలుగునె
స్వాతంత్ర్యంబదె !-స్వాతంత్ర్యంబదె !

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్
మనవోయ్, అనవోయ్. జయ్, జయ్, జయ్,
ఇంగ్లం డమెరిక, స్వీడన్, స్విట్జు,
జపాను, జర ని, చు, పరాసు,

అంబ విశ్వకళ క వాదన మిడు
స్వాతం త్ర్యమురా, స్వాతంత్ర్యమురా

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినివోయ్,
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్ !

జయ జయ భారత జన గణ మాతా

జయ జయ భారత జన గణ మతా !
సాధుజన స్తుత చరితా ॥జయ జయ॥
పావన హిందు బౌద్ధ తురుష్క-
ప్రముఖ మతాలయ పూతా ॥జయ జయ॥
జగతిని శాంతి స్థాపకు డనియెడు
ఖ్యాతి వహించిన ఘనునీ ।
గాంధి మహాత్ముని-కరుణా సాంద్రుని
కన్న ధన్య జననీ ॥జయ జయ॥
గంగా యమునా గౌతమి కృష్ణ
కావే జల పూతా ।
వింధ్య ముఖర పృథివీధర భరితా
ప్రకృతి విచిత్ర సమేతా ॥జయ జయ॥
సకల ఖనిజ సస్యముల బొదలు నీ
సాటి యెవరు లోకమునా
వేద శాస్త్రములు నాది కాలమున
వెలయించిన యమా ॥జయ జయ॥
ముదమున ముప్పది మూడు కోటుల
ముద్దు బిడ్డలకు జననీ ।
సౌ భ్రాతృత్వము స్వాతంత్ర ంబును
సమకూర్పుమ సత్వరమ॥

జయ జయ భారత జన గణ మాతా।
సాధు జనస్తుత చరితా॥

మా తల్లి

(గౌతమకోకిల, మహాకవి, వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి)

ఆ యుషో దేవతా నయనాబ్జ మధువు
లొలుకు నీ శైశిర ప్రభాతోదయమున
గుర్తుపట్టితి సంతాన కోటి తోడి
తల్లివీవె పో! నా విశ్వధాత్రి వనుచు!

నీ కడ కాళులందె హిమ నిర్మల పావన శాంతి నిర్ఝరుల్
నీ కడ కన్నులందె జననీ స్తనదుగ్ధ విముగ్ధ మాధురుల్
నాకు లపప శైశవమునన్ నను వీడిన కన్నతల్లి పు
ణ్యాకృతి బోల్చుకొంటి భవదాకృతిలో నిపుడో కళావ !

నీ యమృత స్వరూప మెద నిల్చిన యంత గతానుభూతులున్
పోయిన పోకలుం దెమలి పోవని కాంక్షలు చింకి పాతలై
పాయగ, తల్లి వీవని భవచ్చరణము ల మోకరించి య
మా ! యని పిల్చుకొంటి బహిరంతర శాంతి సుధల్ స్రవింపగన్.

ఈ సచరాచర ప్రకృతి కెల్ల రసైక వికాస వ మీ
వే! సతతక్షుధం బరితపించెడు పేదలపాలి యన్నపూ
ర్ణా సతి వీవె! దుర్బలుల రక్షణకై యభయ ప్రదానమూం
జేసెడి శక్తి వీవె జననీ! భవదన్యము లేద, యేదియున్.

నీ దయగల్గినన్ జరుగనేరని దేదియు లేదు తల్లి! పృ
థ్వీదయితుండు శివగు, శివు రాజ్య ధురం ధరుండగుం
గాదన కింక నీ వభయ కంకణమూనుము నన్ను బోలు ని
ర్వేదుల పేదలం, జిర నిపీడితులం గృపమై భరింపగన్.

సోదర శోణితము (జవి చూచెడి క్రూరులు కారి క ప్రజా
స్వేద ఫలము-తో నినుప పెట్టెల నింపెడి నిర్దయుల్ మతో
న్మాద నిరంకుశుల్ దుర మానులు నిం న లోకమందు అ
సా దృశ దుర్బల ప్రజల మన్పగ తల్లి! త్వదన్యమున్నదే!

ఆరని మంటగా బ్రతుకు నందు రగుల్కొనుచున్న దొక్క-టే
కోరిక, నీ కృపావనికి కోకిలనై కొనియాడు కొందు మం
దార సుమారుణ ద్యుతి వితానము గొల్పెడి మనోహరా
కారముతో మధూదయ వికాసము నింపుము తల్లి! నా యెదన్.

ఏ యనుభూతి లేక రసమెండి వివర్ణత దోగి, వాసనల్
పోయిన నా హృదంబుజములో నొలికింపు మొకింత సర్వ సం
ధాయకమైన నీ యడుగు దమ్ముల పుప్పొడితోడి నె త
ల్లి! యదె చాలు! నాకిక ఫలించును ప్రోవిడుకొన్న నా కలల్!

ప్రియ భారతావని

(గౌతమీ కోకిల 'వేదుల')

ప్రియ భారతావనీ! విశ్వైకపావనీ!
జయశాలినీ! మము దయచూడుమా! జనని!
తెగలు తెగలై చీలి వగచు నీ సంతతిని
తెగని స్నేహమున బంధించి ఏకముజేసి ॥ప్రియ॥

కలుషితాచారముల కుల జాతి మత ద్వేష
ముల బాపి నీ సేవ సలుపు భాగ్యంబిచ్చి ॥ప్రియ॥

చెలిమితో జా ·య బలముతో వైభవో
జ్జ్వల జీవనము తో విలసిల్ల దీవించి ॥ ప్రియ॥

విలసద్యశము దిక్కులనిండ ఆసియా
తలమానికమ్ముగా నిలుప నీ కేతనము ॥ప్రియ॥

నమో హిందు మాతా

నమో! హిందుమాతా! మాతా। సుజాతా!
నమో! జగన్మాతా॥ నమో॥
అమోఘ దివ్య మహిమా సమేతా।
అఖండవర భరతఖండ మాతా ॥నమో॥

విపుల హిమాద్రులే వేణీభరముగ
గంగా యమునలె కంఠహారముగ
ఘన గోదావరి కటి సూత్రమ్ముగ
కనులకు పండువ- ఘటించు మాతా ॥నమో॥

గోలకొండ నీ రత్నకోశమట
కోహినూరు నీ జడలో పూవట
తాజమహాలు నీ దివ భవనమట
అహహా। నీ భాగ్యము- మాతా॥ నమో హిందుమాతా

జాతీయ గీతం

(దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి)

జయ జయ జయ ప్రియ భారత
జనయిత్రి, దివ్యధాత్రి,
జయ జయ జయ శత సహస్ర
నర నారీ హృదయనేత్రి
జయ జయ సస్యామల సు
శ్యామ చలచ్చేలాంచల
జయ వసంత కుసుమలతా
చరిత లలిత చూర్ణకుంతల
జయ మదీయ హృదయాశయ
లాక్షారుణ పదయుగళా।
జయ జయ జయ ప్రియభారత ॥
జయ దిశాంత గత శకుంత
దివ్యగాన పరితోషణ
జయ గాయక వైతాళిక
గళ విశాల పద విహరణ
జయ మదీయ మధుర గేయ
చుంబిత సుందర చరణా॥
జయ జయ జయ ప్రియ భారత
జనయిత్రి, దివ్య ధాత్రి॥

(కృష్ణా పత్రిక)

జయ గీతి

(వానమామలై వరదాచార్యులు)

జయ భారతావనీ! జయలోక పావనీ,
శాంతి సుఖదాయినీ! జననీ! నమస్తే!
సకల సంపత్ఖనీ! సస్యనందనవనీ!
ఆసేతు తనగ హాటకావని జనని!
చత్వారింశత్కోటి-జయ ఘంటికాధ్వనీ,
సా తి కోటి భుజ బల మహావాహినీ! ॥ జయ ॥

హిందూ ముసల్మాను ఈసాయి శిఖ్ జైన్
బౌద్ధ చార్వాక సుత బహుమత కుటుంబినీ!
సంస్కృతాంధ్ర ద్రవిడ వంగ హిందీ ఓ ఢ
ఘూర్జర మరాఠ కర్ణాట కలభాషిణీ! ॥ జయ ॥

గంగా మహానదీ గౌతమీ కృష్ణాది
రంగత్తరంగిణీ! రమ్యామృత స్తనీ
శాంత హింసా సత్య శస్త్రాస్త్ర ధారిణీ!
వీర నారీమణీ! విశ్వహిత కారిణీ! ॥ జయ ॥

భారత జనని

వేద వేదాంత విజ్ఞాన ప్రదాయినీ !
బౌద్ధ సిద్ధాంత నిర్వాణ ప్రచారిణీ !
కాళిదాస వా స కావ్యమందాకినీ !
సంగీత సాహిత సత్కళా మోహినీ ॥ జయ ॥

నీకు ముువ్వంకులును నిలచి రత్నాకరుడు
వెలనురుగు తరగలను వింజామరలు వీచ
నీ హిమాలయ మకుట నిరా ణమున దోచు
- వమణులై సూర్య శశి తారకలు పూచు ॥ జయ ॥

నీ మహోన్నతి హిమానీ గోత్ర శిఖరము
నీ పవిత్రత గాంగ నిర్ఝర ప్రవాహము
నీ చేతి సొమె లోరా శిల్ప ఖండము
నీదు వాక్యము (గీతోపదేశమ్ము ॥ జయభారతావనీ ॥

దేశమా భారత మాతృ దేశమా

దేశమా ! భారత మాతృ దేశమా !
నా కన్నతల్లి ! దేశమా ! బంగరు -
హిందూదేశమా ॥దేశమా॥

ప్రహ్లాద నారదాది భక్తుల గన్నతల్లి
వీరహనుమాన్ మ-శూరుల గన్నతల్లి ॥దేశమా॥
ఏలాగు చిక్కినావు-ఎందుకు డస్సినావు
చాలా నలుగూలు చెంది - సతమతమైతివి॥
ముప్పది మూడుకోట్ల -ముఖ్య సంతతి నీకు
ముప్ప తిప్పలుపెట్టి - మూల్గుచుంటివి బాధ॥
కన్నుల నీరు నీవు - ఎన్నాళ్ళు కార్చెదవు
కన్నకొడుకున్నాడు - గాంధిని చూడవేమి ॥
ఏడాదిలోన సమ-కూడు స్వరాజ్యము
ఏడువకమ్మ స్వేచ్ఛ-చూడు తప్పక వచ్చు ॥
ప్రబలాహింస దీక్ష-పట్టి సాగితిమమ
ధర యుద్ధమందు-తప్పదు జయమింక॥
రాట్నలక్ష్మి -యింటి రాజ్య లక్ష్మి మాకు
వ్రతము బూనితిమి స్వరాజ్య లక్ష్మి కొఱకు ॥
హిందూ ముసల్మాను లేకమైయున్నాము
సందేహమేల, ని-శ్చయము స్వరాజ్యము ॥ ॥దేశమా॥

భారతాంబికా

(గరికపాటి మల్లావధాని)

ఉ॥ హాటక రత్న రాశులకు నాకరమై, పరదేశ వాటిను
ఱ్ఱూటల నూఱజేసి విగతోపమవై యలరారు విన్ను నీ
నాటను గూటి గుడ్డల కనాథ విధంబునఁ గుంద సి, యా
రాటము నొందజేసెఁ బరరాజ్య విధానము భారతాంబికా !

చం॥ పలు విధముల్ మృగంబులను బక్షులు భూమిజముల్లతావళుల్
గొలకులు వాహినుల్ వనధులున్ గిరులున్ దదుపాత్తాటవీ
స్థలులను క్షేత్ర ర్థములు సస్య సమన్విత భూమి భాగముల్
గలకలలాడు నీకు నిటు గారియ గూరెనె ! భారతాంబికా !

చం॥ తరుగని భోగ భాగ్యములు, ధర మునన్ బరతత్వ బోధ మం
దురుతర సత్కళా ప్రతిభనూర్జిత సాహస ధైర్యవిక్రమ
స్ఫురణను నైతికంబునఁ ప్రభుత్వమునన్ జగదేక రాజ్ఞివై
పరగెడు నీవు నే డొరుల బానిసవైతివి ! భారతాంబికా !

ఉ॥ పుట్టిన నీదు బిడ్డలమె, పొట్టకు బట్టకు లేక పెక్కు లి
క్కట్టుల నొందుచుండ, నధికారుల మంచు విదేశ సంభవుల్
నెట్టనఁ టలెట్టుకొని నీ సిరినెల్లను దోచుచుండ మే
మెట్టుల నింకజూచి సహియింపగలారమె ! భారతాంబికా!

ఉ॥ సాధుజనాగ్రగణ్యుడతి శాంతుడనంజను నిమ హాతు స
ద్బోధల దప్పలేము సతముం బొనరించెడు, మాతృదేవతా
రాధనమే దురంత మపరాధము నందు రిదేమి ! యెన్న దే
వ్యాధుల దుర్వ్యధల్ విరుగడై సుఖియింతుమొ ! భారతాంబికా!

మాతృ గీతమ్

(వెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి)

జయ జయహే మహాంధ్ర జననీ! మధునాదవనీ!
జయ జయ హరిదంత వినత - మస్తకాగతరుణ ఘృణీ!...
గిరి వేణీ కృష్ణా-గౌతమి సుమణీ
భద్రా మేఖల రత్నా - పారిజాత సుమజ్యోత్స్నా! ... జయ
ఆంధ్ర విష్ణు నియమత - అర్చిత రాజనరేంద్రప!
కాకతీయ భుజసీమా-కృష్ణరాయ కృతి భూమా ... జయ
గోలకొండ కోశధనా-ఏకశిలా నగర ఘనా!
రాణ హేంద్ర రమ్యవిభా-రాజిత హంపీ శోభా! జయ
నన్నపార్య సుందర శివ వదనా - స్నపిత గోస్తనీ
పోతన సదనా!
మొల్ల కవితోత్ఫుల్ల హృదంతా-ముద్దుపళని ప్రణయలతాంతా
జయ॥
కోటి త్రయ జన సేవిత చరణా-కోమల జా కుసుమాభరణా!
లలిత కౌముదీ సుర శక్తి-లావణ సుధా మాతృమూర్తి!
...జయ

భారత జననీ

(మంగిపూడి వెంకటశర్మ)

(పూరికళ్యాణిరాగం-రూపకము)

నిన్ను నెన్న మాతరమా । నిరుపమాన భరతమాత
మిన్ననై యఖిల భూముల । కన్నతల్లి । కల్పవల్లి
॥నిన్ను నెన్న మా తరమా॥

కనక రత్న ఖనిజములును-గలిగిన పర్వతములు
వనములు పుణ్యనదులు-పా-వనులగు తనయులు గల
॥నిన్ను నెన్న॥

ఒకరి చ్చమెత్త నీకు-నొక్కింతయు బనిలేదు
సకలము నీలోన కలదు-సాయము నీ కొరులదేల ॥నిన్ను నెన్న॥

చిన్నబోవు వదనము ల-న్నులై నినుజూచు చున్నవి
అన్నార్తి గన్నావని-వన్నెతక్కి పర రాజ్యములు
॥నిన్ను నెన్న॥

దాస వృత్తి నీకేల-తాగులు మహాతు లగుచు
వాసికెక్కిన సుతులు గలరు-గాసిల కేమి కొదువ
॥నిన్ను నెన్న॥

జయ జయ భారత

(మంగిపూడి వెంకటశర్మ)

జయ జయ భారత జన గణ మాతా
సాధుజన స్తుత చరితా
పావన హిందు బౌద్ధ తురుష్క ప్రముఖ మతాలయ పూతా
॥జయ జయ॥

జగతిని శాంతి స్థాపకుడనియెడు-ఖ్యాతి వహించిన ఘను నీ
గాంధి మహాత్ముని-కరుణా సాంద్రుని-కన్న ధన్యయే జన
॥జయ జయ॥

గంగా యమునా గౌతమి కృష్ణా కావేరీ జలపూతా
వింధ్య ముఖర పృథివీ ధర భరితా—ప్రకృతి విచిత్ర సమేతా
॥జయ జయ॥

సకల ఖనిజ సస్యములు బొదలు నీ సాటి యెవరు లోకమున
వేదశాస్త్రములు నాది కాలమున-వెలయించిన మా యమా
॥జయ జయ॥

ముదమున ముప్పది కోటుల-ముద్దు బిడ్డలకు జననీ
సౌభ్రాతృత్వము స్వాతంత్ర్యంబును సమకూర్పుమా సత్వరమే
॥జయ జయ॥

——

హెచ్చరిక

హిందు మాతా! నిన్ను వేడని-మంద బుద్ధిని మాన్పుమా!
అందమైన స్వదేశ వస్తువు-లందు, మా మది, నిల్పుమా!
వగవ వలదు! కంటనీరు-వంచబోకు మమ్మరో!
భారతమాతా! ధన్యురాలవు-ప్రతిభా గాంచెద వమరో!
వీర మాతా! సుతుల కలరు-వారి నందర బ్రోవుమా!
జగతి నిన్నుబోలు వీరమాత లెవ్వరు! తెల్పుమా!
నీతి బలము నిష్ఠ నియమము-లేనివారమైతిమి
ఐహికంబె శాశ్వతంబను-భ్రమను జిక్కి వాంటిమి॥
జాతి మ ము, కులము, వృత్తి పూర్తిగా నిరసించితిమి
తెల్ల దొరలవలె మేము భోగులమై పోతిమి॥
నీదా కళలను శాస్త్రములను పూర్తిగా విడనాడితిమి
ప్రకృతి శాస్త్రముల్ పరమార్థము-లని యెంచు చుంటిమి॥
ధనము కొరకై ధాన్యము పరదేశముల కంపుచుంటిమి
పూట తిండి లేక, ఆరు-కోట్లు మాడుచుండిరి॥
ఇంపు, సొంపు, గుడ్డలు, మా-కొంప గుల్లలు చేయుచున్నవి
దేశ దారిద్ర్యము బాప-స్వదేశ వ్రతమె బూనుకొంటిమి॥
ఉద్యోగముల జిక్కువడి-దాసు మున నీ దాచలంటిమి
కాయ కష్టము, కర్మ విద్యల-యుదరమును బోషింప జాలరు॥
త్రాగుబోతు తనము హెచ్చి తన్నులాడుకొను చుంటిమి
సర్వ పాపములను బాపి-స్వతంత్రులను చేయుమమ॥

భరతమాత

('బలిజేపల్లి')

మేఘమండల మంటి మిహితాద్రి కబరీ భ
రంబు ముఖంబునై డంబుమీర
గిరి శిరంబున నుండి, యిరుదెసల్ జను సింధు
వును గంగయున్ బాహువులుగ దనర
సౌరాష్ట్ర వంగ దేశంబులు కటిహేమ
చేలాంచలంబులై చెలువు మీర
చోళ మండల మలయాళ తీరములు
అంఘ్రి ద్వంద్వమో యనుచు దనర

చారు హిందూ మహార్ణ్ణ క్షీర జలధి
తనరు సింహళ స్వర్ణ పదంబునందు
నిలిచి యున్నట్టి మహాలక్ష్మివలె దనర్చు
భరతమాతకు, నిత్యంబు వందనము.

వందేమాతరం (7)

(మట్నూరి వెంకట సుబ్బారాయుడు)
(మంగపూ వేంకటశర్మ)

దేశా మానంబు, దీపింప జేయు మం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు
సాహసౌదార్యమున్ సమకూరజేయు, మం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు.

స్వాతంత్ర భాగ్యంబుఁ జేతి కందిచ్చు తం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు
ఐకమత్యాధిక శల జేయు జం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు.

హిందూ జనులార ! వాచాఫణీంద్రులార
నీతి పరులార! స్వాతంత్ర్య నిరతులార !
మన మనోరథములు దీర్చి మనుచు నట్టి
బహ మరయ వందే మాతరంబు సుండు॥

భరతమాత

(మట్నూరి వెంకట సుబ్బారాయుడు)
(మంగపూ వేంకటశర్మ)

ఆ దయార్ద్ర చేత! చిర _ర్తి విఖ్యాత।
చారుగుణ సమేత। వీరమాత।
భవమహోబ్ది పూత। భద్ర భాగ్య స్ఫీత
భక్త పారిజాత! భరతమాత॥

బంగారు గనులు గలవో
రంగారెడు నదులు గలవు! రత్నంబులు చా
లం గలవు విలాతుల ని
బ్బంగినినో భరతమాత! భాగ సమేతా!

దేశ భక్తి గలాడె! సుధీశ్వరుండు
దేశభక్తి గలాడె పో! దివ్యమూర్తి
దేశభక్తి గలుగువాడె। దేవనిభుడు
వలయు దేశంబుపై భక్తి భరతమాత.

కృప "బరోపకారార్థ శ ర" మనుచు
దేహమె వ్వాడొసంగు స్వదేశమునకు
నట్టి, ధన తముని, నరుఁడనగ నేల।
సురల కన్నను, పూజు ండు భరతమాత॥

ప్రతి ఫల మా ంపక సం
తతమును లోకోపకార తత్పర చిత్తా
న్వితుఁడై ియలొనరించెడు
నతడె. సుకృతి భరతమాత ! హర్ష సమేతా !

దేశ హితము గోరి దేహంబు గేహంబు
దినము వనంబు ధారవోయు
మాన్యులను ఘనవదాన్యుల ధను-ల
గరిమ నెంతునమ ! భరతమాత॥

స్వసహాయమె సుశ్రేయము
స్వసహాయమె దైన్యహారము, సంపత్కారమున్
స్వసహాయమె, మానవులకు
వ్యసన హారము, భరతమాత । భావా తా॥

దేశదురవస్థ

(మంగిపూ , ముట్నూరి)

రత్నఖనులకేది రమణీయ సదనంబు
వ నదులకేది తావలంబు
మేటి శైలంబుల కాటపట్టెయ్యది
గేహమెయ్యది, పంచలోహములకు
ని ల శాస్త్రములు, జన్మించిన నెలవేది
చక్రవర్తులకేది జన భూమి
సత్య సంధులకు వాసస్థాన మెయ్యది
ధర దేవతకు నాధారమేది

దానమునకునేది నిలయంబు, ధైర్యశాలు
లైన శూరా గగణ్యుల స్థానమేది !
అట్టి మన హిందుదేశమే, అక్కటకట
మిగుల దారిద్ర్యదశనొంది పొగులుచుండె.

సకల దేశముల కాశ్చర ము గలిగించు
కా ర శాలువల్ గంగ గలిసె
ఉర్వి యంతటను, నోహో? యనిపించు, ఢ
క్కా మేటి సెల్లాలనామ మణగె,
ని ల సీమలను, వన్నెకునెక్కె, మతి గన్న

శిల్పశాస్త్రం బతి స్వల్పమయ్యె
సకల రాష్ట్ర సుధీంద్ర సమా నితం బైన
ప్రకృతి శాస్త్రము స రింపంగ లేదు ॥

చేతి పనులెల్ల మిగుల నశించి పోయె
సిరియు విద్యయునుం గూడ, జెదరి పోయె
నాగరికతాభిమానముల్ నాశమయ్యె
హిందుదేశంబు గరిమంబు హీనమాయె॥

'సత్యంపద' యటంచు, సంతతంబును దప్పు
సాక్ష్యముల్ చెప్పు వాచాలుఁ డొకఁడు
'ధర్మంచర' యటంచుఁ దా నధర్మ పథాను
సారియై చరియించు క్రూరుఁ డొకడు
భువి 'నహింసా పరమోధర్మ' మని యాగ
పశుహింస నేయు ధీవరుఁ డొకండు
వసుమతి 'నాస్తి తత్త్వం గురోః పర' మని
తూలిపల్కెడి గురుద్రోహి యొకఁడు.

ధరఁ "బరోపకారార్థ మిదం శరీర"
మనుచు నపకృతుల్ నేయు దురాత్ముఁ డొకడు
వీరలందఱు దేశాన బెద్దలైరి
కట కటా! యిట్టెడుల నెట్లు గంటివమ

ధీరుల గార్యశూరులును, దివ్యశరీరుల, విక్రమ క్రమో
దారుల శ్రీవిహారులను, ధైర్య సమీరుల, విక్రమ మో
దారుల, భూరిసారులను ధన్యవిచారుల, సర్వ సత్కళా
పారుల, రూపశూరులను, వార్ధిగ రులు సాహస స వి

స్త్రారుల, దుష్టమానవ విదారుల వి(శుత వీరులన్, సదా
చారుల, సంహృతారులను సద్గుణధారులఁ, జారు ర్త లం
కారుల, నిర్వికారులను గాంచిన గర్భమునం దసారులను,
గూరుల రులన్ జననిరో! యెటుకాంచితివమ మమ్మలన్॥

ధన సంతతులకు సుందర మందిరంబునా
గోహినూరు వ జమే గొప్ప సాక్షి
శౌర సంపన్నుల జన భూమి యనంగ
నల, శివాజియె నిక్కమైన సాక్షి
శిల్ప సద్విద కనల్ప ధామంబునా
మేలైన, దలఁ తాజ్మహాలె సాక్షి!
వస్తునిరా తృ ప్రశ స్తసీమ యనంగ
భువన ప్రసిద్ధశాలువలె సాక్షి
కలిత దేశాభిమానంబు నిలయ మనఁగ
బకటమైన స్వదేశ వర్తకమె సాక్షి
లోక విజ్ఞానమునకును బ్రోక యనఁగ
బకృతి ముఖశాస్త్ర నిచయంబె ప్రబల సాక్షి.
కలిమి గాంచినావు కడుపెడు బిడ్డల
గాంచినావు గరిమ గాంచినావు
వీరమాతవగుచు, విఖ్యాతిఁగన్నారు
తక్కువేమి! నీకుఁ దల్లి! చెపుమ!

వం॥ కలములుఁ గాగితంబులును, గత్తులుఁ గ త్తెరులున్ సిరాలు, మేల్
వలువలు, నగ్గిపెట్టెలును, లా ంపులు, నూనెలు, సూదు లద్దముల్
పలకలు, బలపముల్, సరిగబంతులు, గొడ్గులు, నింకనేది కా
వలసిన నన దేశముల వారినె, వేడఁగనయ్యె! నయ యో!

నా భారతము

("పైడి పాటి")

కృష్ణతాదాత్మ్య సంకీర్తనములె, విన్పు
నవగళమ్మున యమునా స్రవంతి
శివ జటాజూటమ్ముఁ జిందిచిందులు ద్రొక్కు
కవి పాపహరము గంగా స్రవంతి
వలగొన్న మున్నీటి పన్నిటి జలకేళి
నవకమ్ము మీఱు కన్యాకుమారి!
తెలిమంచుతో నచ్చు తెలివిభాసించు
నత్యున్నతము హిమాలయము

నీతి నియమంపుఁ బండు వెన్నెలలఁ గాచి
సత్ప్రభుండగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి
గృహ గృహమ్మునఁ దానె శబ్దించు నెచట
శాంతి హితమ్ముగ, నట్టి భారతము నాది.

జనయిత్రి

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

జయ జయ జయ భా
రత జనయిత్రీ !
జయ జయ దివ్య
జ్ఞాన ప్రదాత్రీ !
జయ జయ నిరుపమ
మహిమోపేతా !
జయ జయ జయ చిర
యశస్సమేతా ! ॥

అర్థ కామముల
నను శాసనమున
ధర బద్ధమొన
రించిన సుకృతి
పురుషార్థ నిరూ
పణ విబుధ జగ
త్ప్రా జ త గాంచిన
యశశ్చరిత్రీ ! ॥

భారత జనని

అతులిత దివ్యా వేశ సంజనిత
విశ్వ శాంతి కాం క్షిత వచస్వినీ !
చతు రా శ్రమ వన విధాన ని
ర్ధేశిత పథ దర్శిని తప స్వినీ !

ఇహాపర సమచిం తనమున వ్య క్తి వి
కాస మరయు జ్ఞా న స్రోత స్విని ।
సమహిత చి త్త ము న లోకము ల
శ్రేయము గోరు మహా మన స్వినీ ! ।।

జాతీయ జెండా

జాతీయ జండా (పతాకము)

ప్రతి జాతియొక్క సంస్కృతికి అనుగుణ్యముగా, ప్రత్యేక జండా ఉంటుంది. ఆ జండాకెంతో పుట్టు పూర్వోత్తరములుంటవి.

లో లక్నో జా ీయ మహా సభా సమావేశములో 'హోమురూల్' ఉద్యమ పతాకము (డాక్టరు. అనిబిసెంటు ఉద్యమము) ప్రప్రథమముగా యెగురవేసినారు.

లో పంజాబు జలంధర్ వాసి, వయో వృద్ధుడు. లాలాహంస రాజు, మన జా ీయ పతాకముపై, రాట్న చిహ్నముండవలెనని చేసిన సూచనను పురస్కరించుకొని, గాంధీ బందరు ఆంధ్ర జా ీయ కళా శాల అధ్యాపకులు ( ) పింగళి వెంకయ్య పంతులుగారిని, నిరాడంబర త్రివర్ణ పతాకమును, సృష్టించుడని కోరగా, రాట్న చిహ్నముతోకూ న త్రివర్ణ పతాకమును, వెంకయ్యగారు 2 లో చిత్రించి యిచ్చిరి. అవి సత్యాగ్రహోద్యమ ప్రారంభదినములు. అందలి మూడు రంగులు, భారత జా ీయ సమైక్యమునకు, ఐకమత్యమునకు సంకేతములు, 'హిందువులయెడ, యెఱ్ఱనై, ఇస్లామునందు పచ్చనై, తదితరులందున ధవళమై వెలుగొందేది మన జండా'- దేశము యొక్క ఆర్థిక దాస విమోచనకు చిహ్నము రాట్నము.

2 మే 2 వ తేదీని, నాగపూరులో జండా సత్యాగ్రహము ప్రారంభమైనది. ఆ సందర్భమున, సేట్ జమునాలాల్ బజాజ్ గారి

రు. /- లు జరిమానా వేసి, దానిని బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వసూలు చేయుటకై ఆయన మోటారుకారు వేలమునకు పెట్టగా, యెవరు పాట పాడలేదు. దానిని పురస్కరించుకొని ప్రతి రాష్ట్రంనుంచి, జండా సత్యాగ్రహులు వేలకొలది ఉద్యమము సాగించారు. చివర దశలో వల్లభభాయి పటేలు నాయకత్వం క్రింద అది అఖిల భారత జా ీయోద్యమముగా పరిణమించి, జయప్రదమైనది. దానితో జాతీయ జండాకు ప్రత్యేక గౌరవ ప్రతిపత్తులు, ప్రాముఖ్యత ల ించినవి.

లో సిక్కులు, జండా రంగులలో, తమ ప్రత్యేక రంగుకు స్థానంలేదని అలజడి లేవదీయగా, 1 జూన్‌లో, ఒక ఉప సంఘము ఏర్పడి యీ జండా రంగుల ప్రాముఖ్యమును, వేఱుగా నిరూపించుచూ ఒక నివేదిక అందజేసింది. దానిని అఖిల భారత జా ీయ మహాసభ అం ీకరించింది. దాని వివరము లివి;

అదివరకున్న రంగులు, మత సంబంధమైన సంకేతాలు కలిగి ఉన్నాయి. వాటికి బదులు, కుంకుమ పువ్వు రంగు శౌరా న్ని, తా గ లాన్ని, ప్రతిబింబింపచేయుచున్నదని, ఆకుపచ్చ రంగు అకుంఠిత భక్తి విశ్వాసాలనూ, శూరత్వాన్ని, (ఔదార్య భావాన్ని) చాటుచున్నదనీ, తెలుపు రంగు, శాంతి, సత ం, అహింసలకు ప్రత్యక్షనిదర్శనమనీ, మధ నున్న రాట్నము ప్రజా కముయొక్క స్వాతంత్ర్యాశయానికి చిహ్నముగాను, జెండా కొలత రెట్లు పొడవు, రెండు రెట్లు వెడల్పుండవలెనని నిర్ణయించిరి.

రాజ్యాంగ పరిషత్తు ఆమోదించిన స్వాతంత్ర భారత జా య పతాకము:—

పతాకములో పూర్వమునుంచి యున్నట్టి రంగులనట్లేయుంచి, మధ్యనున్న చర్ఖా స్థానమున (సాంచీ జయ స్థంభములోని) అశోకుని

ధర చ ్రం నిర్ధారణ చేయబడింది. తదాది నేటివర కిదియే, మన భారత జా య పతాకముగా నున్నది.

ప్రత్యేకత

· ఆగస్టు వ దీని, భారత నారీమణి (్రమతి మేడమ్ కామా, జర లో, స్పట్ ఛార్జి నగరంలో జరిగిన అంతర్జాతీయ సోష లిస్టు కాన్ఫరెన్సులో, మన 'వందేమాతరం' జా య జండాను ప్ర ప్రథ మముగా ప్రదరి ంచిన యువతి.

ఝండా గాయన్

(శ్యాంలాల్ గుప్త పార్షద్)

విజయీ విశ్వ తిరంగా ప్యారా
ఝండా ఊంచా రహే హమారా।। ।।ఝండా।।

సదా శక్తి బర్సానేవాలా
ప్రేమసుధా సర్సానేవాలా
వీరోంకో హర్షానే వాలా
మాతృ భూమికా తన మన సారా।। ।।ఝండా।।

స్వతంతతాకే- షణ రణమేం
లఖ్ కర్ బఢే జోశ్ క్షణ క్షణమేం
కాంపే శత్రు దేఖ్ కర్ మనమేం
మిటజావే భయ సంకట సారా ।।ఝండా।।

ఇస్ ఝండేకే నీచే నిర్భయ
లేం స్వరాజ్య యహ అవిచల నిశ్చయ
బోలో, భారతమాతా జయ్
స్వతంతతా హీ ధ్యేయ హమారా।। ।।ఝండా।।

ఇస్ శాన న జానే పావే
చాహే జాన భలే హీ జావే
విశ్వ విజయ కరకే దిఖలావే
తబ్ హోవే పణ పూర్ణ మారా।। ।।ఝండా।।

జాతీయ జండా

(- సాంగ్‌రాగం బ్యాండ్‌స్వరం ఏకతాళం)

('గురజాడ' 1922)

ఇదియే జా ·య జండా।
జాతి। కిదియే ప్రాణము మాన ॥మిదియే॥

ఇదియే స్వరాజ్య ధ్వజము-నదుము ఫరంగీల హాజము।
కదనమునకు దీనిబట్టి-కదలు శాంతి ప్రతిన బట్టి ॥ఇదియే॥

దేశ దాస్యము బాపు-దీన దరిద్రత బాపు
దేశ ద్రోహులమాపు-దీన, ప్రతాపము చూపు ॥ఇదియే॥

మతము లన్నిటికి, స-మ్మతము దీని _ ద
హితముకూడ శాంతి-యుతముగ పోరాడ ॥ఇదియే॥

హిందువులం దెఱ్ఱనై-ఇస్లాము మతమందు
పొందుగ పచ్చనై, యా-నందమును గూర్చ ॥నిదియే॥

ధవళమై, యితర-మతమ్ములకై వెలుగు
అవిరళ భాగ్య భో-గ్యములనీయ గలుగు ॥నిదియే॥

కోట్ల ధనము జనము-కొట్టి పొట్టను బెట్టు
కాటకములనెట్టు-రాట్నము గలట్టి ॥దిదియే॥

భారత జా -య-వీర ర క్త మోడ్చి
చేరి నిరి ంచు-స్వ-రాజ్య సౌధము దాల్చు ।।నిదియే।।

భారతదేశము, స్వపరి-పాలన గలదని నము
నిరుపమానమైన ర్తి-నిండి వెలుగు నిజము ।।మిదియే।।

జండా

(దామోజీ)

ఖండాంతరముల ఖ్యాతి గాంచి-జయము గూర్చెడి జండా।- ప్ర
చండమైన పరాయి పాలన-పార ద్రోలే ప్రజల యండా॥

హిందువులయెడ యెర్రనై-ఇస్లాము నందును పచ్చనై
జెందితర మతముల ధర మందున ధవళమై వెలిగేటి జండా ॥ఖండా॥

మెండుగా స్వేచ్ఛ నొసంగ-దండియైన రాట్న చక్రము
నిండుగా ధరియించినట్టి-నిరుపమాన జండా॥ ॥ఖండా॥

ఇంచుకైన హింసలేక-ఇలను పశుబల మింత లేక
సంచలింపక ధర రణమున-స్వరాజ్య మొసగు జండా ॥ఖండా॥

పొందుగా నాగాపురమున- కందరి నాహ్వానమంపి
వందలాదిగ చెఱకంపి- బందె భయము బాపిన జండా॥
ఖండాంతరముల ఖ్యాతిగాంచి॥

స్వాతంత్ర్య పతాక

(సుంకర సత్యనారాయణ)

ఎగురవే వినువీధి-ఎగురవే జండా
శాంతి దూతగ నేడు-జాతీయ జండా
యుగ యుగంబుల జగతి నెగురవే జండా
సౌఖ్య ప్రదాతగా స్వాతంత్ర్య జండా॥

భారతీయుల మహా పోరాట ఫలితమా
వీరయోధుల రక్త ధారలకు చిహ్నమా
శాంతి మాత అశోక ధర్మచక్రము దాల్చి
శాంతి నిల స్థాపించ నరుదెంచితివి వు॥

పెను తుపానుల వెన్ని పెనవేసుకొన్న
దనుజులందరుగూడి, నినుదింపకున్న
కడ భారతీయుండు పడిపోవు దనుక
గగనాన ధ్రువ తార కరణి నిల్చెదవు ॥ఎగురవే॥

జాతీయ పతాకోద్ధరణము

(శిష్టా వెంకటసుబ్బయ్య)

కం. జాతీయ పతాకోత్సవ
జాత కుతూహల సముద్ర సలిల తరంగ
వ్రాతోన్నత డోలావళి
నాతత గతి నూఁగు కంటె నధికముగలదే?

గీ. ఖండ ఖండాంతరంబులఁ గ్రాలుచుండు
మేలి టెక్కెంబు లందెల్ల మేటి యగుచు
భరతమాతకు మణి మయాభరణ మగుచు
దనరుగాత! జాతీయ పతాక యెపుడు.

సీ. అఖిల మతమ్ముల కైకమత్యముఁ గూర్చి
యింపు నింపుచు నుండు పతాక
అన్ని వర్ణంబుల కమరు గమ స్థాన
మేకమే యని చూపు నీ పతాక
భారత స్వాతంత్ర భాగ్యమంతయు దీన
నెస లారునని చూపు నీ పతాక
గాంధి దేవునిచేతఁ గ్రాలు సుదర్శన
మిద్దియే యని చూపు నీ పతాక

గీ. శత్రు రాజుల గుండియల్ ఝల్లుమనగ
దేశ దేశంబులందునఁ దేజరిల్లి
కాల గంగాధర ప్రభా భాసి యగుచు
నెగురు నా చంద్రతారమై యీ పతాక।

జాతీయ జండా

మోహనరాగం ఆదితాళం 1930

("గురజాడ")

జండా! జయ జయ భారత-పూర్ణ స్వరాజ్య జండా॥
దండిగ ముప్పది-రెండుకోట్ల జను-
లండజేరి కొలు-వుండగ వెల్గెడి జండా॥

ముక్కోకల నారితేరినారు
చిక్కనీయ రరి కరముల వీరు
లెక్క-సేయ రరివర్గము విసరు
యుక్కు గుండ్లుకెద-నిత్తు రెదుర్తురు జండా॥

నిరంకుశత, ధిక్కరించి, వంచి
పరాధీనతా పాశము ద్రెంచి
బిరాన స్వేచ్ఛా-పథి చరించి
స్వరాజ్య మందిర-మలంకరించు జండా॥

ఆర్య సమ్మతము లైన సాహ సౌ
దార గుణము ల-హరిత వర్ణమై
స్థైర , శాంతి, స-త్యముల ధవళమై
ధైర్య త్యాగము-లకు కేసరియౌ జండా॥

పెను దారిద్ర్యము-బాపగ న
జనశరణ్య-వజ్రాయుధమైన
అనాదియై, కా-మధేనువై న
ఘన వర్ణిని, రాట్న లక్షి గల్గిన జండా॥

త్రివర్ణ యుతయై-త్రిభువన హితయై
దివిజస్తుతయై-తేజోయుతయై
భువిఁబవిత్రయై-ముక్తిదాత్రియై
కవిజన నుతయై కననగు జా ౦య జండా॥

సత్యాహింసా-సాధనములగొని
సత్యాగ్రహ కవ-చము, మెయిబూని
సత్యప్రేమ సుసరణుల శాంతిని
నిత్యము తిరముగ నిల్ప, నిల్తు, రని జండా॥

కాయము బుద్బుద-ప్రాయము, హేయము
ధ్యేయము మాకు సం, పూర్ణ స్వరాజ్యము
పాయని యశము-జగాన నింపెదము,
నీ యాజ్ఞల శిరసా వహించెదము జండా॥

జండా। జయ జయ భారత-పూర్ణ స్వరాజ్య జండా

జాతీయ జండా

"గురజాడ"

జండా యెత్తర- జాతికి ముక్తిర
నిండగు శక్తిర-నిల్పర త్తిర... జండా యెత్తర॥

దండిగ వైరులు-గుండులు ప్రేల్చిన
చెండుచు, నెత్తురు-కండలు రాల్చిన... జండా॥

ప్రాణమొండె, య -మాన మొండె, మన
ప్రాణములైనన్-బలి యొసంగి, మన...

జండా యెత్తర! జాతికి ము త్తిర॥

—:o:—

జాతీయ పతాకం

(గౌతమీకోకిల 'వేదుల')

పవిత్ర భారత సవిత్రి కోహో
స్వతంత్రోత్సవం సాగింది
లాల్ ల్లాపై అశోక చక్రపు
త్రివర్ణ కేతన మెగిరింది పవిత్ర॥

మతం తలవక గతం తడవక
ద్వేషం రోషం సకలం మరచి
స్వతంత్ర భారత జయ పతాకను
సోదరులారా! మొక్కండి పవిత్ర॥

నెత్తురు లోడ్చిన సత్తువ లూడ్చిన
పిశాచదాస్యం నశించిందని
ప్రపంచమంతా ప్రతిధ్వనింపగ
స్వతంత్ర శంఖాలూదండి పవిత్ర॥

పోరుల గ్రమందిన కారల కుందిన
స్వతంత్రయోధుల స్మరించుకొంటూ
ముదశ్రు తర్పణ హృదంబుజార్పణ
సోదరులారా! చేయండి పవిత్ర॥

అమోఘ శక్తుల సమీకరించుక
సమస్త భారత సమైక మెంచుక
హిమాద్రి మొదలు కుమారి వరకు
భారత విజయం పాడండి॥ పవిత్ర॥

(7 ఆగష్టు రాత్రి 2 గంటలకు పేరూరులో చదివినది)

భారత పతాకము

జయ జయ భారత జాతి పతాకమ
నిత్య విక్రై నెగడు పతాకమ జయ జయ॥

రంగ భేద మేర్పడుట తెలిసికొని-రంగులు కలిపెడి రాట్న పతాకమ
న్న లక్ష ముల ఖిన్న పడకుడని-ఏక లక్ష్యమేర్పరచు పతాకమ
కాయకష్టము-కష్ట సహిష్ణుత-తగునని తెల్పు-యీ ధర్మపతాకమ
సర్వ ప్రాణులను_సమముగ జూచెడి-శాంతి సమరమున సాగు పతాకమ
సత్యమహింసా స్వాతంత్ర ంబుల సారరూపమగు శాంతి పతాకమ
భార యులకు-ప్రాణాధారమౌ-ఖాదీ పతాకమ కాంగ్రెసు పతాకమ
జయ జయ॥

జాతీయపతాకము

"బసవరాజు"

పతాకోత్సవము సేయండీ
స్వతంత్ర భారత-జాతి చిహ్నమౌ॥ పతాకోత్సవము సేయం ॥

కొత్త వన్నెలూ-కొత్త చిన్నెలూ
కొత్తజీవమూ-కొమరొప్పంగా
నూతన భారత-జాతికి భువిలో
ఖ్యాతి విజయము-కలగాలంటూ॥ పతాకోత్సవము॥

వీరకేసరుల యెఱ్ఱని రంగూ-దేశ సేవకుల తెల్లని రంగు
భక్తుల పాలిటి పచ్చని రంగూ- దలపాలిటి రాట్నము మెరసే॥
పతాకోత్సవము॥

అన్ని మతాలకు-అన్ని తెగలకు-ఆశ్రయ మీజండా ఒకటేనోయ్
ప్రాణము పోతే పోనీ జండా-మానము మాత్రము మంట గలపక॥

పతాకోత్సవము సేయండీ॥

జాతీయపతాకము

("గురజాడ")

మ. అదె ఢిల్లీ పుర కోటలో నడుమ, సౌధాగ్రంబునన్ స్వేచ్ఛయై
కదలెన్ దివ్య సుదర్శనంబనగ, చక్రం బొందు బాసిల్లన
య్యదె, జాతీయ పతాక యెల్లరున్, జోహారుల్ సమర్పింపగా
సుదినం బియ్యది, చేరరండు, తరియించున్ జన్మ నాటితో,

—:o:—

జండా

("గురజాడ")

చే యెగురవేయరా–జాతీయ జండా
హాయిగా స్వాతంత్ర్య–వాయువు లోన।

దీనికై గద మహా–ధీరులు వీరులు
ప్రాణ ధనము లు–బలి ఇచ్చినారు యెగుర।।

స్వాతంత్ర్య జాతి కిది–చక్కని వెలుగు
జాతిపేరు జగాన–స్థాపింప గలుగు చేయెగుర।।

దీనికై గద దేశ–దేశముల బోరి
మానము నిల్పి, సరి–మానవులైరి చేయెగుర॥

దండి యశోకుని–ధర చక్రాన
నిండుగా వెల్గేటి–నీ జాతి జండా చేయెగుర వేయరా॥

నమస్తే! హైందవ పతాకమా!

నమస్తే! హైందవ పతాకమా! సుశ్లోకమా ।నమస్తే।
సమస్త లోక శాంతి సతత సధర సంస్థాపకమా ॥ నమస్తే॥
ఆనంద దాయినీ-ఆకాశ విహారిణీ ॥ నమస్తే॥
దీన జనోద్ధారిణీ। పరపాలన నిరూ లినీ ॥ నమస్తే॥
భారత మహా ప్రతాప-త్రైవర్ణ స్వరూపిణీ॥ నమస్తే। హైందవ
పతాకమా॥

దేశీయపతాకంబిదె! పురవాసులార!

దేశీయ పతాకంబిదె పురవాసులారా! గాంధీ పతాకంబిదె॥
పురవాసులారా!
హిందూ మహమ్మదీయ సిక్ క్రైస్తు జైన బౌద్ధ మతముల చిహ్నం
బిదె పురవాసులారా!
దాను నెహ్రూ రాయి ఆ సోదరులచే పూజలొందెనుగా యీ ధ్వజము
॥పూజలొందెనుగా॥
జగమున నిప్పుడున్న జనులలో శ్రేష్ఠుడైన-గాంధీ మహాత్మునిచే
స్థాపితంబు॥ దేశీయ॥
పనులెల్ల గట్టిపెట్టి చనుదెండు దేశభక్తి-మనమున నుంచివేగా-
పురవాసులారా ॥దేశీయ॥

జా ీయ జండా

జండా! నవభారతవీర కుమారవందిత॥

జండా! నవభారత వీర కుమార వందిత। జండా॥

ఖండిత వైరి నికర ప్రియకర-అఖండ ఖండనా శశాంక మండనా

జండా॥

పావన స్వేచ్ఛా ప్రవిమలపద సం-చారిణీ, తారిణీ, ఆర్త విదారిణీ

జండా॥

తరుణ భారత అరుణరాగోజ్జ్వల-ఐక భరణా శాంత వితరణా జండా॥

జయ జయ భారత భాగ్య పతాకా జయహే దివ్య నవోదయ రేఖా

జండా॥

—)(—

జయ ధ్వజం

(వానమామలై వరదాచార్యులు)

అదిగో మన జయధ్వజం అదుగదుగో భద్రగజం
నదించునదౌ జయహిందని నవయువ సోదర వ్రజం॥

పొందీ ఎత్తండి సురల్ పూలుగురియ జయధ్వజం
దండోరావేయ నదో తరలుచుండె భద్రగజం॥

ఇదియే మన జయధ్వజం ఇది మన యాత్రల తేజం
ఇదియే మన జాతి నిజం ఇది భారత సురభూజం॥

భారతీయ సమైక్యతకు మారురూప మీధ్వజము
నూరుకోట్ల కరములొకటిగా రూపొందిన భుజము।

నలుబదారుకోట్ల ప్రజల నగవుపూల నౌల్కవోయు
పలుమతాల మన స్వేచ్ఛా-భావ పటము నెగురవేయు॥

సౌభాగ్యవ స్వేచ్ఛా జననీ హృదయ సరోజము
(శ్రీ)భారత జనయిత్రీ రక్షకుట మణిస్రజము॥

ఆ ధ్వజమును తమి గాంచుడు-అతి భక్తిని తలవంచుడు
ప్రాంజలినిడి తనుధన హృత్ప్రాణము లర్పించుడు॥

అదె మన తలపై తురాయి-అద్దె జాతికి వగయి
ఆచంద్రార్కము దానికె-యంకిత మీ జాతికుట్టు॥

అదిగో మన జయధ్వజం॥

—o—

జాతీయ జండా

("గురజాడ")

విహరింపనిమా ! —విహరింపనిమా !

స్వాతంత్ర్య విను వీధి–జా యజండా॥విహరింపనిమా ॥

విశ్వవిఖా తిగా–విజయ నాదాలతో
విశ్వమోహనముగా–వెలసిన జండా
వీర భారత జాతి–వెలిగిన జండా॥ విహరింపనిమా ॥

మూడు రంగులతోడి–ముచ్చటగూడి
తోడు నీడయి ధర్మ–చక్రమ్ము గూడి
డించు నీయండ–ప్రియమైన జండా॥విహరింపనిమా ॥

వీరుల రక్తము –ధారవోసి, యరి
వీరులనోడించి–పేర్గొన్న జండా
భారత వీరుల–జా ౹య జండా॥ విహరింపనిమా ॥

సాహస త్యాగాలు–శాంతి సత్యాలు
ఆత విశ్వాసాలు–ఔదార భావాలు
చక్కగా పాలించు–జా య జండా॥ విహరింపనిమా ॥

సేతు తాచల–స్థిర భరత జాతి
ఖా తినిల్పిన యట్టి–జా య జండా
స్వాతంత భారత–జా య జండా॥ విహరింపనిమా ॥

జాతీయ జండా

("గురజాడ")

ఆడనీరా! యెగిరి-ఆడనీరా! విప్పి
హాయిగా, భారత-జాతీయ జండా॥ ఆడనీరా।

మబ్బు మసకలేని-మంచి మార్గాన
తబ్బిబ్బులేని, స్వాతంత్ర్య పీఠాన॥ ఆడనీరా॥

పరజాతి చేతి, లోపల జిక్కి నలిగె
మరల విచ్చలవిడి-మసలగా, గలిగె॥ ఆడనీరా॥

వీరాధి వీరుల-వేడి నెత్తురులపై
విజయ స్తంభాలపై-వెలసిన జండా॥ ఆడనీరా॥

ధర చక్రముతోడ-ధైర్యంపు నీడ
తా త్రివర్ణంబయి-తాండవించే జండా॥ ఆడనీరా॥

సాహస త్యాగాలు-శాంతి సత్యాలు
ఆత్మ విశ్వాసాలు—ఔదార్య భావాలు॥ ఆడనీరా॥

ఈడుగా, జోడుగా-తోడిదేశాలలో
కూడి ముచ్చటలతో-క్రీడించు జండా॥ ఆడనీరా॥

సేతు సీతాచల-స్థిర భరత జాతి
ఖ్యాతి నిల్పిన మన-జాతీయ జండా॥ ఆడనీరా॥

...)(...

స్వరాజ్యజండా

(శృంగవరపు శ్రీనివాసాచార్యులు)

ఎత్తండి స్వరాజ్య జండా। జండా
నెత్తండి ధైర్యము నిండ। నింక
స్వరాజ్య జయమును। సంధింతుమనుచును॥ ఎత్తండి॥

మూడు రంగుల జండ-ముద్దులొల్కెడి జండ
మునుకొని మనమున-యుండ-దాని
విడచిన మనకేది యండ—వట్టి
యెండమావులె చెంతనుండ-కుక్షి
నిండునె నద్దాని నిండ-గాన
తిం కి తలదాచి యుండుటకై యిక॥ ఎత్తండి॥

జాతి భేదములెంచి-యైకమత్యము వీడి
నీతి బాహ్యము బొందకండి। శుష్క-
వాదముతో నుండకండి। సంఘ
భేదముల నెంచకండి। గాంధి
యాదర్శముల నెంచి। యేకభావముగాంచి॥ ఎత్తండి॥

ఉప్పుపై పెనుదాడి-యొప్పుగ గాలించి
విప్లవ మొనరించినాడు। గాంధి

కప్పము లరికట్టినాడు। ఖద్ద
రొప్పుగ కట్టమన్నాడు త్రాగు
డొప్పమి మానుమన్నాడు। రాట్న
మెప్పుడు త్రిప్పమన్నాడు। తాను
చెప్పిన చొప్పున, తప్పకు మీరంత॥ ఎత్తండి॥

చల్లని మావాడ-పల్లి వెంకటేశు
కళ్యాణ సమయమ్మునందు-లాఠీ
ఫెళ్ళున మరి బస్సులందు-బహు
కల్లరి పోసులందు-మరి
అల్లరిగావించి యందు-పంచ
ముల్లార రండని-మూర్ఖత జూపిరి॥ ఎత్తం ॥

లా ఆర్డరంచును లాణీ భేణీ వేసి
లాటీలతో తిరిగినారు। పట్టి
బూటకముల బన్నినారు। యుద్ధ
నాటకములు జూపినారు। జనుల
తూటాలతో గాల్చినారు। యంత
నిరాయుధుల బట్టి-నెట్టిరి-కొట్టిరి॥ ఎత్తండి స్వరాజ జండా॥

···)o(···

తిలక్ నిర్యాణము

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ నిర్యాణము

(జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రి)

సీ. భారతోద్ధరణ సంభావితునకు రాజ
తంత్రమె తారక మంత్రమయె
దేశ ధర్మోప సందేశికునకు, చెఱ
సాలయె, ప్రాసాదశాలయయె
మాతృశోకోత్పాట నాతి దీక్షునకు, క
ష్టాప్తియే, ఘనశుభావాప్తియయె
స్వార్థతాదూర విశాల మతికి, ప్రపం
చంబె, యాత్మీయ కుటుంబమయె

గీ. ఆ మహాత్ము డు తిలకోప నామకుండు
బాల గంగాధరుండు, కృపాలయుండు
అవని నా బాల గోపాల మంగళార్పు
పాలుగాగదా. స్వారాజ్య మేల జనియె.

సీ. వితత మాయాదుర్గ భేదనంబునకు నీ
ప్రాజ్ఞుని బుద్ధి ఫిరంగి గుండు

గుణలుబ్ధ హైందవ కోటుల కెవని నా
మము, త్ర్యక్షరమగు మంత్ర రాజ
మాత సమున్నతి యాధార మలె వాని
కుగ్గుతో బెట్టిన యురుగుణములు
చాతుర్యమతులైన సామ్రాజ్య పతుల
యనఘు సాహసము, భయావహము

సకల జన మిత్రుడును, కర్మసా , లోక
బాంధవుడు, జగచ్చక్షువు, పరమదుఃఖ
నిరత నిరగ్న ధరణి సంతరణ తరణి
యైన తిలక ప్రభాకరు డస్తమించె॥

సీ. నిఖిలలోకాభి వందిత పాదుడైన పా
కారి మంత్రిత్వము గోరినావ।
దేవతాగురు పదస్థిత బృహస్పతి తోడ
ధర వాదము సేయదలచినావ।
సనకాది దేవతా సంయమీం దులకు గీ
తారహస్యము దెల్ప దరలినావ
వు నాటిన మొక్క నిలుపుట కమృతము
నార్జింప దివమున కరిగినావ।

స్వర్గమున కన్న గొప్పది జన భూమి
యనెడు నీవు స్వరాజ్య లక్ష్మి ని ద్యజించి
యల్ల స్వారాజ్యమేలంగ నరిగి తేని
యనుచితంబంచు జెప్ప సాహసము దాల్తు॥

తిలక్ నిర్యాణము

ఉ. దేశహితైషులార! సముదీరిత కర్మధురీణులార! యా
వేశము మీఱ, శ్రీ తిలక ధీరుఁడు, నాటిన కర్మ వృక్షమున్
బేశల మూలమున్గునయ విస్తృత వాతమునుండి కాచుచున్
నాశములేని శాంతిని దొనర్చుడి యాతని యంతరాత కున్॥

(తిలక్ నిర్యాణ దినము 3 — — 2 వానపాముల.)

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ నిర్యాణము

("జగన్నాథదాసు")

"చింతిలకమా !- మన (శ్రీ)రాముని కొరకు మదిని" వలె-

పల్లవి. శోకింపకుమా। జననీ! మా సోదరుడు, మహాతు డుండ॥
శోకింపకుమా। జననీ॥

లోకమాన్య నిర్యాణము-లోపము మదితలపకమా !
ప్రాకటముగ నతడిపుడీ-లోకమంత నిండియుండె
॥శోకింపకుమా॥

హిందు జనులు పందలనుచు-డెందమునను గుంద ల।
ముందు శుభములొసగుట, కా-నందమూర్తి గాంధి గలుగ
॥శోకింపకుమా! జననీ॥

శాంతి పొందుమా లోకమాన్య

శాంతి పొందుమా! మహారాజ! ఆత్మ శాంతిపొందుమా!
దేహ మనిత్యమని-దేశము కొరకయి
బాములు పడిన-బాల గంగాధరుని! ఆత్మ ॥శాంతిపొందుమా॥

కారాగృహములు-కైలాసముగ గడపి
గీతా రహస్యము తెలిపి-కీర్తిగాంచినమూర్తి ఆత్మ ॥శాంతి॥

చరమదశయనక-జనుల బ్రోచుకొరకు
జని బ్రిటీషు తావులందు-జయముగన్న తండ్రి ఆత్మ ॥శాంతి॥

నీదు తేజము నిలుప దలచి నాడు
గాంధి కర్పణజేసి-కాయము బాసిన ఆత్మ ॥ శాంతి పొందుమా,

మహారాజ! ఆత్మ । శాంతి పొందుమా।

పాంచాలీ పరాభవము

పాంచాల కేసరి

("కావి పాదుషా" పువ్వాడ శేషగిరిరావు)

'లా దెబ్బల పోటులన్ మడిసితే లాలాజి! నీ' వంచు నా
రాటంబున్ బడు తల్లి జాడఁ గనుగో రారాపులై అంపపున్
గాటంపుం దెగకోఁతలై హృదయమున్ గాటించు, సామ్రాజ్యమున్
గోటన్ మీటఁగ జాలు శక్తియుతునిన్ గోల్పోతె! పాంచాలికా!

ధూమ శకటాన సైమను దొరకు నెదుట
నల్లసిడములఁ గొని మును నడచి నిలుచు
లజపతి యురమ్ము బడితె వర్షమ్ము పట్టెఁ
దోడి పంచాననము లు తూఁగి యూఁగ॥

పోటు మొనగాండు దొరలపై బొడిచి నడవ
శాంతమూర్తి లజపతి కండ్లు సాఁచి యూఁచి
వలదు వలదంచు కనుసన్న మలఁచె బ ర!
జ్ఞానమున్న యెదిరికి లజ్జాకరము!

వనిత పాంచాలి కట్టు వల్వలను నూడ్వ
మన గదాప్రహార మాఁపిన దదేది?

మ నేత్రాంత బడబాగ్ని ధూమ పరివృ
తోజ్జ్వల జ్వాల లార్పిన యుదధి యేది?

ధర జుని కండ్లతుదల శాంతమ్మె! కాని
యెవరివో యెప్పటి వాగఁ బ్రాఁతవడె మనకుఁ
గ్రొత్త పఱచి లాలాజి మెఱుంగు వెట్టె
జ్ఞానమున్న యెదిరికి లజ్జాకరము!

పాంచాల వీరులు పదను వెట్టిన కత్తి, మొనలెల్లఁ దళతళ మనియెనేని!
పాంచాల కేసరుల్ పనివడి తమ కోర, మీసాల నొకచుట్టు మెలిపిరేని!
పాంచాలయోధ సంప్రార్థన వు కన్, బొమ లూఁచు పుణ్యాన బోయితేని!
పాంచాల హరిరాజి పాథోధి యలవోలె, నడతెంచి యొకమారు కడిగెనేని!

ఆంగలేయాళి కాదు దిగంత దంతు
లైనఁ బాంచాల సింహాల నాఁపగలవె!
మోటు లాటీల నీ ఱొము మోఁదినపుడు
శాంత మూనితిగాని పాంచాల సింహా!

పాంచాలము

ముఖారిరాగం

("గరిమెళ్ల")

పల్లవి. కంట గుడ్డను బెట్టి-కర్ణాన వేలెట్టి-వింటావటర! ఓరయా!
ముండ! రింటిలో జరిగిన చర్య ॥కంట॥

మొన్న మొన్ననెసుము -మూడు సం ద్దాల్టాటి-వారు
శతుల గెలిచొచ్చినారు-పాం-చాల దేశములోని వారు
సత్యాగ్రహమని-సర్వేశు బూజింప-కత్తితో, తెగ నరికినారు-
అయ్యో! కటిక దెందపు తెల్లవారు ॥కంట॥

బడి పిల్లల నెల్ల-పది క్రోసులగు దవ్వ-పరుగె త్తమనిచెప్పినారు
పరవకున్నను బాదినారు-అగ్గి గుళ్ళకు బెట్టి-అదనకు వెయి
మంది-అశువులనిట్టె యూర్చేరు-వారి-యుసురులనెట్టు లోర్చారో ॥కంట॥

కట్టుగుడ్డల విప్పి-కచబంధముల రొప్పి-ఇట్టట్టులుగ జేసినారు-
మన-చిట్టి కన్నెలను-సరకారు...
ఇట్టు లెందుకు జేసిరనుచును-గట్టిగ నిది తగదటంచును
పట్టి యడిగిన పెదవులను-ని-ట్టట్టు మెదపగ యూరకొనిరట॥కంట॥

వారుచేసిన యట్టి-వరుసల వర్ణింప-నోరేమినాకు నాడదుర-
మన-గౌరవంబే కూల్చి రౌర।
బారిషరుల నోళ్ళబట్టి-యుచ్చలుపోసి, నీరజముఖుల-వ-న్నెల
బయ్యట
లుదీసి దారిపోయెడి వారినెల్లను-నోరగిలి-కడుపులను బ్రాకగ
ధీరులను తమ కేతనము -దెసకు దండము పెట్టజేసిరి ॥కంట॥

వింతలలో వింత వినరా! దీని-మంతన మందుంచుకొనరా
పంతముతో మన-పెద్ద లెల్లరు గూడి-పార్లమెంటునుజేరి-
పదముల బడివేడ। మాంసభుక్కులు-పాంశు చరితులు-
ధ్వంస నిశ్చయులైనవారు- ప్రశంసించి వారల నెల్లరను మ-
న్నించి, మనలను డించిరంట ॥కంట॥

అట్టి వారలతోడ-మనకు-ముం-దెట్టి సంబంధమెందులకు-
కత్తి బలము నణచె ననుచును-చిత్తవృత్తియె గొప్పదనుచును-
మత్తు లెల్లను పీడుదనుచును-మొత్తు వారముగా మటంచును
చెప్పరా।-నీ కన్నులిటపై -విప్పురా! ఆ ప్రభుత నింతట-
తిప్పరా! లేకున్న-నీకగు ముప్పురా! మాయప్ప యిప్పుడు
॥కంట॥

దేవుడిట్టులను చెప్పేడు-నీవు-దీనిని బాగుగ నెంచి చూడు-
భావుకజ్ఞులు-పండితాఢ్యులు-వేవిధంబుల దేశభక్తులు
అవురావురు మనుచు నేడ్చెడి-అమ్మ మొరల సహింపనేరక
పట్టితిరి ఘన దీక్ష-వారికి-నెట్టి సాయము చేయమని-
వి-న్నట్టు వేడిరి, యింక జాలము-కాట్టివేగముట్ట సాయము॥
కంట గుడ్డనుబెట్టి-కర్ణానవేలెట్టి వింటా వటర। వోరయ్యా।

హిందు మాతానురా

"రాముభార్యానురా ! రావణవినుర" వలె

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

పల్లవి॥ హిందుమాతానురా। దయ్యరు। వినర లోకమాతానురా।
హీనుడ। వినుర! దేశమాతానురా॥

నా డబ్బు తిని నీవు-నా బిడ్డలను జంప
చేతులెట్లాడెర! నీతి లేనివాడ ॥హిందు॥

దయ్యరసురుడ నీవు-దయ యెట్లు కలుగును
దనుజ భావమెనీకు-ధర మాయెనటర ॥హిందు॥

పంజాబు బిడ్డలను—పలువధల గావించి
బ్రతుక దలిచితివటర!-బ్రహ్మకల్పముదాక ॥హిందు॥

మానవతుల కయ్యో!-మాన భంగముజేసి
మానహీనుడ వగుచు-మనియెదవెన్నాళ్ళు ॥హిందు॥

గాంధి కొమరుఁడు, నన్ను-గావగ బుట్టెను
నా ఋణము దీర్చెదు—నా తండ్రి యతడేరా ॥హిందుమాతానురా॥

కనుల నీరు కారునుగా

(- హిoగ్ రాగం చాపుతాళం)

పల్లవి॥ కనుల నీరు కారునుగా—కరుణలేక, యా—డయ్యరో నర్చిన
వధ వినిన ॥కనుల॥

రావణు మించిన- క్రూర రాక్షసుడు
రాణి వాసములు చెరచెనుగా
మానభంగ మొనర్చియు న్యానపరిచి-మనుజుల లెక్క—గొనడు
కదా ॥కనుల॥

జలియన్‌వాలా బాగున చచ్చిన-జనము లెక్క—లేదుకదా।
అబలలు బాలకులెంద ఱీల్గిరో-అసలే తెలియదుగా ॥కనుల॥

మిడి మిడి యెండకు-కడువడి నడుడని
బడి పిల్లల తెగ-బాదెనుగా।
ఒళ్ళు తెలియకే-యెన్నో చేసెను-
కళ్ళు గానకే తులువ ॥కనుల నీరు కారునుగా॥

రక్తాభిషేకము

("జలియన్‌వాలాబాగ్" ?)

సీ. మల మల మాడ్చు, నుమ లి కంపు దెండలో
పసి కూనలను నిల్వబెంచినారు।
గుఱ్ఱాల దోలు పెన్‌గొరడాల దయమాని
ముద్దు కుఱ్ఱల జావమోదినారు।
ఘోరాలకోటి పౌన్నూరు బోయినను, బ
ట్టించి కందులను బంధించినారు।
ర్వాలేమింక మొఱ్ఱోయంచు వినక, ర
క్తా షేకమునంది యలరినారు॥

గీ॥ శ_ నంతయు జూపి, పంజాబునందు
నిండియా దొరతనము వారింక మీరు
గొడ్డువారుగాక, యనుంగు బిడ్డలున్న
మాన్పరారె సోదర్యావమాన భరము
పుణ గుణులార। భరత పుత్రులార॥

సీ॥ నిదురవో మీ ప్రక్క నొదిగిన మగల, మీ
రేల యావలకు బోనిచ్చినారు
మీ రై కలను చించి-పారవై చి పో సు
గమి ప ·క్షించు, 'వశము 'లగుచు

ముసుగులు బలవంతముగ నూడదీసి, మా
తోరారె। గమ రనూర, ననుచు
కౌలుదోయిని కాళ్ళ ిందగా జొప్పించి
చెవులు పట్టుకొనుండి యువిదలనుచు

గీ॥ పశుబలము జూపి, యవమాన పరచినారు
చలము వహియించి 'దొరలు' పంజాబు సతుల
మాన్పరారె! మీకింతేని మానమున్న
అక్క సెల్లెండ్ర నెవ్వగ నన్న లార॥

సీ॥ ఆడుగంటెనె స్వరాజ మ్ము బతిష్ఠించిన
ఘన శివా నాటి కార్య దీక్ష
గ్రమగ్గనే! కంపినీ మదమడంచిన హైద
రాలి సాహెబు మహానంద దీప్తి
బెదరెనే! వైరినొంచిన మహా టిప్పుసు
ల్తాను నాటి యఖండ ధైర పటిమ
పారదే। మా శ రారామసీమ, నా
నా సాహెబు మనః పణాద శ ్।

॥ చెడెనె! ఝాన్సీ మహాలక్షి లమహిమ
లేశమేని మగంటిమి లేదె మీకు
చెదర యభాగ్య పిశాచి నదమరయ
శూరవరులార! భారత సూనులార॥

పాంచాలి

("గురజాడ")

డైయరు రాక్షసుండటు హడావిడిగా చనుదెంచి, నోటి న్
గూయగరాని, పెన్ మొఱటు కూతలఁ గూయుచు, మాన
హీనమున్
జేయగ సాహసించె, నవినీతుల నూరక నింక స్త్రైపఁగా
నా యమె? శక్తిగల్గిన యనాథుఁడమే! యిటు మిన్నకుండగన్.

ఒక పాంచాలిఁ బరాభవించుటను గాదో! మూల మట్టము గా
బెకలింపంబడెఁ గౌరవాన్వయ మిలన్ బేరైనలేకే, వినా
శకమున్గా కెటులుండు నక్కట! దురాశా దుర దాహం కృతిన్
బ్రకటింపన్ వెనుదీయ నేరని ప్రభుత్వక్రూర దుష్కృత ముల్.

లంకన్ బుట్టినవారు, రాక్షసులుగారా యన్నటుల్ పుట్టి, ని
శ్శంకన్, దేశము దోచు, నీ ధనపిశాచా గస్తులా, వీరి కే
వంకన్, మాటల, నచ్చ చెప్పినను, లాభం బున్నె? వీరల్ వెసన్
జంకున్, గొంకును, లేక, యిల్వెడల, యత్నం బాచరింపందగున్.

ముక్కోణములపైన, నెక్కించి, బాలుర
బెత్తాల గొట్టి, చంపిన ఫలము

మల మల యెండలో, నిలబెట్టి, క్రమ్మదిన
నోరు వాయియులేని, వారి యుసురు
పోటు మానిసులను, లాటీల మోదుచు
పొట్టలం బ్రాంచు, నట్టి జులుము
పర పురుషుల, కంటబడనట్టి, మాన వ
తుల, నవమానించు, దుర దంబు
లూరకేపోవు దయ్యమై, యూరు - రు
నిల్వకయె వంశమెల్ల, గదల్పకింక
నే మహాసతి పున్నెమ్మొ! యింతవరకు
బ్రతికి నిలచిరి, వీరు భూభారమైన॥

ఈ దుశ్శాసనుం దురాత్మకుండు, మా యిల్లూరంగా వచ్చె, మ
రా దల్ నేరని దుర్మదాంధులిటు, న్యాయాన్యాయముల్ గాంచు నో
క్కా! దుర్భాషలం దూలనాడి, మిమ్ములన్ క్రూరముగా వర్తిలన్
-దే! మా కిక దిక్కు నీవగద! తల్లీ! దుర్గ! కాత్యాయనీ!

క్రమతన్ మా మగవార లొక్కరుగా, గ్రామాంతరంబందుం గా
ర్యములన్ మున్గి భరించువేళ, పటు ధైర్యస్థైర్యులై, వే పరా
క్రమమున్ జూపంగ సాహసించిరిక ధర ంభేదో యోజింపు! మా
నము గోల్పోయిన, ప్రాణమేటికిక, యెన్నాళ్ళ ప్రజాపీడనల్.

'దయ' రైనను, మరివాని యయ్యయైన
'యెడయ' రైనను, మరి వాని యొడయం డైన
సిగ్గువిడి చేసినట్టి దుష్కృతఫలము
లనుభవింపక, యున్నె! నాయాన, తల్లి!

'ఏలా యిల్లలుకంగ, పండుగగునోయీ! తి నీకేల! పాం
చాలీ దుస్సహాశోక బాష్పకణ సంజాతాగ్నిలోనన్, మహాం
కాళుల్ రుద్రులు నుద్భవించెదరు లక్షల్ కోట్లు వేవేగ, పా
శాలన్ ద్రుంచి, స్వరాజ్యమున్ గొనెద,రిచ్ఛావర్తులైయందఱున్

మహాత్మా గాంధీ

మహాత్ముని ప్రియమైన ప్రార్థన గీతములు

వైష్ణవ జనతో తేనే కహియే-జే పీడ పరాయీ జాణేరే,
పరదుఃఖే ఉపకార కరే తోయే మన అభిమాన న ఆణేరే॥

సకల లోకమా సహునే వందే నిందా న కరే కేనీరే,
వాచ కాఛ మన నిశ్చల రాఖే ధనధన జననీ తేనీరే ॥వైష్ణవ॥
సమ దృష్టినే తృష్ణా త్యాగీ పరస్త్రీ జేనే మాతరే
జిహ్వా థ అసత్య న బోలే పరధన నవఝాలే హాథరే॥వైష్ణవ॥
మోహ మాయా వ్యాపే నహి జేనే దృఢవైరాగ జేనా మనమారే
రామనామసూఁ తాలీలాగీ-సకల తీరథ తేనా తనమాఁరే॥వైష్ణవ॥
వణలోభే నే కపటరహితఛే-కామ క్రోధ న వార్యారే,
భ నరసైయో తేనుం దర్శన కరతా కుల ఏకోతేరతారా రే॥
వైష్ణవ జనతో తేనేకహియే॥

రఘుపతి రాఘవ రాజారామ్-పతిత పావన సీతారామ్
ఈశ్వర అల్లా తేరేనామ్-సబ్‌కోసన తి దే భగవాన్॥

॥రఘుపతిరాఘవ॥

—)(—

అతడే వైష్ణవుడు

ధన్యాసిరాగం-ఆదితాళం

("దామోదర్")

ఇతరుల కష్టము లెవ్వండెఱుగునో। అతడే వైష్ణవుడు
సతతము పరులకు సాయము చేయుచు
గతి తానే యని-గరువము పడదో ॥అతడే॥

సకల లోకముల-సన్నుతి జేయును
అపనిందలచే-యపచారము చేయడో ॥అత॥

మనసున వాక్కున-నిశ్చలు డెవ్వడో। యోగు రాలాతని
కన్న జననియె॥
సర్వము సమముగ-నెవ్వండెంచునో-ఆశవీడి పరస్త్రీ-
మాతగ జూచునో॥
నాలుక లిన-అసత్యము పల్కడో
పరధనములకై పాకులాడడో ॥అత॥

మోహము మాయయు-మనమున నుండవా
దృఢవైరాగ్య ము- ధ్రువముగ కుదురునా
రామనామమున- నుడై పోవునో-రాజిలు వానిలో
సకల క్షేత్రములు ॥అతడే॥

కపట లోభములు-కదలిచి కామ- క్రోధశత్రుల నారిట గెల్చునా
సఫలము జన ము-సర్వజనులకా-స్వామి సందర నా-నందముచే
॥అతడే॥

వైష్ణవ గేయము :

వాడే వైష్ణవుడు

నరసిమోహతా-"వైష్ణవజనతో" అను గుజరా కీర్తన కనువాదము

(తుమ్మల సీతారామమూర్తి)

వాఁడే వైష్ణవుఁడని పలుకందగు, వాడే వలయును జగమునకు
ఇతర వులను బాధించెడు వెత, వెఱిఁగి జాలి పడువాఁడెవఁడో
ఒరుల దుఃఖములఁ దీర్చిన పిమ ట, గరువము నందనివాఁడెవఁడో
అణఁకువతోఁ బ్రజ కంజలి సేయుచు, నన్యుల దూరని వాఁడెవఁడో
తలఁపు పల్కు పని యొకటై తల్లికి, ధన త గూర్చిన వాఁడెవఁడో
సమత నంది యాశలు విడి పరసతి, జననిగ నెంచిన వాఁడెవఁడో
దబ్బఱ లాడక లాఁతివారిసిరి తాఁకక నిల్చిన వాఁడెవఁడో
మాయా మోహము లణఁగి విరాగము మదిలో నిండిన వాఁడెవఁడో
తెలిసి రాము పేర్వ్వని విని తనువే ర్థము చేసిన వాఁడెవఁడో
కపటము లోభము కామము క్రోధము కడచి మెలంగెడి వాఁడెవఁడో
కన్నవారి తరతరముల పాపము కాల్చివేయఁగల వాఁడెవఁడో
మేలు! మేలు! నేబా! సని నరసీ మెహతా మెచ్చిన వాఁడెవఁడో

వాడే వైష్ణవుఁడని......

...)(...

వైష్ణవు డెవండు?

"గురజాడ"

చాటి చెప్పెద వినుము, వైష్ణవుడెవండో
ఒరుల బాధ లెఱుంగు-యోగ్యుండతండు,
పరుల కష్టములందు, తోడ్పడుచు, స్వాభి
మానమున్ ప్రగల్భమ్ములు-లేనివాడు;
నిందసేయడె వారిని-వందనమ్మొ
సఁగు, తల్లివలెన్ ప్రపంచము దెలిసి
తృష్ణ త్యజియించుచున్ సమదృష్టి కలిగి
పొందెడిన్ మనోవాక్కా-యముల ప్రశాంతి
పరసతుల మాతృ భావన నరయువాడు
జిహ్వ నెన్న డసత్యము -జేరనీడు
పరధనము లకై యాస-పడనివాడు
వ్యాప్తి నొందదు మనము-మోహము , మాయ
, నెపుడు, దృఢవైరాగ్య ముండతడు,
రామనామ రసామృతార్ణవ, నిమగ్నుఁ
డతని తనువెల్ల, సకల తీర్థాలయము
కాముమున్ క్రోధ మోహముల్ కడకు ద్రోయు

కపట రహితుడు, భక్తసంకలితు డతడు
వైష్ణవుడటన్న సరణి-న-భా సనమందు
నడచు వంటి సహజ వైష్ణవుడు కలడె?
నిర ల పవిత్ర చరిత, గాంధీ మహాత్మ ! (

అవతరణ

(చెఱుకువాడ వెంకటనరసింహం)

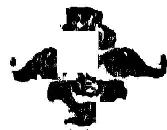
దసరాపద్యము

సకల ధరోపేత-సౌఖ్య సంభరిత
ఆనంద సంధాయి-అయిన భూమాత
కాలకరంబుచే-గాసిలిజెంది
మలిన వస్త్రంబును-మలిన దేహంబు
కన్నీరు కాల్వలై-కారెడు కండ్లు
ముడి వీడి వీపుపై-బడి వేలుకొప్పు
వంచిన మోముకా-నించిన చేయి
వాడి కృశించిన-వదనాబ్జకాంతి
కడు దుఃఖభరితమౌ-గద్గద స్వరము
తడబడు పాదముల్-దైన-భావంబు
ఏర్పడ జనుదెంచి-యేకాంతముగను
అలలోకాధీశు-డైన వైకుంఠు
పాదాబ్జములమీద-బడియిట్లు బల్కె-
"హా తండ్రి! జగదీశ! హా! దీనబంధూ
భూలోకమంతయు-పుణ్యహీనంబై
నరకతులంబుగా-నానాటమారె

బలవంతులగువారు-బలహీన జనుల
అగ్రవర్ణమువార-లంత్యజాతులను
ధనమదాంధులు- ద జనులను బట్టి
వ్రత జాతులు కాల- జాతులన్ బట్టి
తమ ప్రయోజనమునకై-ధర ంబు మాని
అస్వతం తులజేసి—అతి కూరముగను
మత ధర స్వాతంత్ర్య-మను మాట క
చెలరేగి హింసలు-చేయుచున్నారు
ఇంద్రియలోలురై - యిది యది యనక
సకల పాపంబులు-సల్పుచున్నారు
నా మనస్సుకు శాంతి-నా స్థిమితమైపోయె
స్వస్థ చిత్తములేదు-సౌఖ్యంబులేదు
పాప భారము ను-భరియింపజాల
ఇందుకు పరిహార-మేమని వేడ
అపుడు నారాయణుం-డానతి యిచ్చె
శిష్టరక్షణ దుష్ట-శిక్షణల్ జేసి
సత్య ధర ంబులన్-స్థాపన జేసి
భూతలంబును స్వర్గ-భూమిగా జేసి
జగముల రక్షింప-యుగ యుగంబులను
బహురూపముల నేను- ప్రభవించుచుందు
బహు మార్గముల నేను-పనులు సాధింతు
నా లదెలియంగ-నరులకు దరమె
అని చెప్పియోదార్చి-అంతర్హితుండై
వెడలిన పిమ ట-వెలసినాడనగ

మహాత్మా గాం.

గాంధీ మహాత్ముండు-కరుణ సాంద్రుండు
నిర్మలుండు-ధర్మ స్వరూపి
భారత దేశంపు-పార తంత్ర్యంబు
ముందుగా నాశనం-బొనరించినపుడె
వరుస క్రమంబుగా-వసుధలో నున్న
సర్వ దుర్మార్గముల్-సమసిపోగలవు
అందు మన స్వరా-జ్య ప్రయత్నంబు
సంకుచితంబైన-స్వార్థంబుగాదు
భూలోక శాంతికి-మూల కారణము
అనియెంచి మాహాత్ము-డాహావంబిపుడు
సాగించుచున్నాడు-సాహసంబొప్ప
ఇందు పాల్గొనువారి-కందు మోక్షంబు
సత్య ధర్మంబులు-శస్త్రాస్త్రచయము
దౌర్జన్య విరహిత-త్వంబె కవచంబు
రాట్నమే చక్రమై-రక్షించు మనల
ఇట్టి గాంధి మహాత్ము-నిదె ప్రస్తుతింతు
జయీ విజయీభవ దిగ్విజయీభవ

నవ్వవోయీ గాంధి

(సారధి. కృష్ణ - -)

పల్లవి: నవ్వవోయీ! గాంధీ!

నా! బాపూ ! గాంధి !

అను పల్లవి : మా యాంధ్య పరిపంధి

మా మహాత గాంధి!! నవ్వవోయీ!

చరణములు

తెలివి కెరటాలలో తేలియాడే నవ్వు

ప్రేమ సామ్రాజా న, విహరించు నవ్వు ॥నవ్వవోయీ॥

సత వతంబులో-జననమొందిన నవ్వు

శమదమాదులలోన-శాంతి జెందిన నవ్వు ॥నవ్వవోయీ॥

దసాదల నెల్ల-నాదరించే నవ్వు

భేదవాదులకైన-మోద మొసగే నవ్వు ॥నవ్వవోయీ॥

సతా గహాగ్నిలో-నృత్యమాడిన నవ్వు

ముతా ల విరజిము -ముద్దయిన నవ్వు ॥నవ్వవోయీ॥

పారతంత్ర మునెల్ల-పార దోలే నవ్వు

స్వాతంత మున్ సదా వరలజేసే నవ్వు ॥నవ్వవోయీ॥

మహాత్మా గాంధీ

రాజ సూత్రాలలో-రంగు తేలిన నవ్వు
రాజ్య వేత్తలకైన-రక్షణిచ్చే నవ్వు ॥నవ్వావోయీ॥
రాట్న గానంబులో-లయము నొందే నవ్వు
కదురు పాటలలోన-గలిసిపోయే నవ్వు ॥నవ్వావోయీ॥
పూర్ణ స్వరాజ్యంబు-బోధజేసే నవ్వు
బోసినోటను వెల్గు-పొలుపైన నీ నవ్వు ॥నవ్వావోయీ॥
అరుణ కాంతినిగూడ-నవల ద్రోసే నవ్వు
చిత్తాబ్జములయందు-జిందులాడే నవ్వు ॥నవ్వావోయీ॥
సంఘ సంస్కారము-సమకూర్చు నీ నవ్వు
ప్రత్యక్షముగ దైవ-బలము జూపే నవ్వు ॥నవ్వావోయీ॥

గాంధీ ఋషి

"కళా ప్రపూర్ణ" "మహాకవి" "శతావధాని" "ఆంధ్ర ఆస్థానకవి"

(చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి)

తురకలకు బాప పుణ్యము
లరయం బనిలేదు వారి యందును సచ్ఛీ
లురు గలరు శతమునకు నొ
క్కరు, తక్కినవారి జెప్పగా నేమిటికిన్.

నవకా జిల్లాలో
శివ శివ రక్కసులు మున్నుజేయని అయ్యే
యవమానంబులు హత్యలు
పౌరరుంబోతు లొనరింతిపుడు ఘోరముగన్.

అట్టియోగ్యులలో గలియంగ వలయు
నంచు జెప్పెడి గాంధి మహాత్కుండు
వాంధ్రతో జెలి మనకు స్వప్నముననేని
సంఘటింపదు గాంధి సర్వసముడు.

తురక మంత్రిత్వమున్నయందుననె, కా
ఘట్టమునకట్టి దుర్దశ గలిగె నేడు
వారితో మైత్రి గాంధి గోరుకంటె
బండ గట్టుకు నూతిలో బడుటమేలు.

మహాత్మా గాంధీ

తురకల బాధలు పడిపడి
మరచితి మాంగ్లేయులు మన మహి నేలుటచే
మఱల జవి జూచితిమి నే
డఱి ముఱిగ స్వరాజ్య భాగ్య మబ్బిన కతనన్.

స్త్రీల జంపిరి చెఱచెరి దేశమున, క
రాజకము సంఘటించిరి రాట్ప్రతినిధి
యూరకుండె గిక్కురుమనకొండు దిక్కు
లేక ప్రజ గ్రామములు వీడి లేచిపోయె.

బలవంతముగా నబలల
గలిపి కొనిరి తమ మతమున ఖడ్గపు దళ
త్తళలు గనజేసి, వారల
చెలిమి బ్రార్థించు గాంధి వీఱడియే,

కాదు వీఱడి కారార్థి, గర్వముడిగి
చేయవలయు యత్నంబని స్వీయ పౌరు
షంబు చంపుక యత్నంబు సలుపుచుండె
గాని వారలు మనతోడ గలసిరారు.

మన మెల్లరు దురకలమై
మనవలె గాదేని వారి మ్రందింపవలెన్
గొని ఖడ్గంబును ప్రార్థిం
చిన లాభము దు గాంధి యేమనునో!

ఎల్ల చోట లహింసలు నెల్ల చోట
హింసయున్‌గూడ బనికిరాదేనిగాంధి
శిరము నొగ్గినయెడ *'జపా' సేయు దురక
క త్తిపీటకు బలియుట గలదె పండ్లు.

గాంధి కెంతటికోపమో కలదుగాక
అల్ల నవకాళి సతుల యార్తారవంబు
విన్నదాదిగ దిగ మింగి వెరవులరయు
చున్నవాడు మహాతు ండు ఖిన్నుడగుచు.

అట్టి వారలతో మై త్రి యలవడదని
యెఱుగు గాంధీ మహాత్ముం డెఱిగికూడ
సలుప యత్నంబు వారితో గలిసిపోదు
మన్నవారల నాయన యడ్డబోడు.

గాంధి మహాత కుండనగ గారణ జను డు తన నంబు దు
ర్గంధులపట్ల పూ ర్తి విముఖంబని లోక మెఱుంగునా కృపా
సింధుడు వంగదేశము నశించుటకెంత కృశించుచుండెనో
అంధమనస్కులౌ తురక లారయ నేర్తురె? గోపలాశనుల్.

గాంధి యల బుద్ధునింబోలుగాని, శంక
రాదులకు దీటుగాదీత డవతరించు
కతమున బురాణ ఋషుల వాక ము లవి య
థాగములు గావుటబ్బె శ్లాఘ గుణుడితడు.

---

* సఫా

నవకా తురకలకున్
వివేక ముదయించుపొంటె వృద్ధ మహాత్ముం
డెవియో సూక్తుల దెలిపెన్
జెవిటి సంకూద ఫలము జేకుఱునె, కటా!

అంతియ కాని వేదమునకాతడె యర్థము చెప్పు శాస్త్ర మా
ద౦తమునాతదే యెఱుగు యజ్ఞములాతడె నిర్వహించు సి
ద్ధాంతము లాతడాడు నుడులన్నియు నంచు వచించువారు ధీ
మంతులుగామి, వారలు విమర కులంచు దలంచ నేనెదన్.

భగవద్భక్తుండయు ను
నిగమములం దాస్థయాతనికి లేదు మఱిన్
భగవద్గీతయు, యావ
త్తుగ ంపడు తోసిరాజుతో సరిపెట్టున్.

ఆత డవధూత మార్గంబు ననుకరించు
నదియె బోధించు నితరుల కలదియగునె!
గేస్తులకు దాని తత్త్వము కేవల మొక
గాంధికే చెల్లె నాతడీకాలపు ఋషి.

అతని భక్తియు మఱియు నల్లతని ర_
అతని భ_యు మఱియు నల్లతని శ_
అతని ముక్తియు వేఱు, లోకాతిశాయి
యతని చరితం బితరులకు నందబోదు.

పాతుకపోయి దేశమునుబట్టి పలార్చు విదేశవాసులన్
నేతల నీతులన్ గఱపి నెమ్మదిగా దొలకించినట్టి యా
చాతురికెంత మెచ్చిన రసజ్ఞకు దృప్తిజనింప దిట్టి వి
ఖ్యాతులు మున్నుపుట్టరు యుగంబుల నెన్నిట నెన్నిచూచినన్.

ఆస్తికుడయ్యు గాంధి కడు నాస్తికు భంగిని దోచుచుండు
దస్త్రములేని యాతని యుదారత దుర్గ్రహము మ్మనీషి వి
ధ్వస్త సమస్త న్నమత వర్తను డాయన తత్త్వమున్ యథా
వస్తుక మౌనటుల్ దెలియు వ్యక్తులుమృగ్యు లెఱుంగజెప్పితిన్.

చండాలుండేనియు బా
పండేనియు గురుడటంచు బలికిన ధీమం
తుండల శంకరు నట్టి డ
ఖండుడు గాంధియన నొరులు గారతని సముల్.

కాలానుసారముగ జం
డాలులు మన మొక్క టేయనక తక్కినచో
బాలిశులు తురుష్కులు చండా
డాలుర గల్పికొను నెడన్ జిక్కొదవున్

ఏ యెండకు నా గొడుగును
దీయు నెఱుంగు నా సుధీమణి గాంధీ
మాయావుల ర్జించు ను
పాయ మఱసి చేర్చికొనియె పంచమ జాతిన్.

ఒక్క బ్రాహ్మణ జాతిలో బెక్కు భేద
ములు గలట్టిరు భార తీయులగు కతన
గాదె ఖండాత రీయులు గళము నొక్కి
మనల నేలుట తుదకు సంప్రాప్తమయ్యె.

కాలినడకను బ్రతియూరు గాంధి యేగి
పడిన కష్టమ్మునకు నొక పది దినములు
గూడ దిన్నగానుండరు "కుక్కతోక"
సామెతకు వారి నడత లక్ష్యముగనుండె.

త్వరలోనే తురకలు తె
ల్పిరి తత్త్వము గాంధిజీకి; వేదాంతము ల్
మొఱకుల కడ బని సేయునె?
నఱకకతను విడుచుటది జనస్తవ్యమగున్.

గాంధి ప్రాయోపవేశము గడగడమని
వణక జేయును సకల ప్రపంచ మది తృ
ణము సేయదు తురక కులమ్ము వారి
కెందుకో! గాంధి గారి యెడల వెఱ్ఱి.

నాకు దోచినమాట ఈ నాడు గాంధి
యవతరింపడేని ఆంగ్లేయ పీడ
వదల దీ దేశమున కింత వాస్తవంబ
గాని లోకము చె యె సకల విధముల.

అన్ని వస్తువులకన్నను ప్రాణ మెక్కు
డట్టి ప్రాణము తృణముగా నటయు గాంధి
అతని గొప్పదనము సర్వమందె కలదు
దాననే వందనీయుడై తనరె నతడు.

అక్కృతమున కుల భేద మవలనెట్టి
పాలనూకిన వచ్చినదారి బట్టి
తెల్లదొర లేగుదురు వారి దేశమున క
టంచు గాంధీ మహాత్ముకుం డెంచె నెడద.

ఆపద్ధర్మము నెఱిగిన
శాపాయుధు మహాత్ము వైదిక దృష్టిం
జూపుదు రుదార హృదయులు
దీపటిమము వలయు దీనితెలి గెలుగుటకున్.

వచ్చె స్వరాజ్యమన్న నుడి వచ్చి చెవింబడి గంతులేయగా
జొచ్చెను సంతసంబు పరిశుద్ధ చరిత్రుడు గాంధి నెంతగా
మెచ్చిన దన్వి రు నపమేయు డతండు, జగన్నియంత యీ
పిచ్చితనంపు చెయ్యుల త్రివిక్రమ లకు వన్నె వెట్టిడిన్.

(ఇటీవలి జాతక చర్యనుండి)

శ్రీ గాంధీ స్తవ పంచకము

(హరి నాగభూషణం)

సదసద్వివేక మార్జన సిద్ధముగాగ
సాధు మార్గము పట్టు సచ్చరితుడు,
ఐహికాముత్ర భోగాదుల దెగనాడి
దీన రక్షాదీక్ష నూగువాడు,
శాంతి దాంతి తితిక్ష శ్రద్ధా సమాధులన్
పంచకంబును సంగ్రహించువాడు,
ఆత్మ ముక్తి కొఱకు యత్నింపకయె ప్రజా
స్వారాజ్య సిద్ధికై పోరువాడు,

నిత్య సత్య వ్రతుండయి నెగడువాడు
బ్రహ్మ చర్యంబు సిద్ధించు పావనుండు
భూతహింసల దొలగించు పుణ్యపురుషు
డహహ! గాంధి మహాత్ముండు వాక్ప్రియుండు.

మాతాపితలయెడ మాన భక్తియెసంగ
శుశ్రూష నొనరించు శుద్ధ మూర్తి,
ఏకపత్నీ వ్రతాద్యైక చిత్తుండయి
కాముని గెలుచు నేకాంత శాలి,

హూణవిద్యారాశి నొడిగట్టు సుధీంద్రు
డయి విషయేచ్ఛల నడచుయోగి
నా యవాదియునయ్యు న్యాయంబు దప్పక
ధనము నార్జించిన తా గమూ_ర్తి
పరుల కుపకృతి సలుపు దేశవ్రతుండు
దీన జనముల తాపంబు దీర్చు ఘనుడు
రాజనీతిని గ్రొ_త్త మార్గంబులందు
నడుపునేత మహాత్మ ం, డనఘుడు గాంధి.

గీర్వాణులేనియు గేలో డ్పకే వ చ
స్సంభాషి వాగ్మితా చక్రవ_ర్తి,
రారాజు నంగవస్త్రముతోడ దర్శించు
ధీరసింహాసనాధిష్ఠితుండు,
సర్వదేవ ప్రజా సత్కృతులందు ప
రార్థ సా మ్రాజ్య ధురంధరుండు,
ప్రతిన రక్షింపగ ప్రాణము లర్పించు
తెగువరి యభయ ప్రతిష్ఠితుండు,
దైవభ_క్తియు సత్యవ్రత ప్రశ_స్తి
భూతదయయు నహింసావిభూతి మెఱయ
రాజనీతి విశారదుండై జనముల
చి_త్తరాజ్యా షి_క్తుడై చెలగు గాంధి.

బ్రహ్మ విద్యాగోష్ఠి బ్రహ్మిష్ఠతా వశి
ష్ఠాదులు చెలరేగు నంతదాక
సత్య సంధత హరిశ్చం ద్రులు ధర రా
జాదు శో ంచు నంతదాక

మహాత్మాగాంధీ

ఏకపత్నీవ్రతాలోక సిద్ధులు రామ
భక్తులు వేనవేల్వరలుదాక,
పరమ పతివ్రతా వరవర్ణిను లరుంధ
తీ, జానకులె యుప్పతిల్లు దాక

అతి పూజా భరద్వాజు లమరు దాక
ఆర్తరక్షణ శిబి చక్రవర్తుల సము
లలరు నందాక వర్ధిష్ణువై వెలయుత
మమల యశు డల గాంధీమహాత్తు డెలమి.

రామచంద్రుడు శ్రితజన రక్షకుండు
సర్వలోక శరణ్యుండు సౌమ్యమూర్తి
పుణ్య లికి గాంధికి బుట్టె డాయు
వొసగి భూమమైశ్వర్యము బొసగజేయు.

గాంధీ మహారాజ్

రవీంద్రుని కృతి కనుకృతి

(వేలూరి శివరామ శాస్త్రి)

గాంధీ శిష్యులలోఁ గుచేలులును, దిగ్వాసుల్ గలా రిట్టి మా
బంధు శ్రేణికి మేళనం బొకయెడన్ బాటిల్లు మే మెన్నఁద
ర్థాంధుంగాఁచుచు మోకరిల్లము దరిద్రానీక కుక్షిస్థవి
సంధిచ్ఛదముజేసి మాకడుపు నించం జూడమే జాడలన్.

అంబోతుంబలె దూ నారు యములట్లై దండముల్ జూపుచో
బాబూ కన్నుల నెఱ్ఱజేసికొని లాభంబేమి? మీ చర్యకున్
బాపల్ వెఱపందుచో వెఱతురా లెండౌర! మా కాభయం
బూతంబను బారదోలితి మటం చేమందు మవ్వారితోన్.

సారళ్యంబున స్వచ్ఛతాగరిమకున్ సైరంధి మా భాష తత్
స్వారసం బెరిగింప నేరి నెడర్థంబుల్ పెడర్థంబులున్
బారం జూచె కౌశలంబు మఱి పీనల్ కోడ్డు పీడించు నే
ర్పే రెండేటికి? సూటిగాఁజెఱకు మమీ భాష కొంపోయెడిన్.

ఇల్లును వాకిలిన్ విడిచి యెవ్వరు లేటి దళంబునన్ జెఱం
గొల్లలు కొల్లతాచు గుమిగూడిరి వారల బంధశాపముల్
చెల్లెను వారి సంకెలలు ఛిన్నములాయె తమంత వారి యు
త్ఫుల్లములైన మోములను ముదితమాయెను గాంధి దీవనల్.

—X—

మహాత్మా గాంధీ

"కళాప్రపూర్ణ కవిసామ్రాట్"
(విశ్వనాథ సత్యనారాయణ)

తండ్రీ! నీకు దిగంత భూములు తపస్తఃప్రాప్తముల్ నీకు నీ
యాంధ్రుం బిడ్డలు పేద సాదలౌకనై యాతా రాముండవై
ంద్రన్ దేశము కాలమున్ గెలిచితిన్ దివ్యుండవై నాదవున్
పుంద్రేక్షు ప్రదరాంత కోమలతనూ స్ఫూర్తే; నమస్తే నమః.

అసి శాంతంబని నీవు చేసిన రణ వ్యాఖ్యానముల్ మా, కు-
ర సముద్భూత శుక ప్రసంగములలో రాచెన్ మహార్థంబులా
దెస నీ పల్కులకున్ ప్రతిధ్వనులుగా, దివ ప్రబంధార్థ మ
ధ్యసనం బింతయులేకయుం దెలిసె నప్పా! నీ మహత్వంబునన్.

తొలి జన్మట్టి మహర్షి సంతతి మనోదోషంబు లాత ప్రభా
దళింతంబై చను తి చెప్పిరి మహాత్మా! వా లోకము నం
దలి రాజ్యాళలు దుష్టతల్ కలిపి, యాత్మాసిన్ విదారించు నీ
తులు సెప్పన్ సలుపన్ సమర్థుడయి తెంతో నూత్నవాచంయమీ!

కనుసన్నలర్థములు నేరక చిక్కువడెన్ జగత్తు ఏ
వాకును చేయుచున్నయది భారత దేశము నీ యెడ న్వీచి
తాకృతివైన నిన్నొకరు డౌనను గాదను నింక నొక్క
పోకిళలెల్ల బట్టకయ పోవుచునుంటివి దివ వీథులన్.

నేతృత సూడ చంద్రునకు నీకును పోలిక కొంత యున్న, దు
్వతల మంతయున్ గగన వీథి నిలంబడి యేలురాజు ౹
చేతనొ రాహులిద్దఱకు చెట్ట ఘటించును నూలు పోగుతో
(తుల యోదు రిద్దఱును, విశ్వజిగీషు లిద్దఱున్ మునీ!

విరిసిన బోసి నెన్నగవు వెన్నెల ౹ తొలినేల నల్దెసల్
కురిసి మహాసభాజన చకోరములం దనియించి పేదయై
బిరుసయి యెట్టివారి దురపిల్లిన మా వరిపంటచేలు కా
విరి తలలెత్త నీ కలము వెన్నులనించె సుధాప్రవాహముల్.

దీప్రోల్లోక మతి ప్రభాహత వచస్త్రీ ప్రాంధ్యమే పాణినీ
య ప్రాగల్భ్య విధాన సూత్రతతి యల్లా నాడు నీనాడు సూ
త్రప్రాయము లు దివ్య బుద్ధికములౌ త్వద్వాక్కులున్ భోగరా
జ పౌఢోజ్జ్వల భాష్య దీప్తిబరితస్సంతృప్తి కల్గించెడిన్.

నిలువ నీడయు లేని నిరుపేద దీర్ఘ ని
శ్వాసము నీకు వింజామరము
కడుపాకటిని దవడు వాని జాలు
కన్నీళ్ల కొంజడి నీకు వెల్ల గొడుగు,
సంఘదూషకుల దౌర్జన్న స్నాతు ని
గుండె నీకును సభామండపము
ఆజన సిద్ధ కారాగార వాసము
డంబు మీరెడు కిరీటంబు నీకు

తత దరిద్ర ప్రజాహృదంతరము
మొలుకు రతనాలు నీ కొలువున్న గద్దె
ఓ విచిత్ర సన్యాసి! నీ వొక్కరుడవె
రాజువన్న నిజముగా, రాజువయ్యు!
అవును నిజము భర్తృహరి యన్నయట్లుగా
మహి బరోపకార మతులు సువ్వొ
త్రవ్వియిత్తు రెండు దమయాత్మ దేహము
తమ కుటుంబికంబు తమధనంబు.

గాంధీ ఉవాచ

(మహాకవి కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

హరి సృజించె నరుని అచ్చము తనపోల్కి
నరుడు తన్నుబోల హరి సృజించె,
ఇనుము పైడిజేయ నీశ్వరుండే నేర్చు
గాంధి పలుకు ధర గంధ మొలుకు.

కడలివోలె నెల్లకడల నీశ్వరు డొక
బిందువై వసించు నందు నరుడు,
కడలిబాసి బిందు వడగారు నిక్కము
గాంధి పలుకు ధర గంధ మొలుకు.

బాపూజీకి నమస్సులు

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

ఇతడు బాపూజి బోసినవ్వుల తపస్వి
భారత మహాస్వతంత్ర రణాంగణమున
సర్వసేనాని, సత్యాగ్రహ ప్రణేత
సర్వ సర్వంసహా పరిత్రాణ మూర్తి.

ఈ అవతారమూర్తి నొగి
లింపదు శాత్రవమానసము ద్వే
షింపదు ఆతతాయి నయి
నన్ పరపీడన సైపలేదు ప్రే
మాస్త్ర మదొక్కటే యితని
పాశుపతాస్త్రము, గెల్పెగాక ఎ
న్నండును ఓటమిన్ గురుతె
రుంగడు ఈతనికిన్ నమస్కృతుల్.

న మో వా క ము

(చెరుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మ)

తన తను వఖిల భూత నికాయమై స్పర్శ
సర్వము విస్పష్ట పఱుప
తన కన్నుగవ సర్వదర్శియై లోక మం
దలి మంచి చెడ్డల తఱచి చూడ
తన వీనుదోయి ద్విధాబద్ధజనుల కృ
తాకృత వేదన మ్మాలకింప
తననాస నరుల చిత్తముదూఱి దుర్గుణ
సుగుణ పుంజములు మూచూచి తెలుప

తనదు నాలుక నిఖిలభూతముల సేమ మిల
నిలుప శుభాపాది వాక్కులనె బలుక
తానుగా నుండి సర్వాత్మ్ముడైన యట్టి
యా మహాతు న కేను ప్రణామ మిడుదు.

జయ జయ భార ీయ మనసా పరిపూజిత ధర్మపాలకా
జయ జయ దేశమాతృపదపద్మ సమర్పిత సర్వ వనా
జయ జయ జాన రమణ చారు పదార్పిత చిత్త పంకజా
జయ జయ గాంధిదేవ భ సాగరవత్సర దాస్యమోచనా.

(అక్టోబరు భారతి)

గాంధీజీ

(పురాణం రాఘవశాస్త్రి)

ఆయన సత్యవాది, మహిమాన్వితు డుజ్జ్వల భారతీశ, తే
జోయుతమూర్తి, శాంతిరసశోభితు, దూర్జితసత్త్వుడున్, అహిం
సాయతివర్యు, డార్యజన సంస్తవనీయుడు, గాంధిజీ, స్వదే
యుల దాస - శృంఖలలు చెచ్చెర ద్రెంచెడిమాట సత్యమే.

ఏ నలుసంత సిగ్గ నయించుటలేక అనంతమైన వి
జ్ఞాన మనాది సిద్ధమగు సభ్యత, సంస్కృతి గల్గు భారత
క్షోణికి చేయివాయి ఒక చొప్పున గట్టిన కూడ నీతి తం
త్రానుగ దుష్ప్రవర్తకుల కాయన దీక్షృతియే కదా సదా.

ఈ యమృతైకమూర్తిని జయించెడి ఆటము బాంబులేదు, దీ
ర్ఘాయురుపేతు డీతడు, స్వరాజ్యరమాతరుణీ సుహాస రే
ఖాయిత చంద్రికా ధవళ కాంతి పరీవృత మాతృదేశ సు
శ్రీయది యెల్ల మాకితని, చే-చలువై లయింపగావలెన్.

ఇత భారత మోక్షదాయకుడు ప్రహ్వీభూతదేవాంశ సం
భృత దివ్యాకృతి, లక్షలాది ప్రజకేకైకాత్మ, ప్రాచీన భా
రత విజ్ఞాన సరస్వ నిలయు డార్యావర్త భానూదయ
స్థితికిన్ తూరుపుకొండ, వర్ధిలవలెన్ తేజస్వియై యబ్దముల్.

(భారతి, అక్టోబరు 45)

గాంధీలాలీ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

గాంధీలా ! మోహన గాంధీ లా !!
కరుణాసాంద్రా! మోహనదాస ॥గాంధీలా॥

నిదురమాని హారముమాని-నీవు మా కొరకు
కదురు రాట్నమెన్నాళ్ల గతి-ఖైదున ద్రిప్పెదవు ॥గాంధీ॥

ఎర్రవాడ చెరసాల నీకు-ఇల్లయి పోయినదా!
ఏలిన వాడవు నీదుమోము-ఎన్నడు జూతుమురా ॥గాంధీ॥

కల్లుమాని ఇల్లాలిని-గౌరవింతుమురా!
మల్లుమాని మాయషోకుల-మాటా మరతుమురా ॥గాంధీ॥

పంచమాదుల మరచినామని-పంతము బూనకురా!
పంచమ దోషము పాలింపకురా-పవ్వళించుమురా ॥గాంధీ॥

జగన్నాథ దాసపోషక-జగన్నాయక
నిరుపమాన నిర్వికార-నిదుర బోవేర ॥గాంధీ॥

గాంధీ మౌనిని గొల్వరే

("కొండపల్లి")

గాంధీ మౌనిని గొల్వరే-పామరులారా ॥గాంధీ॥

అంధకారమునందు-బంధింపబడి యిట్లు
కుందగనేల మీరెందు హిందువుక ॥గాంధీ॥

కాలము వ్యర్థముగ-గడపక సన్నని
నూలు ౹యగను రా-ట్నమును బెట్టుడివేగ ॥గాంధీ॥

సీమ గుడ్డలుగట్టి-సిగ్గెల్ల విడనాడి
సోమరులై తిరుగ-క్షేమము గల్గునె ॥గాంధీ॥

రాగలదు మనకు, స్వరాజ్యభోగము నేడె
త్యాగులై మీ మీ యు-ద్యోగములు మానండి ॥గాంధీ॥

మురిపెంపుతో శ్వేత-ముఖుల కొల్వునజేరి
తరియింపలేరు, య-థార్థము నమ్మండి ॥గాంధీ॥

లెండి మన గాంధిని కొల్వండి

("కొండపల్లి")

లెం । మనగాంధిని కొల్వండి। వేగలెండి॥మనగాంధిని కొల్వ

జండాలెత్తండి। మన-జండాలెత్తండి ॥లెండి॥

అసహాయోగమే మనకు-ఆధారమండి

అసలైన యోగమది-అభ సింపండి ॥లెండి॥

హిందూముసలా ను సమే లనంబె

సందేహమేల మన-స్వరాజ మండి ॥లెండి॥

దౌర్జన రహితమె-దారి యనుకొండి

త యుంచుటకు వేరె-దారి దండి ॥లెండి॥

పంచమదోషము-పాటించకండి

కొంచెపు నరులాని-వంచింపకండి ॥లెం ॥

శాసన సభ మాట-స రియించకండి

సభలలో లేదం -స్వరాజ్యమండి ॥లెండి॥

రాట్నము దిప్ప నల-వాటు చేయండి

రమ ముగ ఖద్దరు-రండి! కట్టండి ॥లెండి

కాలమెటు మారెనో-గమనించుకొండి
గాంధి నామ స్మరణ-గావించుకొండి ॥లెండి॥

గాంధి నగరమంత-గాంధిమయమండి
కాకినాడ కాంగ్రెసు-ఖ్యాతి నిల్పండి ॥లెండి॥

అసహాయోగ మర్మం పు-టర్థ మెరుగండి
దాస జగన్నాథదాసు నడగండి ॥లెండి॥

సఖుడ! గాంధీమహాత్ముని చూచినావా? లేదా? చెపుమ

("కొండపల్లి")

సఖుడ! గాంధీమహాత్ముని చూచినావా? లేదా? చెపుమ ॥సఖుడ॥

నిన్న మొన్న వచ్చెనతడు-కన్నులార చూడలేదా?
వెన్నుడు శ్రీకృష్ణుడతడు-వెర్రివై చెడి పోక నీవు ॥సఖుడ॥

భార యుల కష్టములను-బాపుటకును బుట్టినట్టి
వాసుదేవుడైన కృష్ణ-స్వామి యతడె మోసపోకు ॥సఖుడ॥

ఒక్క యేడాదిలోపలనే-నిక్కముగ స్వరాజ్యము, మనకు
దక్క యునట్టి మా-ధవుండతడేరా! వినరా ॥సఖుడ॥

ఘోర భగవంతు మనకు-నలవిగాదు తెలియుటకును
రామదేవుని కైక దెలియక-పామరత్వమున జెడియె॥సఖుడ॥

గాంధీ శతకము

(మంగిపూడి వేంకటశర్మ)

నిరుపమ కళ్యాణ గుణా
భరణా జనకాథ యోగివందిత చరణా,
పురుషార్థ భరిత చరితా
కరుణామృత పూరితాత్మ గాంధి మహాత్మా !

నీ వవతరించుటను నా
రా వర్తము పూతమయ్యె నవని తరించెన్.
వైశ్యకులము మెఱసెను
కావంబడె భరతమాత గాంధిమహాత్మా !

నీ వేసువనుచు బుద్ధుడ
నీవనుచున్ రాముడనుచు కృష్ణుడ వనుచున్
భావింతురు, నీవందఱు
గావలయునటంచు నెంత్రు గాంధిమహాత్మా!

క్రూరులయి హింస జేసెడు
వారల ప్రేమించునట్టి వ్రత మూనితి వా
కారణమున క్రీస్తందురు
గారవముగ జనులు నిన్ను గాంధిమహాత్మా !

భూతములనెల్ల సహజ
ప్రీతిన్ గనుగొనుచు నొక పిపీలికకేనిన్
ఘాత దలంపని కతమున
గౌతమ బుద్ధుడవటంద్రు గాంధిమహాత్మా !

తిలకింప పరశురాముడు
తిలకై జని ంప నతని తేజము గొనుచున్,
వెలసితివట కాదా మఱి
కలియుగ రామావతార గాంధిమహాత్మా !

సదయత వలువ లొసగి, ద్రౌ
పది బ్రోచిన కృష్ణుడనగ భావ మగున్, ము
ప్పది మూడుకోట్ల బ్రోచితి
గద మానము నిల్పి నేడు గాంధిమహాత్మా !

ఖండాంతర పం తులు, న
ఖండంబగు దివ శ క్తిగల వాడనుచున్
ఖండితముగ బల్కుదు, రా
ఖండలనిభ నిర లాత గాంధిమహాత్మా!

వై రులును మహాత్ము డ వని
పేరుగొనక మానలేరు తిన్ న్
వారక యెల్లరు దలతురు
కారణ జను డవు నీవు గాంధిమహాత్మా!

మహాత్మా గాంధీ

సత్యము నిత్యమటంచును
సత్యము విడనాడ వెట్టి సమయమునందున్
సత్యము నిను రక్షించు, న
గత్యముగా దోడు నిల్చి గాంధిమహాత్మా!

స్థానము ఋషికోటి , వి
జ్ఞానము-లకు నెలవు భరత ఖండంబనగా,
దీని సరిదేశ మెందును
గానము గద లోకమందు గాంధిమహాత్మా !

భోగముల కాట పట్టిది
త్యాగములకు నిలయమిద్ది ధర ంబులకున్
బాగగు నెలవిది, స్వర్గము
కాగలదా దీనికుద్ది గాంధిమహాత్మా !

గరితలకు, పుణ్య సంప
ద్భరితులకున్ సాధులకును భగవత్సేవా
నిరతులకు, సుచరితుల కా
కరముగదా! భరతభూమి గాంధిమహాత్మా !

(భారతినుండి డిసెంబరు 3)

గాంధీజీ

("దేశభక్త" కొండా వేంకటప్పయ్య)

తరములదాటి యత్నముల దండిగ జేసిరి పూజ్యులంద
తరమున జేసె గాంధి మహితాత్ముడు తాపసి దీక్ష వతన్
వరల తపోబలంబుననె వచ్చె స్వరాజ్యవరంబు భోజ్యమై
కరములు మోడ్చి నమ్రతను గాంధిమహాత్మ నమస్కరించెదన్.

భారత మాత గర్భమున పండినపంట మహాత్మగాంధి యీ
భారత దాస్య శృంఖలము బాపగ బుట్టిన భవ్యమూర్తి యీ
భారత ధర్మమార్గముల భారతమందును లోకమందునున్
బారగజేయు కంకణము పట్టుగ గట్టెనుగాదె గాంధి .

కొట్టగ కఱ్ఱలేదు, మఱి కోయగ ఖడ్గములేదు, శస్త్రముల్
పట్టగరాదు, శాత్రవులు పట్టిన గొట్టిన నేమిచేసినన్
రట్టును రద్దిచేయకను రమ్మని పిల్చినతోడ బోవుచే
యిట్టిది యుద్ధపద్ధతి, మఱెట్టుల గెల్వగ సాధ్యమయ్యెనో.

(భారతి, అక్టోబరు)

గాంధీజీ

('కవి సమ్రాట్' విశ్వనాథసత్యనారాయణ)

క్రామ క్రోధమదాది రాక్షస సమాక్రాంతంబులౌ లోకముల్
స్వామీ! నిశ్చల తావ న నయన ప్రాంత ప్రశాంతాంశు మా
లా మార్గము లకున్ స్వనాశ భయ లావిహ్వాలంబుల్ హాహా
హా, మోసాల పెడంబెడం బడి, యుడాయుంచున్ బడాదేశముల్.

ఇగతాళించు త్రయీశిఖా సకల మాహేయీ సుధా దోగ్ధ తా
నుగ గీతా పరమేశ్వరుండు ప్రభు! నిన్నుంగాంచి, యీ బోసి బెం
డుగ వైశ్యుండతి వర్ణ ధర్మపథమున్ నూత్నంబు గల్పించె నం
చెగడై స్వీయ దశావతార భరలజ్జానమ్రుడై పోయెడిన్.

లూన కరు లు వామలూరు గుప్త కృతుల్
వెలితి పొందనియట్టి నిలువ సరుకు
ఆత ప్రచార దోహల మత క ర్త లం
గడిలోన వృద్ధికై నడపు సరుకు
అల్పాల్పులైన వేదాంతు లము డు వోక
బుట్టలలో గ్రుళ్ళిపోవు సరుకు
నీవు శ ర యా తావాహినీ ప
పోషకంబయి పారువోని సరుకు

యి కొలలేని కోమటి! యీ యనంత
మైన బహు పదార్థ నానా నిరంత
బాధ వినియోగ ధుల ప్రాణధరణ
ఘనము నీ సరుకున వెలకట్టలేము॥

కల మజద్, గఫూర్‌ఖానులు, కారు, వల్ల
భాయికాడు, రాజేంద్రబాబు కాడు
కాదనీవు బాహ ణ సంస్థ కాంగ్రెసందు
రాత గుణముల బలముచే నమరమూర్తి!

నుడు తావెల్గులు ఉత్తదంత వదనుల్ సూరు ందునున్ వు, చం
దుడు నీవున్ మటి నూలు పోగునకు సంతోషింతు రయ్యగ్ని దే
వుడు నీవున్ సకలాహుతి ప్రకట సంభూతాత్ములే వెల్గు కా
వడులన్ వారికి జంటకుండ వగుచున్ బాలో సినావో మునీ!

కోరల్‌గాగ దుపాకులు మర ఫిరంగుల్ బాంబులున్ రాజ్య వాం
ఛా రూక్షత్వపు బెద్ద నోర్తెఱచి తృష్ణాదేవి పూర్ణాహుతి
ప్రారూఢిం దిగ మింగుచుండ జనులన్ బట్టీక కంఠాంతర
ద్వారంబందున నిల్చి యడ్డుపడె దహ్వా! స్నిగ్ధరజ్జ్వాకృతిన్।

తనకుం బట్టిన జాతి వన విధాతన్ నిన్నహో! వ క్తి
వన సూ తాగ విచారమా త దురహంభావున్ స్వకర చ్యుతుల్
మన యీ బ్రాహ ణు లాడుచుండెదరు కామ క్రోధలోభాది దు
ర్గుణ వారంబుల వ గట్టులు విడాకుల్ ముక్తికాంతా కిన్.

ఎట్లురాజో ప్రజయట్లన్న యర్థము నెఱిగి బ్రాహ్మణుడు నీకృషి నెఱుంగు
ధర సాధనకు నాద్యముశరీరమంట యెఱిగి బ్రాహ్మణుడునిన్ పరిగణించు
అసుర ప్రతారణార్థవతార రహస్యమెరిగి బ్రాహ్మణుడు నీ తెఱగు దెలియు
తనవోలెసర్వభూతములంటబహుముఖమ్ములచూచి నీదారి తెలియుద్విజుడు.

యుగ యుగాంతరముల మార్పులొందు నదియు
నాత వచ్ఛరీ రాధీనమయిన యదియు
నయిన ధర ంబు తనకు యోగ మగు వెడల
తనకు యోగు ల సృజియించు కొనును గాదె.

క్షత్రియులేని భారత జగత్తె యహింసకు మొగ్గదేని, నీ
యెత్తిన యెత్తికోలునకు హిట్లరులున్ మరి చర్చిహిల్లులున్
వత్తురె రక్తమాంసములు ప్రౌఢ చరిత్రులు, జాతిగర్వముల్
మత్తులు మైకముల్ మొదలు మాడినమోడు తుదల్ చిగుర్చుటల్.

నిన్నున్ మెచ్చరు నీతి మార్గగరిమన్ నిస్త్రింశ శాస్త్రాంబుధుల్
కన్నారన్నియు చేయనేర్తురుగదా కాల్పుల్ ఫిరంగుల్ గనుల్
మన్నున్ మిన్నును గానకుండెద రహింసా సాధు సూత్రంబులన్
విన్నారా! యిది తేలెనా! విధురితోర్వీశాసకాశాబ్ధిలో.

(-రచన)

మా బాపూజీ

('గౌతామీకోకిల 'వేదుల')

చేవదొరంగి సత్తువ నశించి శతాబ్దుల నుండి దీర్ఘ ని
ద్రావశులై జడము ల విధము న నున్న యధీర భార
యావళి మేలుకొల్పి, యసహాయ మహోద్యమ దీక్షతోజ్వల
త్పావకులం బొనర్చితివి, భారత భాగ్యవిధాత! బాపుజీ!

తాచుకోఱల సుధాధార జ్వాలారింప
జాలు బుద్ధుని యహింసా మహస్సు
శిలువ మీదను స్రవించిన సను హృదయాం
తర ర క్తధారల త్యాగమహిమ
ఇసుక యెడారి కాసౌహృదము మార్చిన మహ
మ దు వితంపు నమ కపు బలము
అస్పృశ తాగ్ని జల్లార్ప దారక సుధం
బంచు రామానుజు భ క్తిరసము

వెరసి నీవైన నీ యాత్మ చరిత యీ య
ష దేశాల యెల్ల ల జెరపివైచి
పల్లెలకు బట్టణాలకు బచ్చతోర
ణమ్ము నాడు గట్టుచున్నది మహాత .

నెత్తుటి చుక్కయేని ధరణిం బడక స్వతంత్రతాధ్వజం
బెత్తిన శాంతి యోధుడవు, హింసకు నొదలలొగ్గి యొండొరుల్
కుత్తుక లుత్తరించుకొను క్రూరులె నీ కడకుం గటారులున్
గత్తులు దెచ్చి కైవసమొనర్చి రదెంత మహాతపస్వివో!

నీ వలన భారతమున బానిస తనము
అంటరాని తనమ్ము నేడంతరించె
భ్రాతృ రక్తాక్తమగు కురుక్షేత్ర సీమ
నిశ్చల ప్రేమశాంతి పండించినావు॥

నవ్వులోన గరుణారస మొలుకుచు
మాటలోన నిగమంబుల జిలుకుచు
చూపులోన ధీమా పురిగొలుపుచు
నడిపించితి వీ నవభారతమును॥

నేదగొన్న శ్రమజీవికి శరణము
పల్లెవాటికి బచ్చతోరణము
అంధజగతి కాశారుణ కిరణము
జయ మహాత్మ! జయ బాపూ!

పర్యాలోకనం

(మాధవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామశాస్త్రి)

మా బంధములఁ బాపఁ బూనవో మహాత్మా యా నిరాహార దీ
క్షా బంధంబును నిర్వదొక్కటికి నుత్సర్జించి కస్తూరి బా
యీ బత్తాయి రసంబు నందుకొనవో స్వేచ్ఛామృతం బిట్టు
నీ బంగారపుచేత మాకొఱకు నీవే యింక నందీయవో.

వడకంబారెను కాలుసేతులును యావద్భారతక్షోణి కె
ల్లెడ నీ నీరసమెంచి యా యమెరికా ఇంగ్లండులున్‌గూడ, అ
ల్లడమున్ తల్లడమందె దైవకృపవల్లన్ దండి యీ నాడు
యొడలన్ ప్రాణము తేరుకో తిరిగి మా యుల్లంబు చల్లంబడెన్,

మహాత్ముఁడు

(తుమ్మల సీతారామమూర్తి)

సీ॥ ఉత్తమ వాగి నా నొప్పారె నురక గ
ర్జించి యా కాదు వర్జించి నుడులు
అతిలోక బల సమంచితుఁడయె ఁ గండలు
పెంచి యా కా దలయించి యొడలు
చిర జయశ్రీ ధురంధరుఁడయ్యె రిపుల ఖం
డించియా కాదు పండించి కృపలు
అమృతత్వమందె యాగము లాచరించి యా
కాదు నిష్కామ యోగము వరించి

యతఁడు సామానుఁడెట్లు! వీరత కపూర్వ
వములువోసి వాసి దెచ్చిన మహాతుఁ
డతని నడచిన బాటలయందు నడిచి
పందయును విక్రమాస్పందుఁడయ్యె.

గీ॥ రాజ దండము వలదు స్వర్గంబు వలదు
జనన మరణార్తులంటని జగము వలదు
తెలుపి లేని దిగుళ్లతో దేవురించు
జనులఁదేర్చుట వలయు నాకనియె నతఁడు.

క॥ రాముని సత ము కృష్ణుని
ప్రేమము గౌతముని కరుణ పెనఁగొని యోగి
గ్రామణి బాపూ బ్రతుకై
మామక కవితాలతా సమాశ్రయ మయ్యేన్॥

గాంధీమహాత్ముడు

(కొడాలి ఆంజనేయులు)

సత్యాన్వేషణ తత్పరత్వమున నీ సర్వస్వమున్ వీడి మా
కత్యంతము ను మేలుకూర్చితి మహాత్మా। నీదు సందేశముల్
నిత్యము న్ స రియించి తా గపదసాన్నిధ్యమ్ములం జేరకే
అత్యాశామృగతృష్ణలంబడుట మా కాశ్చర్యముం గొల్పెడిన్.

మా పూర్వార్జిత పుణ్య హేతువున కామ క్రోధలోభాది దు
ర్వ్యాపారము ల పొంతబోక భవదాజ్ఞాయ త్త స్వాతం త్ర్య దీ
క్షా పారము ను చూడగల్గితిమి నీ సత్యా గ్రహానీకశి
క్షా పాండిత్య మెఱుంగన ట్టి యువ సంసారము నిస్సారమే.

ద్వేషాసూయ లనంగ నెట్టివియొ నీ దివ్య ప్రభావంబు చే
నీ షన్మాత్ర మెఱుంగ రప్డు తన సర్వేందు ప్రభావీచికల్
దోషధ్వాంతము లూడ్చిపెట్టినవి ఈ దుష్కాల మేమోకదా!
కాషాయాంబరధారి సైతము వృథా కాపాట్యమున్ బూనెడిన్.

నీ ప్రేమామృతవాక్య నిర్ఝరఝరీ నితా భిషేకము చే
నీ ప్రాపంచిక భోగభాగ్యములు లెక్కపెట్ట రానాడు, వి
ద్యా ప్రావీణ్యములేని మూకయును దివ్యత్వము చెందెన్ ప్ర
చీ ప్రాచ్యప్రజ సౌఖ మొందె భవదా ర్వాద భాగ్యము నన్.

కారాగారము దివ్యసౌధముగ సంకల్పించి లాఠీ ప్రహా
రారంభము లకున్ శతఘ్నుల కనాయాసము గా ప్రాణముల్
ధారల్వోసిరి భారతావనికి స్వాతంత్ర్యమ్ము చేకూర్పగా
ధీరాగ్రేసర చక్రవర్తులకు సందేశము నీ దెట్టిదో!

ఖాదీ గట్టినవాని పూర్వ చరితుంగా నెంచిరానాడు,
దేదో పాపము చేసినట్లతని నిందింపం గతంబేమి నీ
యాదేశమ్ముల విస రించి పదవీ వ్యామోహబుద్ధిన్ దురా
శాదౌష్ట్యము ల కగ్గమై ప్రభులు లక్ష్య భ్రష్టు లౌటంగదా!

ప్రాయంబంతయు బుచ్చి కల్మని తృణప్రాయంబుగా నెంచి అ
న్యాయత్తంబగు భారతావనికి కల్యాణంబు చేకూర్చుటే
ధ్యేయంబంచు దలంచి రప్పు పుడంధీభూత చేతస్కులై
స్వీయార్థ ప్రతిభావులైరి జనముల్ చిత్తంబు భావింపగన్.

ఊహాపోహాలులేని వట్టి అధికారోన్మత్తులంజేరి, దా
సోహమంచు భజించుటొక్కటియె దేశారాధనంబయ్యె వ్య
ర్థాహంకార దురాగ్రహ గ్రథిత నిత్యావగ్గ సంభాషణల్
సాహితంబయె దీని మించిన కుసంస్కారమ్ము వేఱున్నదే?

నీ పేరెన్నిక నిన్నుతింపక భవన్నిరాణ కారణమ
వా పారము ల నుగ్గంపక యుపనాసము సాగింపగా
నోపం డెవ్వడుగాని స్వేచ్ఛపద కాంక్షోన్మదుతా వారి న్
సోపానంబయె చరిత్రమవురా! శుష్కప్రియాలాపమై.

మహాత్మా గాంధీ

నీ కారుణ్య మహింస ధైర్యగుణముల్ నీ నిత్య సత్యవ్రత
ప్రాకారము లమధ్య భారత ప్రజారాజ్యము వర్ధిల్లి లో
కై కఖ్యాతి గడింప కోర్కెగలదెంతే మాకు నీ విశ్వ పూ
ర్ణాకారము మాకొక్కమారయిన ప్రత్యక్షము గావింపవే.

మహాత్ముడు

('కరుణశ్రీ' జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి)

నలుబది కోట్ల తము ల వితము ల
కాయనమాట 'వేదాక్షరంబు'
రులనే కర్మవీరుల గావించు
ఆయన పిలుపు 'శంఖారవంబు'
సత్యంబు శాంత్యహింసలకు స్వాగత
ఆయన బ్రతుకు "మహాప్రయాగ"
కొల్లాయితో పిచ్చి పుల్లాయి వలె నుండు
ఆయన దీక్ష "లోకైక రక్ష".

అతడొక 'పవిత్ర ధర దేవాలయంబు'
అతడొక 'విచిత్ర విశ్వవిద్యాలయంబు'
ఆ మహాశక్తి అంత ఇంతంచు తూచ
జాలమాతడొక పెద్ద హిమాలయంబు.

—X—

మా గాంధి తాత

('కరుణశ్రీ' జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

అడుగు పెట్టినచాలు అవనీంద్ర రత్నా కం
    జిత కిరీటములు హారతులొసంగు,
బయలు దేరినచాలు 'జయ జయ' ధ్వనులతో
    గ్రామాలు గ్రామాలు కదలివచ్చు,
కొంగు బట్టినచాలు కోటాను కోట్ల హ
    స్తములు బంగారు వర్షములు గురియు,
పెదవియొకింత విప్పినచాలు లక్షల
    కొలది తలల్ వచ్చి కొలువు దీర్చు

నవ్వినంజాలు పతిత మానవ సమాజ
మానసములు దేదీప్య మానములగు
పట్టు పట్టినచాలు స మ్రాట్టులైన
తలలు వంతురు మా గాంధితాత ముందు.

అన్ని గుణంబులందున మహాత్ముడవే "యుగపూరుషుండవే"
యెన్ని విధాల జూచిన, ఇదే యనుమానము మాకు "తెల్గు వా
డన్నది గిట్టదేమి" 'ఇది ఆంధ్రుల పాపమొ' చందమామలో
చిన్న కళంకముండుట విచిత్రముకాదుగదా! మహారథీ!

బాపూజీ

'కరుణశ్రీ' జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి

మానవాభ్యుదయ సంకేతం
నీ జన్మదినోత్సవ జయగీతం
హిమాలయ
మహామహీధర
శిఖరాగ్రం మీదినుండి
స్వచ్ఛమైన అందం లాగున
స్వచ్ఛందచ్ఛందం లాగున
చెంగు చెంగుమని లంఘించే
చల్లని నదీమ తల్లుల
ఉదాత్త వనానికి
ఉజ్జ్వనం.
బాపూ
నీ వనం.
నీ నితో జ్జ్వల వదనంలో
సత్యాగ్రహ కదనంలో
బుద్ధదేవు కారుణ్యంవలె
శ్రద్ధామయ కర్తవ్యంవలె

ప్రవహించిన. ప్రతిధ్వనించిన
ప్రశాంత జయఘంటాధ్వానం
ప్రపంచ నవయుగాహ్వానం
పరాధీన భారతదేశంలో
నిరాధార నిర్భాగ్య ప్రజలకు
తరతరాల చైతన్యం
నరనరాల కెక్కించే
భవ్య భవత్ప్రశక్తి
భారత యుగదాస్య విముక్తి.
నీ అహింసామకుట మణికాంతులు
ఈ మహాప్రపంచ సుఖశాంతులు.
నీ ఖాదీ మా ఆజాదీ
నీ ధ్యేయనిష్ఠ
జాతి స్వాతంత్ర్య పునః ప్రతిష్ఠ.
నీ సత్యాగ్రహ సాధన
శాంతి దేవతా సమారాధన.
నీ కర్తవ్య మహాదీక్ష
లోకానికి శ్రీరామరక్ష.
నీ సర్వమానవ సమానదృష్టి
సత్యాహింసల సమిష్టి.
నీ బోసినవ్వులు
దేశమాత పూజకోసం
కోసి రాసి పోసిన పువ్వులు.

—o—

హిమాలయోత్తుంగశృంగం

(అడవి బాపిరాజు)

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం- నీ బ్రదుకు
ఉమాప నృత్య రంగం
దేశాల వాంఛిల్లు
ఆశాహృదయముల్లు
నేలొందలి పోలేని
తలతలాలలో
మూత పంక్తిపై
వ్యోమ వర్త్మముజొచ్చి-ఓ। సామి!
తమోనుద స్వచ్ఛమౌ ॥హిమాలయ॥

సర్వ పథ జనకోట్లు
సాగి యాత్రార్థులై
జన లు పవిత్రమై
చవులొంద-స్నాతులగు
సంగమానికి చేరు
నీ కళ్ల తళత్తళలు
నీమాట పాటలు
నీ నవ్వు రసముల్లు
వేణీత్రయమౌ చు

నీ నుండి వెడలెరా
అది మహా సత్యము ॥హిమాలయ॥

శిల్ప సూత్రార్థాలు
తెల్పు సౌందర్యాలు
స్వల్పమై మూర్తిలో
దేశదేశాల-ఆశాంతాల
వెలిగిస్తూ
నీ బోసినవ్వులో
నీ సృష్టి వాక్కులో
నీ కన్ను జంటలో
రేకలు తిరుగుతూ మహాత్మా!
లోక మోహనమయ్యె
హిమాలయోత్తుంగ శృంగం-నీ బ్రదుకు
ఉమాప నృత్య రంగం॥

—X—

మహాత్ముడు

(చక్కబొట్ల సత్యానారాయణమూర్తి)

కట్టుకొన్నది యంగ వస్త్రము
పట్టుకున్నది రాట్న చ ్రము
పట్టుమని పది మెతుకులైనా
పట్టకుండు కృశోదరముగల
గాంధి కంటెను సామ్యవాదులు
కలరె। లోకములో

ధనము తృణముగ దలచి మెలగుచు
మనము నందైచ్ఛిక దరిద్రము
ననుభవించుచు దేశ సేవకు
తను వొసంగిన ఘన చరిత్రుడు
గాంధి కంటెను సామ్య వాదులు
కలరె! లోకములో—

మఱచిపోయిన త్యాగమును, సో
దరుల కాచరణీయ మొనరించి
స్వరాజ్య పథమునందు నడిపెడు
భరత మాతృసుత ప్రవరుడగు
గాంధికంటెను సామ్య వాదులు
కలరె। లోకములో—

రక్తపాత మొకింతలేక, స్వ
శక్తినే బలినొసగు భారత
భక్తులను కోట్లుగ సృజించిన
యుక్తిమంతుడు శక్తిమంతుడు ॥గాంధి కంటెను॥

ఎవరు తప్పొనరించి యుండిన
నేమియును పల్లెత్తు పలుకడు
ఎవరి లోపములున్న తానే
యాతనల పాలై కృశించునె ॥గాంధి కంటెను॥

అర్థ హీనపు మాటలాడడు
వ్యర్థముగ కాలము గడుపడు
స్వార్థమన నేమో యెఱుంగడు
నిర్ధనులలో నిర్ధనుండగు ॥గాంధి కంటెను॥

కారి కులకే-కర్షకుల
వర్తకులకే-భూపతులకే
వర్గపతిగా వ్యవహరింపడు
వరుస ముప్పదియైదు కోటులు
భారతీయుల ప్రాణమాతడు ॥గాంధి కంటెను॥

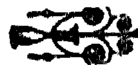
దేశమే తన శరంబని
దేశహితమే తనకు హితమని
లేశమైనను భేదమెంచని
భాసుర చరిత్రుడు మహాత్మా ॥గాంధి కంటెను॥

సహనశీలము గగన పారము
మోయునదియా-దేశభారము
విశ్వమంతయు శాంతి బడయగ
నహింసా సత్య ప్రచారము ॥గాంధి కంటెను॥

భూషణములకు తోషమందడు
దూషణములకు రోషమందడు
దోషభయమును కప్పిపుచ్చడు
ద్వేషమందడు శత్రువులపై ॥గాంధి కంటెను॥

మలగిపోయిన పురుష కారము
కలగిపోవు మత ప్రభావము
నిలువబెట్టగ దలచి భారత, జ
నులను వడిపెడి నాయకాగ్రణి ॥గాంధి కంటెను॥

అన్నిటికి దా వెలిగ నుండును
అన్నిటను దా గలిసి యుండును
అన్నివిధముల మిన్నయనదగు
సన్నుత చరితుడు మహాత్మా। గాంధి కంటెను సామ్యవాదులు
కలరె। లోకములో॥

ఏడిరా నీగాంధీ
("కొండపల్లి")

ఏడిరా నీ గాంధి యెక్కడున్నాడు?
దాసుల హృదయాల దగిలి యున్నాడు॥
ఎక్కడకు పోయినా-డేమి చేశాడు
ఉప్పు పన్నట్టుకొని-ఊడ దీశాడు॥
కాలినడకను యేల-కదలిపోయాడు?
గ్రామ ఉద్యోగాలు-కడతేర్చుతాడు॥
పల్లెటూళ్లకు యేల-పయనమైనాడు
కల్లు దుకాణాలు-గంగతోస్తాడు ॥ఏ రా నీ గాంధీ॥

గాంధీ మహాత్ముడు

(ఆ. సోమనాథరావు)

శాంతి సత్యము భక్తియను శస్త్రములను
దాల్చి యీశ్వరు నాజ్ఞనౌదల ధరించి
ధర పక్షముబూని, యుద్ధమొనర్చు
ధన భారత వీర రత్నము । గాంధి॥

ధనలోభులను మహాదాతలుగా మార్చె
నీ మహాతుని వితామృతము
భోగుల నతిశయ తాగులుగా మార్చె
నీ మహాతుని వితామృతము
రాగుల సత్కర యోగులుగా మార్చె
మహాతుని వితామృతము
పాపుల ధర స్వరూపులుగా మార్చె
నీ మహాతుని వితామృతము

పావనతరంగ గంగా ప్రవాహమట్లు
లే మహాతుని సజ్జ వితామృతము
శాంతి నెఱపుచు నున్నవో సర్వదిశల
నతడు సద్గుణకంధి మహాతా గాంధి॥

మహాత్ముఁడు

(కందుకూరి రామభద్రరావు)

రక్తసిక్త ప్రపంచ సామ్రాజ్యమందు
శాంతి కలశముతో నహింసా పయస్సు
అడుగడుగు పంచుకొనుచు మహాత్ము డొకడు
ప్రాగ్దిశాంగణ భూముల బయలుదేరె.

బ్రహ్మ తేజోవి భాస్వర ఫాలమందు
ప్రతిఫలించు వినిర్మలాంబర ప్రశాంతి
తరళ దరహాస చంద్రికా ధవళకాంతి
కంతరంగాన ప్రేమ దుగ్ధాబ్ధిపొందు.

అతడు మెట్టినమేర పుణ్యాశ్రమంబు
అతని వాక్కులు వేదభాష్యాంతరములు
అతని మౌనము లోకభయంకరము
అతడు పూనిన దీక్ష బ్రహ్మాండరక్ష.

భారత స్వాతంత్ర్య మందిరాభ్యంతరమున
సత్యదేవత తనకు సాక్షాత్కరింప
పసుపు కుంకుమ లద్దిన వడుకునూలు
పాణిబంధము ధరియించె పరమ మౌని.

అంత తొలుకారు మెరపులే యంతరిక్ష
మంత మంగళతోరణ మందగించె
అణువణువుగూడ పులకించి అవనియెల్ల
మురిపెములు గుల్కు శాద్వలాంబరము దాల్చె.

ఆలమందలు లేగలు పాలనురువు
సెలవులం జారద్రొక్కెడు చిందుతోడ
వడిగ దిరిగెడు రాటాల విడును పాట
పల్లెపడుచుల సిగ పూల పసుపుతేట

ర్ణపర్ణ కుటీర సం ర్ణ దేశ
చిరనివాసిని దారిద్ర్య శిథిలవాణి
గగనవాణిగ మా ర్మోగె కడల కడల
అతని సందర్శనోత్సుక మావహించి.

పేద గుండెల నెత్తురు పీల్చి పీల్చి
మారణాగ్నుల నుమియు నున త్తభయద
యంత్ర భూతము లాక్రందనా ర్తి కదలె
అతని యడుగుల సవ్వడి కదలిపోయి.

సాట్టహాస కోలాహల స్వనులు నిండు
మృతు కింకర భత్స మేళనముకె
నవ్య విత నాట్య వినా స రంగ
మంగళోత్సవ వైభవమంటపములు.

ఎరుకగల పురంధ్రులు హారతెత్తి నిలిచి
-వకళికా సహస్రంబు చిందు హృదయ
పుటక ముష్ణశోణితలాక్ష పూసి నార
లతని యుపదేశ లక్ష్మీపదాబ్జయుగళి॥

(94 అక్టోబరు భారతి)

ప్రబోధం

(జంపాల వేంకటనృసింహము)

అఖిల ప్రపంచము, నధ్యాత బలమున
నుఱ్ఱూత లూపిన యుజ్జ్వలుండు।
భారత స్వాతంత్ర్య భాగ్య సంసిద్ధి, న
హింసఁ జేకూర్చిన హిత చరుండు।
తన శాంతి సందేశతతి ఖండఖండాంత
ర ప్రజఁ దీర్చిన ప్రాజ్ఞవరుఁడు।
మత సామరస్య సంతత పరిశ్రమమున
న ద్వి యుండగు నమల గుణుడు।

బ్రతుకు లోక సంసేవ కంకితము సేసి
దీనజన బంధుడైన గాంధీ తపస్వి
ధర బోధా నురోధ తత్పరత నాత
దేశ శాంతిఁ గూర్పుఁడి భార యులార.

గాంధీ గీతావళి

(చేల్లిపల్లి అప్పారావు)

ఊరు నెన్నడు మున్ను చూడని జవరాండ్ర
బయటకు లాగె నెవ్వాని పలుకు
ధనికుల దల నెనజేసి జైళ్లకు
వేనవేల్ పంపె నెవ్వాని యాన
గౌర్నమెంటు దొరల గడ గడ లాడించె
మాననీయముగ నెవ్వాని వ్రతము
ఖండఖండాలలో గణనకెక్కె మహాత్ము
డౌనన వెలయు నెవ్వాని ప్రతిభ

అట్టి పరమర్షి గాంధి యార్యభూమి
జననమందుటె మన భాగ్య మనగ జెల్లు
నితని పూర్ణాయురారోగ యుతుని జేసి
యిలను సర్వేశ్వరుండు రక్షించుగాక.

త్రికరణ శుద్ధిగా మెలగి దేవునియం దసమాన భక్తితో
ప్రకటిత శుద్ధ సత్త్వగుణ రాశియునై ఋజు మార్గవర్తియై
సకల జనానురాగ సువిశాల మహోజ్జ్వల మూర్తియై ప్రపం
చకమున శాంతిదూత యన జనము నొందెనటన్న వింతయే!

అరిషడ్వర్గముచే పరాజితుడు కాడ న్యాయ మార్గంబునన్
జొరనీయండు మనంబు, నాశ్రమములన్ జోడించి ధర్మార్థ మీ
తెరగంచున్ వసుధైక గేహియయి వర్తించున్ దపోనిష్ఠమై
పరముం డీ ఘనయోగి పుంగవుడు సంభావింప హిందూప్ర

పశుబల గర్వ ధూర్వహులు పశ్చిమవాసు లొకళ్లొకళ్లు భూ
వశ మొనరించుకొంటకు నహార్య రణక్రియ దూరి చచ్చుచో
నిశిత వచో విలాస సరణిన్ జగదేక హితోప దేశముల్
యశ మెసగంగ బల్కెడు మహామతి నీక ల ంచె బాపుజీ!

మతమ్మున్ రాజ్యము నర్థ సంపదను ధర ంబున్ విసర్జించి, భా
రత దేశీయులు మత్తులో బడినవారై యుండ మేల్కొల్పి వి
స్తృత సామ్రాజ్య రమాధురంధరధరాధీశోద్ధతిన్ సైతమున్
ధృతిమై కొన నేర్ప గల్గితివి, గాంధీ! శస్త్రముల్ కయే,

(కృష్ణాపత్రిక 13- -')

మహాత్ముఁడు

(దుగ్గిరాల వేంకటకృష్ణమూర్తి)

పొందగు తల్లి నోముల యపూర్వమహత్త్వమొ "తండ్రి" కరం
చందు తపఃఫలంబొ, మఱి జన్మకు స్థానమునై చెలంగు బో
ర్బందరు పట్టణంబు తొలి బామున జేసిన పుణ్యమేమొ పొ
ల్పొందగ నుద్భవించితివి లోకవ కర గాంధిధీవరా!

మోహనదాస, నీ యశమమోఘము, పాత్యవరము 'నీ జగ
న్మోహన సచ్చరిత్ర, కవి మోక్షము గోరెడి వారికెల్ల నీ
'మోహన'యక్షరత్రయము ముక్తియొసంగెడిమంత్రమయ్య నా,
లో హితమార నిన్ దలతు, లోక వశీకర గాంధిధీవరా!

తాలిమితో ప్రసక్తి, జగదంబ యెడన్ గడుభక్తి, సత్యవా-
గ్జాలమునందు రక్తి, నిజగణ్యతయందు విరక్తిగల్గి, భూ
పాలురకన్న మిన్నవయి భాసిలి, బాల్యవయస్సునన్ ప్రజా
లోలుడవైతి విద్ధరను, లోకవ కర, గాంధిధీవరా!

పూనిన కార్యమున్ విడక పూత మనోగత దృష్టిచేత న
న్యూతన సొంపు పెంపు కడునొప్పగ విద్యను రాజకోట సం
స్థానమునందు నేర్చితివి, తావక కీర్తి నుతించు శక్తి నా
లో ననలెత్త నిన్ దలతు లోక వశీకర గాంధిధీవరా!

గాంధీ మహాత్మా

(దుగ్గిరాల వేంకటకృష్ణమూర్తి)

లోకంబున నియ్యెడ గల
లోకోత్తర పురుష మణులలో నెల్లను, నీ
వే, కన్నాకు వటందురు
గా కల కవిలోకమెల్ల గాంధి మహాత్మా !

వింతగద నీ చరిత్రము
శాంతమె కన్పించు నీదు చర్యలయందున్
శాంత నిశాంతా సర్వ ది
గంత నట త్కీర్తికాంత! గాంధిమహాత్మా !

కామ క్రోధంబులు నీ
సామీప ముజేర గొంకు జంకుజుమీ, నీ
కా, మదమాత్సర్యంబులు
కామాది వికారదూర, గాంధిమహాత్మా !

నీ భాగ మేమి చెప్పుదు
లోభము మోహమును నిన్ను లోగొనవయె న్
నీ భవము తరించెను, గం
గాభవ నిభ నిర్మలాత్మ, గాంధిమహాత్మా !

మహాత్మాగాంధీ

సంగర హితుడవు కావని
సంగ రహితుడనుచుగాదె సాధుజనులు నీ
సంగతి గోరుదు రఘములు
కంగారగు నిన్ను విన్న గాంధిమహాత్మా!

మహాత్మా గాంధీ

(సొదలి రామస్వామి)

రాట్న స్వనంబు స్వరాజ్య గానంబని
సతము రాట్నము ద్రిప్పు చతురుడీవు
ఖద్దరు ధారణ ఘనకౌశలంబని
ఖాదీ ప్రచార ప్రకాశకుడవు
మధుపాన నాశంబు మహిభాగ్యదంబని
మధుపిశాచిని ద్రోలు మహితుడీవు
హరిజనోద్ధరణమే హరిసేవయని సదా
యస్పృశ్యతను బాపు యధిపుడీవు

నీవు బోధించు సద్బోధ నీవె సల్పి
దేశ దారిద్ర్య దాస్య విదీర్ణములకు
త్రికరణంబుల శాంతి సంధిల్లి పోరు
మార్గదర్శకుడీవెగా మాకు గాంధి.

గురు కార్యదీక్ష సద్గుణు భగీరథు సాటి
నిష్కామకర [illegible]నిలయు సాటి,
నీతి ధర[illegible]ంబుల సీతారమణుసాటి
అతిశయభక్తి ప్రహ్లాదుసాటి

మహాత్మాగాంధీ

రాజకీయంబున రహి ధర్మజునిసాటి
సత్యసంధత హరిశ్చంద్రుసాటి
శాంత్యహింసానిష్ఠ శాక్యమౌనికిసాటి
ఇడుమ సహించుటందేసు సాటి

సాత్వికంబున శంకరాచార్యసాటి
మహితబోధల గురు మహమ్మదుని సాటి
సాటి నీ కేరు గాంధి యీ జగతియందు
అందుకొనుమ మహాత్మ! భక్తివందనము

శాంతి సత్యాగ్రహ సాధన బూర్ణ స్వ
రాజ్యము నాశించు రాజయోగి,
రాజ్యాంగ పద్ధతుల్ రహి న్యాయచట్ట సం
గతు లెల్లరకు దెల్పు కర్మయోగి,
కులరూప భేదముల్ తొలగించ జాతి యై
క్యత పెంపు గనగ సంస్కారయోగి.
దేశ సేవార్థమ్ము దేహమే యర్పించు
స్వార్థ రాహిత్య ప్రశాంతయోగి,

సర్వసంగ పరిత్యాగి, సౌమ్య యోగి
నిమ్నజాత్యుద్ధరణ వ్రతనియమయోగి
ఆత్మ శక్తి ధురీణ మహాత్మ యోగి
యోగులకు యోగి గాంధి మహోపయోగి.

స్వాతంత్ర్య రాజ్య సంస్థాపనంబున సౌఖ్య
మానందముల గూర్చు నధిపుడీవె.

'వార్ధ' విద్యా పరివర్తనంబున నిరు
ద్యోగ సమస ప్రోదోలు దీవె
భరతమాత యాపత్పయోధి తరించి
ధన్యత గను కర్ణధారుడీవె
స్థిరచరాస్తుల దేశసేవార్థ మర్పించు
ధరా చరణ మహోదారుడీవె

నిరత మాతృసేవాభాగ్య నీతి నిపుణ
ప్రబల గౌరవాసక్త సంపన్నుడీవె
సరసమానసవర్తి ప్రశాంతు వె.

దక్షిణాఫ్రికను సోదర భార ీయుల
నుద్ధరించు నుదార బుద్ధిఘనత,
హిందూ ముసలా నులందైక్యతను నిల్పు
మత రాజ య సమత్వసిద్ధి,
ఉప్పు సత్యాగ్రహోత్యుజ్జ్వలదీక్ష 'యి
ర్వీను' యొడంబడిక ప్రవీణతయును,
దేశ దేశంబుల దివ్య మహాతు డీ
తండను ర్తి యధా త శక్తి
దవారల రక్షించు విశ్వప్రేమ
పరహితార్థ సత్కార్య నిర్వహణదీక్ష
నీ నిరాడంబరమునకు నీవె సాక్షి
సాకులిక నేల గాంధి 'సాష్టాంగ' మిదిగో.

మన మహాత్ముడు

(దూత విశ్వనాథం)

డ్డ మిత్రునియొక్క చెలిమి బలిమిచేత
మాంసము తిన నెవడు మొదలుపెట్టె
కన్నతండ్రి చెంత కన్నీరు గార్చుచు
తప్పుచేసి యెవడు వొప్పుకొనియె.

దొంగచాటుగాను యెంగిలి డీలు
పొగను ల్చ నెవడు పట్టుబట్టె,
వేశ గృహముకేగి వెఱ్ఱిగా జూడగా
తరుణిచేత నెవడు తరుమబడియె.

రంభ యనెడు దాది రామనామము జెప్ప
భయముపీడి ఎవడు బతుకజొచ్చె
మందుగుండుచేత మరణించు సమయాన
రామ రామ యనుచు రాలె నెవడు,

హింస పథమొదలి యహింస నెవ్వడు
సత మార్గమందు సంచరించె
దేశమాతయొక్క దాస ము బాపగా
తెల్లదొరల నెవడు తరిమివేసె.

అట్టి "జాతి పిత"ను యెట్టుల మరతుము
బాపు ఋణము మనము బాపుకొనగ
దేశసేవచేయ దాసులుగా మారి
త్యాగబుద్ధి గలిగి తరలుదాము.

మహాత్మా గాంధీ

"'కవిశేఖర' గరికిపాటిమల్లావధాని"

తన భాషణములు వేద ప్రతిద్వంద్వముల్
ధర కర ప్రబోధములుగాగ
తన మందహాస చంద్ర ప్రభాపూరముల్
సాదితైన స్తమశ్ఛటలు గాగ
తన వృత్తము లనూన ధర్మ సంసక్తముల్
ధరణి కాదర్శభూతములుగాగ
తన యపాంగములు సంతత కృపోత్తుంగముల్
నలి దీన జన తర్పణములుగాగ

అతడు రాజన మాన్య విద్యాను బంధి
శాంతి సౌజన ముఖ గుణ సారకంధి
తత్తపరి పంధి మోహనదాస గాంధి
అఖిలజన మాన్యుడై కీర్తి నందుగాక।

బోధించుటకుమున్నె పూని యాచరణంబు
చేసి చూపెడు ధన్యులు డెవడు
సత ధర ప్రతిష్ఠాపనంబున నధ
రం బంత మొందించు మాన్యు డెవడు

అకలంకమైన ప్రేమానుబంధమున
　　　　శత్రుభావము మాన్ప జాలు నెవడు
అతుల ప్రపూర్ణ కష్టానుభవంబునం
　　　　దానందమును జూపు నలఘు డెవడు

నిష్కళంక నిరాపేక్ష నిరమత్వ
బుద్ధి లోకంబు శాసింపబూను నెవడు
అట్టి లోకైకపూజ్య మహాత్మ గాంధి
ఆయురారోగ్య విజయము లందుగాక॥

గాంధీ

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

నేనూ నీ రణోన్మత్త
గానం విని పులకరించి
రణోన్మత్త రణడిండిమ
ధ్వానం విని జలదరించి
జలదరించి కలవళించి
రణభూమి పరువెత్తాను.
పాషాణ ప్రాకారం
మంటి బురుజు కంచుకోట
నేనూ ఒక సరినై
లంఘించాను.
నీ శంఖం నినదిస్తే
నీ కను లాదేశిస్తే
నీ తర్జని గర్జిస్తే
నేనూ ఒక ప్రళయాన్నై
ప్రళయాన్నై విలయాన్నై
బలిపీఠ ప్రాంగణాన
నిలబడ్డాను.

నా తమ్ములు కూడులేక
నా తల్లులు గుడ్డలేక
గుడ్డలేక కూడులేక
కూలిలేక విలపిస్తే
విలపిస్తే దిక్కులేక
దిక్కులేని కుక్కలులా
కుక్కలులా మరణిస్తే
నీ హృదయం నవనీతం
హృదయం కలతపోయి
నీ నాడులు కంపమెత్తి
నాకోసం
ఓహో నా సేనానీ!
నాకోసం ఈ నా తల్లులకోసం
ఈ నా తమ్ములకోసం
నీ శంఖం పూరించీ
నీ అరదం నడిపించీ
రణ రణ రణ రణ రణ రణ
ఝణ ఝణ ఝణ ఝణం ఝణా
రణోత్సవం రణోనాదం
ముల్లోకం పెల్లగించి
పెల్లగించి కుళ్ళగించి
రథివై సారథివై ఈ
నా దేశం నడిపీధిని
నవతేజం స్వాతంత్ర్యం

నా తమ్ముల నట్టింటను
నవతేజం వెలిగించావు.
నీ రథ క్రేంకారావం
హ్రీంకారం హుంకారం
గణగణ గణగణ గణగణ
నీ రథ ఘంటారావం
ఇది అక్షయ తూణీరం
ఇది రాక్షస విధ్వంసం
ఓ ఖండన విజ్ఞానీ!
ఓ విప్లవ సేనానీ!
ఇది
యుగోదయం
ఇది
నవోదయం
ఇది
శుభోత్సవం
ఇది నా విశ్వం
ఇది నా దేశం
ఇది నా సంఘం
ఇదీ ఇదీ
నా కాంక్షిత స్వర్గం
ఇదే ఇదే
నా సఫలిత స్వప్నం

ఇతడు బాపుజి, బోసినవ్వుల తపస్వి
భారత మహాస్వతంత్ర రణాంగణమున
సర్వసేనాని, సత్యాగ్రహ ప్రణేత
సర్వ సర్వం సహాపరిత్రాణ త్రి॥

ఎన్ని జన్మల పుణ్యఫలమో

(మామునూరు నాగభూషణరావు)

ఎన్ని జన్మల పుణ్య ఫలమో
ఈ జన్మమున గాంధి నెరుగ గలిగితిని॥

చురుకు చూపులు నన్ను-పరుగు పెట్టించెరా
బోసి నవ్వులు నన్ను-చూసి కవ్వించెరా॥

దివ్య తేజుడు దేవ-దేవు డీ మహనీయు
డవతరించెను నన్ను అలరింపనెంచి॥

రవి అస్తమించని-రాజాధి రాజుల
రత్న సింహాసనము- రాలి భూమిపడగ॥

సత్యాయుధము చే-సర్వలోకాలను
హింసా ప్రవృత్తుల-నెదిరించు ధీరుని॥

జగద్రక్షకుడు గాంధి మహాత్ముడు

(మంగిపూ వెంకటశర్మ)

జగ ద్రక్షకుడు గాంధి మహాత్ముడు-జనులందఱు మీరెరుగండీ
జగతిని ధర ము స్థాపన సేయగ-జన్మించిన హరి యతడండీ ॥జగ॥

హిందూదేశము నుద్ధరించుటకు-హిందువుడై జని ంచెన్
హిందూ సోదరులారా। మీరిది—డెందములోపల దలచండీ ॥జగ॥

స్వరాజ మర పు సంగతి నెఱిగిన-శాస్త్రజ్ఞుండి తడండీ
బిరాన మీ రా మర్మపు సంగతి-విశదముగా నెరుగండీ ॥జగ॥

అసహాయోద మ మం త్రము ధరలో-ఆ మహనీయుడు బోధించెన్
అసహాయోద్యమ గురు పదము లు-అంది ముందు నడువండీ ॥జగ॥

రాజ య వ్యవహారములో దిగి-రాజయోగియై తా వెలసెన్
రాజులలో నిత డ గగణ్యుడని-రంజిలుచుండెను భువిలో ॥జగ॥

హేమా హేమీ లేమిసేయుటకు-యేమియు తోచక నుండి రహా,
ఏమీస్వామీ , మహ త్త్వమని-హిందువులుండగసందడిగ॥ జగ ద్రక్షకుడు॥

—x—

మహాత్మా గాంధి

(మంగిపూడి వెంకటశర్మ)

మహాత్మాగాంధి-దర్శనమె పావనము-కలుష హరము-కలుగు ముదము ॥మహాత్మా॥

పావనముసేయు ఆ నామము-మహాత్మా గాంధి॥
దుష్టుల పోదోలెను-శిష్టుల రక్షించెను
ఇష్టపడి మనజాతికై-బహు-కష్టముల పాలయ్యెను ॥మహాత్మా॥

కాంతా కనకముల్ వీడెను-శాంతము నెలకొల్పెను
పంతముగల వైరినైన-సంతసము వడిగై నేసెను ॥మహాత్మా॥

భూభారము దీర్ప కృష్ణుడు-పోరాటము కల్పించెను
సేవా పరము దీర్ప గాంధి-చే, రాటము సంధించెను ॥మహాత్మా॥

(డాక్టరు మరంగంటి శేషాచార్యులు)

ఉ॥ స్వస్తి జగన్మహాత్మునకు, భారతదేశ నవ ప్రవర్తక
ప్రస్త నవీనరాజ్య పరిపాలన మార్గ విలాస వృత్తికిన్
న్యస్త సమస్త నాగరిగ నాయక మస్తక సత్య సూక్తికిన్
నిస్తులభక్తి సంభరిత నిశ్చలతన్ మనసార మ్రొక్కెదన్.

ధన్యుడవోయి మహాత్మా గాంధీ

(డాక్టరు మరింగంటి శేషాచార్యులు)

నీవె ధన్యుడవోయి! మహాత్మ గాంధి ॥నీవె ధన్యుడవోయి॥

నీదు మతమే-లోక హితమూ
నీదు పలుకే-నిగమ సమమూ
నిరతిశయమౌ-నీ తపమే
నిఖిల జగతి-నడుపు శక్తి ॥నీవె ధన్యుడవోయి॥

భారత భాగ్య విధాయివి నీవే
భారత జాతికి భాగ్యం నీవే
భావి భారత విత్తమీవే
పావన హరిజన-బంధుడవీవే ॥నీవె ధన్యుడవోయి॥

సీ॥ అతడటే మొన మొన్న హైందవవ్యధ బాప
నూరూర నవకాశి నోరి దిరిగె
అతడటే యిస్లాము-మతము వారల గావ
నుపవాస మీ ఢిల్లి నుపగమించె
అతడటే లాహోరు నతివల రక్షింప
సరియైన మార్గము చక్కదిద్దె

అతడచే యీ భారతావని - ల్వంగ
సరికాదటన్న నిశ్చయము దెలిపె

గీ॥ ఎల్లకాలంబు నైక్యంబు నెదను నమ్మి
దేశహిత కార్యముల్ సరిదిద్ది తుదకు
స్వీయ రాజ్యాంగ సన్యాస వితము
గడపి ప్రాణము లొడ్డిన ఘనుడ తండు॥

జయ గాంధీ

'గరికపాటి మల్లావధాని'

జయగాంధీ। గుణకంధీ। జయ్ జయ్ జయ్
జయ్‌జిత పరిపంధీ।- ప్రేమ పం గాంధీ ॥జయ॥

సకల చరాచర సమహిత వ ్త-ప్రకటిత శ్రమగుణశుభకరమూర్తీ
అకలంక ప్రతిభాసిత ర్తీ-ప్రేమమూర్తి గాంధీ ॥జయ॥

దీనజన ప్రతిపాలన లోలా-దేశహితంకరణోన్నత లా।
దీవ త్కటతట భాసితచేలా—ధీ విశాలా, గాంధీ ॥జయ॥

సత శౌచశాంతాశ్రమరూపా-సమధిక సాత్త్వీక బల సందీపా।
సంహృత భారతసుత పరితాపా-సతా కోపా! భూపా ॥జయ॥

మహాత్మా గాంధీ

(మంగిపూడి వెంకటశర్మ)

("పాలకడలి శయనరారా"—వలె)

మమ్ము బ్రోవ మహిని వెలసితివి-మహాత్మా గాంధి॥
మము బ్రోవ మహిని వెలసితివి॥

క్రూరులైన బోయరుల-ఘోర కష్టముల బడిన
భారతీయుల బాములుడిపితివి-వారందఱి మొరవిని।
భారతీయుల బాములుడిపితివి ॥మహాత్మాగాంధి॥

పంటలన్నియు మంటగలియగ-పన్ను లీయగ లేని రైతుల
విన్నపమాలించి బ్రోచితివి-ఆ కైరా ప్రజల
విన్నపమాలించి బ్రోచితివి ॥మహాత్మా గాంధి॥

సహాయనిరాకరణదీక్ష-సాధనము బూని నీవు
బానిసత్వము బాప నెంచితివి-మా భరతదేశపు
బానిసత్వము బాప నెంచితివి ॥మహాత్మా గాంధి॥

రమారమణ! గోవిందా!

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

రమారమణ, గోవిందా రి, యని రండయ్యా జనులు
సమస్తమును గాంధీ మహాత్ము నకు-సమర్పించి శమదమాఢ్యులై
॥ప్రమద॥

నరుండుగా నవతరించినాడల- నారాయణుడు నేడు
దురాపదల నంతరింపజేయు-స్వరాజ్య ఫలమిది తరింపజేయును॥
రమా॥

నిరాయుధిని, గాంధి రాజయోగిని-నిరీక్షించి చూచి
దురాగ్రహులు బ్రిటీషు రాజయోధులై, మొరాయింపు మాని
రిదేమి చోద్యమో।రమా॥

నిరాయుధుడు, దుర్నిరీక్ష తేజుడు, ధురంధరుం డితడు।
స్వరాజ్యలక్ష్మి ని బిరాన నిచ్చెద-సరే రండనుచు ఖరారుచేసెను॥
రమా॥

అహోరాత్రములు, మహామహులు బహు। సహస్రములు వచ్చి
జొహారు చేయుచు

సహాయపడగ నసహాయ యోగమున, వహించి మెచ్చెను॥
ప్రమ దమారమణ గోవిందా హరి యని రండయ్యా జనులు.

—X—

మా గాంధీ

(బసవరాజు)

కొల్లాయి గట్టితేనేమి? మాగాంధి
కోమటై పుట్టి నేమి?
వెన్నపూస మనసు, కన్నతల్లి ప్రేమ
పండంటి మోముపై-బ్రహ్మ తేజస్సు ॥కొల్లాయి॥

నాల్గు పరకల పిలక
నాట్యమాడే పిలక
నాలుగు వేదాల నాణ్యమెరిగిన పిలక ॥కొల్లాయి॥

బోసి నోర్విప్పితే
ముత్యాల తొలకరే,
చిరునవ్వు నవ్వితే, వరహాల వర్షమే ॥కొల్లాయి॥

కౌశికుడు క్షత్రియుడు
కాలేద బ్రహ్మ ఋషి
నేడు కోమటిబిడ్డకూడ-బ్రహ్మ ఋషాయె ॥కొల్లాయి॥

చక చక నడిస్తేను జగతి కంపించేను
పలుకు పలికితేను-బ్రహ్మ వాక్కేను ॥కొల్లాయి॥

శ్రీ గాంధీ
(ఓలేటి చిరంజీవిశర్మ)

ఆ పన్నులయిన ప్రజలం
గాపాడగ విశ్వకర్మ కరుణామతియై
దీపించెడి తనయంశము
నీ పుణ్యాకారమందు నిలిపెను గాంధీ.

భారత స్వాతంత్ర్యోత్సవ
చరితాత్మకభూరి' లవణ సత్యాగ్రహ' సం
గర శంఖమూది 'దండీ'
పురయాత్రను నడుపు విధిని బూనవె గాంధీ!

మురళీ నాదము వినగా
పరువున పరుతెంచు గోప పౌరులు వోలెన్
భరత క్షితల వాసులు
విరివిగ నీ యాజ్ఞ సలుప వెడలిరి గాంధీ.

పురుషులు, పడతులు వేలుగ
చెరసాలల కేగినారు చెల్లించిరి పల్
జరిమానాలను వేలుగ
భరతావని, పెద్దజైలు వాటిగ, గాంధీ!

జననం 'పోర్బందరు'లో
తను వుడుగుట భరత రాజధాని పురం బం
దున, యమునాదరి, **ముం**దిక
నినుఁబోలు మహర్షి, పుట్టనేర్చునె గాంధీ.

ఈ జన్మమిక దుర్లభమురా

(“ఋ.వవరాజు”)

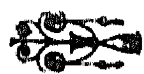
ఈ జన మిక దుర్లభమురా।
ఏ జన సుకృతమో। ఈనాడు బ్రతికుంటి ॥ఈ జన్మ॥

ఈశ్వరుడె గాంధిగా-ఇల నవతరించాడు
అందులో మముగన్న-హిందూమాతా కడుపున ॥ఈజన్మ॥

ధర దేవత మూర్తి-తాల్చింది గాంధిగా
కళ్లార మన మతని-గాంచిధన్యులమైతి ॥మీ జన్మ॥

భారత లక్ష్మికి-భాగ్య రేఖా గాంధి
అతడె మన నాయకుం-డాయె, నెంతటి భాగ్య ॥మీ జన్మ॥

ఈ శోభగను భాగ్య-మే నోము పంటయో
ఈ యజ్ఞములబాపు-ఏపుణ్యఫలమో॥ ఈజన్మమిక దుర్లభమురా॥

స్వరాజ్య శంఖము

("ఏడనున్నాడో" వలె)

(నెల్లూరు వెంకట్రామనాయుడు)

ఏడ నున్నాడో! ( ) గాంధీదేవు ॥ దేడనున్నాడో!
ఏడనున్నాడో। ఆ జాడ తెలియరాదు
నాడు కెయిరా ప్రజల-బాధ బాపిన తండ్రి ॥ఏడ॥

పాంచాలపుత్రికల-పరిభవంబుల గాంచి
మించి వేదన, ననుభ-వించిన ఋషితుల్యు ॥దేడ॥

ముప్పది కోటుల-ముద్దు సోదరులకై
చెప్పరాని గతుల-జెందిన శాంతుడు ॥ఏడ॥

నెట్టాల ప్రజల యి-క్కట్టుల జూచి తా
కట్టుగట్టి, వారి-గాచిన, సోదరు ॥ఏడ॥

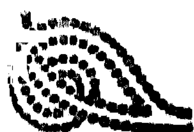
హిందూ మహమ్మదీ-యులకు మైత్రిని గలిపి
పొందొనర్చిన, జగ-ద్వందితుడగు స్వామి ॥ఏడ॥

మా బాపు - బాపూజీ

("బసవరాజు")

పోర్‌బందరు కోమటింటా-పుట్టినాడోయ్
పురుషోత్తముడు, జగతి-మెట్టినాడోయ్॥
క్రొత్తయేసు క్రీస్తు-అవతరించినాడోయ్
కొట్టక, పగవాళ్ల-పొగరు, దించినాడోయ్॥
హిందూ పైగంబర్-జన్మించినాడోయ్
అల్లాహో అక్బరంటు-అరచినాడోయ్॥
చీమను సింహాసన-మెక్కించినాడోయ్
రాతి నాతి జేసిన శ్రీరాముడేనోయ్॥
ధర్మముకై ప్రాణ-పందె మొడ్డినాడోయ్
తాళలేక ప్రజలు-తలకిందైరోయ్॥
చేతులు పైకెత్తి-జే జే లనండోయ్
బాపూ, ప్రపంచపు-మా బాబానండోయ్ ॥పోర్‌బందరు॥

గాంధీప్రభ

("బసవరాజు")

గాంధిమహాత్ముడు-బయలుదేరగా
కలకల నవ్వింది-జగత్తూ ॥కలకల నవ్వింది ॥గాంధి॥

గాంధి మహాత్ముడు-చక చక నడువగ
కంపించిపోయింది-భూదేవి-కంపించి పోయింది ॥గాంధి॥

గాంధిమహాత్ముడు-కన్ను విప్పగా
గడగడ వడికింది- అధర్మము-గడగడ వడికింది ॥గాంధి॥

గాంధిమహాత్ముడు-నవ్వు నవ్వగా
కన్నుల గట్టింది-స్వరాజ్యం। కన్నుల గట్టింది ॥గాంధి॥

గాంధి మహాత్ముడు-గొంతు విప్పగా
గణగణ మ్రోగింది- ప్రణవము-గణగణ మ్రోగింది ॥గాంధి॥

గాంధి మహాత్ముడు-స్వస్తి చెప్పగా
కరముల దొరికింది-మోక్షము-కరముల దొరికింది ॥గాంధి॥

ఎంతవాడ-వెంతవాడవో
("కొండపల్లి")

ఎంతవాడ। వెంతవాడవో! ఓ! గాంధిదేవ! నీ
వెంతవాడ వెంతవాడవో॥
ఎంతవాడవయ్య నీవు—వంతల నెగజిమ్ము నట్టి
శాంత ధర సూత్రములను-వింతగాను నిల్పినాడ ॥వెంత॥
ఆదిపరబ్రహ్మ మూర్తివో! లేకుంటే నీవు।
ఆది నారాయణుండవో।
ఏది? యేది? త్రోవయనుచు వాదులాడు హిందువులను
మోదముగా త్రోవజూపి-సాదరముగ బోధించినాడ॥

వెంతవాడ వెంతవాడవో। ఓ! గాంధిదేవ॥

మహాత్మాజీ

("గురజాడ")

మిన్ను విఱిగి యెంత మీదబడ్డ రవంత
కదలని యచల సంకల్పమూర్తి
కంఠమ్ము ఖండిచు కటిక కసాయిని
దాసోహమనిపించు దండి తపసి
ప్రాణ పరీక్షయందైనను, బొసాడి
తప్పని, నిత్య సత వ్రతుండు
చంపదగినయట్టి శాతవునైనను
క్షమియింపదగు నహింసా వ్రతుండు

ఎఱిగియో, యెఱుగకయో, తానెదిరిచేయు
దొసఁగులన్ విప్పి, శిక్ష నొందుచు దనంత
ధర్మముఁ బ్రతిష్ఠ జేసెడి కర్మయోగి
యైన గాంధీమహాత్మునే న నుతింతు॥

చిరదాస్య బంధము ఛేదించి, జాతికి
దానమ్ము జేసిన దాత యతఁడు
కట్టబట్టలేని యట్టి జాతికి వస్త్ర
దానము జేసిన దాతయతఁడు

గతి మోక్ష మెఱుగని పతిత జాతికిఁ బ్రాణ
దానమ్ము జేసిన దాతయతఁడు
చెఱుపుజేసి వెడలు పరజాతి కభయ ప్ర
దానమ్మొసంగిన దాతయతఁడు

ధారుణి నహింసయె పరధర్మమంచా
తాల్మి బోధించు జ్ఞాన ప్రదాతయతఁడు
పావనఖ్యాత ధాత్రి, మా భారతమాత
కన్న బంగారు తండ్రి, మా గాంధి తండ్రి
సన్నుతించెద భక్తి నంజలిఘటించి॥

బోసి నవ్వుల మంచి ముత్యాల నొలికించు
తాత, మన్నన గన్న త యితఁడు
ఒక్కఁడయ్యు జాతినొక్క పెట్టునలేవఁ
దీసిన యసమాన ధీరుఁడితడు
బక్క జిక్కియు తపః ప్రాభవంబున, శాంతి
స్థాపించు, ఘన తపఃశాలి యితడు।
తా మానవుండయ్యు, వ్యామోహమున్ ద్రెంచి
పరము సాధించిన ప్రాజ్ఞుఁ డితఁడు

ఇతఁడె జాతికి ప్రాణ, మింకితఁడె ధనము
బంధుఁడీతఁడె, సద్దయా సింధుఁడితఁడె
యితఁడు లేకున్న లేదు, భారత ధరిత్రి
యట్టి, గాంధిమహాత్ము -నేన నుతింతు॥

ఇతఁడా గాంధిమహాత్ముఁడీతఁడటవే! యెన్నాళ్ల కెన్నాళ్లకో
గతియున్ మోక్షమెఱుఁగ పతితయై గాసిల్లు, నీ స్వీయభా
రత జాతిన్ గడు నుద్ధరించిన, మహాప్రాజ్ఞుండటే! యితఁడే,
యితఁడంచు స్తుతియింత్రు నిన్ దలచి, తామింటింట మునుం
దికన్.

మన పాలిభాగ్యమే మందు

ఆనందభైరవి ఆటతాళం

("మంగిపూడి")

మన పాలి భాగ్యమేమందు! హిందూ।
మహమ్మదీయుల-మేల్పొందు ॥మనపాలి॥

ఘనతర ధైర్యము-కల్గించు నాథుఁడు
గాంధిమహాత్ముడు-కైదండ యయినాడు ॥మనపాలి॥

విజయమునకు పెన్నిధానము-నేడు-బెజవాడ జరుగు విధానము
గజిబిజి లేకుండ-క్రమముగా వర్ధిల్లి
నిజరాజ్య లాభము-నిక్కము-చేకూరు॥
॥మనపాలి భాగ్యమేమందు॥

అంతా గాంధిమయం

"అంతా రామమయం" వలె

("దామోజి")

పల్లవి॥ అంతా గాంధిమయం-యీ జగ।మంతా। గాంధీమయం॥

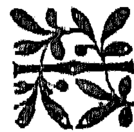
అంతరంగమున-మహాత్మాగాంధియె

వింతరూపమున-వెలసియుండగ ॥అంతా॥

ఇండియాలో-ఇంగ్లాండులో

ఆఫ్రికాలో-అమెరికాలో ॥అంతా గాంధిమయం॥

॥యీ జగమంతా, గాంధిమయం॥

అంతా గాంధిమయం

("దామరాజు")

పల్లవి॥ అంతాగాంధిమయం—యీ జగమంతా ॥గాంధిమయం॥

శాంతి చక్రమున-సత్యము నడుపుచు
సత్యాగ్రహమును-సాధనజేయుచు
సుంతయు వెఱువక-పంతము విడువక।
గంతులు వేసెడు-గాంధి మహాత్మ్యము ॥అంతా॥

ప్రభు శాసనములు-నిరాకరించుచు
అభయహస్తమున-అందఱి బిలుచుచు
స్వరాజ్య మిదుగో-స్వతంత్ర మిదుగో
రారండనుచును-దండిగ బిలిచే-

దంతా గాంధిమయం-యీ జగమంతా గాంధిమయం॥

బలశాలి గాంధీ

("దామరాజు")

కత్తులు లేవు, శూలమును, గాండివమున్ మొదలే హుళక్కి, నో
రెత్తి ప్రచండ వాక్పటిమనేనియు జాటడు, వైరి మీద దం
డెత్తగ సేనలేదు. బలహీనము కాయము, కోపతాపముల్
బొత్తిగసున్న, యట్టి వరమూర్తి, మహాబలశాలి గాంధి (జే
యెత్తి నమస్కరించి, స్మరియించుదమెప్డు స్వరాజ్య సిద్ధికై॥

శ్రీ గాంధినామం-మరువాం-మరువాం

("దామరాజు")

శ్రీ గాంధినామం-మరువాం-మరువాం
సిద్ధము జైలుకు, వెరువాం-వెరువాం॥
కూడి భారతమాత-గొలుతాం-గొలుతాం
నేడే స్వరాజ్యాన్ని-తెస్తాం తెస్తాం ॥శ్రీ గాంధి॥

దేశభక్తులు, మాకు-సారాం సారాం
దేశద్రోహులు, మాకు, దూరాం, దూరాం
వర గాంధి మార్గాన్ని-వదలాం, వదలాం
వేరే మార్గాలన్నీ-వదిలాం, వదిలాం, ॥శ్రీగాంధి॥

లాటీ దెబ్బలకేము-బెదరాం, బెదరాం
మేటితుపా -చెదరాం- చెదరాం॥

శ్రీ గాంధినామం-మరువాం, మరువాం॥

ఏంతో రుచియైనది

హంసధ్వని రాగం - ఆదితాళం

("దామోజీ")

ఎంతో రుచియైనది-( ) గాంధినామం
బెంతో రుచియైనది-శ్రీ గాంధి నామం।
పంతముగల వైరికైన-చింత నేగద। గాంధినామం॥

బాపు నామము-గాంధి నామము
చూపు జనులకు-సన్మార్గము-
ఆపు పశుబలము, దు-రా.. ర్గము
అఖిల మత సమో.. దము ॥ఎంతో రుచియైనది॥

జీవితమంటే నీదే గాంధీ

(సబ్బవీను గురునాథరావు)

జీవితమంటే-నీదే గాంధీ! నీ న్నా
వన్ముక్తుడవనగ-చను, కరుణాకంధీ ॥ వీత॥

దక్షిణాఫ్రిక దొరలు-దాక్షిణ్య రహితులై
ఈ చెంప వాయింపా-ఆ చెంప చూపించు ॥ వీత॥

గోక్లే మహాశయుని-గుడ్డ లుతగ నతడు
మంచి చాకలివనిన-మించి యుప్పొంగిన ॥ వీత॥

అంటరాని తన-మంటె, కంటగించి
శుష్కోపవాసములు-సలిపి, సగమౌచున్న ॥ వీత॥

భార్య ప్రసవించితే-పరుల నాసింపక
పరువు నష్టమనక-పురుడు బోసికొనిన ॥ వీత॥

కలకత్తా కాంగ్రెసులో-నిలువ వసతులు లేమి
గని, పాపని యుండ నిన, యాపనిబూను ॥ వీత॥

ఎవరు దూషించితేనేమి

(ఉప్పలపాటి వెంకయ్యగారు)

ఎవరు దూషించితేనేమి! మహాత్మ ।
ఎవరు భూషించితేనేమి।
అవతార పురుషుడని-ఆదర్శ ప్రాయుడని
దశ దిశలు మార్మ్రోగి-ధన్యాత్ముడైనాడు ।।ఎవరు।।
చూపు చూచాడంటే-నమో హనాస్త్రము
కరము జాచాడంటే-కనకమయ వర్షమే ।।ఎవరు।।
అవ్యాజమగు ప్రేమ-అంతులేని ప్రేమ
కళ్ల జంటానుండి-సుళ్లు దిరుగుచు పారు ।।ఎవరు।।
పండంటి తలలోన-కొండంత యూహలు
ఎండిపోయిన తనువు-బండపగిలే పట్టు ।।ఎవరు।।
మంచుగడ్డవంటి-మచ్చలేని మనసు
సూర కిరణము వలెను-సూటి తప్పని నడత ।।ఎవరు।।
అతిమృదులమె గాక-అమిత బహిరంగము
ఆకాశమునుబోలు-ఆ యంతరంగము ।।ఎవరు।।
రాల రువ్వేడివారి-పూల పూజించెడి
మానవా తుడే-మా, మహాత్మాగాంధి ।।ఎవరు।।

గాంధీ

(గొన్నాబత్తుల మల్లికార్జునరావు)

ఏ తపము జేసియున్నదో
యే తన్వికిఁ దోచనట్టి, యే యాగమమో।
పూత చరితయగు కస్తూ
రా తకు లభ్యంబుగాఁగఁ బ్రబలిన గాంధీ॥

ఖద్దరు ప్రాణము, మనలకు
ఖద్దరు దాల్చినసుగల్గు కలుములు మనకున్
యిద్దిర మార్గంబనుచును
తద్దయు బోధించినట్టి తపసే! గాంధీ!

ఎక్కడి హిందూదేశము
యెక్కడి ఖండాంతరమి కేదిశఁ జూడన్
నిక్కము నీ స్మరణేగా
కెక్కడ వెదకినను యూహలే మనగాంధీ॥

వందేమాతర మనుచును
మందేరాజం బటంచుఁ మరి మరి దలపన్
సందేహమింతలేదని
ముందే, పురిగొల్పనట్టి, మోహనగాంధీ॥

గాంధీ సర్వలోక ప్రియా

(అంబటి ల. నృసింహారావు)

ప్రనాథాంశజుఁడంచు నిన్నెఱుఁగ, సాక్షీభూతమౌ శాంతమున్
నీనై పుణ్యము. నీ మహామహిమలున్ నీ దేశ సేవా రతిన్
నీ నిత్యవ్రత. సత్య. లముల వర్ణింపంగ నాశక్తియౌ
నే! నాతోచినరీచి నెంచెదను! గాంధీ! సర్వలోకప్రియా!

లలితుఁడు లోకమాన్యుఁడు, తిలక్ గతియించెడు వేళ, నీకు, నా
దలను, స్వరాజ్య సాధన విధాన భరంబు, విధించిపోయె, నా
వల దినమాదినుం యు మహాపదలంబడి, చిక్కి సొక్కి, దు
ర్బలగతి నూలుపోగున, స్వరాజ ము నొందితివో! మహాత్ముఁడా॥

నిగ్రహమన్న నీయదె మునీశ్వర! భారత సేవజేయ స
త్యాగ్రహమున్ బదంపడి, సహాయ నిరాకరణోద్యమంబు, సా
మ గి, యహింస శాంతము, సమ గము నాటి కుచేలుంబోలు నీ
విగ్రహమున్, ముఖ ప్రచారవి గహ మున్ దగునో! మహాతు ఁడా॥

పుట్టితివయ్య ద్వేషమను బుద్ధిజనింపక, శాంతవృత్తిఁ జే
పట్టితివయ్య, యన్య జనపాలురయుక్తిగ నుండకుండ పో
గొట్టితివయ., దిట్టవయి, గుట్టునెఱింగియు, పట్టుబట్టి నీ
యట్టి మహానుభావుఁ డెవఁడయ్య! ధరాస్థలినో మహాత్ముఁడా॥

రామునిసాటియన్న, రణరంగ విపక్షహారుండతండు, పై
రామునిసాటియన్న, నృపరాజి వధై కకుతారి, రేవతీ
రాముని సాటియన్న, మదిరా రసపానరతుండు, లోకమం
దేమనుజుండు సాటి కలఁడే। యిల నీకికనో। మహాత్ముఁడా॥

పరగన్ బుత్తలిబాయి నీ జనని, కాబాగాంధి నీతండ్రి; యి
ర్వరికిన్ బుత్రుఁడవై జనించితివి, తత్పుణ్యంబగణ్యంబుఁ, క
స్తురిబాయీ సతి నీకు భార్య, కరుణాపూరుండవౌ, పోరుబం
దరు నీ సుందర మందిరంబట। మహాత్మా ! గాంధి। లోకప్రియా॥

కపటంబన్నది లేదు నీయెడల, నిక్కంబౌను, శుక్లాబ్ద భా
ద్రపద ద్వాదశి కృష్ణపక్ష శనివారంబందు జన్మించి, నా
వపు దేయే గ్రహ మట్టులుండెనో। మహాత్మా। నా స్తియోగమ్మ లిం
త పటాటోపములెట్లు చేకూఱె మహాత్మా। గాంధి। లోకప్రియా॥

ఫేడుల ఫేడులే। తలగి ంట మఱొక్కటి లేదుగాని యీ
రేడు జగాల నొక్కటిగ నేలు సమర్థుఁడవయ్యె। నూలు పో
గేడ। మహోపవాసగతులేడ। నిరాయుధమేడ, శాంతిఁ బో
రాడి బ్రిటీషు ముష్కరుల, నావల ద్రోచితివో। మహాత్ముఁడా॥

కత్తులులేవు, సైనిక నికాయము లేదు, రథంబులశ్వముల్
మత్తకరుల్ హిళక్కి, యసమాన విమానములన్న సున్న, నీ
యెత్తు లభేద్యమై దగు జయించి, గ్రహించితివీ, స్వరాజ్యమున్
సత్త్యయనంగ, నీయదియె సత్తెము సత్తెమిలన్ మహాత్ముఁడా॥

ఖాదీ దుస్తులనే ధరించెదవు? మోకాల్ దాకునందాక, నే
యేదీవైన మతొండు లేదనగ నీవే దేశమందేగి స
మ్మోదీ భ్రాంతుల జేతువందఱిని, సంపూర్ణాను రాగంబుతో
దేదీప్యంబగు నీముఖాంబుజము, గాంధీ। సర్వలోకప్రియా॥

కొందఱు బుద్ధదేవుఁడని కొందఱు క్రీస్తువిభుండటంచు, నిన్
గొందఱు ధర్మమూర్తివని, కొంద అశోక నృపాలుడంచు, వే
కొందఱు కేవలంబుగ, ముకుందుని ప్రత్యవతారమంచు, ని
న్నందురు,నీ విధంబుగని,యందఱు సందియమా।మహాత్ముఁడా॥

దిన దినమున్ మదిన్ 'రఘుప ! జయరాఘవరాజ! రామ! పా
వనచరితా' యటంచును, స్తవంబొనరింతువు రామభక్తి పు
త్రునకును, 'రామదాస'ని నిరూఢి సమాఖ్య విధించినావు యం
త్య నిమిషమందు వీడవుకదా। హరిభక్తినొ హోమహాత్ముఁడా।

ఢిల్లి, గుల్లుమంచు, తలడిల్లెను, శోకరవమ్ముచేత, ఘూ
ర్ణిల్లెను, గల్లిగల్లికి ననేకులు తల్లులు పిల్లలెల్ల దుః
ఖిల్లిరి, యిల్లు నిల్లనక కిల్లున పిల్లున లొల్లి బుట్టె సం
గళ్ళు నగళ్ళు గళ్ళన కొకళ్లు నొకళ్లనకన్ మహాత్ముఁడా॥

'పావనమూర్తి! యో జనక! భారత భాగ్యవిధాత! నేత! బా
పూ! వరశాంతిదూత'! యని, ఘోర విషాద విచారసాగరాం
భోవరణంబులోఁ బడిరి, హా యని యేడ్పులు మిన్నుముట్టె, నీ
సేవ దొలంగ నేటికిని చేవలు మానిరిగా మహాతుఁడా ॥

'నూటాయిర్వది వత్సరాలు, భువియందున్ నిల్తు' నన్నట్టి, ,
మాటల్ నమ్మగ వ్యర్థమాయె, గనిపింపన్ రావు మాకింక, నీ
గాటంబైన ప్రపంచ దుస్థితులు లోకంబెల్ల కల్లోలతన్
బాటం దుప్పట రోసిపోయితొ! మహాతా ! గాంధి!లోకప్రియా॥

గాంధీ మహాత్మా

("మల్లావధాని")

గాంధీ మహాత్మా! నీ ఘనతను దెలియంగ
కైరా ప్రజలున్నారులే! మహాత్మా, కైరా ప్రజలున్నారు లే!
ఘనమైన-పన్నుల-కష్టము ర్చావులే
మహాత్మా! కష్టము ర్చావులే!

దక్షిణాఫ్రికాలో! శిక్షలబడి, శిష్ట-రక్షణ చేశావులే!
మహాత్మా! శిష్టరక్షణ చేశావులే!
శిక్షలగొని ప్రతి-పక్షులను సామ-పక్షము ద్రిప్పావులే!!
మహాత్మా!! సామపక్షము ద్రిప్పావులే!

సత్యాగ్రహోద్యమ-స్థాపనా చార్యత్వ
సత్కీర్తి గొన్నావులే!
సత్కీర్తి గొన్నావులే!
మహాత్మా!
సత్కీర్తితో సర్వజనులు సమోదింప
జయశాలివైనావులే!
మహాత్మా! జయశాలివైనావులే!

అరివర్గమైన, నీ యనుప,మాహింసచే-ననుయాయులైనారులే!
మహాత్మా! అనుయాయులైనారు!

అనుయాయులై , ని-న్నడుగులకు మడుగుల
నర్పించి గొల్చారులే ॥
మహాత్మా! నర్చించి గొల్చారులే।

భారతమాతకు- దాస్య-భారము నడగింప
ప్రభవించి యున్నావులే
మహాత్మా । ప్రభవించియున్నావులే॥
ప్రభవించుటేకాదు, ప్రబలి యుద్యమమును పాలించుచున్నావు-
మహాత్మా! పాలించుచున్నావులే॥

త్యాగములోగల తత్త్వమంతయు దెలిసి, ధన్యుండ వైనావులే।
మహాత్మా, ధన్యుండవైనావులే॥
త్యాగమును దెలిపి-భోగులనైన వి-రాగుల జేశావులే
మహాత్మా విరాగుల శావులే॥

డెబ్బదివేల ప్రజల। నబ్బురముగ జైళ్లకు।
గొబ్బున పంపావులే
మహాత్మా గొబ్బున పంపావులే॥
అబ్బబ్బ, నీ మహిమ, నలవియె కొనియాడ
నవతారపురుషడవులే
మహాత్మా ! అవతారపురుషుడవులే॥

అల్ల బార్డోలిలో-యెల్ల ప్రజలు భూములిళ్లు వి చేశారు
మహాత్మా ! ఇల్లువిడిచేశారులే॥
కల్లగాదువారి-పిల్లా జెల్లా నిన్నె-కమలాక్షుడన్నారు ।
మహాత్మా । కమలాక్షుడన్నారు ॥

బ్రహ్మచర్యము నెఱిగి, బ్రహ్మతేజస్సుతో-భాసిల్లుచున్నావులే,
మహాత్మా భాసిల్లుచున్నావులే॥
బ్రహ్మాదులకును స। బ్రహ్మచారివగుచు। ప్రతిభను గొన్నావులే।
మహాత్మా ప్రతిభను గొన్నావులే॥
హింసకు ప్రతిహింస హేయమంచును దెల్పి।
ధ్యేయుడవైనావులే। మహాత్మా। ధ్యేయుడవైనావులే॥
హింస నహింసచే ధ్వంసముజేసి, ప్రశంసనందావులే॥
మహాత్మా ప్రశంస నందావులే॥

రవి యస్తమింపని-రాజ్యము నొకరీతి రాజీకి దింపావులే।
మహాత్మా! రాజీకి దింపావులే॥
రాజీ పద్ధతిలో, స్వరాజ్య లక్ష్మినిబొంది రాజిల్ల నున్నావులే
మహాత్మా। రాజిల్లనున్నావులే॥

మహాత్మా బుద్ధ
("మధునా పంతుల")

కడుపార నినుఁగన్న కపిలవస్తు పురంబు
పరిచితి 'పోరుబందరు' నకొసఁగి
తెలివి వెల్గుల వెల్లువలుగ యాపురినుండి
పాటించి, వార్ధాకు వన్నెబెట్టి
కుశపురంబు నడుజావళమైన గుండియల్
ఢిల్లిలో యంత్రపు గుళ్లకిచ్చి
మకుట బంధనమున క్రమ్రగ్గిపోవని యగ్గి
యమునా ప్రవాహ రమున నొగ్గి
యుగయుగంబులు గడచిన బొగులు బొడని
పగులు గనని, యహింసావరస్వ తంత్ర
ధర చ ్రముతో-భారత ప్రసిద్ధి
చాటిన మహాత ! ఓ నాటి నేటి బుద్ధ!

—X—

బాపూజీ శాంతి గీతాలు

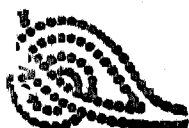
వాకిటఁగాపుండ బాణున కానాడు
ఫాలనేత్రుడు పట్టువడిన యట్లు
తను గట్టవచ్చిన తల్లికి నాడు, గో
పాలకృష్ణుడు పట్టువడిన యట్లు
పాకశాసనువైరి బ్రహ్మాస్త్రమునకు నా
వాయుపుత్రుడు పట్టువడినయట్లు
గ్రహచార వశమున గ్రహణకాలంబున
భానుబింబము పట్టువడినయట్లు

పట్టువడి వు, నీకు లోపంబు గలదె!
ధన్యతముడవు, నీకు బంధము గలదె!
ని ల జనలోక సంబంధి! నిహతరంధి!
సాంద్ర ధీకంధి! శ్రీ కర్మచంద్ర గాంధి॥

నిజ దేశమున్ బ్రోవ నిహతుడౌ వీరుని
స్వర్గంబు దరిజేర్చు స్యందనంబు
దేశ సేవకుడయి తేజరిల్లిన పేద
కున్ మండనంబగు కుందనంబు

ప్రజల డ్డలరీతి భావించు నృపునకు
చర్చింపగా దివ్యచందనంబు
శత్రులంగూడి దేశద్రోహి యైనట్టి
హీనుని పాపాగ్ని కింధనమ్ము

సత్య సంధునకున్ హరిచందనంబు
న్యాయమార్గైక పరునకు నందనంబు
ప్రజలు సద్భక్తి నర్పించు వందనంబు
సాంద్ర ధీకంధి! శ్రీ కర్మచంద్రగాంధి.

నవఖాళి
("గురుజాడ")

అది ప్రళయోగ్రదారుణ భయంకర దుస్సహ పాపచిత్తదు
ర దజను లేచి, హైందవుల రక్తము వెల్లువ జేసినట్టి, తా
వదె 'నవఖాళి' మండలము, యత్నముచే, నట శాంతి నిల్పగాఁ
గదలె, మహాత్ముఁడంత, నవఖాళికి, మారణకేళి భూమికిన్.

ఆక్రోశన

హైందవులైననేమిక, మహమదు సంతతియైననేమి, మే
మందర మొక్కటేకద। గృహమ్మున నీ కృపబుట్టి, పెర్గి యా
నందమునన్ జరించితిమె। నాడును నేడును, లేనియట్టి, యీ
చిందరవందరల్, కలుకుఁ నేతలిసీ। యెటు దాపరించెనో!

అకటా! సోదరు లెప్డులేని, దిటు క్రోధావేశులై, ఘోర నా
రకమున్ జేసిరి, పుణ్య భారతము స్వార్థంబెల్లఁ బ్రేరేప, నూ
రక నీ వుండుట పాడిగాదిక, జగద్రక్షా స్వదీక్షా స్వరూ
పకయై వెల్గిన తల్లి! నీ కివె, నమోవాకమ్ము లర్పించెదన్॥

ఒకనాడుం గలగంటిమే! యిటులనయ్యో! పర్వొగాఁగీర్తి చం
ద్రిక లాశాంతము, నేడధఃపతితయై, నిర్వీర్యమైపోయెనే!
యకటా! భారతజాతి, శాత్రవుల దౌష్ట్యమంతమున్ జేయ నో
పక సైరింతురొకో! పతివ్రతల శాపం బూరకే పోవునే!

బలహీనంబుగ దోచుమేను, మొలఁద్రిప్పంజాలు వస్త్రము, నా
మొలపైనన్ గడియార, మొప్పగు, నురమ్ముఁన్ దాల్చకే పాదర
క్షలు; చేఁగఱ్ఱయుఁ గళ్లజోడుగని సాగన్ వచ్చె నాజాను బా
హుల సమ్మోహనవిగ్రహుండు;కనుమోహో!బ్రహ్మ తేజోనిధిన్.

వైరిగృహాల రాత్రుల నివాసము; వార లొసంగు పండ్లె, యా
హారము, చెట్టునీడల విహారము, వెన్నెల రాత్రులందు సం
చారము, లూర నూరను, బ్రచార మహింసగురించి, హైందవా
చారమునన్ మహాత్ముఁడు విచారము లేకయె యాత్రమై చనెన్.

భయము రవంత లేదు, యరివర్గమటన్న యశంకు లేదు, ని
శ్చయము లవంత వీడదు,ప్రశాంతముఖమ్మది మారబోదు, సం
శయమది లేనెలేదు, తన సాధనలన్ సడలింప లేదు, ని
ర్భయముగ,శాంతిదూతగఁబురమ్ములు బల్లెలుఁజొచ్చియేగెడిన్.

విడువడు విశ్వరక్షకుని ప్రేరణచే చనుచున్నమార్గ, మిం
కడుగడు దేశ సైనిక సహాయ మొసంగెదమన్నగూడ, లో
నుడుగడు శత్రువర్గ విలయోగ్ర పథంబును మార్చు యత్న,మి
కడుగడుగున్ గదల్చు, నభయం డు హైదవ మానరక్షకై.

తమ ప్రాణంబులకంటె ప్రాణమయి, భద్రంబై మహాస్వర్గ ధా
మమునై రాజిలు విగ్రహాలను, మతోన్మాదుల్ కడున్ రేగి, ఘో
రముగాఁ ద్రుంచు నుదంతమున్ దెలుపఁ జేరన్ బోయిచూపించి,దుః
ఖమునన్ హైందవులా మహాత్ముదరి మూగన్ లేచి యాతండనున్.

ఏమహాదాత తరించె నిరి ంచి, సం
తతి వృద్ధినొందగా దర తరముల

నే మహాశిల్పి రచించి, పెంచెనో
తరుగని దివ్య చిత్రకళ దిద్ది
యే మహాభక్తుల హృదయ తంతులు విచ్చి
స్రవియించె చైతన్య సారమెల్ల
నే మహాసతులు సుఖించి రైదువులుగా
మంగళాక్షతల సన్మహిమ నొంది

యెంతయెంతలుగా నిట నింతగాక
జరిగె కోలాహలముగ, నుత్సవము లెన్నొ
కటకటా! యిట్టి దివ్య విగ్రహము లిపుడు
మహిమ బ్రకటింప విదియేమొ! మాతృభూమి.

సంజ నొకనాడు, బయట వృక్షంపు నీడ
శాంతరస ముట్టిపడ, నహింసావ్రతుం, డు
పన్యసింపగా విని, యొక-బాలకుండు
కన్నుగవ నశ్రులొల్క-గా గదల కచట
నిలచి, తలపోయఁ దొడగె, నంజలి ఘటించి॥

అతడు మహాత్ముఁ డాతని పదాబ్జము సోకినదీ పవిత్ర భా
రతమిట జన్మ కల్గుట, పురాకృత పుణ్య మతండు, నిర లా
మృతమయమూర్తి, యాతని యమేయదయామయదృష్టిసో
కిత మిల సార్థకంబనుచు, వింటిని, కంటిని,మంటి నిత్తఱిన్.

అట్టి మహాత్ము పాదరజ మౌదలఁ దాల్చి తరింతు నంచుఁ జే
పట్టి, మహాత్ముఁడా దినము పాద తలమును మోపినట్టి, య
ప్పట్టున గల్గుమట్టి, బయి వస్త్రమునన్ బిగగట్టి, సంబరం
బుట్టిపడంగఁ బర్వున, గృహోన్ముఖుఁడై చని, బాలుఁ డిట్లనున్.

అమ ! మహాత్ముడంట! మన హైందవులన్ ప్రబతికింప బంపెదై
వమ్మిటు, పాదచారియయి, పల్లియకుం జనుదెంచె గాంచగా
ర మొ క యింతయే, నిసుము రాలనటుల్ జనతా ప్రవాహముల్
క్రమ్మెగదమ్మ! తన హిమ గాంచగ, రాగదవమ ! వెంబడిన్.

అమ్మ! నిజమ్ము నమ్ముము। మహాత్ముల పాదరజమ్ము సోకి, సా
ణమ్ములఁ దాల్చి, మున్ను శిల, నాతిగమాఱె, శిలాసదృక్ష చి
త్తమ్ముల మార్చుటేమి యరుదా! యిదె। తెచ్చితి నమ రో। పవి
త్రమ్ము తదంఘ్రిధూళి, చిరపాపహరమ్ము, ధరింపు మౌదలన్.

అను నిజపుత్రుఁగౌగిటఁ బ్రియమ్మునఁ జేరిచి, తచ్ఛిరము , మూ
ర్కొని, హృదయమ్ము వొంగ పలుకున్ 'శుభమయ్యెఁ
గుమార!' యమ హా
త్ముని గను భాగ్యమబ్బె నని, పుత్రకుఁడిచ్చిన పాదధూళిఁ దా
ల్చెను శిరమందు నంతఁదరలెన్ మహితుండు మతొక్క పల్లెకున్॥

తను వెన్నాడుచు రా, నశేషజనమున్, దండోప తండము (బ్రా
ర్థనలన్ గాలము బుచ్చుచుండుఁ దులసీరామాయణంబొండె, ,
తనో, కాదేని కురానో, బైబిలునో, యధ్యాయమొ ,
గేయమొ , దో
గిన, భక్తిన్ వినుచున్, సదా వడుకుఁద్ , లేక రాట్నంబునో.

హింసాది పాపభూయిష్ఠులు వారల, అ
హింసాఽగమ పరమహంస యితఁడు
జలతారు జిలుగు వస్త్రధరులు వారలు
ధవళ కౌపీన సుందరుఁడితండు

మద్య మాంసాహార మత్తులు వారలు
సాత్త్వికాహార భోజనుఁడితండు
సాయుధ కర కాయులు వారలు
దీపిత శాంత స్వరూపుఁడితడు
తామసులువారలితడు సత్త్వస్వభావు
డజ్ఞులలవారలితడు ప్రాజ్ఞతముఁడు
సత్య ధనుఁడీతఁడును, వారసత్యరతులు,
దైవ మితఁడేమొ; వారు తద్భక్తులైరి.

కుత్తుక నుత్తరింపఁ దమకున్ మనసాడక, లోన బత్తి రే
కెత్త. మహాత్మ సన్నిధికి నేగి, తురుష్కులు, వే కటారులున్
గత్తులు ప్రోవువెట్టి పదకంజములన్ బడి, సైపుమంచుఁ జే
యెత్తి నమస్కరించి, నుతియించిరి గాంధిని నాత బంధునిన్.

విశ్వమానవ సందేశము

(యమునా కళ్యాణి ఆదితాళము)

పల్లవి: స్వతంత్ర భారత-పౌరుడ వౌరా!
స్వాతంత్ర్యము-నీ- సొమ్మేరా!

అను : స్వార్థ పరుడవై-సోదర హక్కుల
భంగపరుపకే-పాలింపుమురా ॥స్వతంత్ర॥

చరణములు

ఎత్తిన తల యిక-దించకురా-చే
యెత్తి బానిసగ-చరియింపకురా!
పొత్తుగలిగి, సో-దరులతో-సమ భా
గస్థుడనుచు, జా-గ్రత్తగ-మెలగర ॥స్వతంత్ర॥

స్వీయ పరిశ్రమ-చేతనె హాయిగ
- వించు పె-ధర మురా।
హేయముగా, సోమరివై, పరులేదో
చేయుదురని-యా-శింపకురా ॥స్వతంత్ర॥

పరదాస్యంబది-పనికిరాదురా।
పరపీడన, యొక- బతుకేరా?
పరుడు నేననుచు-భావింపకురా
ప్రతివాడును-స్వ-రాజ్య భాగిరా ॥స్వతంత్ర॥

బలహీనుండని-ధనహీనుండని
భావముచే-గృశి-యింపకురా
బలవంతులకు-బల మీ వేరా!
తెలియర, నీవు, స్వ-శక్తుడ వనుచు॥ స్వతంత్ర॥

ధర కర్తవై-యాస్తులన్నిటిని
ధైర్యముగా, పా-లింపుమురా।
ధర్మాచరణమె-నీ స్వ-ధర్మమని
దండిగ చాటర-లోకమున॥ స్వతంత్ర॥

నీలో శక్తుల-మేలు కొల్పర
ఆలోచనలన్-శుద్ధుడవగురా
తాలిమిచే, సద్గుణముల బెంచర!
దైవత్వము, సా-క్షాత్క-రించునుర॥ స్వతంత్ర॥

విశ్వమానవుల-కాదేశంబిది
వినుపించెడి-( )-గాంధి
శాశ్వతమగు, శాం-తిని వెదజల్లగ
సకల ప్రపం-చంబందు॥

స్వతంత్ర భారత-పౌరుడ వౌరా।
స్వాతంత్ర్యము నీ-సొమ్మే రా॥

విశ్వయోగీశ్వరా

(పాటిబండ మాధవశర్మ)

భువనము ల్ కలగుండు నెందినవి బాపూ నిరాహార దీ
క్ష వహింపన్, సచరాచరము భరతక్ష్మాఖండమందెల్ల నీ
రవమై స్తబ్ధమునైన, యీ ప్రకృతి మూర్ఛల్వోయె, స్వర్భూభువ
ర్భువ భూభూతతి యెల్లడిల్లవడెఁ దత్ప్రాయోపవేశమ్ములో!

ఈ దాస్యము సహించి, కల్పములుగా, నీరీతి నెట్లో యశః
శ్రీ దారిద్ర్య మతర్పిత క్షుధమధః క్షిప్తమ్ము నే జన్మతో
నా దారింబడి యొడ్డు జేరెదముగానీ, నీ నిరాహార దీ
క్షా దార్ఢ్యం బుపసంహరించుకొను మింకన్ విశ్వయోగీశ్వరా!

స్మితవృద్ధు

(ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం)

గుప్పెడు దేహంబు, కొండంత ధైర్యంబు
దౌర్బల బలముల దాల్చువాని
వైశ్య కులత్వంబు విత్త వైముఖ్యంబు
సహజ భూషణములై చాటువాని
గార్హస్థ్య ధరంబు కలిత పటుత్వంబు
నేకమార్గము చరియించువాని
దోషంబుపై నేవ దోషిపై ననుకంప
కాఠిన్య మృదువయి గాలువాని

సత్య శస్త్రప్రభేద సంజనిత వేద
నం బహింసామృత విలేపనంబుచేత
మాన్పి, యేడుపుమొగమున మలయునవ్వు
కలుగజేసెడి వృద్ధుని కలియ రండు॥

గాంధీ మహాత్ముడు

(ఉమర్ అలీషా)

పూజితమై దిగంతముల మోయ సహాయ విదూర చారు వి
భ్రాజిత పుణ మార్గము, స్వరాజ్యరథంబున గాంధి యెక్కరం
డో జనులార! యంచును, సముజ్జ్వల శైలినిబిల్చుచుండె, మీ
రా జనకున్ మహాత్మకుని వెంట పదండి కరంబు మేలగున్.

హిందూముసలా ను, లేకమైనారన్న
గాంధీ మహాత్ముని కతన గాదె?
మద మాంసముల మెక్క మానివేసిరటన్న
గాంధీ మహాతు ని కతన గాదె?
అన్య దేశపు బట్టలంట మానిరటన్న
గాంధీ మహాతు ని కతన గాదె?
దాస శృంఖల దెంచి, తల్లి గాచిరటన్న
గాంధీ మహాతు ని కతన గాదె?

సత మున జయంబు, శాంతి జగంబున
సర్వసోదరత్వ సౌహృదంబు
సర్వతోముఖముగ బర్వి వర్ధిలెనన్న
కర చం ద్రగాంధి కతన గాదె!

బోసినవ్వుల బాపూజీ

(దొప్పలపూడి అనసూయాదేవి)

రత్నద్యుతులతో విరాజిల్లు మకుటముల్
తలదాల్చు చక్రవర్తులకు లేదు
జప తపోధ్యానముల్ విపరీతముగ జేసి
యున్నట్టి మౌనివర్యులకు లేదు
పలు భాషలన్ నేర్చి పల్కుచుండెడి యుప
న్యాస కర్తల ధాటియందు లేదు
శిక్షణంబుగ నేర్చి చేతి పరిశ్రమల్
ప్రజ్ఞగాంచిన శిల్పి ప్రజకు లేదు
ఇన్ని పదవులలో మెప్పుగన్న నీదు
ఆత్మ శక్తిని వర్ణింప నలవియగునె
బోసినవ్వుల బాపు - పోల్చలేను
నీ నిరాడంబరత్వము - నీకె చెల్లు॥

మ హా త్మా

("దా శర ")

పాల సము ద్రమే నడచి వచ్చిన రీతి, హిమాచలా గ్ర శృం
గాలు, కరాలుసాచి మనకై యరుదెంచిన భాతి, శాంతి స
త్యాలు మనుష్యరూపమును దాలిచి నేలకు డిగ్గినట్లు, గాం
ధీ లలితాతు (దుజ్జ్వల మతిన్ భరతావనిపైన కాలిడెన్.

కత్తిలేక దురాతు కుత్తుకల్ నరికెడి
నీ నేర్పు లే వీరునికి ల ంచు?
ఉపవాస వహ్నిచే యపకారి గుండెల
బూది చేయుట లన్యపురుష తరమె?
యని యొకమాటచే, యావ దవనిని
చేపట్టు టెవ్వని చేతనగును?
గుడిసెలో కూర్చుండి గుడిలోని దేవుని
మహిమల మించుటే మనిషి వశము.

దుర్బలుడవయ్యు నెంతటి దోర్బలము
పేదవైకూడ నెంతటి పెద్దతనము
ముదుసలివె యయ్యు నెంతటి కదన పటిమ
తాతవయు ను మా కెల్ల నేతవోయి.

బుద్ధుడవో! సకల తప
స్సిద్ధుడవో! శంకరుడవొ! (శ్రీ)విష్ణువవో,
వృద్ధుడవో! యువకుడవో!
సిద్ధాంతింపగ నీకెచెల్లు, మహాత్మా!

మహాత్ముడు

(రామచంద్రశాస్త్రి)

సత్యాహింసలు శస్త్రాస్త్రములు
శమదమములు కవచమ్మును, డాలును
క్షమ సహన మనుపమమౌ శక్తి
శాంత వచనమే రణదుందు ,
ఓ క్రాంతదర్శి ! నీ రణరంగమున
చిత్రమైన నీ నిర్వచనములు
సత్యాన్వేషీ ! గాంధిమహాత్మా ॥
ఉప్పుకల్లు ఘన విజయసాధనము
తప్పు నొప్పుకొనుటయ రణనీతి
యొప్పొనరించుట శక్త్యార్జనము
ముప్పుతిప్పలై తోచెను చల్లగ
తప్పుకొనిరి, పాలకులు తమంతట
నిక్కడిదౌ-ధరమె -నీదయా !
మిక్కిలి నేర్పు ఘటించితివయ్యా !

ఘనమైనది నీ స్వదేశి దీక్ష
ధనము నీకు బ్రహ్మచర్య రక్ష
శాంతి తేజమున క్రాంతి దర్శనము
ఆర్ష ధర్మ యుక్తము, చిరసత్యము
నిజ వనమున నిరూపించితివి
దేశదాస్య తమ నిర్మూలక ! స్వా
తంత్ర్య ప్రదాతా ! గాంధిమహాత్మా !
రాట్నె చక్రమిల ధర్మ చక్రమై
రాణ వహించుట గననయ్యెడి, నీ
తను, మనములు బలియైనవి ప్రజకై
అనువౌనా ? దేశ శాంతి రక్షణ ?
వినయాంజలి గైకొనుము మహాత్మా !
అనవతరము శాంతి, పథము జూపుము
విశ్వశాంతి కాంక్షిత చరితా ! ఓ
సత్యాన్వేషీ ! గాంధిమహాత్మా ॥

అసహాయోద్యమము

ఉద్బోధన

బహిష్కారము

స్వారాజ్య సమస్య

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

మ॥ తటి, గాంధీయుగ మేగుదెంచె, నిక, నేతద్భారతీయ స్వరా
జ్య రథం, బాతని సారథిత్వమున వే సాగించుడంచున్, జగ
ద్గురు దేగెన్ దివిలోకమాన్యు(డవెయుద్ఘోషించెదూర ధ్వనుల్
ఉరు తద్దివ్యరథంబు లాగుటకు, రండో! భారతీయ ప్రజల్॥

మ॥ తరణోపాయము భారతీయునకు, నేత ద్భారతీయ స్వరా
జ్య రథం బూనుటగా కితఃపరము లే దాబాల గోపాల మం
దటి కార ధురంధరత్వము తగున్ దచ్ఛ[illegible] సంఘట్టనం
త్వరకున్ జచ్చిన నిల్చినన్ దొరకు జీవన్ముక్తి భక్తాళికిన్॥

సీ॥ పాంచాలికా పరాభవ సంభవంబైన
యాగ్రహమ్ము ప్రతిష్ఠితాగ్ని గాగ
అలీ సహోదరుల్ లాలా పటేలాది
దేశ బాంధవులు ఋత్విజులు గాగ
ఆసేతు తాచలాంతరస్థంబు భా
రత జాతి హోతృ వర్గంబు గాగ
ధర సంస్థాపనార్థం బుద్ధరించు గాం
ధీమహర్షి యె,యుపదేష్ట గాగ

గీ॥ పటుతరాఘ ధర మే యిందుఁ బశువు గాగ
కాల పురుషుడె యాజిగాఁ గడగు నీ మ
హాధ్వరమునకు నలుపుదో! యార్యులార!
యాగసామగ్రి కొఱకు, నాత్మార్పణంబు॥

సీ॥ పాంచాల దేశీయ భక్త హంతకులైన
చెడుగు ధూర్తులను శిక్షించువరకు
ఇస్లాం సహోదరా ష్టానుగుణముగా
నిల లాఫతు నిర్ణయించువరకు
దేశీయ గౌరవాదేశ నాశకమైన
ఘోర రౌలటుచట్ట మారువరకు
జాతీయతా బహిష్కార సూత్రతములో
చిలిపి చట్టములు నశించువరకు

సీ॥ ఇవియు నవియని లెక్కింపనేల మనకు
ధన్య సంపూర్ణ నిర్నిరోధ స్వరాజ్య
పీ కాను ప్రతిష్ఠలంచు వఱకు
తగునె నిద్రింప భారత పుత్రకున కిపుడు॥

మ॥ పనిలేదాయుధముల్ శతఘ్నికల సంభావంబులౌ మారణా
ప్రణిధానంబులు రాక్షసాస్త్రములు తత్పాశ్చాత్య పుంజాతి
చను నేలా! మన కాపశుక్రియ లహింసా ధర్మ సంబద్ధమౌ
మన యాధ్యాత్మిక శక్తియే భువి నధర్మం బెల్ల మాయించెడిన్॥

మ॥ హరిదంతంబుల ప్రాకి! బంధురతరంబౌ భారతీయ ప్రజా
పరమోత్సాహి మరుత్తరంగ వలయ ప్రాతంబులై దాటి సా
గరముల్ ఘోరున మ్రోగుచున్నవవిగో! ఖండాంతర క్షోణులం
దరి కర్ణ జ్వరకారి గాంధి విజయోద్యద్భేరి భాంకారముల్॥

మాకొద్దీ తెల్ల దొరతనము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

పల్లవి: మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము దేవ
మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము॥

అనుపల్లవి : మా ప్రాణాలపై పొంచి-మానాలు హరింయిచె॥మాకొద్దీ॥

చరణములు

పన్నెండు దేశాలు-పండుచున్నాగాని-పట్టెడన్నమె లోప మండి।
ఉప్పు। ముట్టుకుంటే దోషమండి।
నోట। మట్టికొట్టి పోతాడండి।
అయ్యో । కుక్కలతో పోరాడి-కూడు తింటామండీ ॥మాకొద్దీ॥

వర్తకంబునకొచ్చి-పట్టణంబుల పట్టి-రాజ్యమొక్కటి అల్లినాడు।
దాన్ని। రాణి కప్పగించినాడు।
రాణి। పత్రమ్ము చించేసినాడు।
ఈ చిత్రమిదేమన్న-శిక్షిస్తానంటాడు ॥మాకొద్దీ॥

కోర్టులంటూపెట్టి-పార్టీలు పుట్టించి-స్నేహభావము చంపినాడు।
దవ్య। దాహము కల్పించినాడు।
చెడ్డ। యూహాలు కడు పెంచినాడు
మా। ఆహారములద్రుంచి-ఆహా! యనిపించాడు ॥మాకొద్దీ॥

ప్రజల క్షేమంకోసం-పెట్టిన సంస్థల- ప్రభులకోసం-మార్చేస్తాడు
వాటి। ప్రజల శత్రులు చేసుతాడు।
మము । గజిబిజి లాడ చేస్తాడు
వాడి। గడబిడ వర్ణింప-కాదు బ్రహ్మకైన ॥మాకొద్దీ॥

నూటనలుబదినాల్గు-నోటికి తగిలించి-మాటలాడ వద్దంటాడు।
మము । పాటపాడ వద్దంటాడు।
తనను। దాటివెళ్ల వద్దంటాడు।
అయ్యో! చేటు తెచ్చుకో మము -చెడిపోవ మంటాడు
॥మాకొద్దీ॥

ఘోరశాసనాలు-కూడదీసి మాదు-సారములెల్ల పీల్చాడు।
సం।సారములెల్ల కూల్చాడు।
మా.చీరలనెల్ల వొల్చాడు।
బం।గారములెల్ల దోచాడు।
వాడు। ధనవంతులనుబట్టి (త్రైతక్కలాడ్తాడు) దడదడ లాడ్తాడు
॥మాకొద్దీ॥

ధనముకోసం వాడు దారిచేసికొని-కల్లుసారా యము తాడు।
మాదు। ముల్లెమూటలు దోచినాడు।
ఆలి। మెళ్లో పుస్తెలు త్రెంచినాడు।
మాదు। కళ్లల్లో దుమ్మే సి-కాటికి దరిచేస్తాడు ॥మాకొద్దీ॥

పంటపోయినగాని-పన్నులు విడువక-వెంట కరణాలంపుతాడు।
వారి। వెంట తహ ల్దార్నంపుతాడు।
లే। కుంటే ఉద్యోగం స్తాడు।
మా ఇంటిలోపల యిట్లు-యిడుమల్లు పెడుతాడు ॥మాకొద్దీ॥

ఏడాది కేడాది-కెక్కువ సిస్తేసి-ఈ భూమి నాదే నన్నాడు।
మమ్మ కూలికి దున్న మన్నాడు।
కడుపు మంటతో చావ మన్నాడు
అయ్యో బానిసలకు వాడు-ప్రభువౌతనన్నాడు ॥మాకొద్దీ॥

స్వరాజ్య మందిర-స్థాపితమైనట్టి-జండాలన్నియు పీకుతాడు।
దేశం ముండామొయ్య మంటాడు।
వాడు। బండతనము చూపుతాడు।
ఈ ఛండాలపువృత్తి-స్వీకరించెను నేడు ॥మాకొద్దీ॥

దండు పట్టుకవచ్చి-తగుదు నమా యంచు దార్ల వెంబడి
తిప్పుతాడు।
జాక్ జెండా మీదికెత్తుతాడు।
దానికి దండం పెట్టమంటాడు
వాడి గుండుబలం క్రింద-కూల రమ ంటాడు ॥మాకొద్దీ॥

కయ్యానికి ముందు-కాలు దవ్వి వెనుక-దయ్యమై మము
మింగుతాడు।
మాదు నెయ్యము చెడగొట్టుతాడు
నేన కయ్యో పాపము గట్టుతాడు
అయ్యో వెయ్యేల! పో సు విధులు-మరిపిస్తాడు ॥మాకొద్దీ॥

గాంధీటోపీ పెట్టి-పాఠశాలకుబోవ-రావద్దు రావద్దంటాడు।
రాట్నం బడిలో పెట్ట వద్దంటాడు।
టోపీ సి వీపుల బాదుతాడు।
వాడి రాజ ద్రోహామంత-రాట్నములో ఉన్నదట ॥మాకొద్దీ॥

నూరుమంది, మలబారు వాసులను-కూరినాడొక-పెట్టెలోన।
నోట నీరు పోయడు, దేవు నాన।
గాలి దూరనీయడించుకైన।
వా దారుణత్వమెట్లు-తరిమివైతువా దేవ ॥మాకొద్దీ॥

ప్రభువు గాంధితోడ-భారత దేశమాత-పరమ తపము చేసినాది।
ధర దేవత ప్రత్యక్షమైనాది।
కోరిన వరము లిస్తా నన్నాది।
ఆ దొరల గుండెలలోన-దడదడ పుట్టింది ॥మాకొద్దీ॥

చూడియావులకడుపు-వేడివేడి మాంసం-వాడికి బహు యిష్టమంట
మాదు పాడి పశువుల కోస్తాడంట।
మా మతము పాడు చేస్తాడంట।
మా చూడి యావులమంద-సురిగి, యింటికి రాదు ॥మాకొద్దీ॥

చిత్తరంజనదాసు-చిన్నారు కొమరుని-చెయి విరచి చెర బెట్టినాడు
అతని పెత్తనంబును బట్టినాడు।
వారి ముత్తైదువుల పట్టినాడు।
వాడి సొత్తుకు నిలమీద-చోటు లేదన్నాడు ॥మాకొద్దీ॥

మా చీరాలను యిప్పు-చేరినాడు-చూచి సిగ్గునుపొందబోడోయి।
ఇంక రాలు పలుకుతాడోయి।
మాదు సారము గ్రహియింపడోయి।
వాడి దూరాలోచనమెల్ల-ధూళిలో కలిసింది ॥మాకొద్దీ॥

వాడి తాతగారిముల్లె దాచిపెట్టినయట్లు-ధాటీ చేస్తా డీదేశమున।
పో రాడా మా డ్డాడాపైన,
మో మోటము పడడు సుంతైనా।
వాడి పాటుపాడై పోను-మాట చెపితే వినడు ॥మాకొద్దీ॥

తెల్లదొరలసేవ-వల్ల బ్రతుకుట పెద్ద నల్లని మచ్చని
యెంచరోయి।
జాతి కల్లా తప్పని యెంచరోయి:
దైవ మొల్లడంచు తల్చరోయి।
భూమి తల్ల యేడ్పులు వినరోయి।
వారి యుల్లమెల్ల-సన్ని కల్లులై పోయాయి। ॥మాకొద్దీ॥

ఎవరి యనుమతిపైన-హిందూ దేశమునందు పరిపాలనము
పెట్టినాడు।
వీడు ఎవరి జవాబు నీడు।
ధర మార్గము నంటుకొని పోడు।
వీడి దారుణత్వముకింక తగిన యీదేలేదు ॥మాకొద్దీ॥

వాడి శాసనాలు-మాడిపోను, వాటి గోడియె, మాకొద్దు తంత్ర।
ధర దేవుడె మా రక్షసుండి।
ప్రజల ప్రేమయె మాకు దిక్కుండి
కష్ట కాండమె మా పాలు సుండి
ఈ సృష్టి మమ్ము చూచి-సుందరమన నిం ॥మాకొద్దీ॥

దొరల బాధలు మాకు-తొలగించుమో తండ్రి నిరతము నిను
గొల్తుమయ్యా।

నీదు చరణధ్యానమె విడువమయ్యా।
మేము మరువము మా ధర్మమయ్యా।
మేము ఐకమత్యముతోడ అలరారుతామయ్యా ॥మాకొద్దీ॥

గుండు పట్టుకొ మము -కూల్చ వచ్చినగాని-కూర్చున్న చోటుల
విడము।

పాడు కొంటూ రాట్నం త్రిప్పుతాము
రాజ్య సూత్రము వడి, వడుకుతాము।
దేవ శాంతిని తప్పము-సంతసం విడువము ॥మాకొద్దీ॥

దేశభక్తులనెల్ల దోషు లంచును పెద్ద-మోస గాండ్రని యెంచు
తాడు।

శాంతి నాశకులని పిలుచుతాడు।
దొంగల తో సరిగ మము చూచుతాడు।
వాడి వూసు యెట్టిదొ కాని-చూచి యోర్వలేడు ॥మాకొద్దీ॥

బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణ-పంచమ బ్రాహ్మణ-భేదపు తెగలుమీకేల।
మీ భేదాలు వడి-కాల్పరేల।
చెడ్డ బోధలకు లొంగిరేల।
యీ మాధు కరపు వృత్తి-మరగినారదియేల ॥మాకొద్దీ॥

ఎవరెన్ని చెప్పిన హిందూదేశవాసు-లేక సోదరులె సుండీ
అంటూ దోషము మాకు లేదండీ
పాప మంటూ చాటుదామురండీ
ఈ కుంటివాదనలు-గూటిలో పెట్టండి ॥మాకొద్దీ॥

స్నానధ్యానము చేసి-రామకృష్ణయంచు-దేవుడి గుడిలోకి రండీ
అభి షేకమతనికి చేయండి
నిర లత్వ మాత ను పొందండి
ధర మార్గమును తగిలి, మాలలురండి ॥మాకొద్దీ॥

జయము నపజయమును-త్రాసులోపలబెట్టి-చక్కగ తూస్తామం
టారు
ధర్మమె జయమని నము తారు
దైవ నైజము గు ర్తెరుగలేరు
పప్పు భోజనం కోసము-పుట్టామనుకొంటారు ॥మాకొద్దీ॥

రాట్నలక్ష్మినవ్వు-రంజిల్లుమోము తో-పాడుచున్నది నోటినిండా
కళవు మాడుచున్నది దాని యెండా
స్వేచ్ఛ తిరుగుచున్నది దానిగుండా
ఆ దొరల తేజంబెల్ల-తూల్చె జండా యుండా ॥మాకొద్దీ॥

ఎన్ని జన ములందు-ఏమి నేరముచేసి-కన్నుగానక తిరిగినామొ
ప్రజల అన్నమెల్లను క్రుమి నామొ
దైత్యుల కన్న చెడ్డగ మెలగినామొ
నేడు దున్నలవలె నిట్లు-దొరకితిమి దొరలకు ॥మాకొద్దీ

ప్రాపంచమెల్లను-పట్టి పిండేటంత పశుబలము వాడికుందంట
దాన వశ పరచుతాడు మమ్మంట
మమ్ము కసిదీర కొట్టుతాడంట
వాడి శష షలెల్లను చెపుతాడు మా యింట ॥మాకొద్దీ॥

స్వచ్ఛ తేజముతోడ-స్వేచ్ఛావధూమణి-కారాగృహమున వేచి యుంది

పూల గుచ్ఛములను దాల్చియుంది

మీకు ముచ్చటలను తెల్పుతుంది

యీ చచ్చు రాజ్యమువీడి సరిగ జైలుకురండి ॥మాకొద్దీ॥

విచ్చల విడిగాను విప్పి రెక్కలు మీరు-విహరింపవచ్చు-మీరచట

స్వేచ్ఛ నిచ్ఛ నెక్కగ వచ్చు నచట

దైవం మెప్పులందగవచ్చు నచట

తల్లి కచ్చియున్న ఋణము-నర్పింపగావచ్చు ॥మాకొద్దీ॥

సకల దేశములార-సత్యవర్తన తోడ సారించు టుల మీ దృష్టి

యింక కనుడి హైందవ పుష్టి

వేగ తెర దొరకుట క్రొత్త సృష్టి

ఎట్టి దండన లెదురైన-కాదు మాకు నష్టి ॥మాకొద్దీ॥

ధర్మపక్షము నేడు-దారుణమైనట్టి బడలిక పాలయ్యె నయ

దాని వదలించుకొనలేదయ్య

నీదు పదునగు ధారనీవయ్య

నీదు పదములపై వ్రాలి-ప్రార్థించినామయ్య ॥మాకొద్దీ॥

ప్రపంచమున శాంతి-ప్రేమ దీపంబులు వెలిగించె నీ దేశమంత

గాంధి తెలిగించె నీ క్రొత్త వాత

స్వేచ్ఛ మొలిపించె మన శక్తిచేత

బలము దుర్బలమను-భేదమెచ్చట దు ॥మాకొద్దీ॥

మా పాపమునెల్ల బాపి రక్షించుమా-పాపనాశన ధర్మమూర్తి
యిటుల కోపముంచకు-న్యాయమూర్తి
ఆపదల బాపుమో చక్రవర్తి
నీ వ్యాపారమొకసారి-నెఱపుము పృథ్విపై ॥మాకొద్ది॥

దీనుల పాలిటి-తేజమవీవని-వీనులారగ నేను వింటి
కోటి దీనుల మా భూమి కంటె
మము సమాన యుగముగ చూడుమంటి
మా ప్రాణాలైన నోర్చి-మానమిమ్మంటిమి
॥మాకొద్దీ తెల్ల దొరతనము॥

పాంచజన్యము

పశ్చిమ కృష్ణాజిల్లా సంఘ ప్రచురణ

(మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మ)

భారత దేశము నాదేరా!
భారతీయుడను-నేనేరా ॥భారత దేశము॥

భారతదేశము ప్రజాస్వామికము
బడయగోరి నే-బయలువెడలితిని ॥భారత॥

పారతంత్రమును-పారదోలుటకు
బద్ధ కంకణుడ-బయలుదేరితిని ॥భారత॥

శాంతి సమరమున-సత్స్వ రాజ్యమును
సత్వరముగనే-సమార్జించెదను ॥భారత॥

ప్రాణముపోయిన-మానము విడువను
మానధనుడ,వి-జ్ఞాన ధనుడనే ॥భారతదేశము॥

శంఖారావము

(మునగపాటి విశ్వానాథశర్మ)

పాడండోయ్-పాడండీ!
ప్రముఖుల గేయాల్- పాడండీ ॥పాడండోయ్॥

నిరాధారులు-నిష్కళంకులు
నిర్దోషులు మన-ఆజాద్ ఫౌజని ॥పాడండోయ్॥

సుభాసు బోసు-ఝూన్సీల
సెబాస్ వీరా-గ్రేసరులంచు ॥పాడండోయ్॥

శాంతి స్థాపన-సౌభ్రాతృత్వము
స్వాతంత్రంబును-సాధిస్తామని ॥పాడండోయ్॥

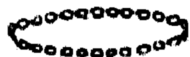
లెండి - రారండి

(దామరాజు పుండరీకాక్షుడు)

మ॥ మరువంబోకు డహింసయే మనకు సన్మార్గంబటంచున్ నిరం
తర దాస్యానల మార్ప గోరునెడ శాంతంబన్న చన్నీరు, స
త్వరమే చల్లుడి-యగ్ని కాజ్య మటులన్, దౌర్జన్య మన్యాయమున్
పెరుగగజేసి, యనర్థకం బవనిలోఁ బెంపొంది పీడించెడిన్.

ఉ॥ రండిక శంకలేటికి, స్వరాజ్య రథంబు మహాతు డెక్కి భూ
మండలికిన్ శిరోమణిగ మాతృధరాస్థలి నిల్పు దీక్ష, రా
రండని పిల్చుచుండె సుకరంబగు శాంతి పదంబు బట్టి రా
కుండ, నిరాకరింపవలదో, భరతాత జులార! లెండికన్.

గీ॥ ధర్మమే రథము, మన యుద్యమమునందు
ధర్మమూర్తియె సారథి ధరణి మనకు
దేహ సేవలెల్ల త్యజించి, ధీరుఁడగుచు
సిద్ధపడువాడె పార్థుఁ డీ యుద్ధమందు
శాంతమే దివ్య శస్త్రాస్త్ర సాధనములు॥

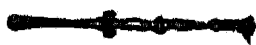
కదిలింది - కదిలింది

(దామరాజు పుండరీకాక్షుడు)

కదలింది, కదలింది-కాంగ్రెసు రథమండి
చేయెత్తి యొకసారి-జోహారు సేయండి ॥కదలింది॥

దేశసేవకు మీరు-ధీరులై నడువండి
దేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని-తెస్తా మనండి
దాసోహమని గాంధి-దారినే నడువండి
వాసిగ భారత-ప్రతిభ నే నిలుపండి ॥కదిలింది॥

ప్రభు సంస్థలన్నింటి-పడగొట్టి సాగండి
శుభమని స్వారాజ్య-సోపాన మెక్కండి
శాంతిని యేవేళ-స్వాంతాల విడకండి
సంతోషముగ అన్ని-త్యజియించి సాగండి ॥కదిలింది॥

రండు హైందవులార

("దామరాజు")

రండు హైందవ శూరు-లార-కదలి రండోయ్
బాబు రథము లాగండోయ్॥
స్వేచ్ఛ వచ్చి చిందులాడే-పిచ్చి మానండోయ్
మీరు(జైళ్ళు నింపండోయ్॥
వడుకునూలు వలువలునేసి- తివృత్తులు లేవదీసి
కల్లుసారా లెల్లరోసి-జైళ్ళలోని కెళ్ళి వద్దాం॥
పాఠశాలలు పాడుపెట్టి-కోర్టులన్నీ కూల ద్రోసి
సీమగుడ్డలు చింపివేసి-జైళ్ళకెళ్లి జైజై అందాం ॥రండు॥

గీ॥ కాంగ్రెసు రథంబిదే సాగె-గాంచుడయ
రథమిక స్వరాజ్య సోపాన పథముబట్టి
ఆగకయె యవిచ్ఛిన్నమై యరుగగలదు
వెడలుడు స్వరాజ్య సౌధ ప్రవేశమునకు
ఈ మహోద్యమ వీరులే-యిపుడొ, రేపొ,
రాజ్య సౌధంబు నెక్కి వి-రాజిలెదరు॥

స్వరాజ్య సాధన
(మద్దూరి అచ్యుత రామారావు; కాకరపర్రు)

లెండు హైందవులార లేమి, దుఃఖమువాయ
రండు రండు స్వరాజ్య-రాజ్యపాలన సేయ ॥లెండు॥

ఉండ కొంపయు లేక-పండ మంచము లేక
తిండి కడుపార లే-కుండి రెందరో కనుఁడు ॥లెండు॥

గుండె నిబ్బరముగా-నుండెనే అకట మీ
కుండినన్ చాలునే-ఉండవలదే ప్రేమ ॥లెండు॥

స్వాతంత్ర్య సమరాగ్ని-సమసి పోమేల్కాంచె
జనుడ బానిస యగుచు-చరియింపబోకన్న ॥లెండు॥

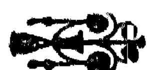
మాతృదేశ విముక్తి-మాట మరచిన యెడల
మనుజుడౌనె వాడు మాన్యులారా వేగ ॥లెండు॥

నవఖండముల నేలు-నాయకులు మనదేశ
నరులనుచు మీరెల్ల-రరసి మీ మదిలోన ॥లెండు॥

అవసర మెఱిగి య యాతి తతి హతమార్చి
య మానవంతులై-యైకమత్యముతోడ ॥లెండు॥

పాశ్చాత నాగరిక పాపసాగరములో
బడి మునగ పోకండి-భారత సుతులారా ॥లెండు॥

ఆశ్చర్యమయ-యో! యజ్ఞానమును గాంచి
నిశ్చయము గుర్తించి-నేర్పుతో జరియింప॥లెండు హైందవులార॥

శాంతి సైనికుడు

(మల్లాది చంద్రశేఖరం)

సత్య దీక్షాపరుడ వహింసా పరుండ
వీవె, సద్ధర్మ బద్ధుండ వీవె సుమ్ము
ఆలు బిడ్డలు లేరు, నాయన్నవారు
లేరు, నిన్ను పెంచిన తల్లి లేదు, నీకు
వారు వీరను భేద భావంబు లేదు
దేశ ముక్తికి తోడ్పడు ధీర మతివి
బానిసత్త్వంబు బాపెడివాడ వీవె,
ప్రేమ తత్త్వంబు బోధించు వీరపురుష
దైవమే నీకు తోడంచు దలచుకొనుచు
నాత, పశుబలంబుల భేద మరసి నీవు
లోక కళ్యాణసిద్ధి గూర్తువు గదన్న
ఇంటిపైనుండు నాసల నెల్ల విడచి
యుద్ధరంగమ్ము విడనాడకుండ, జయము
గలుగునందాక నచ్చటే నిలువవలయు
ప్రళయమందైన, శాంతమే వలయు సుమ్ము
నిరుపమానంబు, సైనికా! నీదు సేవ
ధర పరులిచ్చు గంజియే త్రాగవలయు
కటిక రానేల నిద్రింప గడగవలయు

రాగి డబ్బైన పొందగా రాదుసుము
జోలియేగాని నీకిట్టి సొమ్ములేదు
కష్టములకోర్చి కాలమ్ము గడుపవలయు
విలువలేనట్టి మంత్రమ్ము కలదు నీకు
శాంతి సత్యాగ్రహంబను శస్త్రమదియ
కలుకు కత్తుల కేమియు కలత బడవు
మరఫిరంగుల కిసుమంత వెఱపు గొనవు
భళిరే! వర్ణనాతమౌ వ్యక్తి వీవు
ఖండ ఖండాంతరంబుల గానరాని
ధర్మ యుద్ధంబు జేసెడి తరుణమందు
ప్రకృతి సౌభాగ్య లక్ష్మి యే పరచు కృపను
నీకు విజయమ్ము గల్గుట నిశ్చయంబు
ఆలసింపగ పోమి ంక నాంధ్రపుత్ర॥

వేణునాదము
(బసవరాజు అప్పారావు)

వేణునాదము-మోగుతుందండోయ్ ఓ భక్తులారా
వేణునాదము-మోగుతుందండోయ్॥
వేగుజాము కోడికూసె-వేగుచుక్క తూర్పున బొడిచె
వేగమె నిద్దురలేచి-రండోయ్-వేళమించి పోయెనండోయ్ ॥వేణు
నాదము॥

భారతదేశపు దాస్యము బాపగ
పయనమాయె మోహన గాంధి
చావో జయమో! తేలందే యీ
జన్మకు మళ్ళి-కనబడదండోయ్ ॥వేణునాదము॥

భార్యల విడచీ-భర్తలు రండోయ్
భర్తల విడచీ-భార్యలు రండోయ్
తల్లుల విడచీ పిల్లలు రండోయ్
పిల్లల విడచీ-తల్లులు రండోయ్ ॥వేణునాదము॥

పాపాలన్నీ పటాపంచలై
పరమేశ్వరు సన్నిధిలో జనము
ధన్యత జెంది ముక్తిని బొందే
తరుణము దొరికెను-మరి రారండోయ్ ॥వేణునాదము॥

మత్తుమందు

(బసవరాజు అప్పారావు)

ఎవ రేశారీ-మత్తుమందు ?
ఎన్నాళ్ల దాకాను-ఈ మొద్దు నిద్దుర ॥ఎవ రేశా ॥
నల్లమందైతేను-నాల్గు గడియల వరకె
కల్లు మత్తైతే పది-గడియల వరకేను ॥ఎవ రేశా ॥
తాచు విషముకూడ-తగ్గేను మంత్రముతో
ఏదివ్య మంత్రముతో యీ మత్తు తగ్గేనో ॥ఎవ రేశారీ॥
గాంధీ మహాత్ము డు-కనిపెట్టినట్టి యీ
సత్యాగ్రహ మంత్రముతో-మత్తు వదిలేనేమొ॥
॥ఎవ రేశారీ మత్తుమందు॥

స్వరాజ్యలక్ష్మి పెండ్లి

పోదాము స్వరాజ్య లక్ష్మి పెండ్లి జూడ రారే రమణులార॥
ముత్యాల ముగ్గులు-రత్నాల తోరణాల్
మాణిక్యాల మంటపము-మన లక్షి పెండ్లి ॥పోదాము॥
సంద్రమే పెళ్లిల్లంట-సదస్యులు దేవతలట
ఉప్పే తలంబ్రాలట-మన లక్షి పెండ్లికి ॥పోదాము॥
గాంధివశిష్ఠుండట-కస్తూరమ్మ ముత్తైదంట
పరమాత్ము డే-సాక్షిట-మనలక్షి పెండ్లికి ॥పోదాము॥

మహాత్మా గాంధీ

(గరిమెళ్ల సత్యానారాయణ)

వినురా ! నా ప్రియ సహోదరుండా సోదరుడా
భారతభావి భాగ్య ఖరుడా ।
గాంధి చెప్పిన త్రోవ నడురా ! దేశ–ఘనుల పాలన మొక్క–
గడియ పడురా॥ వినురా నా ప్రియ సహోదరుడా॥

సామాను డనుకోకు మతని–దైవ–సంకల్పముర వాని–
జనన మీయవని ॥ వినరా ॥

కాయంపు రుచి యణగ ద్రొక్కి–ఆత–కళ చేతపట్టెను
కడగండ్ల దక్క ॥వినరా ॥

పరమతపమున కాని రాదు–కార్య–పరత మాత్రనె దాని–
గాంచెర జోదు ॥ వినరా ॥

కత్తిని నిరసించు: సతము–స్వస్థ–చిత్తవృత్తియె వాని–
చేతి యాయుధము ॥ వినరా ॥

చేతితో నూలు వడుకుమురా ! జరి–నేత గుడ్డలు కట్టి–
నిరతముండుమురా ॥ వినరా ॥

కోర్టు సంబంధము విడురా ! ఆ–కూపంబులోపల–
కూలిపోకుమురా ॥ వినరా ॥

నిమ్నజాతుల నెత్తుమోయి–వారు–నిరసించిన యెడల–
నికరకు గోయి ॥ వినరా ॥

కాంగ్రెసు కమిటీలు పెట్టు–దేశ–గతిచెప్పి ప్రజనెల్ల
కలవరము పెట్టు ॥ నరా ॥

మహాత్ముని సందేశము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

విను ! విను ఓ ! జనులార-! విని-
ధన్యత నొందుడి-జనులారా ॥
పతితపావనుఁడు-పురుషోత్తముఁడగు
గాంధి మహాత్ముని-ఘన సందేశము ॥ విను విను ॥

ఖద్దరు కట్టుడి జనులారా మన
కలిమి బలములది జనులార !
రాటము గొని, యా-రాటముడిగి పో
రాటము లేకను-పొంది సుఖాంతము॥ ॥వినుడీ విను ॥

గ్రామోద్ధరణకు-జనులారా ఇక గడగుదమండీ జనులారా !
నిప్పచ్చరముల- నిలయములాయెను-పడిన వృత్తులను-
పైకి యుదము ॥ విను విను ॥
పంచమజాతిని-జనులారా మన- పక్షము గొందము-జనులారా
మతమనగను మన-యాత్మోన్నతికే-మానవైక్యతను
మాపనేర్పడదు ॥ వినుడీ విను ॥

చేతిపనులుడుగ-జనులారా ! మన-ఖ్యాతినశించెను జనులారా !
హస్తనిపుణతను ధ్వంసముచేసిన-పరుల చేతలకు
బానిసలగుదుము ॥ వినుడీ విను

శాంతము తగునో జనులారా-అది ప్రియమన్నిటికి జనులారా!
ప్రేమచేతనే-పగతుని గెలుతుము-రక్తపాతములు
రాక్షస మతమగు ॥ వినుడీ వినుడీ ॥
సత్యమహింసలు-జనులారా! మన-శస్త్రాస్త్రములో-జనులారా!
సమయము కనుగొని-సత్యాగ్రహమున స్వాతంత్ర్యంబును
సంపాదింతుము ॥ వినుడీ! వినుడీ ॥ జనులారా ॥

వీరగంధము

ఎదురుకోలు

(కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి)

పల్లవి॥ వీరగంధము తెచ్చినారము-వీరు డెవ్వడో తెల్పు
పూసిపోదుము-మెడను వైతుము-పూలదండలు భక్తితో ॥వీర॥

తెలుగు బావుట కన్ను చెదరగ-కొండవీటను నెగిరినప్పుడు
తెలుగు వారల కత్తిదెబ్బలు-గండికోటను గాచినప్పుడు ॥వీర॥

తెలుగువారల వేడి నెత్తురు-తుంగభద్రను గలసినప్పుడు
దూరమందున్న సహ్యజ-కత్తినెత్తురు త్రాగినప్పుడు ॥వీర॥

ఇట్టి సందియమెన్నడేనియు-బుట్టలేదు రవంతయున్
ఇట్టి ప్రశ్నలు నడుగువారలు-లేకపోయిరి సుంతయున్ ॥వీర॥

నడుముగట్టిన తెలుగుబాలుడు-వెనుక తిరుగండెన్నడున్
బాస యిచ్చిన తెలుగుబాలుడు పారిపోవం డెన్నడున్ ॥వీర॥

ఇదిగో యున్నది వీరగంధము-మైనలందుము, మైనలందుము
శాంతిపర్వము చదువవచ్చును-శాంతి సమరంబైన పిమ్మట॥వీర॥

తెలుగునాటను వీరమాతను-జేసి మాతము తిరిగి రమ్మిక
పలు తుపాకులు పలు ఫిరంగులు-దారికడ్డము రాక తప్పవు
వీర గంధము తెచ్చినారము-వీరుడెవ్వడో తెల్పు ॥

ఎందుకు జన్మమెందుకు

రాగము ఆనందభైరవి

ఎందుకు జన్మమెందుకు॥
తన దేశమేకదా ! తనకు - వమిచ్చె
ననుచు దేశభక్తి-యతిశయిల్ల కున్న ॥ఎందుకు॥
తల్లుల తల్లి, యా-తని దేశమే తల్లి
తల్లి ఋణమదీర్ప-నొల్లకున్న భువి ॥ఎందుకు॥
తనకు నీడనిచ్చు-తరువు క్రింద జేరి
వెనరు విడచి నరుకు-నిర్భాగు ఉండిన ॥ఎందుకు॥
పరిచర్య సలుపక-స్వదేశమున కింత
పురుషార్థమెఱుగక-పుట్టిన గిట్టిన ॥ఎందుకు॥
నిత్యము ధర మ నిత్య మధర్మము
సత్య ఖడ్గమూని-సమరము సలుపక ॥ఎందుకు॥
తనువెత్తు ఫలమిల-ధర జీవితంబె
తన దేశమునకు సక-లంబు సమర్పింప

॥ఎందుకు ! జన్మమెందుకు॥

卐

స్వాతంత్ర్య రథము

(దువ్వూరి రామిరెడ్డి)

గీ॥ అంబుదంబుల నమృత పూరంబు లొలుక
నింద్రచాపపుఁదోరణ మింపుగులుక
గాలిమెఱుగులు నెల్లెడ గడలు కొనఁగ
వెడలె, స్వాతంత్ర్యరథము, విన్వీ యందు॥

చం॥ జలధరమాల ల్చికొని, స్యందనకాంతి నభోంతరాళ ము
జ్జ్వలితము జేసి యంధత మనంబులు నాటిన మూలనైన శో
భన ననలెత్తఁజేయుచుఁ, బ్రభాతవిభాకర బింబమట్లు సొం
పిలుచు నవీన వనము వేడ్కఁగ నిండె సమస్త సృష్టిలోన్.

ఉ॥ ఆ రథమందు దీప్తిమయమై, కనుపట్టె నిజ ప్రభావ దు
ర్వార పవిత్రమూర్తి కనుపండువు సేయుచు ధర వ నా
కారము శాంతిబింబమొ, యకల్మష సత్యనికేతనంబొ సం
సార ఫల స్వరూపమొ, ప్రజాహృదయంబొ యనన్ వెలుంగుచున్.

మ॥ ఒక చేతన్ రుధిరంపుఁబాత్రికయు, వేఱొక్కంట యూష పా
త్రికయుం బూనుచు, సభ్యతామిషమునన్ దేశంబులందెల్ల నిం
తకు ధర ంబులు గాగ నెన్నబడు, ననా యంబు నాటితో
వికలంబై చనుగాక యంచు గరుణావేశము దీపింపగన్.

॥ పచ్చినెత్తురు నమృతంపు బాత్రఁబోసి
దివ్య దుగ్ధంబు గామార్చె దేవి మహిమ
హాల హల గర్భమందైన నమృతరసము
సంభవించు నటంచిల జాటనేమొ॥

చం॥ నిలువదు స్యందనంబు, ధరణీపతిపాలన దండ తిచే
నిలువదనాథబాష్పములు నిల్చిన పల్లపునేల మోసగిం
పుల మఱపించు, క్రించుదనపుం జతురాత ల కాగబోఁ దన
ర్గళ జవమొప్ప నేఁగెడిని, గన్నులకుం గనరాని చోటికిన్॥

గీ॥ పూర్వ సింహాసనంబులు, ప్రోజ్జ్వలంపు
మణిమయ కిరీటములు, భోగమందిరములు
చక్ర సంఘర్షణంబున జదిసి పోయి
అవియివి యనంగరాక, రూప ఱెడినేడు॥

గీ॥ లేవు దివ తురంగముల్ లేవు గరులు
ప్రజలె యాతేరు మోకులు పట్టువారు
వాయుజవమున దారకాధ్వమున నేఁగు
నంతరాయశతంబులనైన దాటి॥

॥ తేరుజాడల నెత్తురు పాఱిపాఱి
బంగరుబంటఁ బండించె బక్కనేల
జక్రనేములు దాఁకిన స్థలములెల్ల
సస్యలక్ష్మికిఁ గలాణ శాలలయె ॥

గీ॥ అనుచు మంజుల గానంబు నలరజేసి
నవ నక్షత్ర వీణాస్వనంబులందు
మేళవించెను, జనులు విని తులుగాగ
... ... ॥

ఏకైక నేత

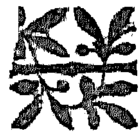
(యడ్లపల్లి కోటయ్య)

౧॥ ముకుటమొక్కటె లేదు మహనీయు డీతడు
భరత సామ్రాట్టని ప్రజలు గొల్వ
మమ తంబుల సారమును పిండి త్రావిన
ఘనుడని పండితుల్ గారవింప
ధైర హిమాద్రి యీతని పట్టుదలముందు
తలవంచు ననుచు, యోధులు వచింప
దండి క్షమంబున ధాత్రిని మురపించు
ననుచు యువ జనుల్ హర్షమొంద

పరమ పూజ్యుండు, భారతావని జనించె
పీడితావని ప్రజకెల్ల ప్రేమదాత
ఘనుడు, గాంధీ మహాత్ము డేకైక నేత
భరత నైతిక సద్గౌరవ ప్రదాత॥

సీ॥ సర్వభూతంబుల సమముగా ప్రేమించు
హితున కాచెఱసాల హీనశాల
తనకాలమెల్ల దల బోవ శ్రమపడు
తండ్రి కా కఠిన రాద్దండనమ్ము

హింసను ద్రోసి, యహింసఁ బ్రతిష్ఠించు
శాంతున కా కష్టసంచయమ్ము
భారత స్వాతంత్ర్య చిరపిపాసువున కా
కలినీళ్ల యంబలి, కఠినశయ
బ్రతికియే భూములేలెదో! భారతపుత్ర!
ఇంతకంటె హీనస్థితి యెందుగలదు?
గాంధి దేవుని రక్షింప కదలివత్తొ
చచ్చెదో! కొమ్ము స్వాతంత్ర్య సమరదీక్ష ॥

ఏమయ్యో యువరాజ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

ఏమయ్యో యువరాజ-ఎందుకొచ్చావయ్య
ఏమి తెచ్చావయ్యా-ఎమి యిచ్చేవయా ॥ఏమయ్యో॥

జార్జికుమార మా-ఛార్జివిగోనయ్యా
చిత్తగింపుమయ్యా-చిన్ని నా యువరాజ ॥ఏమయ్యో॥

మాయదారి సేవకులు-మాయ జేసినారు
మాయమాటలకు-మరి మోసబోకయ్య ॥ఏమయో ॥

ఆరుకోట్ల జనము-అన్నము లేకుండా
అమలు జేసిరి-మీ అయ్యలు వినవయ్య ॥ఏమయో ॥

కల్లొద్దు బాబని-కాళ్లట్టు కుంటేను
తాగండి మీరని-తన్నూచున్నారండి ॥ఏమయో ॥

పంజాబువధలకు-పరిమితి లేదయ
రక్తపుజాడల-రంగుజూడవయ ॥ఏమయో ॥

అల ఖిలాఫతు మాట-ఆ విధముగాజేసి
మత ధర ముల్లనెల్ల-మంటగలిపినారు ॥ఏమయో ॥

అనహాయోద మము

మీ తాతయెద్వర్డు-నీతి మరచినావ
ఖా తి నిలుపుమయ్యా_ఘనమైన నారాజ ॥ఏమయో ॥

ఏ పాపమెఱుగక_పాపాల బడ్డాము
మము దుఃఖపెట్టుట మరియాద గాదయ్యా ॥ఏమయో ॥

ఎన్నెన్నో విధముల-కిన్న జేసేరు
యెన్నటికోము క్తి-యెఱుగ జెప్పుమయ్యా
మా గాంధిదేవుని మంత్రము పఠియించి
శాంతియుద్ధమందు-చావ నిలచితిమయ్య ॥ఏమయ్యో॥

మముజూడ నీకింత-మనసు బుట్టినదయ్యా
మా బాధలను దీర్చి-మరి నీవు పోవయ్యా ॥ఏమయో ॥

భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా! యిక తడవు లేదు
మరణమైనను-సిద్ధమగుమన్నా
భరతమాతా పిలుపు విని,పరి-భవంబుల తలచుకొని, ము
ష్కరపు దాస పుశృంఖములు, ని-ష్కర్షగా తెగ డ్రెంపవలె నిక
॥భరతమాతా॥

మాటలకు సమయమ్ముగాదన్నా ( ) గాంధి పల్కెడు మాటవిని
రంగమున దూకన్నా
మాటలకు సమయము కాదు, స-మాన ధైర్యముబూని శాంతము
నాటకను మన వైరి మోహపు-కోటలను పడగొట్టవలె నిక
॥భరతమాతా॥

కడుపుకోసము చూచుకోకన్నా-మృగములకు సైతము-కడుపు
నింపును దే డోయన్నా
కడుపుకోసము మనసు జంపక-పడుపు వృత్తిని మానివేసియు
కడుకు మానవ కోటిలో వెలి-బడెదవని గుర్తెరిగి యిప్పుడె
॥భరతమాతా॥

గుండెదెబ్బకు జంకబోకన్నా-చొక్కాను దీసి-గుండె దాని
పందెమిడుమన్నా
గుండు దెబ్బకు జంకితేను, అ-ఖండ జము పోయి పిరి
పండె వాడని పదగురును, ప్ర-చండ తరముగ తూల జూతురు॥
భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా॥

ఇక నేమందురా సోదరా

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

ఇక నేమందురా సోదరా। మనవారికి మనమీద నేమో యలుక
॥ఇకనేమందురా॥

హిందూదేశాన బుట్టి-హిందూదేశాన బెరిగి
ఇంకా యజ్ఞానము కా-సంతైన వదల రిక ॥నేమందురా॥
బానిస నౌకరియే-బంగారమ యెంచి
బానిస బ్రతుకే బహు-బాగాయె నందు రిక ॥నేమందురా॥
తన వ్రేలితోడనె-తన కన్ను పొడిచినట్లు
తనవారమని యెంచ-కను మనల బాధించె
నిక నేమందురా సోదరా ॥

వద్దురా మనకొద్దురా

(గరికపాటి మల్లావధాని)

వద్దురా మనకొద్దురా। పరపాలనం బిక ।।వద్దురా।।
హద్దుపద్దులేని పన్నుల-రుద్ది పీల్చుచునుండెరా ।।వద్దురా।।

క ్లాగి క త్తిలాగి-గొర్రెలను చేశాడురా
వెర్రిమొర్రి 'లా' యటంచును-విర్ర వీగుచునుండెరా ।।వద్దురా।।

వెండి బంగారములనెల్ల-దండిగా లా శాడురా
ముండమోపి కాగితాలకు-దండమిడు మన్నాడురా ।।వద్దురా।।

లేవరా యిది వేళరా మన విత్తంబిక నేలరా
కావలేవా కన్నతల్లి-గౌరవము కాపాడరా ।।వద్దురా।।

మాన ప్రాణములకు మహా-మా రియై యున్నాడురా
దీనయై మనదేశమాత-దేవులాడుచు నుండెరా ।।వద్దురా।।

ఏడుకోట్ల ప్రజలు గుడ్డ-కూడులేకున్నారురా
మాడగొట్టి ప్రజల సొము ఓడ లెక్కించాడురా ।।వద్దురా।।

కుర్రలకు పెద్దలకు-వెర్రులెత్తించాడురా
ఖు ర తిరుగుడు మందుబెట్టి-వె ర్రులను జేశాడురా ।।వద్దురా।।

మనసా నీదేశగౌరవము గనుమా

(సుబ్రహ్మణ్యం)

మనసా నీ దేశగౌరవము గనుమా
మానము పోయిన ప్రాణం బేటికి ॥మనసా॥
ఘనమగునట్టియె-గాంధిమహాత్ముడు
మనముతో దెల్పిన-వాక్యము మరువకు
నిరపరాధులగు సతుల శిశువులను-పురుషులు వందలు మడిసిరి గుండ్లకు
మందుగుండు ఆఖరుగాకున్నను ఎందఱు జనులిక మడసియుందురో ॥మనసా॥
కోరితివేనియు ఆత గౌరవము నిరాకరింపుము సహాయమెంతయు
పలుదేశముల నాయకులందఱు కలసి దేశసభ తీరానించిరి
సలలితశాంతుడు గాంధిమహాత్ముడు-తెలిపిన సందేశం బిది మరువకు ॥మనసా॥
పలువిధంబుల-పాంచాలపురమున-క్రూరుడు డయ్యరు చేసిన కూరము
దేశదేశముల నాయకులందఱు-బంధనములకు పాలై యుండిరి ॥మనసా॥

పరపర గొంతులు కోయుచు దీనిని-మరచి పొమ్మనిన-మరచు
పెట్టులిక
అరయగ యిరువదియవ శతాబ్దమిది-నిరంకుశ మార్గంబెటు
సాగును ॥మనసా॥

ముసలా ను సోదరులకు గల్గిన-వ్యసనముగని నీవెటుల
సహింతువు
పంచాయ కోర్టుల నెలకొల్పుము-మంచిది ప్లీడరువృత్తిని
మానుము
శాసనసభలో చేరెడివారి ఆశదీరగ వోట్ల నివ్వకుము
విదేశవస్తుల బహిష్కరింపుము-స్వదేశి వృత్తులవృద్ధికి దెమ్మి క
॥మనసా॥

దేశమాతా సేవ చేయండీ

'భజన సే విధము తెలియండి'వలె

(కొండపల్లి జగన్నాథ దాసు)

దేశమాతా సేవచేయండీ! జనులార! భారత
దేశదాస్యము తొలగ జేయండీ॥
దేశభాగ్యము చూరగొనగా-లేశ మనుమానింపకను, పర
దేశవాసులు చేయు, మాయా-పాశములబడి-నాశమొందక
॥దేశమాతా॥

దేశవస్త్రంబులనె-తాల్చండీ! జనులార! మీరు, వి
దేశవస్త్రము లంటబోకండీ
దేశ నాశనకరములగు, నీ-వేషభాషలరోసి, మోహా
వేశమును బరిమార్చి 'గాంధ్యు'ప-దేశమును మీమదిని నిల్పియు
॥దేశమాతా॥

భోగముల కాసించబోకండీ-స్వరాజ్య ప్రాప్తికి
త్యాగమును గావింప బూనండీ
అఖిలభారత సభలలోపల-బాగుగా మన భారతులచే
కనుగొనంబడు-కార్యసాధన-సాగజేయుట గుర్తెరింగియు
॥దేశమాతా॥

సందియంబులు జెందబోకండీ-స్వరాజ మదిగో
తొందరగ చేకూరగలదండీ
అందఱును దౌర్జన్య రహితం-బైన సత్యాగ్రహమహోద మ
మందు జేరియు భక్తితోడుత-'వందేమాతర'మని పఠించుచు
॥దేశమాతా॥

మనకు గౌరత లేనెలేదండీ-పాశ్చాత్య మోహ
ము నను మున్గియు-తెలియలేమండీ
'కనడా' మరి 'యాఫ్రికా'ది-ఖండములలో నుండు వారలు
మనల బానిసలనుచు-డెందము-నను దలంచి, హింసింతురంట
॥దేశమాతా॥

ముందువెనుకలు చూడబోకండీ- భరతమాతకు
నందనులుగా బ్రతుకగోరండీ
క్రందుగా, సర్కారువా రతి-క్రౌర్యవృత్తిని మిము బట్టుక
బందిఖానల నుంతురేనియు-భావమందున నేవగింపక ॥దేశమాతా॥

అంటరానీ తనమె లేదండీ - మన దేశవాసుల
నందరిని నొక ీ చూడండీ
కంటికగుపడు నిమ్నజాతుల-నంటికొన్నను దోసమనుచును
కంటకింపక కూర్మిమై, మీ-వంటి వారని-మది దలంచుచు
॥దేశమాతా॥

పాలు మాలిక జెందబోకండీ-జాతీయ విద్యా
పద్ధతిని యోచింపరేమండీ
చాలగను జా ీయవిదా - శాలలను ప్రతిచోట నిల్పియు
బాలబాలికలకును చదువు-బాగుగానేర్పించి, మీరట ॥దేశమాతా॥

అసహాయోద్యమము

తగవులన్నీ మానవలెనండీ-సర్కారు కోర్టుకు
తగుదుమని యిక సాగిపోకండీ
తగిన పెద్దలు చెప్పుపగిదిని-జగడముల వేదీర్చుకొనుచును
జగతిమెచ్చగ నైకమత్యము చాల సంపాదించి మీరలు
॥దేశమాతా॥

ధర నహింసావ్రతము బూనండీ-శ్రీ గాంధి దేవుని
పాంచజన్యము పిలుపు వినరండీ
గరిమతో సారాయి మొదలగు కైపు వస్తువు లన్ని విడచియు
స్థిరమనంబున మీ ధనంబు స్వ-రాజ్యసమరంబున కొసంగియు
॥దేశమాతా సేవచేయండి॥

గాంధి మహాత్ముని తత్వము

(మంగిపూ వేంకటశర్మ)

గాంధిమహాత్ముని తత్వమెరిగి- కష్టపడి పని చేయు
బంధనము వదలెడు స్వేచ్ఛ-వృత్తికై -అందఱు సమకూడు ॥

విదేశవస్తు విసర్జనకంటె- వేరు విధము లేదు చూడు
స్వరాజ్య సంపాదనకై -సమయమిదే-తెలియం ॥గాంధి॥

కోట్లకొలది ధన మిచ్చుచుంటిమి-గుడ్డలకై మనము, మన
పాట్లుచూచుకొని రాట్నము బెట్టి-బట్టల నేయింపుడీ ॥గాంధి॥

కొల్లగాను ధనమిచ్చుచుంటిమి-కల్లుసారాయికి మనము
మెల్లగాను మన ముల్లెయంతయు-బోవుచున్నదకట ॥గాంధి॥

మేలుగాను యేడాదికి వచ్చును యేలుబడి మనకు
చాలుచాలు పరరాజ సంబంధము-వీలులేదు మనకు

గాంధిమహాత్ముని తత్వమెరిగి-కష్టపడి పనిచేయు ॥

సహాయ నిరాకరణము

"పరాకుసేయుట పాడిగాదురా" వలె

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

నిరాకరణమను మిఠాయి యిదుగో బిరాన రుచిచూడండీ
వేరే పోయి కొనబని లేదిక-చీరాలపురిలో కొల్లగ దొరకును
॥నిరాకరణ॥

సత్యాగ్రహమను గోధుమపిండిలో-సత్వ సారమను-ఆద్యముపోసి
సాత్త్వికమను పెద భాండములోపల-సత్యాగ్రహులు పాకము
బట్టిన ॥నిరాకరణ॥

శాంతంబనియెడు శనగపిండిలో-శౌచంబనియెడు జలమును కలిపి
స్వధర మనియెడు పంచదారతో-స్వార్థత్యాగులు పాకము బట్టిన
॥నిరాకరణ॥

మానుషమను బియ్యపు పిండిలో-జ్ఞానంబనియెడు తేనెను కలిపి
ముని గాంధీయను చెఱకు బెల్లముతో-మున్సిపాలిటీ పాకము
బట్టిన ॥నిరాకరణ॥

దేశభక్తియను గోధుమనూకలో-దేశముక్తి యను వెన్ననుగల్పి
దేశభక్తి జగమంత నిండగ-సత్యాగహులు-తయారు చేసెడి
॥నిరాకరణ॥

స్వరాజ్యము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

అన్నలార రండీ మన అమ్మ నుడి వినండి ముం
దున్న పని కనండి-ఏ-మన్న జడియ కండి ||అన్నలార||

పరప్రభుతను ద్రోల-యల-బాధ్యత సుధగ్రోల
వర సిరులను నేల-యను-వైన యదను చాల ||అన్నలార||

ఆంగ్లబిరుదు మాని-అల ఆంగ్ల కోర్టుమాని
ఆంగ్ల సేవ మాని-మరి ఆంగ్లప్రభుత మాని ||అన్నలార||

ఆంగ్లవిద్యమాని-అల-ఆంగ్ల దుస్తుమాని
ఆంగ్లకల్లు మాని అల-ఆంగ్లేయత మాని ||అన్నలార||

కొట్టతిట్టవద్దు మరి-గొణగ సణగ వద్దు
పట్టుదలను బూను-డల ప్రభుతనెల్లమాను ||డన్నలార||

కత్తిభయము మాని-పశు-శక్తినూత మాని
ఆత బలము బూని-గైకొనుడి మాతృముక్తి ||అన్నలార||

కాంగ్రెసు మనతల్లి-కాంగ్రెసె మన గురువు
కాంగ్రెసె మన దైవంబును-దానిమాట వినండి ||అన్నలార||

ఆంధ్ర ఉద్బోధ

విద్యార్థులకు

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

శా॥ మీసైదోడులు వంగదేశమున నెమ్మిన్ మాతృదేశైక దీ
క్షా సంకల్పమునన్ నిరంకుశ సముత్సాహంబుతో దాస్య వి
ద్యా సన్యాస మొనర్చువార్తలు దిగంత భ్రాంతమోయ, ఛీ
ఛీ సిగ్గేటికి లేదో! ఆంధ్రయువకోజ్జీవంబు నిర్జీవమో!

మ॥ అనుమానింపకు డొక్క యేటినె, స్వరాజ్యంబేను సాధింతు నె
ట్టిన, నా మార్గము బట్టిరండని ధరన్ ఢంకా బజాయించి, చా
టిన గాంధీభగవాను వాక్యముల సూటిన్ నమి దీక్షమతిన్
చనుదెండాదట నేమిలాభము, పరీక్షాభ్రాంతి యింకేటికిన్॥

శా॥ మన్నిశ్చయమిదే ప్రపంచమున, ధర స్థాపనార్థంబు సా
క్షాన్నారాయణమూర్తియే మరల, నీ గాంధీ స్వరూపంబు గై
కొన్నా, డా జగదేక నాయకుని వాక్కుల్ వేదముల్ భక్తిమై
తన్నామం బొకమారే స రింపుడ మితోత్సాహంబు మీకయ్యెడిన్॥

సీ॥ అమ్మ! జా·ియ విద్యా భార దేవి
కదలి రావమ ! స్వాగతము నీకు
నిన్నుపేక్షించిన నీచాతు ల మటించు
నీసు గొన కను గ్రహింపవమ

నీ సేవ విడి జాతి నిర్జీవికంబయ్యె
వం బొసంగి పోషింఁ వమ్మ
విమల భాషావేష వివశీకృతంబైన
దేశంబు మరల సాధింపరమ

గీ॥ దివ్య గాంధీవచోగాంగ ర్థమాడి
కసటు వాసిన పుత్రవర్గమున కిమ్మ
సారజా ౕయ విద్యాసుధారసంబు
దేశశోభార భార సవిత్రి॥

ఇక నైన మానవేమిరా

"నిగమగోచరశౌరి రంగయ్య రంగ"వలె, రాగం కమాచి ఆటతాళం

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

పల్లవి: ఇకనైన మానవేమిరా! యీ మాయచదువు ॥ఇకనైన॥
యీ మాయగొలువు ఇక-యీ మాయకోర్టు ॥ఇకనైన॥

అనుపల్లవి : అన్నయ్య! అన్న ఇక పెద్దన్నయ్యా! ఇక॥
అన్నా! అన్నా! అన్నయ్యా! అన్న ॥ఇకనైన॥

చరణములు

రావణుడే మంచి-రాజనుపించు-రాజుల కొలువు
రా! రారా! వినర! మానర నీవు ॥ఇకనైన॥

జానెడు పొట్టకు-మానెడబద్ధము-నాడెడు బతుకేలరా
ఔరా సోదరా - ఇక

మానవతులయొక్క--మానము చెరకొను
హీనుల కొలువేమిరా పరికింపవేరా ॥ఇకనైన॥

వద్దని నేనంటిగదా

కాపీ త్రిశతి "వద్దని . నంటిగదా వానిజోలి నీకుచె .", వలె

(కొండపల్లి జగన్నాథ దాసు)

పల్లవి: వద్దని నేనంటిగదా! వాని జోలి మనకు నింక
వారి చదువు మనకు నింక వారి కొలువు మనకు నింక॥

అను పల్లవి : సఖుడ రక్కసి పాలనమని—సమ్ముఖమున బాసజేసి॥వద్దని॥

చరణములు

మనదేశమునందు జేరి- మన సేమమునకు రోసి
మన పీకల గోయుచుండు-ఘనదొరతన విధానము॥వద్దని॥

నల్లవారి బానిసలని-యుల్లమునను దలచి తలచి
చిల్లిగవ్వ సేయరనెడు-చిల్లరి పరిపాలన విధి ॥వద్దని॥

కల్లుపోసి, కైపుజేసి-కొల్లగొట్టి ధనము లాగు
తెల్లవారి మాయదారి-చిల్లర పరిపాలన విధి॥
॥వద్దని నే నంటిగదా॥

—

రాచబిడ్డవున్నవు - రైతుపస్తేమెఱుక?

ఓటు ఓటనియేవు-ఓటు నిమ్మనియేవు
ఓటు నీకెటులిత్తుమో! రాజా ఓటునీ కెటులిత్తుమో

కాడుదిపి—పాడుదిపి-కష్టనష్టాలోర్చి
పండినా యెండినా దండుగో ధర, మో
పస్తు పడుకున్నాము-శిస్తు నీ కిచ్చాము ॥ఓటు॥

ళ్లు దున్నాము-మేటి-పోళ్లు దున్నాము
గొడ్డు బిడ్డగోడు-గోడుమని పెంచాము
వడ్డితోనే సొమ్ము-తెచ్చి నీ కిచ్చాము ॥ఓటు॥

పూటొక్క ప్రొద్దుగా-పొద్దుల్లు పుచ్చుతూ
కాటకాలుదాటి-యేటివరదలు దాటి
చేటుదప్పి ఒక్క-వోటు గడియించాము ॥ఓటు॥

చీని చీనాంబరాల్-సిలుకు రవసెల్లాలు
సరిగవల్లెల కొడలు బరువెక్క దొరబిడ్డ
నిరుపేద రైతు వెత-లారునే నీ చేత ॥ఓటు॥

మట్టిలో మాతోడ-బుట్టి మట్టిలో పెరిగి
మట్టి మాతో పిసికి—మాకు చేదోడుగా
చెట్టు పట్టాల్ మాతొ పట్టు రైతుండగా ॥ ఓటు ॥

దొడ్డదొరబిడ్డవని-దోసిలొగ్గుతాము
పెద్ద పీటేస్తాము-వద్ద నిలబడతాము
ముద్దుచేస్తే పెద్ద గద్దెక్కు-తానంటూ ॥ —టు॥

ఎండ కన్నెఱుగవు-యేడుమేడల మీద
పండుకొని కారులో-పరవళ్లు పోతావు
రాచబిడ్డవు నీవు-రైతు పస్తే మెఱుక ॥ఓటు ఓటనియేవు॥

(కృష్ణా పత్రిక)

దే॰ చరిత్ర

నాదనామక్రియ

(గురజాడ రాఘవశర్మ)

తెలియుము దేశ చరిత్ర
తెలిసి దేశదాస్యముబాపు-మో భరతపుత్రా!॥ తెలియుము॥
పదహారువందల-పం డె: డవయేట
భారతదేశ కర్మమున-
వీడు మొదట బందరు పట్టణమున
చల్లని పాదం పెట్టెను-వర్తకమున
కనుచు పట్టణంబులకు-క్రమమున
తరలి వర్తక దొంగతనమున
కొంత రాజ్యము హ-రించెను మన
దే య ప్రభువుల- ల్చి-కయ మున
నౌకరి పక్షము-జేరి-రాజ్యమున
కొంత భాగము హ-రించె లంచమున
ఇట్లె భరతదేశమంత-పరప్రభుత పాలాయె
తెలియము, దేశ చరిత్ర-తెలిసి
దేశ దాస ము బాపుమో భరత పుత్ర॥

జయభేరి మోగింది

(మల్లాది చంద్రశేఖరరావు)

జయభేరి మోగింది—జనులార లేవండి
జయము పొందెడిదాక—శాంతమూ లేదండి॥

జంకు గొంకూ లేక—ఛంగుఛంగున రండి
దేశసేవను జేయ—ధీరులై నిలువండి।

కాంగ్రెసు రథమిదె—కదలెను చూడండి
శత్రువంచన లేక—సాయమూచేయండి ॥జయభేరి॥

కాంగ్రెసు పరువును—కాపాడ దలచండి
కాంగ్రెసు బావుటా—కదలక నిల్పం ।

భారత జా ॰య—గౌరవం నిలుపండి
ఆశపెట్టెడువారి—కమ్ముడు పోకండి ॥జయభేరి॥

కాసుబేరానికి—కక్కుర్తి పడకండి
బానిసత్వము బాపు—బాసలు చేయండి।

మానవ సేవయే—మదిలోన దలచండి
ప్రాణాలు మానాలు—బలియిచ్చి రారండి ॥జయ॰రి॥

హెచ్చుతగ్గులులేవు–యెవరికెవరండి
కాలినడకన మీరు—కదలిరారండి।

సత్య ఋడు గాంధి—స రణ చేయండి
తబ్బిబ్బు పడక మీ—ధర ము తెలియండి॥
జయభేరి మ్రోగింది, జనులార లేవండి॥

మా దేశం

(వానమామలై - వరదాచార్యులు)

పరదే యులు తొలగండి - యీ భారతదేశం మాదేశం
వినండి వినండి విశ్వప్రజలూ - వీరభారత సందేశం॥

ఆసేతు హిమాచల పర్యంతం - బా సర్వస్వము మాదేశం
ఆచంద్రార్కం బా నందనవన మంకితమయ్యెను మాకోసం॥

శాంత్యహింసలను సత్యధర ముల - సంరక్షించును మాదేశం
సహ వనమును సహకారము ను - సంబోధించును ననిమేషం॥

హిమాద్రి మొదలుగ కుమారివరకు-హిందుస్తానం మాదేశం
సమస్త భాషా జాతి మత సరిత్సంగమ జలనిధి ఈ దేశం॥

భారతదేశ స్వాతంత్ర ము ను - పరిరక్షించుటె మాలక్ష్యం
భారతదేశపు రక్షణకై మా- ప్రాణాలన్నియు తృణతుచ్ఛం॥

స్వాతంత్ర్య శంఖారావము

(మాముసూరు నాగభూషణరావు)

భారత సోదర పరుగిడి రారా
ధీరుడవై స్వరాజ్య ప్రాప్తికి వీరకంకణము దాల్చుమురా॥
భారతసోదర॥

బానిస బ్రతుకుగ బ్రతుకకురా?
భారతసోదర పరుగిడి రారా!
పారతంత్ర్యమును - బారద్రోలగ
బద్ధకంకణము దాల్చుమురా॥
వన మరణము రెండే మనకిక-లేదుర వేరొక దారి ॥భారతసోదర॥

దండి కేగె మన పూజ్యబాపు దరి జేరగ రండీ
ఉప్పునుగొని మన-యుసురుల నిలుపగ నున్నాడిక భయపడకండి
తెల్లదొరలు మన-దేశమెల్లను-కొల్లగొనిరిక-లేవరా
కుడువను కూడు-గుడ్డకట్టుకొన-కరువైనవిరా మనకు
ఎంతకాల మీ బానిస బ్రతుకును-భరియింతువురా నీవు
చావో బ్రతుకో వరియింపగనటు-సాగుము ముందుకులేచి॥
భారత సోదర పరుగిడి రారా!

మనబాట

(బెల్లంకొండ చంద్రమౌళి శాస్త్రి)

కదలి రావోయ్ తమ్ముడా
కదలవేమోయ్ తమ్ముడా

తూర్పు కనుమల
తొగరు రంగుల
తెరలు కదలెను చూడవా!
తెలివి దెచ్చుకు కూడగా ...॥కదలి॥

రెక్కలారని
బిక్క మొగముల
పక్షులే పరువెత్తెరా!
పదము నెత్తర కత్తుగా!...॥కదలి॥

పూల యెదలును
పొంగి పొరల
దారి బత్తెము విప్పెరా!
స్వారియై కడుగొప్పగా ...॥కదలి॥

భ్రమర యువకులు
పారతంత్ర్యపు
చెలులు విడి గీతింత్రురా!
స్వేచ్ఛ మ్రోగెడు తంత్రిగా!...॥కదలి॥

తోడి వారలు
కూడినారలు
పోరు దులిపి చూడవా
పొత్తు గలిపే జోడుగా!...॥కదలి॥

వీరగంధము

(బెల్లంకొండ చంద్రమౌళి శాస్త్రి)

వీరగంధము తెచ్చినారము-నీరులెవ్వరొ తెల్పుడీ?
వీరగంధమలంది, పాడెడి-విమల కంఠము నెత్తుడీ
పాండవేయుల పదును రణకథ-మాట జ్ఞప్తికి యున్నదా?
ఆంధవిష్ణుని అంపవానలు-అప్పుడే స్మృతి దప్పెనా?
బాలచంద్రుని బ్రహ్మనాయని-బాకుపోకులు మరతురా
కాకతీయుల కత్తి తళతళ-కనుల నేటికి మెరయదా
కృష్ణరాయల కరము గరువము-కీర్తి సౌధము గట్టదా
బొబ్బిలి పుల బొబ్బదెబ్బలు-భూనభంబులు గప్పవా!! ॥వీర॥

సిపాయీల చిచ్చుకలహము-చెవుల మ్రోగుచు నున్నదే!
ఖిలాఫత్ సమరంపు నైకృత-ఖులాసాగా నున్నదే
జలియన్‌వాలాబాగ్ ధైర్యము-చలన మొందగ లేదదే
సైమన్ కమిషన్ త్రిప్పుకూరత-చల్లబడనే లేదదే! ॥వీర॥

దండి సత్యాగ్రహపు దండే-దసలలేదటు జూడు డా!
విదేశ వస్త్రాల నిరసన-వీరకార్యము జూడు డా
వ్యక్తి సత్యాగ్రహపు వ్యక్తి-వద్దనున్నది దలపుడా!
క్విట్ ఇండియా ఉద్యమమ్మా-పటుత్వమ్మును బట్టుడా! ॥వీర॥

మహాత్మా ॰ అహింసా వ్రత–మాన ధీరత మసలగా॥
జవహర్‌లాల్ తా గపౌరుష–బుద్ధివరవడి దిద్దగా।
సుభాష్‌చం దుని శూరభారత కిరీటంబును నిల్పగా
ఆంధ్రకేసరి ఆత ధైర్యము–అలంకారము యగా।
సరోజిని స్వాతంత్ర్యపు–గానము కరుగగా।
భోగరాజుని భోగవిరమణ–పూర్ణ ధీమతి మొక్కగా। ॥వీర॥

రాట్నచక్రము రంయి రంయని–రాజ్యచక్రము త్రిప్పదా।
మాతృసేవా మహితధర ము-మధురదుగ్ధము లియ దా।
అహింసా వ్రత సహనశక్తి-అమృతము వర్షింపదా।
సత కంకణ ధారణము న–స్వాతంత్ర్య ము సాగదా। ॥వీర॥

దేశసేవకు అసువు లొసగిన–ధీరవర్యుల దెలియుడీ।
తల్లిచెఱ విడిపింప తరలిన–ధర్మవీరుల దలపుడీ
దాస్యబంధము త్రెంపు మార్గము–దీసినాత్మజు మొక్కుడీ
ఐకమత్యమె బలమటన్నా–అమర మూర్తికి సాగుడీ। ॥వీర॥

కత్తికన్నను కలము శక్తే–గాఢమనగల రెవ్వరో।
పోరుమాన్పి పొత్తుగలపగ–పారిపోగల రెవ్వరో।
నూలుపోగున జేసిదేశము–నేలగాగల రెవ్వరో।
కష్ట వుల కరుణకావ్యము-గాన మొనరుతురెవ్వరో।
స్వేచ్ఛకోసము విత్తంబును–ధారవోయుదు రెవ్వరో।
మరణమైనను భయము దను–మాన చారితు లెవ్వరో।। ॥వీర॥

సైతాను ప్రభుత

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

దండాలండోయ్-మే ముండలేమండోయి బాబు
ఈ సైతాను ప్రభుతనింక-సాగనీమండోయి బాబు ॥దండాలు॥
వర్తకానికంటూ యింట్లో-పాదమెట్టినాడు బాబు
పాదంపెట్టి దొంగతనం-ప్రారంభించాడండి బాబు ॥దండాలు॥
పాలకడలి వంటి రాజ్యం-బ్రద్దలయిందండి బాబు
కూలిజేసుకున్నా పొట్టకు-కూడులేదండోయి బాబు ॥దండాలు॥
ఛప్పన్న శాస్త్రాలు-చెప్పుచుండే భూమి బాబు
నూటికొకడికైన ముక్క-నోట లేదండోయి బాబు ॥దండాలు॥
ఘోరశత్రువులను - ల-కూలజేసినాము బాబు
శవముతోటి కూడమేము-చాలరేమండోయి బాబు ॥దండాలు॥
పలకట్టి పులక్కాడ-పన్నువేసినాడు బాబు
పిలకబట్టి జైళ్లబెట్టి-పిండుకపోతాడండి బాబు ॥దండాలు॥
ఉప్పుపన్ను పప్పుపన్ను-ఊరికెళితె పన్ను బాబు
కొప్పుకాస్త దేముడికి-మొక్కుకుంటె పన్ను బాబు ॥దండాలు॥
కల్లుసారాయితెచ్చి యిల్లు-గుల్లచేశాడండి బాబు
పెళ్ళాంమెళ్లో పుస్తెలుకూడ-వెళ్ళిపోయాయండి బాబు ॥దండాలు॥
అన్నదమ్ముల్లోన భేద-మాడు పెట్టాడండి బాబు
ఉన్నదల్లా ఊడదన్ని-ఊరుతున్నాడండి బాబు ॥దండాలు॥

ఘోరమైన శాసనాలు-కూడదీశాడండి బాబు
కూడదీసి నోళ్ళలోను-గుద్దకుక్కినాడు బాబు ॥దండాలు॥

కదలకూడదు మెదలకూడదు-కష్టమైన సెప్పకూడదు
పదిమందిలోన కాస్త-పరువుగలిగి తిరుగకూడదు ॥దండాలు॥

చెన్నపట్నంనుండి ఆడి-సీమకెళ్ళేదాక బాబు
డబ్బుకాలువ గట్టినాడు-దాన్కి-కాపు పెట్టినాడు ॥దండాలు॥

పంచాయతులు మానిపించి-కోర్టులెట్టినాడు బాబు
కోర్టులెట్టి రైతువాడి-కూడుతన్నినాడు బాబు ॥దండాలు॥

ఆడి తాతగారి దేశమట్లు-ధాటీ స్తాడండి బాబు
తాలిచ్చి మాలోమాకే-చిచ్చుపెడతాడండి బాబు ॥దండాలు॥

దేశభక్తితోడ మేము-తిరుగుతుండగానె బాబు
రాజద్రోహులంటు మమ్ము-రచ్చపెట్టుతాడు బాబు ॥దండాలు॥

పంజాబు హత్యలకు-బదులు న్యాయమిమ్మంటే
మరచిపొమ టందు దొంగ-మాయమాట లాడుతాడు ॥దండాలు॥

ఆడితప్పిపోవడము- పజలకొంప ముంచడము
ఆలోసించకుండ ఆడి-కలవాటయిందండి బాబు ॥దండాలు॥

సేతకాని ప్రభువునని-సెప్పబోడండి బాబు
నీతిశాలినంటూ బలే-నిక్కుతాడండోయి బాబు ॥దండాలు॥

నూలుపోగుమీద రాజ్య-మూగుతున్నదం బాబు
సీమనూలు తెంచితేను-సితికిపోవునండి బాబు ॥దండాలు॥

పాలించలేక బుజ్జి-బ్రద్దలౌతుంది బాబు
చేతకాదటంచు పైకి-చెప్పుకుంటెసిగ్గు బాబు

దండాలండోయి బాబు-మే ముండ-మండోయి బాబు॥

—X—

ప్రజాశక్తి ప్రబోధము

(యడ్లపల్లి కోటయ్య)

ఎదురులేదు ప్రజాశక్తి-కెదురులేదురా!
కలసి యండదండ యౌచు-కదలిరమ్మురా ॥ఎదురు॥
పరప్రభుత్వము వేగ-పారద్రోలరా
ప్రాభవమున మనదేశము-పల్లవించురా ॥ఎదురు॥
పాపభారము మోయలేక-భరతమాత, నీ
ప్రాపుజేరె, కన్నతల్లి-భరము మాన్పరా ॥ఎదురు॥
లెమ్ము లెము భరతసుతా! లెమ్ము రమ్మురా!
లేచి ధర్మమెరిగి జాతి-కాచుకొము రా ॥ఎదురులేదు॥

—:o:—

వద్దురా మన కొద్దురా

(యడ్లపల్లి కోటయ్య)

వద్దురా మనకొద్దురా-పరదేశ పార్టీలొద్దురా!
హద్దదే క్విట్టిండియా ౼ర్మానమని-ఘోషించరా॥
కుక్కగొడుగులవంటి పార్టీ-లెక్కడౌచును నుండెరా
నమ్మబోకుము నమ్మినను-నీ-నాశనమె ఘటియిల్లురా॥
ద్వేషముల నెలకొల్పునయ వి-దోషభూయిష్ఠములురా
మోసబోకుము, మోసపడ మన-మొదటి చేటౌదవురా।
ఒక్కటే మన సంస్థరా, అది, నిక్కముగ కాంగ్రెసురా
ఒక్కటే త్రివర్ణ జండా-తక్కుగల పొత్తేలరా॥
ఒక్కడే మన నేతరా! అత-డెక్కడగు ఆ గాంధి రా
జై మహాత్మాజై యటంచును జయధ్వానము సేయరా॥

రాజ్యమేలుదాము రారా

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

రారా పోదాము-రాజ్యమేలుదాము।
రాజ్యంబునేలుచును-రంజిల్లుచుందాము ॥రారాపోదాము॥

తెల్లదొరలనుండి-ఇళ్ళెల్ల కాపాడి
ముల్లోకముల కీర్తి-ముట్టించి వేదాము ॥రారా॥

దొరల పాతాలెల్ల-విరగద్రోయుదాము
క్షుప్తముగ మన-గేహముంచుదాము ॥రారా॥

ప్రతినిధి ప్రభుతను-పాదుకొల్పుదాము
నిరంకుశత్వము-నీటగల్పుదాము ॥రారా॥

దేశకళలనెల్ల-తేజరిల చేదాము
పాటకజనమునకు-పనులు కల్పిద్దాము ॥రారా॥

ద్రవ్యంపు చేరునకు-దారడ్డు నిలుదాము
సవ్యము గా నిల్లు-సవరణము జేదాము ॥రారా॥

ఉత్తమ విద్యల-నుద్ధరించుదాము
చిత్తవిభ్రమముల-చెలగిచెండుదాము ॥రారా॥

అసహాయోద్యమము

కల్లుకుండలగొట్టి కలుష వృత్తులగట్టి
సలలితాహింసా-శక్తిచేతనుబట్టి ॥రారా॥

గాంధివారి పాద-కమలములనుముట్టి
వందేమాతర మంత్ర-వరము నాల్కనబెట్టి ॥రారా॥

ఇస్లాము మైత్రిని-ఇగురెత్త జేదాము
విశ్రమముగను నీ-విశ్వాంబు నుంతాము ॥రారా॥

జయిలే స్వర్గము, దేహ-శిక్షణంబే యాట
హాయలేస్వరాజ్య మ-హోత్సవంబే పాట ॥రారా॥

రారాపోదాము-రాజ్యమేలుదాము॥

కొయ్యోడ గీతము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

క్రొయ్యడ! కొయ్యడ! యిలాగ రారా! కోటి వింతలు-సెపుతానో
రయ్యో కొయ్యాడ!
నువు కయ్యాలాడక చెప్పే కథను-కడదాకాను వింటవరో
॥రయ్యో కొయ్యడ॥
నే చెప్పినదల్లా విని తర్వాత తప్పులు ఉంటే తిట్టారో
॥రయ్యో కొయ్యడ॥
కొయా డంటే కోపంవస్తే-కొరడా దెబ్బలు కాస్తావో
ఆ కొయ్యకంటె-గొప్పోడవైతే-కొరడా దెబ్బలు కాస్తారా
సీమనుంచి పబువులొచ్చి-సేతు లిరిసి గట్టారో ॥రయ్యో కొయ్యడ॥
సేతులతోడి రాయకూడదు-సెప్ప కూడదు నోటితో
॥అయ్యో కొయ్యడ॥
కాళ్ళతోటి యో వూరొదిలి-పొరుగూరెల్ల కూడదురో
॥రయ్యో కొయ్యడ॥

ఒత్తిలంగ మనకు నింక-నేది త్రోవ లేదురో।
కత్తిబలము హేయంబంటు-గాంధి చెప్పినాడురో
వానిమాట బహ్మమాట-దాని మీర రాదురో।
మొత్తిసగాని బుఱ్రవంచి-మోదంబంధు చుండురో

అనహోయోద మము

చిత్తంబందున నెచ్చగు తం-చేదటంచు నెచంరో
మానవజన్మం బెత్తినావు-మనిషి రక్తం త్రాగకురో।
పొరుగువాని మాంసం తింటే-పొట్ట పగిలి పోతుందో
ఎచ్చ తం చేసిరని-హెచ్చరింప బోకురో
వెచ్చనైన బాష్పములను-వేగం వేగం కూర్పరో
పచ్చనైన హిందూరాజ్యం-బద్దలయిందిరో ॥రయ్యో కొయ్యడ॥
దేవతలొచ్చి సీటికి మాటికి-తిరుగుచుండే రాజ్యమురో
కిన్నరలొచ్చి పాటలు పాడే- త్రివంత రాజ్యమురో
విద్యాధరులు వీణలుపాడే-వీనులవిందు రాజ్యమురో
గంధర్వులకు సుందరమైన- కన్నుల పండుగ రాజ్యమురో
వెండికొండ పసిడికొండ-వెలసినట్టి రాజ్యమురో
ముమ్మూర్తులకు ముఖ మైన-మూలస్థానం రాజ్యమురో
కమ నిగాలి వీచే మంచి-గంధపుకొండ రాజ్యమురో
అది వన్నెవాడి సన్నగిల్లి-చెన్నుతరిగి యున్నదిరో
॥అయ్యో కొయ్యాడ॥

రించెడిది వారే. యదార్థమైన జాతియనగా వారే, అట్టివారికి గ్రంథములో నున్న కవులలో చాలమంది కలరు. కొందరు ఆ లక్షణమునకు చెందని వారుకూడ గలరు. కాని మూకయుమ్మడిగా చెప్పినపుడు వారిపేర్లు కూడ వచ్చును. ఈ గ్రంథములో నావికూడ ఒకటిరెండు పద్యములు కలవు. నిజానికి నావి చేర్చకూడదు. నేనా యుద్యమములో పాల్గొన్న వాడినికాను. ఆ మానము సమృద్ధిగా కలవాడిని, కాని కొంపయు గోడియు వదలిపెట్టిన వాడనుగాను. దానికి తాను బలియైనవాడు నిజమైన దేశభక్తుడు. వానికి తాను బలియగుటయే పరమార్థము. నాయకుడుగానగుటకు నుద్యమములో ప్రధాన పాత్రలు వహించెడి వారు కలరు. వారియందు దేశముయొక్క ఆత్మగానీ, సంస్కృతిగానీ ప్రతిబింబించవు. వారొక విచిత్రమైన స్వార్థపరులైనజాతి. వంట తినెడి వారు వారు. పండించెడివారు వేరు. ఆ పండించెడి వారిలో కవితా రూపమున పండించినవారు శ్రీ గరిమెళ్ల శిఖామణి. ముందాయనను చెప్పి తరువాత నింకొకరిని చెప్పవలయును. కవిత్వమును వదలిపెట్టి వచో నా తిగా నాత బలిచ్చినవారిని నేనెరుగుదును. వారు నేటికిని బ్రతికియున్నారు. వారి యూరును పేరును - దు. అంత ఫ్రెంచివిప్లవము తరుగగానే నెపోలియనును మరల చక్రవర్తిని చేసినారు. ఓహో మానవ జాతి. ఓహో మానవుని రాజ్యాంగబుద్ధి. శ్రీ గురుజాడ రాఘవశర గారు చేసిన పని ఉద్యమమునకు మకుటాయమానమైనది. సాహిత్య అకాడమీ ప్రశంసింపదగినది.

విజయవాడ,
1 - - 97

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఓం

శ్రీ కృష్ణాయ నమః

"జాతీయ గీతములు"

పరిచయము

(‘కవిశేఖర’ గురజాడ రాఘవశర్మ,

(బృందావనము, మచిలీ పట్నము)

జాతీయ గీతములు

జాతీయగీతములననరికి, జానపద గేయములు స్ఫురించును. ఆ గేయములు జాతీయాభిమానమును వెలువరించి, జాతిని మేల్కొలుపదగు సూక్తులు. ఇక గేయమనునరికి అది పాడతగిన, మృదుమధుర పద సమన్వితముగా తోచును. పదమనునది కొన్ని భావ రాగ తాళ నృత్యములతో, పాడుటకు, నడిపించుటకు ఆనందము కూర్పగల యొక ఆలంకారిక రసమయ శబ్దముల కలయిక. తొలుత కవితకు పదములే పునాది. తొలుత వెలసిన ఉత్కృష్ట గ్రంథములన్నియు పదకవిత్వ రచనలే. పిమ్మట పద్య కవిత్వము వృత్తకవిత్వములు వెలువడినవి. ఆ వృత్తి తిరిగిన ఛందస్సులతో నడచిన , తదుపరి ఛందోమయ సాహిత్యమంతయు.

ఈ పదముల అనేక రకములు. పాడుటకనువైన పాటల క్రింద బహుముఖ వ్యాప్తిచెందినవి. ఊయెల పాటలు, రోకటిపాటలు, తుమ్మెదపాటలు, కోలాటపు పాటలు, జోలపాటలు, లాలిపాటలు, గొబ్బి పదములు, ఏలపదములు

అవి ఏ ఋషులనో, తపోవనములనో లేక రాజులనో, రాజధానీ నగరము లనో ఆశ్రయించిన విషయములు కావచ్చును. కాని ఆసహాయోద్యమ ప్రారంభ దినములలో, శమంతటా కన్పించిన మహత్తర జనశక్తి, అపూర్వము, అనూహ్యము. నిస్వార్థమైన భక్తి కాంగ్రెసు వలంటీరు రూపము దాల్చినదని చెప్పవచ్చును. ఆనాటి వైభవోపేతస్మృతులు, అనుభూతులు భాషయొక్క సరిగ కొంగులో ముడిపడవు. అవి పవిత్రములై, ఆదర్శవంతములై, భాష విహరించు వాయుమండలము పైననే శూన్యమండలములోనే సంచరించుచుండెను.

పరదేశ వ్యాపారుల రాజ్యతృష్ణకు చిహ్నములైన విదేశీ వస్త్రముల దహనము, దేశభక్తి లాంఛనములైన ఖద్దరు వస్త్ర ధారణము, స్వదే ఉద్యమముయొక్క రెండు పక్షములై వెలసినవి. గాంధీ చొక్కా, టోపీ, నిండుధోవతి వదలి కొల్లాయి కట్టుసరికి, దేశములో భావపరివర్తన వచ్చినది. నిరాడంబరమైన వేషము పరిపాటి యైనది. చొక్కాల మానువారు, మాంసభక్షణము మానువారు, చక్కెర, కాఫీలు మానువారు, సిగరెట్లు మానువారు అన్ని ప్రాంతము లలో కనబడుచుండిరి. దేశము త్యాగమయమై, అహింసాయోధులు దేశ బైరాగులైన యుగమది.

ఒకటినిమించి ఒకటి, ఐదు పెద్ద ఉద్యమములు బయలు దేరినవి. అందు మొదటిమూడు, కాంగ్రెసు పదవీస్వీకరణకు పూర్వము, కడపటి రెండు తర్వాత. పదవీస్వీకరణమునకుపూర్వముగల ఆదర్శము,నిస్వార్థత, తర్వాత పలుచబడిపోయినవి. పదవీ వ్యామోహము అంకురించినది. టిక్కెట్ల పంపిణీ, కాంగ్రెసులోని అంతఃకలహములకు దారిచూపినది. నాయకత్వము మోజు తలయెత్తినది. పవిత్రమైన గంగనుకూడ తుషారశైలములు చాలకాలము పట్టి ఉంచజాలవు. భూమిమీద క్షేత్ర ములకు దిగజారవలసియున్నది కాంగ్రెసు ధారయు త్యాగవాహినిగ చాలకాలము నిలువకపోయెను. రాజ్య పదవీకాంక్ష అగ్నియై, పవిత్ర

ధావళ్య త్యాగ నవనీతమును ద్రవీభూతమొనర్చెను, ఆ దినముల, ఆదర్శముల నిస్వార్థతయే నేటికిని కాంగ్రెసుకు మూల సంపత్తి నున్నది. ఆనాటి కాంగ్రెసుకు వారసు అయిన ఈనాటి కాంగ్రెస ఆర్జించుచున్న మూలధనమును ఉపయోగించుచున్నది. అర్థశతాబ్దిలో ఎంతటిమార్పు ఎంతటి గంగావతరణము భారతి ఆరోహణ భాగమున మరచి, అవరోహణ స్వరముల మాత్రము వీణమీద పలికించుచున్నదా కదనకుతూహల రాగమున

ఇక క్లుప్తముగ ఆంధ్ర జిల్లాల సమీక్షించెదము. ఆంధ్రరాష్ట్రము రాలేదు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘము మాత్రము పనిచేయు చుండెను. స్వరాజ్య ఆందోళనలో రాష్ట్రము మాట ఎవరు ఎత్తెడి వారుకారు. పెద్ద విషయాల ఏకాగ్రభావములో చిన్న విషయాలు తలపెట్టరాదని వారి నిశ్చయము. మద్రాసునగరములో ఆంధ్ర తమిళ జిల్లా కాంగ్రెసులు వేర్వేరుగా పనిచేయుచుండినవి. అటులనే బళ్లారిలో, బరంపురములో కూడా.

ఆంధ్రకూడా గాంధీ ని బాగా అనుసరించిన ప్రాంతములలో నొకటి. 92 సం॥ మార్చిలో బెజవాడ అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసమావేశము చరిత్రాత్మకమైనది. తిలక్ స్వరాజ్యఫండుకు కోటిరూపాయలు వసూలుచేయుట, కోటిమంది సభ్యులచేర్చడం, కోటిరాట్నాల నెలకొల్పుట అను త్రాణము దేశములో నూతన ఉత్సాహమునకు, కార్యదీక్షకు నాందియైనది. గాంధీ తొలిసారి ఆంధ్ర జిల్లాలలో సంచారముచేయడముతో, ఆ ఉత్సాహము మిన్నుముట్టినది. దేశమంతట జూపబడిన ఉత్సాహమునకు కొరతలేకుండా, కొంత అధికముగనే ఆంధ్రజిల్లాలు ఊగుచుండినవి. ఖద్దరుధారణ, జాతీయ పాఠశాలలు స్థాపించడం, ఊరేగింపులకు, బహిరంగ సభలకు లెక్కలేదు. హిందీ నేర్వడం, పరీక్షలకు పోవుట ఆనాటి కార్యక్రమాలలో ముఖ్య

ముగనే యుండినది. అస్పృశ్యతా నివారణకై ప్రచారము సాగినదే గాని, హోస్టలుస్థాపన యింకా ప్రారంభముకాలేదు. దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్యగారు కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుకావడం, ఆంధ్రరత్న గోపాలకృష్ణయ్య ప్రధానకార్యదర్శి కావడం ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక గర్వకారణమాయెను. ఏకైక దినపత్రికయగు ఆంధ్రపత్రికకై పోస్టా ఫీసులవద్ద కాచుకొనియుండుట, రాగానే గుములుగూడి చదివి విని పించుకోవడం సాధారణ దృశ్యమే. అటుల కృష్ణాపత్రిక సంపాదకీయ వ్యాసాలకు, గాంధీ సూత్రాలకు వారి విపుల సమాధానములు ప్రజల ఉత్సాహమును పైస్థాయికే కొనిపోవుచుండినవి. 92 -22 సం॥లో చాలమంది శిక్షింపబడుట, మామూలు ఖైదీలవలె వారిని జైలులో చూచుట వారి దీక్షను మరింత చిక్కపరచినవి. చీరాల మునిసిపాలిటీకి వ్యతిరేకముగ ఆందోళన లేవదీసి, కొన్ని వేలమంది, ఊరిబయట పొలాలలో కాపురముండుట, సాధారణ విషయముకాదు. మానవ మహాసాగరము ఘూర్ణిల్లి, తరంగ పులకాంకురములతో ఊగిన దినములవి. పవిత్రయుగ దినాలు. అవి మరల రావు. స్మృతిపథమున ఉంచుకొనవలసినదే.

ఆనాటి జాతీయతా ప్రాణవాయువులను పీల్చిన అనేకమంది యువకులలో శ్రీ గురుజాడ రాఘవశర్మ గారును ఒకరు. పాఠశాల మాని ఖద్దరు ప్రచారకులై, గాంధీ ని అన్నివిధములుగా అనుసరించిన వారిలో ముఖ్యులై నిలిచారు. తగిన కవితాశక్తియు గలదు. అందువల్ల సొంతముగ జాతీయగీతముల రచించుటయే గాక, ఆనాటి సాహిత్య సేకరణకై కృషిసల్పి జిల్లాలు తిరిగి ఎంతో సామగ్రిని చేకూర్చిరి. ఈ సామగ్రికి చారిత్రకమైన విలువ గలదు. ఆనాడు ఏ పద్యములు, ఏ పాటలు ప్రజలను కార్యోన్ముఖులచేసినవో అర్థము కాగలదు. ఈ పాటలన్నీ అన్ని జిల్లాలలో ప్రచారములో లేవు. కొన్ని బహుళ వ్యాప్తి పొందినవి. మరికొన్ని స్థానికములే. కాని ఇంచుమించు

యేబది సంవత్సరములు గడచిన కాలములో ఆనాటి సామగ్రిని సేకరించుట తేలికైన పనికాదు. అన్నివిధములా తగినవారే ఈ పనికి ఉద్యుక్తులగుట మన అదృష్టము. మా అకాడమీ, యీపని విలువను గుర్తించి, దీని ప్రచురణకు యియ్యకొనినందులకు మాకే సంతోషముగ నున్నది. ఏబదియేడుల నైగా స్నేహితులైన శ్రీ రాఘవశర గారిని అనందించుచు, ఆంధ్ర మహాజనులు దీనిని స్వీకరించగలరని ఆశించుచున్నాను. ఆనాటి వాతావరణపు అంకములో పెరిగి పెద్దవాడనగుటయే కారణముగ నేను వ్రాసిన తొలిపలుకుల సాహసమును మన్నించెదరుగాక.

మహాత్మా గాంధికి జై.

సుదర్శనమహల్,
నెల్లూరు.
9-6-97.

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

యేబది సంవత్సరములు గడచిన కాలములో ఆనాటి సామగ్రిని సేక రించుట తేలికైన పనికాదు. అన్నివిధములా తగినవారే ఈ పనికి ఉద్యుక్తులగుట మన అదృష్టము. మా అకాడమీ, యీపని విలువను గుర్తించి, దీని ప్రచురణకు యియ్యకొనినందులకు మాకే సంతోషముగ నున్నది. ఏబదియేడుల పైగా స్నేహితులైన శ్రీ రాఘవశర గారిని అ నందించుచు, ఆంధ్ర మహాజనులు దీనిని స్వీకరించగలరని ఆశించు చున్నాను. ఆనాటి వాతావరణపు అంకములో పెరిగి పెద్దవాడ నగుటయే కారణముగ నేను వ్రాసిన తొలిపలుకుల సాహసమును మన్నించెదరుగాక.

మహాత్మా గాంధికి జై.

సుదర్శనమహల్,
నెల్లూరు.
9-6-97.

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

ఉపోద్ఘాతము

శ్రీ రాఘవశర్మగారు చేసిన యీ పని పరదేశములలోనైనచో శిరసావహింప బడెడిది. ఒక వాల్టేరు, ఒక కార్లైల్, ఒక గోర్కి చేసిన పనులవంటి పనిగా దీనిని పరిగణించెడివారు. ఈయన పాతిక ముప్పది యేండ్లు బహుశ్రమపడి తాను పడిన శ్రమ యంతయు నీ గ్రంథ రూపమున వెలువరచెను. ఎనుబది పుటల పరిచయము వ్రాసెను. ఆంధ్రప్రదేశములోని యానాటి మహోద్యమములో తాను స్వంతముగా పాల్గొనెను. స్వంతముగా కవి. అట్టివాని యీ పరిశ్రమ విశిష్టమైనదని చెప్పవలయును. ఆనాటి యుద్యమములో నెన్నివందల మంది పాల్గొనిరి ఎంతమంది ప్రాణములుగోల్పోయిరి? ఉద్యమముతో సంబంధము లేనివారుకూడా తమ యావేశములను దేశభక్తిని పద్యములుగాను గేయములుగాను వ్రాసిరి. ఆనాటి బహుపత్రికల యందు ప్రకటించిరి. ఇందులో కొన్ని పద్యములు కలవు కొన్ని గేయములు కలవు. పద్యములు వ్రాసిన వారిలో సగానికి సగముగా నొడ్డున కూర్చున్నవారు. గేయములు వ్రాసినవారిలో నూటికి 90 మంది నిప్పులో నురికినవారు. నిప్పుల యొడ్డున కూర్చున్నవారు. కాని యిట్టి మహోద్యమములో పద్యమునకు, గేయమునకు భేదములేదు. నేడు కొందరు గద్యకవిత్వమని, గేయకవిత్వమని వ్రాయుచున్నారు. ఇక్కడమాత్రము భేదమున్నది. ఒక మహోద్యమమునందు భేదముండదు. ఒక మహోద్యమము జాతి మొత్తముమీద సర్వజనుల గుండెలయందు మండుచున్న జ్వాలయొక్క స్వరూపము. ఆ జ్వాల యొకప్పుడు పద్యముగా నుండును, మరి యొకప్పుడు గేయముగా నుండును.

ఉప్పు కొనండయ్యా

(మంగిపూ పురుషోత్తమ శర్మ)

ఉప్పు కొనండయా, స్వరాజ పు-ఉప్పు కొనండయ్యా!
ఉప్పుచట్టమును-ధిక్కరించితే తప్పక మనకు స్వరాజ్యమువచ్చు ॥ఉప్పు॥
బానిసతనము బాపేమందిది-భార యుల భాగ్యఫలంబిది
పేదలపాలిటి-పెన్నిధానమిది-సాధులు సిన సం విని యిది
శాంతిసైన్యములు చేసిన ఉప్పిది-శాంతిశుభము లు జగతి చ్చునిది
గాంధి మహాతు డు కనిపెట్టినదిది-బంధనంబులను బారదోలునిది
గవర్నమెంటుకు కనువిప్పంగా-కాంగ్రెసుయోధులు కలసి చేసినది
॥ఉప్పు॥

— ○ —

స్వరాజ్యలవణము తయారుచేయరె సహోదరులారా,
నిరాకరణ మంత్ర రాజగురుడగు-నరోత్తముడగు గాంధీయోగి చెప్పిన
॥స్వరాజ్య॥
పరప్రభుత్వము పారదోలుటకు-తురాయి మంత్రమిది
స్వరాజ్యపథమును సరాసరిని జేర్చు-రాజమార్గము మరేది లేదిక
స్వరాజ్యమెఱుగక-హతాశులగు భార యులకు నేడు
జితేంద్రియుడు గాంధి తాను స్వయముగ స్వతంత్ర రథచోదకుండయ్యె
నిదె॥

కుతర్కములు మాని-తెంపుకొని దీక్షితాత్తులై రండీ
సుతారముగ పారతంత్ర్య భూతమహత్వంబగును సుస్వతంత్ర
మబ్బును
మతాంతరులె మన మహర్షి కథవిని మహాత్ముడని తలచి
మదిం గొలిచి జన్మతారకంబని కృతార్థులై ఆశ్రయించుచుండిరి
॥స్వరాజ్య॥

స్వారాజ్య లవణము

ఉప్పుచేశామిదిగో! చూడండి గాంధీమహాత్ముని
ఉప్పు చేశామిదిగో చూడండి॥
ఉప్పుచేశామిదిగో దేవతలుప్పరంబుననుండి హర్షము
లుప్పతిల్లగ పుష్పవర్షము గుప్పుచును ఆశీర్వదింపగ ॥ఉప్పుచేశా॥
జర నీ అమెరికా మొదలగు సకలదేశపు ప్రతినిధులు మన
కర వీరుని శాంతియుద్ధపు కథలు ఫిలుములు చేసిచూపగ! ॥ఉప్పుచేశా॥
ఉప్పుగనులను చవిటినేలలు గొప్ప సాగర -రముండగ
ముప్పువచ్చెను గంజిలోపల కుప్పులేదని జాలి జెందుచు ॥ఉప్పుచేశా॥
ఎక్కడను ఏకాలమున రాజెవ్వడైన కట్టినాడా లెక్కచేయక
ఉప్పపన్నును ధిక్కరింతము రండు రండని ॥ఉప్పుచేశా॥
గొప్పభోగులు యోగులై పెనుగుంపులై కనుసన్ననిల్వగ
రెప్పపాటున ఉప్పుచట్టము టుప్పుటుప్పున నెగరగొట్టుచు ॥ఉప్పుచేశా॥
దండి పుణ్యక్షేత్రమున నుద్దండ సాహసుడగు మహాత్ముడు
దండిబలవతు లాంగిలేయులు బెండువడి తెలతెల్లవోవగ
॥ఉప్పుచేశామిదిగో చూడండి॥

మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు

(కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరి)

పగవారు మనపైకి వచ్చి పడ్డారు,
కోయంచు మనయాళ్ళ కొల్ల గొట్టారు,
గూటిలో పిట్టల్ని కూల్చివైచారు,
పొలములో పసిలేళ్ళ పొడిచి వైచారు,

మరచిపోవద్దోయి! మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!!

కారుకోనలు దూరి కలిగి పొయ్యారు,
దుంపకూరల తిండి దుంగిపోయ్యారు,
గోచిపాతలు కట్టి కుంగిపొయ్యారు,
పొద్దెల్ల మనవారు పొగలి పొయ్యారు,

మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు

పంగిళ్ళ కయ్యాల పంత్రించినారు,
పసిపాప యుయ్యాల పారదన్నారు,
నిదురపోనీకోయి! నీ చేతికత్తి,
తాగించు! పగవారి రక్తంబు నెపుడు,

మరచిపోవద్దోయి! మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు

స్వరాజ్య సమస్య

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంత కవి)

సీ॥ గతియింపలేదు లోకఖ్యాతమైన, ఢ
క్కాముల్లు నేతమగ్గముల పనులు
కడముట్టలేదు బంగాళమ్ములోని మే
ల్వాలిపంపు పట్టు దువ్వలువ పనులు
చెడిపోవలేదు వాసింగన్న యస్సాము
మరఫిరంగి పరిశ్రమముల వృత్తి
నశియింపలేదు నానాసాగరముల లో
గ్రాలు హైందవ నాలికాచయంబు

గీ॥ ప్రబల మొగలాయి సామ్రాజ్య భానుబింబ
మస్తమించె నందాక నస్తమింప
కుచ్ఛదశనున్న దేశ భాగ్యోదయంబు
సమసె నీస్టిండియా వణిక్సంఘ శక్తి॥

సీ॥ దుర్గంబులుగా మారి తొలుత వాణిజ్యంబు
కొలికుగట్టిన సరకుంగొటార్లు
మందుసామగ్రిగా మారె గిడ్డంగులం
దుంచు వర్తకవస్తు సంచయంబు

వీరసైన్యంబుగా మారెనే గరాగార
ములగాచుచుండు కావలి జనంబు
చారలోకంబుగా మారె వాపారంపు
టాసుగండియలు దుబాసుగాండ్రు
గీ॥ రాష్ట్రపతులైరి యిచట వర్తకమునడుపు
ప్రతినిధులనంతరము ప్రాచ్య భారతీయ
సంఘ కర్తలె మనకు రాజ్యంబునకును
భర్తలైరిట బహువిధోపాయములను॥

సీ॥ రాటముల్వడుకు నా-రాటమ్ములుడి పోయె
ముసలమ్మలకు బనుల్ మూల బడియె
నేతమగ్గముల సంగాతంబు లరుదయ్యె
సాలెగాండ్రల పొట్ట సన్నగిల్లె
కొలిమి తిత్తి దుకాణములు క్షీణమైపోయె
గమ్మరి కంపు బింకమడంగె
నానా పరిశ్రమల్ నాశంబులై పోయె
గూలినాలి జనంబు గూలిపోయె
గీ॥ చేతిపనులెల్ల మిల్లుల చేతసాగు
పాపి నాగర కంబిందు దాపరించి
కోట్ల పనివాండ్ర స్వేచ్ఛతో గూడపోయె
కలువు మనకయ్యె బరులకు గాలమయ్యె॥

సీ॥ తిరిగి యెప్పటికి వత్తురని తల్లులచేత
బలికించు పెండ్లికూతుల దొలంగి
వినువెంటఁ జనుదెంతుమని మూపులచెనుగు
తొలికాపురంపు బడంతుల దొలంగి

నీరాడు తర్వాత నేని పోగూడదాయని
బతిమాలు లేత చూడాండ్ర విడచి
చననీక కాళులన్ బెనగు చిన్నారి బి
డ్డల చేత నింత మిఠాయిబెట్టి
భావమున రూఢమగు రాజభక్తి కతన
బుత్ర మిత్రాదులను మాతృ భూమి విడచి
ఖండన క్షోణి దుమికిరి భార -య
వీర యోధులు శత్రుసంహారమునకు.

మ॥ నిజసామ్రాజ్యయశః పతాకలకు నున్మేషంబుగా భారత
ధ్వజినీయోధులు నేను నేనని ప్రభున్ ప్రార్థించి యేతజ్జగ
ద్ధ్వజ సంక్షోభ మహాహవాంబున సముత్సాహమ్మునన్ దూకి, వి
శ్వ జనీనంబగు కీర్తి గాంచిరి రణ వ్యాపార పారంగతుల్॥

జాతీయ పద్య రత్నావళి

(దువ్వూరి శేషగిరిరావు)

కం॥ నాదేశమునా జనులని
లేదేని యొకింత జాలి -దని ఫలం
దైన్యపు బ్రతుకేయని
రోదించెదు వెనుక మిగుల రోసి కుమారా॥

కం॥ ఏక పతాకము క్రిందను
నేకంబైన భార-యులెల్ల సమస్యల్
కొన జాలిన నాడే
యాకటి చిచ్చణఁగి బ్రదుక నవును కుమారా॥

కం॥ పచ్చని పైరుల బంటల
హెచ్చుగ మన భరతమాత యెసక మెసఁగు
బచ్చని తోరణములతో
నిచ్చలు గల్యాణమొంది నెగడు కుమారా॥

కం॥ పచ్చని పంటల తల్లి
ముచ్చటఁ గొలుపు తల్లి ముద్దుల తల్లి
లచ్చిని గూర్చెడు తల్లి
మచ్చికతో జూచి మము మనుపుము తల్లి॥

బోసు వీరుఁడు

దసరా గీతము

(శాస్త్రి వెంకట నరసయ్య)

మూడురంగుల జండ-ముఖ పతాక
వేడినెత్తురుపొంగు-విరజిమ్ముధాక
ఏ జపానయినను-ఏ రష్యయైన
ఏ జర్మనీయైన-ఏదేశమైన
స్వాతంత్ర్య పథములో-వచ్చినిల్చినను
ఖాతిగా పోరాడి-కసిమసంగగను
శపథంబులనుబూని-శౌర్యంబు మీర
కపటంబు లెఱుఁగక-గట్టిగా పోర
ఎత్తిరండిక దండు-ఇంఫాలుపైన
పరబలము ల మొత్త-చరచరాబలిమి
పగఱబారులు చీల్చి-పసమీర మీరు
సగమంబుగా ముందు-జొరబారి రండు.

పదరా ఢిల్లీ వేగపట్టుకొందాము

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

పదరా! ఢి ! వేగపట్టుకొందాము
స్వాతంత్ర్య ధ్వజమట-స్థాపించుదాము.
నెత్తురు వరదల-నిలచిన గడ్డ
సత్తువ గలదేని-సాగుమో! బిడ్డ!
మరఫిరంగులజూచి-మరలిపోబోకు
పరప్రభుతకంటె, మేల్-మరణము నీకు
అల యుగంధరు కష్ట-మాలింపలేవు
ఫలము జాఱవిడచు-భాగ్యహీనుడవు
నెమలి సింహాసనము-నిలచిన తావు
నమిలిమ్రింగినవారి-నణచి, చేకొనవు!
మొగలాయిలే మేలు-మహలులన్ గట్టి
మనసంపద హరించి-మరలరే కొట్టి
నడిగడ్డమనకు, ప్రాణము మానమదిరా।
తడయక నీశక్తి-ధార వోయుమురా!
పృ దేలిన సు ప-వి త్రమౌ భూమి
కొం యులేలిన-ఘనమైన తావు
పృ ్వరాజేలిన-సాధ్వీలలామ

రాణిసంయుక్తకు-రాణివాసము
అక్బరు పాదుషా-ప్రాణధనము
షాజహానునికీర్తి-చంద్రలకమ్మ
స్వార్థపరులై వృథా-చచ్చిపోకండి
సార్థకజన్మలై-సాగిరారండి,
హైందవరక్తము మీ-యందుకలదేని
వందే మాతరం, జై-హిందనుచు, బూని॥

పదరా! ఢిల్లి వేగపట్టుకొందాము॥

అవభృథోత్సవము

(కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు)

28–3–31 గాంధీ ఇర్విన్ ఒడంబడిక పిమ్మట

హుంకరించెనొ! అగస్త్యుఁడు, నేడు నహుషునౌ
ద్ధత్యమ్ము వమౌచు ధరణిఁ ద్రెళ్ళ
ధృతవ్రజమగు దివస్పతి హస్తి స్తంభ
మొనరింప జేయెత్తెనో బవనుఁడు
తాల్చెనేమొ వసిష్ఠతాపసి బ్రహ్మదం
డము కౌశికుని గర్వము హరింప
అలికనేత్రుండు వెల్వెల బాఱ నఱకాల
గన్ను చూపించెనో గౌతముండు

అంతకును మీదు మిక్కిలి యద్భుతము
లేమిపొడమెనో! కాక యీరేడు జగము
లేల తలయూచు, ముక్కుపై వ్రేలితోడ
బాపురే! మేలు మేలు సేబాసటంచు॥

అల్పకాయము బోసిన వ్వంగ వస్త్ర
మూతకోలయునౌచు, సుజ్ఞాతలూచె
చూడ్కిలోన దివి శమస్ఫూర్తి దాల్చి
మూడు జగములు నెవ్వ— ముదుక తలిసి

సత -శౌచదయాజ్ఞాన శాంతిరా
ఆత యజ్ఞ దీక్షితుఁడైన యవసరమున
యజ్ఞకుండాన, 'నేను నే' నని దుమికిన
సమిధలకు మీకునెల్ల నాశాస్యమిద్ది.

యజ్ఞపావకతప్తమై, ఆత్మతేజ
మినుమడింపఁగ గళలుదేఱిన పదాఱు
వన్నె మేలిమి మీ తనుప్రభలు కర
ధరణికెత్తు నివాళియై వఱలుగాత॥

సవన తంత్రము , తుదిముట్ట జరుగకుండ
దేవదానవుల్ మాయావిధి ప్రవీణు
లామయము లు ఘటియింతు రన్నలార।
సవదరింపుడు నిర్విఘ్న సవనదీక్ష.

ఆత పదభంగ తి నయ్యమర విభుఁడు
చతుర సల్లాపములోకింత సలుపునంత
నవభృథస్నాన సంభ్రములైన మీకు
నిచ్చుగాపుతనిష్ఠ యజ్ఞేశ్వరుండు.

ఆగస్టు

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

మ॥ తెలవారెం దెలవారె . డకలయై త్రెళ్ళెన్ బరాధీనతా
కలుషంబాలయ గోపుర ధ్వజములన్ ఘంటాఘణాత్కారముల్
చెలగెన్, నల్వదికోట్ల గొంతుల, జయశ్రీ గీతివిస్ఫారె, మం
గళతూర్యమ్ములు మ్రోసె భారతము మింటన్దోచె మువ్వన్ని
యల్.

ఉపలాలించుచు, భోగభాగ్యములతో నుయ్యేల లూగించి, గా
రవు దేవిం బలినేలి, దాసిని బలిన్ రారాపులం బెట్టు పృ
థ్వీపులన్ రోసి, నిజప్రభన్ భరతధాత్రి దేవి పట్టా షే
క పరీతం బొనరించుచున్నది, జగత్కల్యాణ సంధాత్రియై.

చిరకృ భూతధర్మయై, శిధిల దేహ
యష్టియై ప్రాణముల్ గన్నులందు, నిలిపి
మరల 'స్వగృహే' యటంచు సంకల్పమునకు
దొడఁగె: నీయవ్వకున్ జేవ యుడుగలేదు.

తండ్రి తాత ముత్తాతలు దరతరమ్ము
చేసిన తపస్సు పండి నీ చేతికందె
పాడి మొదవట్లుచేసె, నీభరతధాత్రి
పాలుపొంగించి పంచిరా పాయసము.

కడుపునిండ గూడు, నొడలునిండగ గుడ్డ
ఎండవాన సోకకుండ గీము
పాపపుణ్యములను బరికొంచుకొను తెల్వి
పంచుమన్న! మేలు పంచరన్న

పరుల కలిమి కాసింపదు
ఒరు కష్టము దినెడు నైచ్యమొల్లదు, పరులన్
జెరపి బ్రతుకుట, ప్రాచ్య
మ్మరసి బ్రదుకుబాట కెత్తి రన్నా దివియల్,

కర్మఫలదాత దైవము కలిమి నమ్మి
కుడుచుటకు మిన్న విడచుటన్ గుఱుతెఱింగి
నడపరా, భోగ సంసక్తిఁ జెడు జగమ్ము
ధర్మచక్ర సంకీర్ణ పథమ్మునందు.

పాడియు బంటయున్ గలిగి, పాడిదొరంగక, కల్గినంతలో
వేడిన రిత్తపుచ్చక నివేదనసేయని భుక్తినొల్ల కె
గ్గాడక, సర్వలోక హితయౌ శుభశీలకు స్వస్తి గీతముల్
పాడరె పల్లెపల్లెలను, వాడలవాడల బుణ్యగేహినుల్.

కోరను రాజ్యభోగములు, గోరను స్వర్గసుఖము, మోక్షమున్
గోరను నాకునై, వెతలగుందెడియార్తుల దుఃఖనాశమున్
గోరెదనన్న ప్రాప్తనుల, కోరిక వల కల్లుకంబమై
భారతధర్మ దైశికత పై గుసుమార్చన సొత్తసల్పరా.

నరమాంసాదులు యంత్ర యంత్రికులు సంపన్నోహమత్తుల్ తమః
పరతంత్రుల్ పరమాణు గర్భదళనోపాయజ్ఞులై, మర్త్యమున్
జెరుపంబూనిరి ధర్మరక్షిత జయంతిన్ దాల్చి చేయెత్తి చె
ప్పర 'ఓంశాంతి' పురాణభారత ధరాపత్యమ! స్వస్తి స్తుతే

—

ప్రబోధము

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

సీ॥ సకలాంధ్ర సామ్రాజ్య శాసన దక్షమౌ
 కాకతీయుల ఖడ్గ గౌరవంబు
పరబలం బగ్గింపఁ బవరానఁ గూలిన
 పలనాటి వీరుల పౌరుషంబు
శ్రుతి వినాశకులైన మలినుల మాయించు
 రామరాయల రణ ప్రాభవంబు
స్వాతంత్ర్యముం గోరి స్వారాజ్యముం జేరు
 బొబ్బిలి జోదుల భుజబలంబు

గీ॥ మరచి వచ్చువముఁబోలె తిరుగు దు
స్మృతికిఁ గొనివచ్చి శక్తి నెఱుక పఱచి
విజయ దుందు మ్రోగించు విజయదివస
మరుగుదెంచె భజింప లెమ్మాంధ్రపుత్ర॥

సీ॥ పలికించినారు శత్రువులు తల్లడంబందఁ
 గత్తులపై వీర గాథలెల్ల
చిలికించినారు చంచల చిత్తులకుఁ తి
 నుపనిషద్ వాక్య పీయూషవృష్టి

విన్పించినారు దర్పిత పండితాళికి
    వీరాంక విజయ భేరవంబు
గఱపినారలు రాతి కఱకు గుండియలకు
    మందార మంజు మార్దవంబు

గీ॥ నింగికెత్తించినారు నిర్భిద్రశౌర్య
సాహసౌదార్య వినయ రక్షాధ్వజంబు
పూర్వ జాయ గౌరవాభ్యుదయమైనఁ
దలఁచి నడుము బిగింపవా! తెలుగువాఁడ!॥

సీ॥ గ్రీకులదాడికి చీకిన నీతితో
    సర్వ విజ్ఞానంబు సమసిపోయె
పరమతాసహనంబు వాపిన బుద్ధితో
    వేదవేదాంతాల విలయమయె
తురకలు గూల్చిన దుర్గాలతోఁ బాటు
    మత శిల్పశాస్త్రముల్ మంటఁగలసె
ఆంగ్లేయులార్పిన ఐకమత్యంబుతో
    రాజ్యాంగ తంత్రంబు భ్రష్టమయ్యె.

గీ॥ కొంప గాలినదని మొత్తుకొనుచు నుండ
దొంగ జొరఁబడి దోచిన భంగి నున్న
మన పరిస్థితి సరి సేకొనుటకైన
చేయి గల్పుఁడు! ఆంధ్ర దేయులార!

సీ॥ భావదాస్య పిశాచి పట్టి పల్లార్చుచు
    పాయలుగా విడదీయుచుండ

మత శిల్ప విజ్ఞాన మారణతోఁ దృప్తి
వడక మ్లేచ్ఛులు పైకి వచ్చుచుండ
ప్రతిచిన్న పనికిని పైపోటిగా వచ్చి
అన్యులు మనశక్తి నదుముచుండ
కాలానుగుణ్యంబుగా నాకు మాన్యత
నిండంచు 'హిందీ' వేధించుచుండ

గీ॥ ఇట్టి చెడు వేళనా మన ఇగ్గులాట
పారవేసిన పుల్లాకుఁ బంచికొనఁగ
తగవులాడెడి కుక్కల పగిదిఁగాక
లేచి ముందంజవేయగ లేవె! ఆంధ్ర॥

సీ॥ అధ్యాత్మ విద్యా సుధాంభోధి మథియించు
స్వాములత్యాచార సారులైరి
స్వప్రజారక్షణాసక్తి ప్రాణము లొగ్గు
రాజులు మూషక రాజులైరి
సార్వభౌముల యిండ్ల స్వర్ణాభిషేకంబు
లందిన కవిరాజు లర్థులైరి
విద్రోహ రక్తంబు వెల్లువల్ గట్టించు
వీరాగ్రణులు సూపకారులైరి

గీ॥ ప్రకృతి శోభారమా విహారస్థలంబు
తెలుగునేల అభాగ్యుల నిలయమయ్యె
ఈ విపర్యయ మొక్క నాఁటేని గాని
తలఁచి కన్నీరు విడుతువా! తెలుగువాఁడ!

సీ॥ నీ మాతృభాష రానేరాదె చక్కఁగా
పరభాషలకు పాట్లు బడెదవేల?

నీ మతాచారాల నియతినే యెఱుఁగవే
　　　　పరసంప్రదాయ సంభ్రమ మదేల?
నీవారి వేసాలు నీచంబులందువే
　　　　పెఱవారి విపరీత వేషమేల?
నీ సోదరక్షుధాయాసంబుఁ దీర్పవే
　　　　బరులకై కన్నీటి నోడ్తువేల?

గీ॥ ఇంటి పరమాన్నమును మాని ఇతరులింటి
గంజికై దేవులాడె కర్మమేమి?
భావదాస్యము నికనైన పాఱఁద్రోలి
లేచి ముందంజ వేయఁగలేవె ఆంధ్ర॥

సీ॥ అలవడ్డ రాజకీయ జ్ఞానమంతయు
　　　　'వర్డింగు'కై వ్యర్థపరచువారు
ఉరుదులో నొకరైన నొక్క రింగ్లీషులో
　　　　తమ విదగ్ధతఁ జాటఁ దలఁచువారు
మితవాదులై కొందరతివాదులై కొంద
　　　　రేటికిఁ గాటికి నీడ్చువారు
త్యాగంబు జూపించు తరి దాపురించిన
　　　　చల్లగా మెల్లగా జారువారు

గీ॥ సాలుకొకసారి జరుగు 'జల్సా'లలోన
వివిధ వేషాలతోడ దీపించువారు
ఈ ప్రజాపతులందరు ఇంకనైన
త్యాగదీక్షను వహియించి తరలరాదె?

"మా గోడు"

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

(పోలీసు చర్య తరువాత అధికారమునకై స్టేట్ కాంగ్రెస్ రెండు చీలిక లైన నాడు మిలిటరీ ప్రభుత్వకాలమున వ్రాయబడినది)

ఉన్నావ లేవయ్యా! ఓ జగన్నాథ!
విన్నావ మాగోడు వీనులారంగ

> పదమూడు నెలల ప్రవాసంబు దీరె
> కొదవలు రె మా కొదవె మేలంచు
> చితికిన విరిగిన సిరిసంపదలను
> వెతమాని కూర్చికో వీలౌనటంచు
> అక్కలు చెల్లెండ్రు అను కూతుండ్రు
> ఒక్కచో చల్లగా నందుమటంచు
> కాంది కతరోసి కడు వేక్కతోడ
> చిందులాడుచుఁ గొంపఁ జేరికొన్నట్టి
> నైజాము ప్రజల బన్నాలు విన్నావ!
> నీ జాలిగుండెతో నిలిచి కన్నావ! ॥

తలదాచుకొనలేక, తనువుపైలేక
తొలిపూట లేక తోడేగలేక

పాలనా మారినా పద్ధతి పోక
ఆలకించుటలేక, ఆదృతిలేక
'స్పెష'లధికారుల చీదరింపులకు
విషమించు పోలీసు వేసరింపులకు
కలఁచు కమూనిస్టు కల్లోలములకు
తలయెత్తు గుండాల దౌర్జన్యములకు
'లేవీ' వసూళ్ళఁ గల్గిన కుదింపులకు
'తావాన్ బకాయీల' దండడింపులకు
ధృతిఁమాలి గతిమాలి దిక్కేఁది యున్న
వెతలఁతో పొరిపొరి విలపించుచున్న
తెలగాణ ప్రజలకు దిక్కెవడయ్యా
నిలిచి కష్టము దీర్చునేత యేదయ ॥
గారాబు ఒక బిడ్డ గణికయైనట్లు
మా రాజయాలు మలినంబు లయ్యె
మమేల వలసిన మా ప్రజాపతులు
దొమి లోదిగినారు దుర్విధి వలన
చందా వసూళ్ళకై చరియించుచున్న
నిందాస్తులతోడ నినదించుచున్న
పక్ష ప్రచారాలె పాటించుచున్న
కక్షలే ఫలముగాఁ గలహించుచున్న
దేశ ప్రజాక్షేమ దృష్టి లేకున్న
క్లేశంబు లేవియు లక్షింపకున్న
మా నాయకుల తప్పు మన్నింపుమయ
జ్ఞాన మందఱకుఁ బ్రసాదింపుమయ ॥

ఉన్నావ లేవయ్యా! ఓ జగన్నాథ!
విన్నావ మాగోడు వీనులారంగ!

పిల్లంగ్రోవి పిలుపు

(కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు)

5–3–1921

మృదులమ్మై మధురమ్మునై మసృణమై మృద్వీక మాధ్వీకమై
ఉదిత ప్రస్ఫుట సప్తసామనిభమై ఉద్ఘూర్ణితోద్ఘోషమై
అదె! బృందావనవీ మాధవుని దివ్యద్దివ్య వంశస్వనం
బుదితంబయ్యెను గోప బాలకులు రారో! తండ తండము లై॥

హరివంశస్వన మాధురిన్ గరగి బృందారణ్య మొక్కుమ్మడిన్
శిరమూపెన్ యమునా తరంగిణియు వీచీహస్తముల్ సాచి త
త్పరిరంభం బొనరింప నూగెడి నికన్ సందేహముల్ మాను
పరువుల్ వారుడి! గోప బాలకులు నిర్వాణ పదున్ జేరగన్॥

బృందారణ్యము శిర్షమూపుచు రసావేశము నందింప గా
లిందీవాహిని వేణుగానలహరి నమ్ముగా తత్సుధా
సంది ప్రస్ఫుట దివ్యవాహిని దిశాచక్రమ్మునన్ నిండె మీ
మందల్ మేయుటమాని అయ్యమృత రోమంథమ్మునన్ జొక్కె
డిన్॥

పిడుగుల్ రాల్పడిగా బదింబదిగ దా పీడించినన్నిము మీ
ర్విడువంబోరు సురాధిపాగమములన్ వేరందు! విశ్వాతు డ
ల్లడుగో! విశ్వము మాధురీపులకితమ్మౌ గీతి గానము స
ల్పెడి చాలింపుడికేని మీ చదువులాలింపుండు గోపార్భకుల్॥

తన పూజల్ విడనాడినన్, త్రిజగదాధారుండు, దేవేంద్రుఁడే
మనునో, కిన్కవహించి వెండియును కాలాంభోధముల్ గూర్చి, రా
ళ్లను రప్పల్ గురియంగలాడొ! మన యిళ్లన్ వాకిళుల్
గూల్పు, సా
గునొ, యంచేటికి తి చేరఁ జనరే! గోవర్ధనోద్ధారకున్॥

వాలుంగన్నుల నల్లనల్ల వికసింపజేయు లేనవ్వుతో
మౌళిన్ బచ్చని నెమ్మి పించియముతో, మా కందపున్నీడ వం
లాలిత్యము జూపుచున్ బిలిచెడిన్ శుండు మిమ్మెల్ల, నా
లామానుష విగ్రహున్ దరియఁగా లెం, దేల! సందేహముల్॥

చదువులు తుదముట్ట చదివినవారల
కందుకోరాని యానంద పదము
నీటిపై వ్రాతలౌ మేటి సంపదలచే
సాధింపరాని స్వేచ్ఛాపదమ్ము
ఆత్మ శోషణఫలమౌ జపతపముల
బడయగారానట్టి బంధము
చిల్లర వేల్పుల సేవించుమాత్ర, చే
పడనట్టి దివ్య కైవల్య పదము

సరవిదనుజేరవచ్చిన సాధువులకు
పంచెదనటంచు మురళి, మ్రోయించు నదిగొ
రండు తద్గానలహరిలో దాండవింప
ప్రాలుమాలక గోపాల బాలులార॥

విజయతోరణము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

10–11-1924

పటుదండ హతుల పాల్పడుచు నాబాల వృ
ద్ధము తాల్చిన సాహసము పండి,
బంధనాలయములఁ బలువింత క్రూర క
ర్మములోర్చుకొన్న తాలిమి ఫలించి,
తలిరు బోండ్లెల్ల నంతర్గేహములు వీడి
తాల్చిన వీర వ్రతమ్ము పూచి,
ధనము మానము ప్రాణమును వ్రేల్చు ధన్యుల
జన్మంపు ఫలము సాక్షాత్కరించి

సత్య శాంతుల పేరియశ్వముల వల్గు
వల్గనముల కనర్గళత్వము గఱప
విషమతలములు చదునుగావింప నదిగొ
వెడలె, కాంగ్రెస్సు రథమున, విజయలక్ష్మి.

ఉద్బోధ

(బద్దిరెడ్డి కోటేశ్వరరావు)

ధరణి నహింసావ్రతమె జీవనంబుగ
నెంచి ధర్మములు సాధించు కొఱకు
'అన్నమో! రామచంద్రా!' యంచు నడలెడి
దల జీవనోపాధి కొఱకు
పీల్చి పిప్పిని జేసి, బిచ్చమెత్తించెడి
సారాయి కల్లు నాశనము కొఱకు
తెరిపెమెత్తించు, విదేశ వస్త్రంబుల
నింక మీదటను, దహించు కొఱకు

గాంధి, కృష్ణావతారమై, కలియుగమున
ధర్మ పరిపాలనము, నార్య ధర్మములను
స్థాపన మొనర్ప, కాయకష్టములకోర్చి
యున్న వాడింక, వెఱపేలనో మదంబ.

శాంతులై ప్రజల కష్టము లిట్టులున్నవి
తొలగించుడని వేదఘోషమాయె
ధీరులై భారత దేశయ పాలనా
ధర్మమిట్లని చెప్ప దప్పులాయె

యోగ్యులై మధుసేవ యోగ్యంబు గాదని
యూరూర జెప్పుటే నేరమాయె
త్యాగులై, ఖద్దరు, ధరియించి, పరదేశ
వస్త్రముల్ గాల్చుట బంధియాయె

రాయబారములెల్ల నరణ్యరోద
నంబగుట దేశభక్తులు నాడు నేడు
హితవు గఱపంగ సభలు జేయించుచుండ
ముప్పులాయెను, చెఱసాల తప్పదాయె.

వినబడుచున్నవి వీనుల కింపుగా
దేశీయ గీతముల్ దిశలుమ్రోయ
సూచింపుచున్నవి శుభసూచనంబుగ
సత్యాగ్రహులు చెఱసాలబడుట
పత్వొత్తుచున్నవి పరమేశునాజ్ఞగా
గాంధీ నినాద మఖండముగను
కనబడుచున్నది కనుచూపు మేరనే
పూజ్యార్హమైన, స్వరాజ్య రథము

తద్రథంబును, యున్నత స్థలముఁజేర్ప
దండు వెడలెె, పుత్ర రత్నములు, రిక్త
హస్తములతోడ, సత్యాగ్రహమ్ము నమ్మి
'విజయులగుగాత' యనుచు, దీవింపుమమ్మ.

జ్యోతి

(ధవశా శ్రీనివాసరావు)

వెలిగించరా! జ్యోతి వెలిగించరా!
కటిక చీకటులెల్ల మటుమాయమై తొలగ

పగలెల్ల శ్రమచేసి పరుగు పరుగున వచ్చి
పూరిండ్లలో వెలుగు కారుచీకటి నడుమ
జీవనాశాకిరణ చిహ్నాల దడివికొని
ఏడ్చు తమ్ముని బరువు పెదలోని సొద దీర, వెలిగించరా॥

అధికార సంతమస మావరించిన కుటిల
విశ్వమానవ శాంతి విభవంపు సభలలో,
చినిగిపోయిన పేలికల మేన ధరియించి
ఎముకలన్నిట మృత్యువెగసి తాండవమాడ
కడుపు మంటకు గంజి గతిలేక నలగు నీ
వెర్రి రైతును జూపి విసిగింప నొకసారి, వెలిగించరా॥

అంతమెరుగని పారతంత్ర్యాంధకూపాన
మునిగిపోయి వెలుఁగు కనలేక లోలోన
పలవించి పలవించి పాలిపోనున్న మన
యనుగుదమ్ముల బెంగ నణచ గాపలుమారు, వెలిగించరా॥

తల్లి నిలయము జేరు దారులన్నిట మూసి
సవతి తల్లుల పాలు చవిజూపు కాంక్షతో
బలిమిమై లేగదూడలబట్టి లాగు నా
గురువంపుటెదలోని కారుచీకటి దొలగ, వెలిగించరా॥

మలిగిపోయిన జ్యోతి వెలుగుగాంచక లోన
చెట్టుపుట్టలు బెరిగి చిమ్మచీకటు లలమ
పేద చూపులగుండె బెకలింపజేయు నీ
దేవళంబును నేటి తెలివెల్గులోనింప, వెలిగించరా॥

కలలోన నిజమేదో గనలేక సోదరులే
భేదభావముతోడ పెనగులాడెడి నేటి
కాళరాత్రిని వికా వికలుగా నొనరించి
ఎడద యెడదకు జ్యోతి నెత్తి చూపుచు మరల, వెలిగించరా॥

అది 1947వ సంవత్సరము. భారత దేశము స్వతంత్రమైనది. నైజాము సంస్థానము భారత సమాఖ్యలో చేరనని ప్రకటించినది. నాటి నైజాము ప్రధాని లాయఖు అలీ తన ఒకనాటి ఉపన్యాసములో, "మాకు ధర బలము, నైతికబల మున్నది. ఇండియన్ యూనియన్ తన ఏజంట్లను పంపి సరిహద్దు జిల్లాలలో అశాంతిని రెచ్చగొట్టుచున్నది. ఋజువర్తనులు, ప్రజాసేవకులైన మా రజాకార్లు గ్రామాలలో శాంతిని స్థాపించుచున్నారు. ఎవరేమన్నా పైన మాకు 'అల్లా' తోడు నీడలున్నవి''-అని ఉద్ఘాటించిన సందర్భము.

నీతులు నియమాలు

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

''సాహితీ మేఖల''

లాయఖ !! నీ నాలుక ఏ
లా నిర్మింపబడెనో ?
పచ్చిబూటకపు నీతులు
బలుక సాహసించెను బో
నరములేని దగుటచేత
వెలుపులేక వాగుచుండె—అదిగో! నీ నైతికబల
మదిగో! నీ ధర బలమ్॥

హైద్రాబాదు గ్రామాలలో
కుళ్లిచచ్చి పురుగులు బడి
కళ్లజూడ భయముగొలుపు

నీ గుండా పాలనలో
కాలిన గ్రామాలవిగో!
కూలిన సౌధాలవిగో! —అదిగో నీ నైతికబలము॥

చితికిన పౌరుల గుండెలు
చిందిన నెత్తురులవిగో!
తల్లుల గానక ఏడ్చెడి
పిల్లల రోదనలవిగో!
తడియారని బాలెంతలు
పడిన భంగపాటులవిగో! —అదిగో నీ నైతికబలము॥

ఇళ్లూ వాకిళ్లు వదలి
ఝల్లుమనెడి గుండెలతో
సెలవు లేక అడవులలో
తలలు దాచి పలవించెడి
నిరుపేదల నిరాయుధుల కంటనీరు
పొరలి పారుచున్నదదిగో! —అదిగో నీ నైతిక బలము॥

మా తల్లులు మెడదాల్చిన
మంగళసూత్రాలు గూడ
దోపిడీలు నేసిన నీ
దురంతపాలన మదిగో —అదిగో నీ నైతికబలము॥

నీ రక్కసి గుంపులచే
నోరులేని మా పశువుల
ఆహారము కాల్పించిన
అతాచారాలవిగో! —అదిగో నీ నైతిక బలము॥

అసహాయోద్యమము

జైలుఖానలో జిక్కిన
వుల బరిమార్పించిన
నీచుడ! నీకేటికోయి
నీతులు నియమా లిప్పుడు?
అల్లాపేరున లోకపు
కళ్లమూయ దలపకు నీ
పళ్లు రాలదన్న జూచు
పశులు సింహంబదిగో! —అదిగో నీ నైతికబల
మదిగో నీ ధర్మబలం॥

మతమౌఢ్యము

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

నవకాలో హిందువులపై బడి ముస్లిములు జరిపిన దురంతముల సందర్భమున

కటిక మనసు నీదోయీ!
కరుణనీకు లేదోయీ!

మతము పేరుతో మానవజాతిని
హతము జేయుటే మతాదరమా?

పసికూనల ప్రాయపు మొగ్గల
మసిజేయుటె నీ మతాదరమా?

కన్నతల్లి పాలిచ్చిన చన్నుల
కసాయిదనమున ఖండించెదవా?

కన్న కడుపుకే కన్నము వేసెడి
పన్నాగములకు పాలుబడెదవా?

తోడబుట్టువుల మానము దోచి
దొరనని మురియుచు గరివించెదవా?

మానవ సభ్యత మానవ సంస్కృతి
మంటగలుపుటే మతాదరమా?

అసహాయోద్యమము

మతమను రాక్షసి మానవజాతిని
హతముసేయ నే యవతరించెనా!

మతావేశమున మానవరక్తము
గతి వేయుటే కనీస ధరమా?

కూటికిలేని ఆకటి బాధలు
తల్లుల వీడిన పిల్లల రొదలు
కడుపుకోతలో పొడిచిన సఖపులు
ప్రాణతుల్యమగు మానము బోయిన
పడచుల గాల్చెడి పరిభవాగ్నులు
మృత్యు తాండవపు విత యాతనలు.

నీ మతమందున లేనేలేవా?
నీదొక మానవ మతమేకాదా?

కటిక మనసు నీదోయీ
కరుణ నీకు లేదోయీ!

—: x :—

పద, పద, ఢిల్లీ

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

పద పద ఢిల్లీ పరుగున పోదాం
పగర వేగమే, పార ద్రోలగా

భారతదేశము పరాధీనయై
ప్రాధాన్యము చెడి, ప్రాభవము గి
పరువు గోల్పోయి, పరివేదనతో
పొగులుచున్నదిక, ప్రమాద మొసగన్॥పదపద॥

పురాతనమ్ముగ, ప్రసిద్ధి నందిన
భార యమగు, భవ్య సంస్కృతియె
ప్రాతిపదికగా, ప్రపంచశాంతిని
పాదుగొల్పియిక, పరిరక్షింపగ ॥పదపద॥

జయ్ అజాదుకు, నేతా కి
జయ్ జవహ్వరుకు, జయ్ ప్రకాశముకు
జయ్ పటేలుకు, జయ్ పట్టా కి
జయ్ గాంధీకి, జయ్ హిందంటూ॥

పద పద ఢిల్లీ పరుగునపోదాం
పగర - గమే పారద్రోలగా॥

ఆహుతులు

(మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రి)

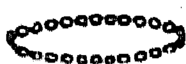
లెండోయి లెండోయి, తండోప తండాలు
రండోయి రండోయి, జండాలచేబూని॥

క్రూర పరపాలనను, కూల్చివేయుటకు
దాస్య బంధాలన్ని, త్రెంపివేయుటకు
స్వాతంత్ర్య పాలనము, స్థాపించు కొఱకు
త్యాగాన్ని నాహుతులు, గావలయువే వేగ ॥లెండోయి॥

దేశ సేవకుల మన్నించి కాపాడుటకు
వీరకేసరుల నర్చించి పూజించుటకు
భరత ఖండైక్యతను, బాగుగా నిల్పుటకు
తా గాగ్ని నాహుతులు గావలయువే వేగ ॥లెండోయి॥

దేశ దారిద్ర్యమును, తొలగింప జేయుటకు
మద్యపానము మాన్పి, మాన్యతను గూర్చుటకు
సర్వ మానవ సమత్వమును నెలకొల్పుటకు
త్యాగాన్ని 'నాహుతులు' గావలయువే వేగ.

లెండోయి లెండోయి, తండోప తండాలు
రండోయి రండోయి, జెండాలు చేబూని॥

వేగరండు

(మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రి)

వేగరండు వీరులార!
విప్లవం బొనర్పగా
విప్లవం బొనర్పగా
విశ్వశాంతి గూర్పగా॥
విగత వ వీర వరుల
కాత శాంతి గూర్పగా
నుష్ణ శక్తి ధారలన్
తర్పణమ్ము విడువగా
తృప్తి నొదవ జేయగా ॥వేగరండు॥

కన్నతల్లి బంధనముల
గాసినందు చుండగా
మిన్నకుండి చూచుచుండ
మిము పరులు మెత్తురా?
సన్నుతింప వత్తురా? ॥వేగరండు॥

కుటిల రాజ తి మీదు
మతసఖ్య మడంపగా
ఘోరమైన యాపదలను

కోరితెచ్చు కొందురా?
నోరు మెదపకుందురా? ॥వేగరండు॥

వైరి పాశములను జనని
వేదన పడుచుండగా
నూరకుం చూచుచుండ
వైరు లపహాసింపరా?
రులంచు దలపరా?

వేగరండు వీరులార,
విప్లవం బొనర్పగా
విప్లవం బొనర్పగా
విశ్వశాంతి గూర్పగా॥

సమరాహ్వానము

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

స్వాతంత్ర్య సమరమ్ము
　　సాగింపగా వేగ
సహచరులతో గూడి
　　రావోయి!
సాగి పోవలె త్వరగ
　　లేవోయి !॥
స్వాతంత్ర్యమునుగోరి
　　సామరస్యము గా
సల్పిన ప్రయత్నముల్
　　సకలమ్ము చెడెనింక ॥స్వాతంత్ర॥
పారతంత్ర్యము బాప
　　పగతురతో పోరాడి
ప్రాణముల్ వీడిన
　　ప్రథిత వీరుల దలచి॥ స్వాతంత్ర ॥
విజయమును కాంక్షించి
　　వేవేగ రావోయి
విజయమో గాకున్న
　　వీర స్వర్గముకు ॥స్వాతంత్ర॥

విఖ్యాత చరితా

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

లాలి విఖ్యాత చరితా ! నా తండ్రి
లాలి విజ్ఞాన కవితా !
లాలి సువిశాల నేత్రా నా తండ్రి
లాలి సుకుమార గాత్రా !

అన్న వస్త్రముల కొఱకు-ఎన్న
యారాట మెరుగనట్టి
అన్నపూర్ణయై యాకటన్-దీనయై
యలమటించెదు చూడరా ॥

తనువె శాశ్వత మంచును-తనదైన
ధనమె సర్వమటంచును
తబ్బిబ్బులై పోవు-ఆజాతి క
సద్గతియె కఱవేసురా ! ॥

సాహ సౌదార ములను వహించి
సామరస్యము గూర్చరా !
సమరసము జేకూరగా-విశ్వమున
శాంతి సుఖములు కల్గురా ॥

విజయము నీదే

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

విజయము నీదేరా! రా, రా!
విప్లవ భారత వీరకుమారా

భారత స్వాతంత్ర్యము నకై పో
రాడిన శ్రమ నీదేరా! వీరా!
భారత వీరుల ప్రాణము లగా
పాడినట్టి ధీరా! లేరా! విజయము॥

పగతుర నందర పారద్రోలగా
పరుగున రావలెరా! వీరా!
పర పరిపాలన బాపుకొనంగా
ప్రాణము లేవలెరా! ధీరా ॥

విజయము నీదేరా! రా, రా
విప్లవ భారత వీరకుమారా! ॥

భారతీయుడనేను

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

దేశ ధర్మ సంరక్షణ

ధారవోసితిని రక్తము

జ్ఞానఫల ప్రాప్తికి నా

తపము ధారవోసినాను.

సౌభాగ్యము కోరకై నే

చాలగ శ్రమనందినాను.

పరిపోషణమును సలుపగ

చరమసీమ గాంచితి క్షమ.

వ్యక్తి మోక్షమునను జగ

త్కల్యాణము వాంఛించితి.

విశ్వశాంతి కిరణములన

విరళముగా ప్రసరించితి,

భారతీయుడ నేను

భాగ్యాన్వితుడ నేను.

ప్రాభవాఢ్యుడః ప్రథిత

మౌ విశ్వమానవుడ॥

అసహాయోద్యమము

ధరణి నిర ల పంక సంజాత పద్మరజ
మనవి నిరి తము నాతనువు పార్థివమయి ॥
భాగీరథీ పయస్సంజాత చైతన్య
విలసిత పవిత్రము సలలితము గాత్రము ॥
బాలారుణ ప్రభా జాలప్రభావిత
భాస్వంతములు గాత్రరుచులు సురుచిరములు॥

రాట్నము, ఖద్దరు

విదేశవస్త్రబహిష్కరణము

రాట్నము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

నేను మీ యిలవేల్పునే చెల్లీ! నా తోడ నాడుకొనవే
నేను గృహలక్ష్మి నే తల్లి, నను మరచిపోతివటే
పూయరే పసుపు నాకు, కుంకుమపుబొట్టు నా నుదుట నిడరే
చేయరే యుపచారముల్ మరచుటకు చెంపలను వైచికొనరే
దీపమై వెలిగినానే, దివ్వెనై వెలిగినానె
కాపుదలగా నుంటినే మును మీకు నాపదల్ తొలగిస్తినే
మీపెరటి కల్పకమునై మీకెల్ల ఆపదలు బాపినానే
మీపాలి వేల్పుటావై యమృతము చేసి మీ కొసగినానే
నీ నెత్తురున చుక్కనై చెల్లిరో నీ మాంసమున కండనై
నీ ఎముకను మూలుగై తల్లిరో నీవె నేనైయుంటినే
ఇలవేల్పు పూజమాని పెఱవేలుపుల పూజ నేయబూని
కలుములకు దవ్వైతిరే! ఈనాడు కష్టముల పాలైతిరే
మీరు నన్ను మఱచినా, తల్లిరో! మిమ్ము, నే మఱవగలనా?
పారజూచి తెలియరే మీ పాలి పత్తిరాట్నమును నేను.
నేను మీ యిలవేల్పునే చెల్లీ, నాతోడ నాడుకొనవే
నేను గృహలక్ష్మి నే, తల్లి నను మఱచిపోతివటే

—X—

రాట్నము-చేతినూలు

రాట్నము చేతినూలు-రయమున వడుకుడీ
రాట్నమె బంగారుమూట యనుకొనుడీ ॥రాట్నము॥

మనదేశ భాగము-మనచేతి రాట్నమందె
అనిశము నిమిడియున్న-దని మది నమ్ముడీ ॥రాట్నము॥

కుదురాడినచోట-కవ్వమాడినచోట
కరువు లేదనుమాట-కల్లగాదు నమ్ముడీ ॥రాట్నము॥

మల్లు పంచెలు మీరు-మరపున చెందుడీ
తెల్లమాయకు మీరు తెల తెల్లబోకుడీ ॥రాట్నము॥

ఏడేటిరువది కోట్ల రూపాయలు
బైట దేశంబులపాలు కానివ్వకుడీ
రాట్నము చేతినూలు రయమున వడకుడీ

రాట్నము దిప్పుడిక-రమణులారా

రాట్నము దిప్పు క-రమణులారా

రాట్నమె మనపోరాటము దీర్చును-యేటికి యోచింప॥రాట్నము॥

భారతమాతకు బిడ్డలమై యిటు-బానిస లగుటేలా ॥రాట్నము॥

కూటికి గుడ్డకు కొదువ లేకున్నను-కోటికి యున్నటులార ॥రాట్నము॥

అరువదికోటుల ద్రవ్యము మిగులును-మనకాధారంబుర॥రాట్నము

ఘనుడగు సద్గురు గాంధిమహాత్ముడు-మనకుపదేశించె ॥రాట్నము॥

ధరణిని కొండమాచుపురంబున వెలసిన-వరదుని కృపగనుడీ
రాట్నము దిప్పుడిక-రమణులారా

అమ్మా నా మనవి వినుమమ్మా

అమ్మా! నా మనవి వినుమమ్మా!
రాట్నము గొనుమమ్మా! నూల్వడికెదమో యమా !
ఘనపుణ్యుడు సద్గుణుండు-గాంధిమహాతు ండు
సబర్మ యా ˘మమున సందేశము మనకంపెను
త్రిప్పుమా రాటం- -యుమా దారం-నేయుమా
నేతగుడ్డ-ధరి యింపు మమా ॥అమా ॥
పరదేశపు మల్లుగుడ్డ-పరువాయెనటమ , మనకు
పరమ పతివ్రత సీతా-భామామణి యెది తాల్చె
కొల్వులోన ద్రౌపదిని కాపాడిన-కోక లెవ్వి
నలుడు,. దమయంతులిద్దరు
చెరిసగమున ధరియించిన చీర, ఖద్దరుకాదా
మర్యాదా! యిది మనకు వీడ॥

అమ్మా! నా మనవి విను మమ్మా రాట్నము గొనుమమా ॥

జననీ రాట్నము బెట్టుమా

జననీ రాట్నము బెట్టుమా! భారతభాగ జననీ!
రాట్నము బెట్టుమా!

రాట్నము బెట్ట, స్వ-రాజ్యమొచ్చు ననుచు
నేటికి గాంధీమ-హాత్ముడు వచియించె ॥జననీ॥

కదురు కవ్వము తిరుగ-కరువులేదందురు
అది వదలిన నాడె-వదలె మనల లక్ష్మి ॥జననీ॥

అరువదికోట్ల మీ హస్తముల్ ధరియింప
పరుగున వచ్చి, క-న్నడదె స్వరాజ్యము
జననీ! రాట్నము బెట్టుమా॥

భారతభాగ జననీ రాట్నము బెట్టుమా॥

పెట్టరే రాట్నము

(నెల్లూరు వెంకటరామానాయుడు)

పెట్టరే రాట్నము-బెట్టరే! ఓ తల్లులారా! పెట్టరే రాట్నము.
పెట్టరే మీ రింక నైనను-పేదతనమున తల్లి వ్యథచే
కట్టుకొనుటకు బట్టలేకను-కడు విచారము నొందుచున్నది
॥పెట్ట॥

కనుల బాష్పపు-కణము లలరగ కడు విచారపు మోముతోడ
కన్న సంతానమ్ము దలచుక-చిన్నబోయెడి, తల్లి మొర విని
॥పెట్టరే॥

కాటకంబులు తొలగు, దాస్యము-కదల కేగును, భాగ్యమబ్బును
బూటకంబగు నాగరికమీ నాటికైనను తొలగు గావున ॥పెట్టరే॥
మూడుకోట్ల రాట్నములు ఆ-నాడు గల్గిన దేశమకట
నేడు చిత్తముదోచు నొక్కటి-గూడ లేదిది యేమి పాపమొ
॥పెట్ట॥

ఇట్టి రహస్యంబు బైటం-బెట్టి మనల స్వదేశి బట్టల
గట్టుకొనునటు జేసినట్టి-గాంధి ఋషికిని తులెత్తి ॥పెట్టరే
దండము॥

తల్లి యింకను మాను మీ వ్యథ-తల్లడిల్లకు మేము దాసము
నొల్లనేరము స్వేచ్ఛ దెత్తుము-కల్లగాదని చెప్పి యిప్పుడె
పెట్టరే రాట్నము-బెట్టరే, ఓ తల్లులారా! పెట్టరే రాట్నము॥

రాట్నము
(వెన్నెలకంటి రాఘవయ్యా)

ఏకులు కావలెనా? దాస్యపు-మోకులు కావలెనా!
లోకులతో సరితూగుచు నిచ్చట-వా కులతను విడినాడి
భుజించుట కేకులు కావలెనా !

కదురులు కావలెనా కొరడా-బెదురులె కావలెనా
అదరక బెదరక నలజడి నొందక-కుదురుగ స్వరాజ్యంబును
పొందుట కేకులు కావలెనా

పడుగులె కావలెనా సేవకు తొడుగులె కావలెనా
అడుగడుగునకును హరి భజియించుక కడుగో గంజో
కమ గ త్రాగుట కేకులు కావలెనా

వెన్నెల కావలెనా! రాజుల_మన్నన కావలెనా
వెన్నెలకంటి రాఘవరాముడు-కన్నులదెరువ
మిమ్మెల్లర వేడెడి ఏకులు కావలెనా !

రాట్నము

(కోమాండూరి పార్థసారథి అయ్యంగారు)

రాట్నపు పాటను-పాడగ నందఱు-రండీ జనులారా
రాట్నము వలననె కల్గెడు మనకు స్వ-రాజ్యము కన్గొనుడీ॥

పేదజనంబుల కన్నము పుట్టెడు-పెన్నిధి-ఖేదము మానుడికన్
సాదరబుద్ధిని రాట్నము త్రిప్పుచు-చప్పున సంకెలు లూడునికన్॥

సీమవస్త్రములు వాడమటంచును-నేమము పూనుడికన్
సామముచేతనె రాట్నము వల్లనె-సాధింపుడుస్వాతంత్ర్యమున్॥

రాట్నమె దివ్య సుదర్శన చక్రము-రమ్యముగా తిరుగన్
కాటకముల పోద్రోలి, స్వరాజ్యము క్రమముగ మన కందించున్॥

రాట్నము పాటను పాడగనందఱు-రండీ జనులారా!

వద్దురా, మనకొద్దురా పరదేశ వస్త్రము

(గరికపాటి మల్లావధాని)

వద్దురా మనకొద్దురా పరదేశ వస్త్రము ॥వద్దురా॥
వద్దురా చేతివృత్తి-పనుల నెల్లను చితుకగొట్టెను సోదరా ॥వద్దురా॥

కదురుచూచి బెదరిపడుచు-కఠిన పద్ధతి దాల్చెరా
ఓర్వలేని చుప్పనాతిగ-నుర్విపైన నుండెరా ॥వద్దురా॥

ప త్తియంతా జేరదీసి-బొ త్తిగా లాగేసెరా
పేదవారి అన్నమంతా-కుక్కమాడ్కి తినుటజేసి॥ వద్దురా॥

లేవరా మన రాట్నదేవత- వితంబిక నేలరా
ప్రోవ బ్రోవ కన్నతల్లి-గౌరవము బూజింపరా ॥వద్దురా॥

ఏడుకోట్ల ప్రజలనోట-మట్టిగొట్టుచు నుండెరా
కూడుగుడ్డ లేక పేదలు-గోలపెట్టుచు నుండగా ॥వద్దురా॥

బాబుకన్న ప్రాణమెల్ల-పట్టి సిన బట్టరా
చిరుత కుఱ్ఱల నసువులెల్ల-చిచ్చు బెట్టిన బట్టరా ॥వద్దురా॥

రాట్న మంజరి

(చెఱకువాడ వేంకట నరసింహం)

"స్వరాజ్య దసరా-పద్యము"

మా పాలి మహాల - మా యన్నపూర్ణ
మా సరస్వ దేవి-మా రాజ్యలక్షి
మా కామధేనువు-మము గన్నతల్లి
దేశంబునందు సు-స్థిరవాసియైన
క్షమదేవతకు నమ-స్కారముజేసి
సాగనంపగలట్టి-శా మలాదేవి
ఆకలి బాధచే-అల్లాడుచున్న
బిడ్డల కన్నము -పెట్టుకొను తల్లి
కట్టుగుడ్డయు ని-కడు హీనదశను
బాపి మా మానము -కాపాడు తల్లి
మారి మహామా రి-ఘోర జాడ్యములు
నిరూ లమొనరించి-నిండుదయతోడ
బిడ్డల బ్రతికించు-దొడ్డయిల్లాలు
విమతుల శిక్షించు-విష్ణుచక్రంబు
కోరి రినవారి-కొంగుబంగారు
సన్నగా నున్నగా-చౌకగానున్న

పై మెఱుగులు చూచి-భ్రమచెంది మేము
పరదేశ వస్త్రములు-ధరియింప మరిగి
నిన్ను మూలకుద్రోసి-నెత్తిపై ముప్పు
తెచ్చుకొంటిమి తల్లి-తెలివి హీనులమై
పరదేశ వస్త్రముల్-పాప రాసులుగ
భావించి దహనంబు గావించి నీకు
ధూప దీపము లిచ్చి-దోషహీనులమై
మన నించినా మింక-మాతరో మేము
నీవుండు నట్టిల్లే-నిండిన యిల్లు
నీవు లేకుంటివా-నెరి వల్లకాడు
నిన్ను ముట్టెడుచెయ్యి-పున్నెంపు చెయి
కొయ తెడ్లనవచ్చు-కొదువ హస్తములు
పాడి పంటల నిచ్చి-భాగ్యము లిచ్చి
అన్నవస్త్రము మిచ్చి-యారోగ్య మిచ్చి
ఆత్మ గౌరవ మిచ్చి-య మాన మిచ్చి
సౌఖ్య శాంతము లిచ్చి స్వాతంత్ర మిచ్చి
రక్షించు మాతల్లి-రాట్నమా నీవు
మా తప్పులు మన్నించు-మము ద్ధరించు
దండముల్ పదివేలు-దండముల్ నీకు
జయా జయ భవ-దిగ్విజయ భవ-

సీమగుడ్డ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

"పాలకడలి శయన రారా" అ- వరుస

సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా! నాచిట్టి బిడ్డా
సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా॥
సీమగుడ్డ కట్టినీదు-సీమమెల్ల పాడుజేసి
నా-నామమే లేకుండచేస్తివిరా! నాచిట్టి బిడ్డా ॥సీమగుడ్డ॥
రాట్నములను పొయిలో బెట్టి-రమ్యకళను మంటబెట్టి
చేటు నిట్లు తెచ్చుకొంటివిరా! నాచిట్టి బిడ్డా! చేటునిట్లు
తెచ్చుకొంటివిరా
ప్రాణతుల మైన స్వేచ్ఛ-పాడుచేసికొనుచు నీవు
మానజాలవేమి మోహమును-ఆ సీమపైని-ఆ సిల్కుపైని
మానజాలవేమి మోహమును
నా చిట్టిబిడ్డ సీమగుడ్డ కట్టబోకుము రా!
మూడునెలల ముక్తికోసం! పాడుగుడ్డలు వదలలేని
నీ-మూర్ఖత నేమంచు వగతుమురా! నాచిట్టిబిడ్డా
సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా॥

రాట్నము

(వంగనామముల రామచంద్రరావు)

సీ॥ జఠరాగ్ని లికా జర్ఝరితాంగులౌ
          భారత ప్రజల వాతు వనగ
దుర్వార దుస్సహ దుర్భిక్ష శాకిని
          యేపార్చు హనుమత్స్వరూప మనగ
దే య సంపదుత్సేక మహాలక్షి
          యవతరించు కుశేశయం బనంగ
పాశ్చాత్య కారి క ప్రాణానిలంబెల్ల
          నాహరించు బిలేశయం బనగ

॥ వై భవాభోగ మాన దీవ్య త్ప్రతిష్ఠ
లతుల సుఖ వనంబు కామిత ఫలంబు
సరిగ సవరించు దేవతా సుర యనగ
దనరు ''రాట్నంబు'' భక్తసుదర్శనంబు॥

నూలువడికే విధము తెలియండి

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

"భజన సేవిధము తెలియండి"—వలె

నూలువడి విధము తెలియండి-జనులార-మీరు
విధము గనుగొని-లాభమొందండి
నూలువడి విధము తెలియక-సాలు కరువది కోట్ల రూపా
యీలు వ్యర్థముగాను సరదేశాల పాలుసేయటోకను ॥నూలు॥

రాటమే మన మూట యనుకొనుడు-రత్నాల యేకుల
రాటమే మనమూట యనుకొనుడు
రాటమే మనమూట యనుకొని-పాటుపడుచు నూలువడికిన
కాటకము లెన్నింటినైనను-దాటగలమను మాటనము చు
॥నూలు॥

సీమ బట్టల కాశపడకండీ-జనులార మనకది-
క్షేమమార్గము కాదుసుమండీ!
సీమబట్టల కాశపడమను సీమముంగైకొనుచు నిత్యము
రామణీయకమైన యేకుల-రాటము మీచేత దిప్పుచు ॥నూలు॥

మల్లుపంచల మాట మరువండి జనులార మీరు
తెల్ల మాయకు-తెల్లబోకండీ!
మల్లుపంచల మాట మరువక—తెల్ల మాయకు తెల్లబోయిన
చిల్లిగవ్వయుకూడ మిగులదు—కల్ల కాదని యెదను దలచుచు
॥నూలు॥

ముతుక నూలని మూతిముడువకుడు-జనులార సతతము
వడుకుచుండిన సన్నమగునండి।
ముతుక నూలని మూతిముడువక। బ్రతుకు దెరవికనైన
జూడుడు
పతితపావనుడైన గాంధి-మౌనిజేసెడు బోధలను విని
నూలువడికే విధము తెలియం -జనులార-మీరు

—

రాట్నము

(నెల్లూరు వెంకట రామానాయుడు)

"గోదారి తల్లికి-గొ ంగిపూదండ"-వలె

నాతల్లి రాట్నమా। నాపాలి భాగ్యమా।
నా దేశమును వీడ-న్యాయమే? చెపుమా।
మాదు కాటకముల-మాన్పెడి కల్పకమ
మాదరిద్రత దీర్ప-మరల రావమ్మా
కట్ట గుడ్డలనిచ్చి-పొట్టకు కూడిచ్చి
నట్టి తల్లివె నీవు-ఇట్టె రావమా ।

"అల్లో, రడల్లో"-వలె

వడుకు వడుకు కదుర-వడుకవే కదురా
వడికి మాదారి ద్ర్య-మెడపవే కదురా
రాణి వాసస్త్రీల-రక్షించు కదురా
మానంబు కాపాడి-మన్నించు కదురా
నీరాగ దీధితుల-నెలకొన్న కదురా
మా భోగభాగ్యాలు-మరలవే కదురా
నిన్ను గుర్తిడ లేక-నిన్నాళ్ళు కదురా
నిత్య దారి ద్ర్యంబు-నిలిపితిమి కదురా
కట్టుగుడ్డకు కూడ-కఱవాయె కదురా
పొట్టకూటికి వగల-బొందితిమి కదురా॥
వడుకు, వడుకు కదుర ! వడుకవే కదురా॥

కట్టుకుమా సీమబట్ట

(నెల్లూరు వెంకటరామానాయుడు)

"రారాపోదాము" వలె

కట్టుకుమా సీమబట్ట-పెట్టుకుమా వానిపొట్ట
కట్టకట్టి కడకు దేశమిట్టి గతికి దెచ్చితివి ॥కట్టకుమా॥

త్రిప్పుమ-రాట్నము-మనసు ద్రిప్పుమా ఆగుడ్డనుండి
తిప్పుకున్న నింక కడతేరలేము లేమినుండి ॥కట్టకుమా॥

మంచి మంచి కాపురాలు-మంటల పాల్జేసి-కడకు
కొంచెమైనలేక కొంప గుల్ల చేసినట్టి ॥కట్టకుమా॥

కదురు చల్లంగుంటె కదలదా మాంచెస్టర్, నీ
కదురు వదలిననాడె-కదలిపోయె రాజ లక్షి ॥కట్టకుమా॥

తగులబెట్టు సీమగుడ్డ-మిగుల గట్టు దేశగుడ్డ
పగవవలదు దీనము ___ -వచ్చునండి కల్లగాదు ॥కట్టకుమా॥

కట్టుకురా సీమగుడ్డ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

"పాలించరా పాండురంగ" వలె

కట్టుకురా సీమగుడ్డ యిటుపై కట్ట ననుచు నొట్టు పెట్టరా బిడ్డ॥
మనజాతి మన మతము-మాటను మరపించి
మత భ్రష్టజేసెడి-మాయ సీమగుడ్డ ॥కట్టుకురా॥

అన్నదము లనక-ఆలు బిడ్డలనక
ఐకమత్యము జెఱచు-నా సీమ చెడుబట్ట ॥కట్టుకురా॥

వడుకు నూలుబట్ట-వడుపైన యేడిబట్ట
వదలిపెట్టి తెల్ల-వారి మైలబట్ట ॥కట్టుకురా॥

మానముగాచెడి-మన బట్టలను మాని
మానము జెరచెడి-మాయమల్లు బట్ట ॥కట్టుకురా॥

గాంధీ మహాతు ండు-కరుణా సాంద్రుండు
కరివరదునిబోధ-కనుల నద్దికొని ॥కట్టుకురా॥

రాట్నము

(మోహన-ఏకతాళము)

ధాసరిగగ-గాగగగగా-రిరిసస-ధాసారిరీ
గాగసాధ-సాససాస-సాధపాగ-ధపగరిసా : ధా :

భారతుల కవాటము, సం-పదలకు బాహాటము
పారతంత్ర్యమునకయః కవాట మీరాటము॥

మోసగించి కోట్లధనము-పొట్టబెట్టుకొనెడు నా
మోసగాండ్ర కెల్లరకు-జ-పేట మీ రాటము॥

నీటుచూపు దొరలతో-జెరలాటము కోలాటము
నేటి కలిమిలేములకు-బోరాట మీ రాటము॥

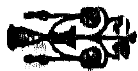
రాయిపెట్టు దొరల కారాట మీ రాటము
కాటకముల మీటు నిరా-ఘాటముగ నీ రాటము॥

భారతీయ శాస్త్రసూక్తి పాఠమీ రాటము
నేరచించు మోక్ష రాజ-పీఠమీ రాటము॥

కొనకుమా యీసీమబట్ట

క్రొనకుమా యీ సీమబట్ట-నీవు కొంటివేని,
మనము కోల్కొనుటెట్టా॥ కొనకుమా॥
రంగురంగుల బట్ట చూచి-పలుభంగుల కాపురమెనసి
కాపుర మెల్ల దోచి॥ కొనకుమా॥
నీ కొంప కూల్చినదిదియె-పైకానీకు దెలియనీక
నేర్పు సున్నాయె ॥కొనకుమా॥
నీ చేతి రాటమువదలి-పరుల మోచేతి క్రింది తొత్తువు-
యెంతజాలి ॥కొనకుమా యీ సీమబట్ట॥

సీమగుడ్డను మాన-వెంతటి సిగ్గురా ! ఓ సోదరా !

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

సీమగుడ్డ మానవెంతటి-సిగ్గురా! ఓ! సోదరా!
ఈ మహావ్యామోహమెంతో-ఎగ్గురా నా సోదరా ॥సీమ॥
నిగనిగలు ధగధగలుచూచి-నీవు భ్రమపడ బోకురా
సొగసు కనుగొని మురియబోకుము-షోకె పెను మరమేకురా! సీమ॥
ఏటి కరువది కోట్ల రూపాయీలు సెలవయి పోయెరా!
పాటకపు జాతులకు కూటికి గుడ్డకే కరువాయెరా ॥సీమ॥
జిలుగు నూ- పోయెరా మన చేతిపని చెడిపోయెరా
వలువలకు పరదేశజుల_ బతిమాలు గతి మనకాయెరా ॥సీమ॥
మానరక్షణ గాదురా-అవమానమిది గానరా।
మానుషము గాదీ యకార్యము-మాని రాటము పూనరా ॥సీమ॥
సద్దులేటికి నీ విటుండిన-సుస్వరాజ్యము రాదురా
ఖద్దరు ధరియించి, దేశము-నుద్ధరింపరా ॥సీమ॥

రాట్నము

(బసవరాజు అప్పారావు)

సిగ్గులేదా నీకు-శరములేదా?
అన్నమైనలేక ద-లల్లాడుతుంటేను
సీతాకోక చిలుకలాగ-సీమగుడ్డ కట్టితిరుగ ॥సిగ్గులేదా॥

పూట కూడులేని ప్రజకు-రాట్నమొకటే పెన్నిధాన
మోటంచు పవిత్రమైన-రాటం ఖద్దరు వెక్కిరింప ॥సిగ్గు-దా॥

అంగడులన్నియుంటే-అల్లుడినోట శనున్నట్లు
భాగ్యరాశి భారతభూమి-పరదేశ సరుకులేల ॥సిగ్గు-దా॥

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

జంఝూటి త్రిశగతి

పల్లవి: సుందరమైన రాటమే-పసదుంటాంబురా
సందేహమేల దానిలోన-స్వరాజ్యమున్నదిరా॥ సుందరమై ॥

ముతక గితక 'జాంతానైరా'- బతుకుతెరువదిరా
సమువడుకుచున్న నీకు-సన్నమువచ్చునురా॥ సుందరమై ॥

ఆరుకోట్ల పంచములకు-అన్నము పెట్టునురా।
మాల సూలు మాట నీవు-మరచినావటరా ॥సుందరమైన॥

గాంధీప్రబోధము

(మునగపాటి విశ్వానాథశాస్త్రి)

రాటము వడుకుము-మాయమా మన
కాటకముడుగును-వినుమమ్మా ॥రాటము॥

మహాత్ము దేగద-జయము ! దీని
మహిమ దెలిపెను-వినుమమా ॥రాటము॥

సిరులనిచ్చును-మనరాటం-చిర
ర్తుల నొసగును-ఈ రాటం ॥రాటము॥

నూలుపోగు జగదాధారం
మూలసూత్రమిది యుపదేశం ॥రాటము॥

జై మహాత యని పాడుచునూ
సన్నని దారము వడుకుచునూ ॥రాటము॥

దేశదేశముల మన ఖ్యాతి
తేజము నిల్పుము-ఓసుదతి ॥రాటము॥

రా ట్న గీతము

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

యమునాకల్యాణి ఆదితాళం

వడుకుమురా! వడుకుమురా!
వ వడి-స్వేచ్ఛా-వాయువు ల్చి ॥వడుకుమురా॥

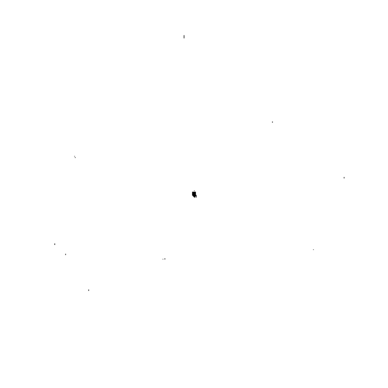
తెలివి గలిగి వే-వడుకుమురా-నీ-దేశోద్ధరణకు-తెరగదిరా
కలిమి-బలిమి-యీ-కదురే గదరా!-క్రమ అరాజ్యం య్యా
సూ త్రముర ॥వడుకుమురా॥

ధర సూత్రముల-దారము దీయగ
మర ములను వి-ధ్వంసము సేయగ
నిర లమగు, శాం-తిని వెదజల్లగ
యోరి గల్గి మా-నసమున వడిగా ॥వడుకుమురా॥

పరాధారమౌ-బ్రతుకెందుకురా!
ధీరాన నీ శ-క్తిని దెలియుమురా!
స్వరాజ్య మిదె, నీ-రాట్న చక్రమున-
సాధింపగ-శాంతి-న-హింసాపథమున॥

వడుకుమురా, వడుకుమురా!!

మద్యపాన నిషేధము

కల్లు

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

కల్లుత్రాగి నీయిల్లునెల్ల-గుల్ల చేయకు
నీ వళ్ళు రోగాలకెల్ల-వడ్డి యకు ॥కల్లుత్రాగి॥

పిల్ల జెల్లలనుతెచ్చి-వీధిపెట్టకు-ముసలి
తల్లి తండ్రులనుబట్టి-తన్ని కొట్టకు ॥కల్లుత్రాగి॥

త్రుళ్ళి తోవలను నీవు-తూలి పాడకు
బుద్ధికాలుగలిపి యవమాన మొందకు ॥కల్లుత్రాగి॥

తెల్లవాడి చూపులు-అది తిరుగును రింక
నీవు కల్లుమానితేను చాలు కట్టుర శంక ॥కల్లుత్రాగి॥

మరువబోకండి

("రారాపోదాము"—వలె)

మరువబోకండి మము-మళ్ళ మళ్ళ రాము
మరచిపోవండి-యీ మలినం-పఘ్యాసంబు ॥మరువ॥

కలవు లియ్యది తెచ్చె-కష్ట మియ్యది తెచ్చె
దొరలకు కల్గిన-దౌర్బల మిది యిచ్చె ॥మరువ॥

కాపురంబులు చెరుపు-కన్నబిడ్డల చెరుపు
పాపాలన్నియు గలుపు-పరము మంటను గలుపు ॥మరువ॥

గాంధిగారి యాజ్ఞ-కమలాక్షుని యాజ్ఞ
సందేహంబులుమాని-సాగించుడీ యాజ్ఞ ॥మరువబోకండి॥

—: x :—

కల్లు త్రాగబోకురా

(మంగిపూ పురుషోత్తమశర్మ)

కల్లు త్రాగ బోకురా, నీ యిల్లు వళ్ళుకూడ–గుల్లలౌతాయిర
కల్లు తాగి బాగ కై పెక్కి తెలియక అల్లరిచేసిన–వల్లరి పడతావు
కల్లు సారాలమ్మి–కొల్లాగొట్టి సొమ్ము–
కల్లారి సరకారు– ఖైదిలో పెడతారు॥ కల్లు త్రాగబోకురా॥
గంజి నీళ్లకైన–కాసు చేతలేక–గుంజు చచ్చే గొడవల తెచ్చు
కల్లు
నలుగురిలోపల–తలవంపు వచ్చుర–చెలిమి కలిగినచోట చుల
కన హెచ్చుర
నీ రక్త మాంసాలు–నిలువున హరియించి, ఘోర రోగాలచే–
కుందించి చంపుర,
కల్లు సారాయీల–వల్ల ఫ రులై–తల్లడిల్లే వారి
కళ్ల చూడలేదా ॥కల్లు తాగబోకురా॥

—X—

తాగుడు పిశాచమా ఇంక తరలిపొమ్మా

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

మొగలాయి పాదుషాల, గులాములుగ జేసి
స్వైరవిహారము సల్పినావు
సంపదోన్మత్త రాజకీటముల డించి
విగా, నాట లాడించినావు
ఆంగ్లేయాదేశ మర్యాద, మర్యాద, య
టంచు, మాయించి, పాలించినావు
లాలించి. పేదల రక్త మాంసము ల
దావి తాండవరూపు దాల్చినావు

ఎంత మాయాస్వరూపిణి, విపుడు దెలిసె
నౌర నీ గుట్టు; మా పొలిమేర విడచి
వెడలు మిటనుండి, యింక, త్రాగుడు
పిశాచమా! నిశాచర పెనుభూతమా! వెడలుమ॥

పర ప్రభుత్వముక్రింద పడియుండుటన్ జాతి
నిన్ సాగనంపగా నేరదయె
చిరదాస్యమున జిక్కి దెలివమి కన్నులు
నిన్ రూపుమాపంగా నేరదయ్యె

జా య తాగీలు

పెద్దల మాటల పెడచెవిన్ బెట్టుటన్
నీ ద్రోహమెరుగగా, నేరరై రి
దేశదారిద్ర్య విధిన్ నీ స్వభావమ్ము
లెంత చెప్పిన, తలకెక్కవయ్యె

ఇపుడు, స్వాతంత్ర్యమున్ గడియించినారు
భరతఖండాన నిల్వ గాపాడి
కదలు మిటనుండి, యాశల వదలుమింక
త్రాగుడు పిశాచమా! యింక తరలిపొమ్మ.

హరిజనోద్యమము

హరిజనులు

(నెల్లూరు వెంకటరామానాయుడు)

"హరినామ స్మరణ యండి"—వలె

పల్లవి : మాల మాదిగ వారమండి మము
చాలగ ప్రేమించి-పాలింపరండి॥

కూలి జేసెడి వారమండి-ఎండ
గాలివాన లనక యే ప్రొద్దుసుండి ॥మాల॥

పాలు మాలని వారముండి-ఎట్టి
పాలైన కోరకే పండింతుమండి ॥మాల॥

దిక్కుమాలిన వారమండి-మేము
పెక్కు బాధల పడి పొక్కితి మండి ॥మాల॥

కష్టించి పనిచేతుమండి మీతో
సృష్టి పుట్టినపుడె-పుట్టితిమండి ॥మాల॥

హీనపు మాలలనకండి-ఎల్ల
మానవులందొక-యాత్మే కదండీ ॥మాల॥

పశువులవలె జూడకండి-మము
విసిగించిన గాని-కసి బూనమండి ॥మాల॥

గాంధి బోధలవినరండి-మాకు
బంధవిముక్తికి-బని బూనరండి ॥మాల॥

మాల మాదిగల మొఱ

(బసవరాజు అప్పారావు)

గాంధిమహాత -గాంధిమహాత !
కాచి రచ్చించు-గాంధిమహాత !
సరకారవోరు-కరుకైనవారు
ఉప్పేరితేను-తప్పేసి నోరు
డబ్బుగలోరు—దరికి రానీరు
ఈ గోరమేమి-మా నేర మేమి
మాలమాదిగలం—మనుషులంగామా
కుక్కలకన్నా-తక్కువయా మా
మా మొఱాలించ—సామీరె దిక్కు
ఆసామివారి-అవుతారమైన

గాంధిమహాత -గాంధిమహాత్మ
కాచి రచ్చించు-గాంధిమహాత్మ.

మాలలు
(మహాకవి గురజాడ అప్పారావు)

మలిన వృత్తులు మాలవారని
కులము వేర్చిన బలియు రొకరు; దే
శమున కొందరి వెలికి ద్రోసిరి
మలినమే మాల?
కులము లేదట వొక్క వేటున
పసరముల హింసించు వారికి;
కులము కలదట నరుల ప్రేచెడి
క్రూరకరు లకున్॥
మలిన దేహాల మాల లనుచును
మలిన చిత్తుల కధిక కులముల
నెల వొసంగిన వర్ణధర్మ
ధర్మ ధర్మంబే,
అనెడు నిశ్చయ మాత దోపగ
"వినుము కన్నియ!" యంటి యెదురై
"జనులు తెలియక పలుకు మాటకు
జనదు వగ వంగన్."
మంచి చెడ్డలు మనుజులందున,
యెంచిచూడగ, రెండె కులములు
మంచియన్నది, మాలయైతే,
మాలనే, ఆగుదున్!

మాల యను వారున్న, వారల
మంద బుద్ధికి వగవ వలె; తన
యందు లేని కొారంత కలదని

వగవగా నేలా?

మలిన వృత్తులు మాన్పి, మాలల
వలస తెచ్చితి యీ వనాంతము;
పల్లె కలదిట; ప్రాజ్ఞు లందలి

ప్రజలు మావారల్!

పాడి పంటలు గలవు, తామర
తంపర్లు మా పశుల మందలు:
జంతు హింసను చేయ నొల్లము

భూతదయ మతము!

మాలనైనను మలిన వృత్తులు
మానుకొంటిని గురువు దయచే;
పొలములోపల పశుల మేపుచు

పొట్ట పోషింతున్.

కాని, మనుజుని బుద్ధిలోపల
కలవు తన మే లొారుల డును
తలచు వృత్తులు కానబోయిన

కలచు నెవ్వారిన్.

మాన్పగలిగితి క త్తికోతలు :
మాన్పవశమే, మాటకోతలు
కత్తిచంపును మాట వాతలు

మాన వే నాడున్!

దరిద్రనారాయణీయము

బొబ్బిలి పాట మాదిరి

(కోడేటి రంగాచార్యులు)

రామ రామ రామా రామా శ్రీరామా
లోకనాయకా పావననామా లోకైక రామా
జయము జయము శ్రీ గాంధిమహాత్మునికి జయము దిగ్విజయము
జయము జయము మాభారతజాతికి జయము దిగ్విజయము
పంచముడని మనసాటి మానవుని, బహిష్కరించెదరా
పంచమ సహకారము లేనిచో, బ్రతుకు గడుపగలరా
కొట్టిన తిట్టిన మనసేమంటే కోరును పంచముడండి
యెట్టులైన మనమేలు కోరి, తా, యిబ్బందులు పడునండి
ఊరికి వెలుపల పూరికొంపలోనుండును కాపురమండి
దారిద్ర్యమునకు ముద్దుబిడ్డడై, తంటాల్పడతాడండి
నూతినీరు తోడకూడదంటే, నోరు విప్పబోడండి
జాతిభేదమెంచి తొలగుమంటే, సర్దుకుపోతాడండి
గుడిలోనికి రావలదనియంటే, గుడిదరికే రాడండి
బడిలోనికి రానీమనియంటే, భయపడిపోతాడండి
వద్దనియంటే యేపనినైనా వదలివేసుతాడండి
కొద్దివాడనని యనుకుంటూ, మనగొప్ప యెన్నుతాడండి

పుట్టుట మొదలుగిట్టేవరకూ, పూ ర్తిగ తోడగునండి
వట్టి నిందలకు శిరమునొగ్గి మన, వాంఛ తెలిసికొనునండి
యిట్టి పంచముని యెడల పెద్దలకు, నెట్టి ప్రేమమో కనుడు
ఉట్టిగట్టుకొని ఊగేటట్టులు, తిట్టుటమేలా వినుడు
పంచమదర్శనమైతే ఒక్కడు, పళ్ళుకొరకుతాడండి
పంచమస్పర్శకు పాముకరచినటు, బాధనొక పడునండి
ఇతర దేశముల కేగిన తెలియును, ఎవరో పంచములంటే
మతమునకింతటి విపత్తుదెచ్చిన, మనమే పంచములంటే
ఒక తెగవారిని త్రొక్కివేసి మన, ముచ్చు స్థితికనగలమా?
అకటా యీదోషమెగాదా మన, కంటిన దనుకోగలమా?
కూలికివచ్చెడివాడు పంచముడు, మేలును కోరెడివాడు పంచముడు
బాటను కాచేవాడు పంచముడు, కాటనుగాల్చెడివాడు పంచముడు
అట్టివాని నాదరించకుండా, అవల గెంటుతావా
ఇట్టి నిన్ను భగవంతు దేమనునొ యెంచుకొనగలేవా॥రామరామ॥
గాంధిమహాత్ముని యుపవాసమునకు, కారణమేమో కనుడు
సందియముల విడనాడు దేకమై, సాటి నరుడు పంచముడు
బావినీరు పంచముడు త్రాగితే, బావియెపాడౌతుందా?
బావిలోనపడు పక్షులరెట్టకు, బావిబాగుపడుతుందా?
దేవుని గుడికై పంచముడొస్తే, దేవుడు పాడౌతాడా?
నీవు నేననే భేదమునీకా? దేవునికుందంటావా?
ఆచారము, సాంప్రదాయమనుచును, హడలిపోకురా బాబూ!
ఆచారముపాడని తోచినచో, అతిక్రమించరా బాబూ!
సాంప్రదాయమని యంటే చెడుపని, సాంప్రదాయమేయౌనా?
సాంప్రదాయకులకే మనసుంటే, సాటిమనుజుడిట్లౌనా?

శంకరాచార్యు లద్వైతమత, స్థాపనచేస్తూఉంటే
శంకరుడే పంచముడై యడ్డగ, శంకలేక నిలుచుంటే
తప్పుకుపోయిన ఆచార్యునిగని, తప్పుబట్టగాలేదా ?
తప్పుతెలిసి శంకరాచార్యుడా, తప్పుదిద్దుకోలేదా
శ్రీమద్రామానుజులాళ్వారుగ, జేయలేదె పంచముని
శ్రీమానులు తిరుపాణాళ్వారుని. జేరి మ్రొక్క రాఘవుని॥
మతప్రవర్తకు బ్రాహ్మణపంచమ, మర్యాదలతోనేలా ?
మతము సకలసమ్మతము కానిచో, మనుజులకామతమేలా?
అంటరానివాడని యొకమనుజుని గెంటివేయునా మతము ?
పంచమ దుర్గతి కంతకుమనమే, పట్లనైన కారణము
పంచమ సద్గతికై పనిచేయు ముపేక్షించుట దారుణము
భరతదేశమంతయు మేల్కొనినది, పంచమ గానమువినుము
భరతమహాఋషిపూనా ఖైదున పాడుచుండెరా కనుము
పరమ పదవు సోపానమైనయీ, భరతజాతి పడినావు
పరమపవిత్రపు హిందూమతమునకు, వరపుత్రుడవైనావు
సాటి మానవుని పంచముడనుచును, సందేహించుట తప్పు
వర్ణ భేదముల మరచి ప్రజల నీ వంకకురమ్మనిచెప్పు
చాటినట్టులిది గ్రామపట్టణపు, జనపదంబులనుచెప్పు
స్వర్ణ యుగము రానున్నది దానికి, సర్వసమత్వమెయొప్పు
జయము జయము గాంధిమహాత్ముని జయము దిగ్విజయము
జయము జయము మా భారతజాతికి జయము దిగ్విజయము

(సంకలితము)

సవర్ణ గర్విష్ఠి

(ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు)

నా యభాగ్య దేశంపు సంతానమైన
ఓ! సవర్ణ గర్విష్ఠి పేరాస వీడి
దులిపి వేయుము నీ గొప్పకులపు నీటు
ఎవరిపైన నిందా తిరస్కృతుల పేర
బెఱుగుచుంటివా ఆ నిప్పు కరడు లెల్ల
కుప్పలై వచ్చి నీ తల కూలునోయి!
మానవుడనంచు తలయెత్తి మసలకుండ
పొదిగితివి గాదె కడజాతి బండకొయ్య।
నీచపుంగతి కన్నుల చూచిగూడ
మనసు కరుగని పెడసరితనపువాడి
ర దొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ వు
అన్నిటను వానికి సమానమగుదువన్న
తప్ప మాట గుండెలో దాచుమన్న॥

అన్ని విధముల నీకు తోడైన వాని
తాకకమటంచు వెంటాడి తరిమినావు
సృష్టికర్తనే తుద సడించినావు

అది సహింపక ప్రభువు శాపానలమయి
కాని కాలాన దొక్కల కఱవు వచ్చి
తూలిపడి...వాని పంచ గల్లాలో నీళ్ల
తాగెదవా యేమొ దప్పిక కాగలేక
-ర దొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ నీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్ప దీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

కలబలంబెల్ల నొక్కచో కదియ దీసి
కర్కశంబగు నీపాద ఘట్టనముల
తమ్ము డనకుండ పైబడి తన్నినావు
వాని లజ్జాకరంబైన బ్రతుకు వోలె
అంతదుర్దశపాలు గానంత వరకు
లేదు నీ కిక రక్షణే లేదు నిజము
ˈరదొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠనీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

నీ యభాగ్య దేశంపు సంతానమైన
ఓ సవర్ణ గర్విష్ఠి ఏ యూహ తోడ
ఇంత సంతోషముగను త్రుళ్లింత పడుచు
ఎవని నీ కాళ్ల తో మట్టగించుచుంటి
వతడె తన నల్పునిగ జేసినట్టి చోటి
కచటికే లాగి పడద్రోయునయ్య నిన్ను
కోరి యజ్ఞాన గాఢాంధకుహరమందు

0

యెవని బలవంతముగను త్రోయించినావో
అదియె యజ్ఞాన మవధులనంటి వెడలి
అనుకొనని యంతులేని బ్రహ్మాండమైన
కారు చీకట్ల, నెందును దారి లేక
బాగుపడకుండ నీ కడ్డుపడిన దోయి,
౦రదొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ నీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

కులము గొప్పకు నింత సిగ్గును త జించి
ప్రభువు బిడ్డలకే తలవంపు దెచ్చి
యెన్ని యుగములు నిట్లు వేధించినావు
వానితో స్వామి నెలకొన్న వాడటంచు
యిప్పటికినై న సాష్టాంగ మేలపడవు?
గొంతులను గోయు నీ కులగోత్రధాటి
కా దరిద్ర నారాయణో యనాథ
నాథుడే ధూళి గరచి సంతాప పడుచు
ఎట్లు పొరలాడుచుండె వీక్షింపు మింక
రదొకనాడు యీ య ప్రతిష్ఠ నీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

నా యభాగ దేశంపు సంతానమైన
ఓ సవర్ణ గర్విష్ఠి! ఇంకొక్క-మాట

హరిజనోద్యమము

తేరి చూతురె నా బలాదూరు వీర
లన్న నేరాలనే పట్టుచున్నవాడు
కలడు యమకింకరుడు నీ తలుపుముందె
కలత పెట్టె నా పాపిష్ఠికులముగాదె?
ఇప్పుడైన గ్రహించి ప్రేమింవేని
తగవు పోమా వలకు పోము తగవు నీవు
పై బటారపు గర్వగంబళపు చింకె
నీవె నిన్ను చుట్టుకొని బంధించుకొనుము
చచ్చి కాటికి పోయి తక్షణమునందె
నీవు బూడిదయగునాడు నిక్కువముగ
అన్నిటను వానికి సమానమగునపుడె
తప్పదీ మాట గుండెలో దాచుమన్న॥

స్వాతంత్ర్య సమరము

సత్యాగ్రహము

హోలి హోలీ : బలి బలీ

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

హోలి హో , బలి బ , !
కల కలా రాగదే
కలికి బంగరు తల్లి!
కనుల పాల్గారుతూ
మా స్వరాజ్యదేవతా
మా తల్లి
మా భరత రాజ్యలక్ష్మి!
హిందూ ముసలా ను
లందఱము వచ్చాము
బౌద్ధ సీఖులు ఏక
భావులై వచ్చాము,
పారసీ క్రై స్తవులు
పరుగున వచ్చాము
బ్రాహ్మణ పంచముల్
బలిసి కలిసొచ్చాము
మా భేదభావములు
మంట కలిపేశాము
మము మన్నింపవమా

మా తల్లి!
మమ్మాదరింపవమా
హోలి హో బలి బలీ!
ఋగ్యజుస్సామాలు
గ్రంథ త్రిపిటకాలు
జెందవెస్తఖొరాను
జేహోవ ర్తనల్
పాడుతూ ఆడుతూ
వేడుకల్ మీరుతూ
నీ గుడికి చేరినామే
మా తల్లి!
నీ నీడ నిల్చినామే
హోలి హోలీ బలి బలీ
రామ భీమ కి టి
రాణ ప్రతాప శివాజి
కృష్ణరాయ మహాంధ్ర
విష్ణు యుగంధరుల్—
వీర వి క్రమ కళా

విశ్రుతోదారుల
వేడి నెత్తురుమాది
వాడికత్తులు మావి
వీరభారతులమమ్మా
మా తల్లి!
కోరి జాతర వస్తిమి
పొలి పొ బలి బ!
నవజీవన ప్రభల్
దివి నుండి పర్వగా,
నవ యుగోదయలక్ష్మి
నాట్యముల్ సలుపగా
నవరాగ మాధురుల్
నమలి గుండెలు లాగ
పరుగు పరుగున నీదు
అరుగు దరికొచ్చాము,
తరుణారుణోద్ధుర
స్ఫురణోగ్రతేజులము
తరుణ భారతులమమ్మా
మా తల్లి!
కరుణమా బలిని గొమ్మా
పొలి పొ బలి బ!
అతుల శుభ చరితలై
సతుల సిగ పూవులై
చితుల నెక్కిన ఆర
సతుల సంతతులము,

పతిత భారత ఘోర
పరిభవానల మార్ప
వ్రతులము, నవ్య భా
రత వీర సతులము,
వితత సర్వార్పణో-
ద్యత మతిని నీ దరికి
కుతుకమున వచ్చినామే
మా తల్లి
అతికృపను మమ్మేగనవే.
పొలి పొ బలి బ!
పాలబుగ్గలనాడె
వాలాయమున సమిత్
కే వినోదులై
వాలి యరి శిరములను
గోలుగా జేసి
హేలచూపిన మహా
శాలివాహను భేటి
బాలచంద్రుని ధాటి
మా కండనెత్తురుల
మరల మేల్కొంచంగ
ఏలుకొన వచ్చినామే
మా తల్లి!
బాలభారతులమేమే.
పొలి పొ బలి బ!
చిరదాస్య బంధ బం

ఘరవేదనల నలగి
కలగి సుక్కిన నీదు
గారాబు బిడ్డలము,
కడిది ముప్పదికోట్లు
పొడవు చెడియున్నాము
కాలు సేతులు నోళ్లు
కట్టువడియున్నాము
దీనులము నీ కృపా
ధీనులము నీకిదే
కానుకగ మా తను
ప్రాణముల్ తెచ్చాము;
వేళ ఇక రాగదమ్మా
మా తల్లి !
వేగ బలిగొన గదమా ,
పొలి పొ , బలి బ !
మామనోరాజ్య వి
భ్రాజన హారాజ్ఞి
మా ముక్తిరూపిణీ
మా శక్తిదాయినీ!
మా కష్టవారిణీ!
నీ భక్తవరులము
నీ దాసజనులము
నీ గద్దె సన్నిధికి
నేడు బలివచ్చాము

రాగదే స్వరాజ్యలక్షీ !
మా తల్లి !
రావె మా స్వర్గలక్షీ !
పొలి పొ బలి బ !!
మము కని పెంచేటి
మాయమ్మ దుర్గమ
మమ్ముకాపాడేటి
మా మహాలక్ష మ
మము మాయంచేటి
మా మహంకాళమ
మాకంటి నీడలై
మాయింటి పడుచులై
మాయిలవేల్పులై
మాయూరికాపులై
మమెపుడు బ్రోచేటి
మహిమకల ముక్కోటి
మా దేవతల్లార
మాతల్లుల్లారా!
రారమ వేగమే
రారమ్మ పొలికి!
రారమ వేగమే.
రారమ్మ బలికి.
పొలి పొ , బలి బ ,
మాకమ నూర్పు తె

మె రల ధూపమ్ములు,
మావాడిచూపు మెఱు
పుల గండ జోతులు,
మా పొంగునెత్తురుల
మధుర పానకములు
అందాలతోవచ్చి
అందుకోరమ్మా!
మా గుండియలు చదిపి
మా మర ములు కదిపి
మాలోభములు చిదిపి
మా రాగముల మెదిపి
మా వకుంభాల
మఱి మఱీ నింపుకొని
భూరి సంతృప్తిగా
ఆరగించండీ!
మా ప్రేమములు కంఠ
మాలికలుగా దాల్చి,
మాకామ గంధముల్
మైనింద నలదికొని,
మీ కోటి కంఠాలు
మేఘవీధిని మోయ
ప్రళయాంక గీతాలు
పాడగదరమా !
చెట్టు పట్టాల్ గట్టి
అట్టహాసాలతో
గట్టిగా ఉప్పరము
దట్టితారలు చెదర
గొట్టి భువి యదరంగ
నట్టువలు తొక్కి మీ
ప్రళయ తాండవకేళి
ప్రకటింపరమా ,
హొలి హొ , బలి బ , !

(నెం టలు జై లు రాయవేలూరు)

ఆత్మ బలి

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

అది హేమంతము భారతోర్వి నిఖిలాశాంతంబులన్ గము కొ
న్న దరిద్రస్థితి తీగా విరి స్వతంత్ర్యజ్యోతి వారించె స
త్వదయా సాయక నాయకోత్తములు మంత్రద్రష్టలై జాతి క
ఖ దయార్ధంబు దొడంగి రధ్వరవరంబున్ దొల్త ముంబాపురిన్.
సామామ్నాయ విదుల్ పురోధసులు యాచ్నాదైన లేఖాహవి
స్తోమం బర్వదియేండ్లు "రాష్ట్రపతయేతుభ్యం నమోస్తు"ంచు స్వా
హామంత్రంబుల నెంత వ్రేల్చినను స్వాహాభర్తమందార్చియై
వైముఖ్యంబె భజించె ప్రాజు ఖమభావంబయ్యె నానాటికిన్.
జా య ప్రభవీర మంత్రములచే సందీప్తమై ప్రాజు ఖ
స్వాతంత్రాగ్ని జ్వలించుగాకని ప్రతిజ్ఞాయాజి నౌరోజి వి
ఖాతిన్ వేల్చె స్వరాజ్యమంత్రమున దివ్యంబైన నవాహుతిన్
జా యదు తిమత్తిలజు ఖ మహాస్వాహా నినాదంబులన్.
ఆవిర్భావముజెందె నంతనొక దీవ్యచ్ఛక్తి విదు ద్ద్యుతిన్
యావద్భారతమున్ సహస్రముఖజిహ్వాల్ సాచి, ప్రాచీ ప్ర —
చీ వీ చయమెల్ల మార్మొరయ నార్చెన్ 'త్యాగ వీరాంకు లే
వో వెందీయగ నాకు నాత బలి నిండో'యంచు జంచద్ధ్వనిన్.
స్వదీపకానన ఙ్మోధరాం భోధింకం

బు వ్వ కరండ ముఖ్యాత లూగె,

స్రుక్స్రువంబుల బాఱజూపి ఋత్విక్కోటి
చీకాకునన్ గాంది కమయ్యె
"కిమితి బ్రువాణ" సంభ్రమ పరిభ్రాంతమై
పౌరాణిక శ్రేణి పాఱిపోయె,
కలగి రాష్ట్రాధికారుల రాతి గుండియల్
తటమటంబడి తప్పుదారి బడియె,

'బలి బలి'యటంచు నిటు, మహోర్భటుల నఱచు
నా పరాశక్తి పటుధాటి కాగలేక
మొదటి మితవాది హోతలు ముచ్చముణిగి
దొరల మూల దివాణాల దూరుకొనిరి.

అపుడా యధ్వరవేది నొక్క మహనీయ వ్యక్తి ఆ దివ్య శ
క్తి పదాబ్జంబుల మోకరిల్లి 'జనయిత్రీ' 'భూతధాత్రీ' ఇదే
అపచారంబని స్వాత్మ ల్చి బలిగా నర్పించె 'జైగాంధి' య
న్న ప్రశంసాజయ సాధువాదము లజాండంబెల్ల నిండారగన్.

రావోయి త్యాగవీర కుమార గాంధి నా
వీరమాతృఖ్యాతి విశదమయ్యె
మహి నహింసా మాధురాజ్యంబైన
ప్రేమ రాజ్యము సమార్జింపవోయి
విమత నాగర విషావేశ మూర్ఛితుల నీ
ప్రియ సోదరుల నుద్ధరింపవోయి
అపగతాడంబరంబగు ప్రశాంత గ్రామ
జీవనస్థితి బతిష్ఠింపవోయి

సమధికాధ్యాత్మిక క్రియా శక్తిమూల
లకము రాట్నమిదె శ్రుతుల్ మేళవించె
పాడవోయి కుమార! విశ్వ ప్రపంచ
తారకజ్యోతి శాంతి స్వతంత్ర్యగీతి.

(25 - 3 కృష్ణాపత్రిక)

ఆగస్టు విప్లవజ్వాల

(సాంబశివరావ బాబ్జీ)

ఉబుకుచు వచ్చే-ఉద్రేకంలో-రాలిపోయినై-రత్నాలెన్నో
ఉరకలు వేసే-ఉత్సాహంలో-కూలిపోయినై-హృదయాలెన్నో
ఉవ్విళ్లూరే-ఉబలాటంలో-మంటగలిసినై ప్రాణాలెన్నో

వీరభారత యువకుల్లారా
విజయోత్సాహిత మూర్తుల్లారా
విన్నారా, మనవీరుల చరితం!
కన్నారా! ఆగస్టు విప్లవం.

ప్రాణంపో , పోయిందీ, మన భారతమాతకు, స్వాతంత్ర్యం
భుగభుగమంటూ భూమ్యాకాశాల్ అలుముకున్న ఆవిప్లవజ్వాలలు
యువ-యువకులు పిన్నలు పెద్దలు బలియైపోయారా జో తుల్లో.

వీరభారత, యువకుల్లారా
విజయోత్సాహిత, మూర్తుల్లారా
విన్నారా, మన, వీరుల, చరితం
కన్నారా, ఆగస్టు, విప్లవం

విప్లవజ్యోతుల, కిరణకాంతిలో, ఉదయించాడు, స్వతంత్రభానుడు
విప్లవవీరుల నెత్తురు నదిపై, ప్రసరించిందీ, స్వతంత్రవాయువు
విప్లవ- తల. తా గజలధిలో వెలుగొందింది, స్వతంత్రభారత్.

వీరభారత, యువకుల్లారా!
విజయోత్సాహిత, మూర్తుల్లారా
విన్నారా, మన వీరుల చరితం!
కన్నారా, ఆగస్టు, విప్లవం!

జాతీయవీరుడు-తోట నరసయ్య నాయుడు

(తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి)

మం॥ జాతీయ చైతన్య జననియై వెలయు
బందరుపురి మధ్యభాగ మందపుడు
త్రిచ్ఛాయమగు జయంతి నెగుర్పనెంచి
కొంకు జంకులు లేక కోనేటికడకు
దూఁకెను నరసయ తోఁటాన్వయుండు
పోలీసు పని పొసఁగ నీ మనుచు
నడ్డిననేమి సత్యాగ్రహవీర
శార్దూల మీ నరసయ వారి నుఱక
యెక్కెఁ డెక్కెమ్ము మీదికెత్తెఁ బతాక
మెక్కెను జండాకు మూరినభక్తి
నించె మహాత్మాగాంధికి జే యటన్న
రవళి హరిత్కందర ములు మార్మ్రోయ
దిగివచ్చి నివ్వీరు ధీరులవోలె
బలపి డెందము లేని భటులు లాటీలఁ
గొట్టిరి వందలకొలది దెబ్బలకు
వ్రయ్యలైనది తోఁట వంశజు నొడలు

కాల్వలై యితని రక్తము పాఱి పాఱి
ముంచిన దారుణ్య మునఁ దటాకమును
జనులయో! నరసయ్య చచ్చెనటంచు
గగ్గోలు నెందిరి గాని పేర్గన్న
మల్లుఁడీతఁడు మంజు మందహాసమున
వేచి రాకాసి పో సుల సరసఁ
జని సాంర్థవత్సర సత్కారమంది
చేరెఁగోరాపుట్టి చెఱసాల గదికి
నల్ల వో! మున్ను చిన్నాపురినుండి
యిత డుప్పు దేరఁగా హేమా హేమీల
వంటి రక్షకభటుల్ పదునార్వురెంత
పెనఁగియు నితని గుప్పిలి వయ్యావార్చి
లవణమ్ము లాగఁజాలక విన్నఁబోయి
కసిదీఱ జెట్టి కన్నాకు నిలకు
ద్రోసి మోఁదిరి జగా దుడ్డుఁగోలలను
దుదకు వీరే లజ్జఁ దోగిరి గాని
నరసయ కడిమి చిన్నము జాఱదాయె
నితనికి నోనమా లేనిరా వచ్చ
కాఁపుగా బాగోలు గడ్డనుబెరిఁగి
కుస్తీలునేర్చి పల్గురకు నేరిపిన
నెఱసరి యితఁడు; గాంధిమహాతు భేరి
సాబర తి సరస్వతి రమందు
మ్రోఁగినంతన పట్టములు గడించిన మ
నీషులు వెఱఁగంద నిర్భర బాధ

తోరిచి సత్యాగ్రహోద్యమ సమర
యోధులుగా నెందఱోయిట్టివారు
వెడలిరి భారతోర్విని బల్లె పల్లె
నొరుల మెప్పునకు వీ రోలాకుపడరు
పదవులకై వీరు బందికిఁజనరు
నిస్స్వార్థసేవకు నిరవద్య సేవ
కవతరించిన పురుషాగ్రణుల్ వీరు
మనదేశమున నెంతమంది నాయకులు
పుట్టరు మున్ను, బాపు వినా యెవండు
మేల్కొల్పె నిట్టి గ్రామీణ ప్రజాళి
నద్వి య త్యాగ మవిరత సేవ
దంభదూరగ - వితము నేర్చి నేర్చి
యింతకు జాలినాఁ డెరవాడయోగి
మంతర మీ తండ్రిమాట పల్లెలకు.

—x—

భవ్య భారత భాగ్యరాశీ:

(కా విశ్వనాథం)

పార్టి కక్షలు మతవిభేదము-మందుకైనా ముందు వలదని!
మాయమాటల మబ్బుతెరలను-మంటబెట్టి గంటగొట్టా
ఓ భవ్య భారత భాగ్యరా !

ఇండ్లుగాల్చిన గుండ్లుపేల్చిన-గుండెలిచ్చిన దండి యోధుల
సమాధులన్నీ సమరభూమిలో-సాగి నిలబడ సలహాలిచ్చుట?
ఓ భవ భారత భాగ రా !

స్వేచ్ఛ కొరకే చచ్చువరకూ-సమరభూమిలో సంచరించిన
వీరయోధుల వీరమరణము-విలువలే విభూతి పాల!
భవ్య భారత భాగ రా !

దేశమందున ప్రజ్వరిల్లిన-పావనంబగు ప్రశ్నలన్నీ
తరచి చూచీ తరలిరమా సమర భూమికి సాహసంబున
ఓ భవ్య భారత భాగ రా !

ఇవరముంటే హిందుదేశం-వీడిపోవుడు వేగమను నా
వీరయోధుల వీరవాక్కే-సమరగీతిక సారమగుటా
ఓ భవ్య భారత భాగ్యరా !
విషయమే విధి విస రింపకుమా!

వేల్చుడీ

వేల్చు ! హోమమున లోభము,
కాల్చు ! భూకలుష మెల్లను,
పేల్చు ! స్వార్థంబు నెమ ది
దాల్చి ప్రేమంబున్.

హవ జాలపు ఆర్ద్ర ధూమము
దివ్య గంధము కడల జల్లగ
నవ్యకాంతుల పూతలోకము
భవ్యముగ వెలుగన్.

మొక్కలులు రక్కసుల గుండెలు
గక్కదలి కడు స్రుక్కుచెందగ
పిక్కటిల్లెడు దేవగానము
దిక్కు లలరింపన్.

ఒక్క తేజోమూర్తి, చలువల
యిక్క హోమమునుండి వెలువడి
గ్రక్కునను తారాపథంబున
చుక్కవలె ప్రాకున్.

ఒక్క ప్రక్కను లక్ష్మి, మఱివే
రొక్క ప్రక్కను వాణిగొల్వగ
క్రిక్కిరిసి ఋషిగణము స్వస్తులు
ర్తనలు సేయన్.

లేదు లేదు ప్రశాంతి భువిలో!
లేదు లేదు ప్రశాంతి దివిలో!
అధి నొందుచు దాసుడొక్కం
డడలు నన్నాళ్లు.

లెండు లెండో శాంతి పుత్రులు
రండు ముందుకు ధర్మయోధులు
పొందు యాగ ప్రవృత్తికై! చే
కొందు మోక్షంబున్.

వలదు వలవదు బలు ఫిరంగులు-
తొలగ ద్రోయుడు కలికుటమ్ములు
నిలుపుడీ ధీరతయె తోడుగుగ
కలహరంగమునన్.

అంటుకొన్న మహాచితాగ్నిని
ఆరకుండగ బట్టి నిలుపుడు!
అంటువోవ రగుల్చుడందుల
ఆత్మకణమొండున్.

అసమ పావన శుభ చరిత్రులు
ఋషులు చెప్పిన సామిధేనులు
కొసరి కొసరి పఠించి జ్వాలలు
దెసలు ముట్టంగన్.

శాంతి

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

శాంతి! శాంతి! యటంచునేమో
రంతు లెల్లెడ చెవుల జొచ్చెడు
సంతసింతునొ, కాక-మఱి, యీ
చంద మెఱుగనుగా.

విశ్వశాంతియటంట! ఓహో!
విశ్వమానవ మోక్షమట మఱి
విశ్వసోదర భావమట ఆ
విశ్వమదియేమో?

శ్వేతభూమియె విశ్వమంచును
శ్వేతముఖులే మనుజులంచును
శ్వేతమే సర్వంబనుచు భళి!
చెలగి చాటుదురో?

కాలజాతుల కుత్తుకలపై
కాలుమోపియు నేలమట్టుచు
జాలమైనను యనొల్లని
జాతులే నొక్కొ? శాంతికి
దూత లియ్యెడల!

రెండు ముప్పదికోట్ల తనువులు
ముండ్ల గొలుసుల గాయపడి యు
ద్దండవేదన గొలుప తల్లికి
ఉండునే శాంతి ?

రెండు ముప్పదికోట్ల కడుపులు
దండియాకలి మండుచుండగ
బెండువడి, నిట్టూర్చు తల్లికి
ఉండునే శాంతి?

రెండు ముప్పదికోట్ల నోరులు
చండవృత్తి, బిగించి కట్టియు
చెండనాడగ విశ్వజననికి
ఉండునే శాంతి?

ఒక్క యంగముబట్టి తల్లిని
ముక్క ముక్కగ తరుగుచును వే
రొక్కయంగ మలంకరించిన
చిక్కునే శాంతి?

చాలు చాల్! ఈ, యాగడములు
మేలు మేల్! దయ్యములె నవ్వెదు!
ఏల ఈ వంచనలు? దేవుం
డెదుట లేడొక్కొ?

స్వాతంత్ర్యం

మూల రచన తమిళం :
సుబ్రహ్మణ్యా భారతి
తెలుగు సేత :
(చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ)

ఎప్పుడు రు నీ స్వాతంత్ర్యం దాహం?
ఎప్పుడు మడియు మా అడియరిమోహం?
ఎప్పుడు మాతల్లి సంకెల లూడిపోవు?
ఎప్పుడు మా యిక్కటులన్నీ రిపోవు?

అందరిదీ ఒకే కులము
అందరిదీ ఒకే జాతి
అందరూ భారతీయులు
అందరూ ఈ దేశపు రాజులు

వేదము వెలసిన దేశమిది-మేటి
వీరులు పుట్టినదేశమిది
అఖండ హిందూస్థానమిది-దైవ
మచును పూజింపుము దీనిని పాపా!

ఉప్పు సత్యాగ్రహము

(గరికపాటి మల్లావధాని)

చం॥ ఉడుగడు మధ్యలో ఫలితమొందక వెండియు నాశ్రమంబు నం
దడుగిడ నియ్యెడన్ విజయమందుటొ నాశవమంబురాశిపై
నెడపక దేలుటో జరుగు నింతయు సత్యమటంచు ధీరుఁడై
కదగెఁ బ్రభుత్వధిక్కృతికి గాంధిమహాత్ముఁడు భారతాంబికా.

ఉ॥ రండిదె యుప్పుచట్టము తిరస్కృతి సేయుఁడటంచు జైత్రపున్
డిండిమ ఘోషణం బెసఁగ డెబ్బది యేడ్వుర దండుతోడ ను
ద్దండిత 'దండి' కేఁగి రిపుతండము లొత్తిలి చూచుచుండ బ్ర
హ్మాండముగాఁ దిరస్కృతి మహాత్ముఁడొనర్చెను భారతాంబికా.

ఉ॥ పాయని వేడ్కమైనపుడు పశ్చిమ గౌతమి మండలంబునన్
జేయని 'యేలురం'దుటుము జేర్చిరి ప్రజ లంతఁ దచ్చమూ
నాయక పట్టభద్రునిఁ బొనర్చిరి మేరుగ రు దండు నా
రాయణరాజ ఖరు నరాతి భయంకరు భారతాంబికా.

ఉ॥ అందముగాగ మోమున జయావహి కుంకుమరేఖ దీర్చి యం
దందు బురాంగనా మణులు హారతు యగ నాత్మకూరి గో
విందసుధీవరుండు తనవెంబడి బాసటనిల్వ సేనకున్
ముందుకు సాగె రాజకులభూషణుఁడమ్మయి భారతాంబికా.

స్వాతంత్ర్యసమరము

చం॥ వెడలెె భవచ్ఛమూతతులు వీర పరాక్రమ ధైర్యశాంతముల్
ము వడ దేవదుందుభులు మ్రోగ విరోధి కదంబకంబు త
ల్లడపడి డిల్లవోవ జటులక్రియ మాటికి నూత్నయోధుల
ల్లైడపక రానుగాది తటినే పెయలాదిని భారతాంబికా.

ఉ॥ స్నాత సమస్త సాధుజన సంచయ పాపవినాశ కృద్వశి
ష్ఠాతటినీ తటాంతర లసన్మహితా శ్రమ నిర్మితంబు లౌ
నాతత శాలల న్విడిసి రయ్యెడ యోధగణమ్ము శత్రు సం
ఘాతము లబ్బురంబును వగంబడి చూడక భారతాంబికా.

ఉ॥ సేనలు తూర్పు తాళ్లకడఁ జేరిన వెన్కను సర్వుతోటలో
స్థానము నేర్పరించుకొని తద్దయు వేడుక మళ్లగట్టి పె
న్మానిక నుప్పుజేసి కొనిపోయి పురంబు సంతలన్ జన
స్థానములందు నమిరి కదా కడుధీరత భారతాంబికా.

ఉ॥ ధీరుడు బాపినీడు గడితేరిన శూరుడు వియ్యనారు డున్
వీరుడు పురుషోత్తముడు విశ్రుత ధీమణి రామచంద్ర రా
వారయ రామకృష్ణ విబుధాగ్రణి జోగయశర కన్న యా
ఖో రుబలుండు మున్ను గలయోధులు గూడిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ మాయురె శౌర - ధైర్య విభవ ప్రథితాత్ముఁడు దంతులూరి నా
రాయణ రాజచంద్రుడును త్యాగధనుండగు ముష్టిలక్ష్మి నా
రాయణ కొామ రెడ్డి సుకులాభరణంబన నొప్పు సత్యనా
రాయణ పైడిపాడి కులరత్నము వేంకటశోభ నా
రాయణ సూరిశాస్త్రి ముఖు లర్చన సిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ అ ది సామాన ధీరుడును నా శమనాథుడు, సుబ్బరాజు
లాద్రి వదాన ఖరుడు హాస్యవచోనిధి సుబ్బరాజు ని
ర్ణిద్రయశుండు జగ్గనమనీషి బుద్ధుండు ప్రకాశ రాయడున్
మాద్రి మించి నీ పద సమర్చన జేసిరి భారతాంబికా.

చం॥ అలఘుడు రంగశాయి సుగుణాఢ్యుడు ధీరుడు, కృష్ణమూర్తి ని
శ్చలుడగు గంగరాజు నతిసాహసుడౌ నల వీరభద్ర రా
వెలమిని రామమూర్తి ఘను శనివారపు సుబ్బరావు నుం
బొలుపుగ నీ పదాబ్జములఁ బూజలొనర్చిరి భారతాంబికా.

చం॥ బెలుపెసగ ను డుంబ నరసింహా మనీషి నృసింహాశర్మయున్
ములుపురి రంగయార్యుడు ప్రబుద్ధుడు కొవ్వ గోపమంత్రి ని
శ్చలపటు ధైర్యదౌపసలసత్కుల చంద్రుడు కృష్ణమూర్తియుం
జెలువలతోడ నిగ్గొలిచి శిక్షల నొందిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ ఎందఱొ శర లున్ మఱియు నెందఱొ వర్మలు గుప్తలెందఱో
యెందఱొ చౌదరుల్ మఱియు నెందఱొ కాపులు రెడ్డులెందఱో
పొందుగ మాతృదేవతకు బూజలొనర్పగ జేరినట్టి యా
యందముచాటె తావక మహత్వ వి షము భారతాంబికా

ఆగస్టు విప్లవము

("కరుణశ్రీ" జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి)

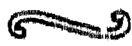
సీ॥ రేచిపోయినవి పోలీసుల టోపీలు
వందలు వేలు రాబందులట్లు
కాలిపోయినవి సర్కారు కచ్చేరులు
ఖరదూషణాదుల కాష్ఠమట్లు
తెగిపోయినవి తంతి తీగెలు భారతీ
యుల పారతంత్ర్య శృంఖలములట్లు
తరలిపోయినవి క్రిందకు రైలుపట్టాలు
పాశ్చాత్య రాజ్య సౌభాగ్యమట్లు

ఒకటి యనుటేమి నాటి మహోద్యమమున
రేగిపోయిన ప్రజల యుద్రేకమునకు
అల్లకల్లోలమై దద్దరిల్లిపోయె
తెల్లదొరల ప్రభుత్వ మందిరములెల్ల॥

ఉ॥ భారత వీర విప్లవ విపంచిక భావి చరిత్ర కారుఁడే
తీరున మేళవించునొ గదే యువ యోద్ధుల వేడి రక్తపుం
జూరలు చూచి యశ్రువులు జారవొ కన్నుల వేడి వేడి వి
ట్టూరుపు లెట్టులాపుకొనునో ఎటులన్ స్వరముంబెకల్చునో

సీ॥ నేరమెంచిన వేళ- రుద్రై వెఱువక
ధీరుడై నిలచిన శూరుడెవడు
జైలు కేగుమటన్న జంకు గొంకును క
వేడ్కమై తరలెడి వీరుడెవడు
ఉరిశిక్ష వైచిన-వెరపించుకయు లేక
ధైర్యమూనినయట్టి ధన్యుడెవడు
మాతృభూమికి ఋణము మన్నన దీర్పగా
ప్రాణమర్పించిన త్యాగి యెవడు

అట్టి సర్దార్భగత్సింగు ననఘుమతిని
రాజగురు శుక దేవుల పూజితులకు
భార యులకున్ దేశభక్తులకును
భక్తినంజలి నిదె సమర్పణము సేతు॥

నాటి నిజాము సంస్థానములో జాతీయవాదిగా పత్రికా రచయితగా పేరొందిన శ్రీ షోయిబుల్లా ఖానును రజాకారు మూకలు హత్యచేసిన సందర్భమున

'కన్నీటి కానుక'

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

చీకటి తెరలను చించిన—నీ కలమునె విరిచారా
ఆతతాయి పాలనలో—అందలేక అల్లాడెడు
నిరుపేదల దీన రవళి—వినుపించిన నీ కుత్తుక
రక్కసి మూకలుగూడి—నొక్కివేసిరా షోయాబు
ఎటు జూచిన చీకటులే—పొటమరించు నగరిలోన
వెలుగుజిలుకు నీ బతుకునె—మలిపి వేసిరా తండ్రి!
నీవు చంపబడినావని—భావించము అమృతమూర్తి
సత్యాహింసల నిలువున—హత్య జేసిరని వగతుము
ఆ నిజాము నరకములో—దీన జనుల అసువు లెన్నొ
కానరాక మసియయ్యెను.
అన్నా నీ బలిదానము—మిన్ననె కదలించెనోయి
అదిగో! అదిగో అదిగో!
మానవులకు శాంతి నొసగ-ఆ నరకము నశిస్తుంది?
ఆ పాపము భగ్గురుమని—ఆ లేచేమంటలలో
కాలుచున్న రజ్వీలు—కూలిపోవు నైజాములు
మానవులను ప్రేమించే—మంత్రభిక్ష బెట్టుమనుచు
మోకరిల్లి నీయడుగుల-శోకించుచు నున్నారదె
కంపించే నా హృదయము—కన్నీరే కానుకగా
నీ కొసంగు చున్న దిదే—స్వీకరింపుమా సోదర!

(అది 1946వ సంవత్సరము–భారత శమంతా మతకలహములు, కరువు కాటకాలతో కల్లోలముగానున్న రోజులు)

ఏమి వ్రాయాలి?

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

ఏమి వ్రాయాలె?
నే నేమి వ్రాయాలె?
నా యింటి నడుమనే
పెనుమంటలే రేగ
నా తము లే విలయ
నాటా లు సేయగా
నా తూన నాడు
బాకులకు బలిగాగ
నాదు చెల్లెండ
మరా ద దోపి సాగ
నా తల్లి గుండియలు
కోతల్లు వడ్డాక ఏమి వ్రాయాలె?
నా నేల కరువులకు
తావలం బైనాక
నాదు ఆకటి డొక్క
బూడకున్నాక

స్వాతంత్ర సమరము

నా సభ్య సంస్కృతులె
నరుకుళ్ళు వడ్డాక
నా నాయకుల రక్తనాళాలు
దెగినాక
నా రాజ సౌధాల
స్వాతంత్ర వీధులే
బారు దీర్చక మొన్నె
కూలిపోనున్నాక
నాదు కోరికలలెల్ల
బూదియై పోయినాక
నేనె నాశన మొంద
బూనుకున్నాక నే నేమి వ్రాయాలె॥

వీరావేశం

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

వీరావేశం చెంది నారమిక
వీర విహారం చేస్తాము
పరాధీనతన్ బాపుకొనంగా
ప్రళయ భేరి మ్రోగిస్తాము॥

దేశ ద్రోహుల గుండెలవియగా
సింహ గర్జనం చేస్తాము
దేశ మంతటా దుర్భిక్షమిక
తలెత్తకుండా చూస్తాము॥

తెల్ల వారికిక తొలగి పొండంచు
తెల్లముగా చెప్పేస్తాము
ఢిల్లి కోటను విజయపతాకం
త్వరలో నెలకొల్పేస్తాము॥

ప్రళయ బాంబు విలయము న కేనని
ప్రముఖులచే చెప్పిస్తాము
ప్రపంచ శాంతికి సతా హింసలె
ప్రధానమని చాటిస్తాము॥

స్వాతంత్ర్య సమరము

విశ్వ సోదరత్వము నెలకొల్పగ

వివిధ యత్నములు చేస్తాము

విస్వ మంతకును మహాత్ముడొకడే

విజేత యంచనిపిస్తాము.

వీరావేశం చెందినారమిక

వీర విహారం చేస్తాము

పరాధీనతన్ జాపుకొనంగా

ప్రళయ భేరి మ్రోగిస్తాము॥

కళ్యాణ కాంతి

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

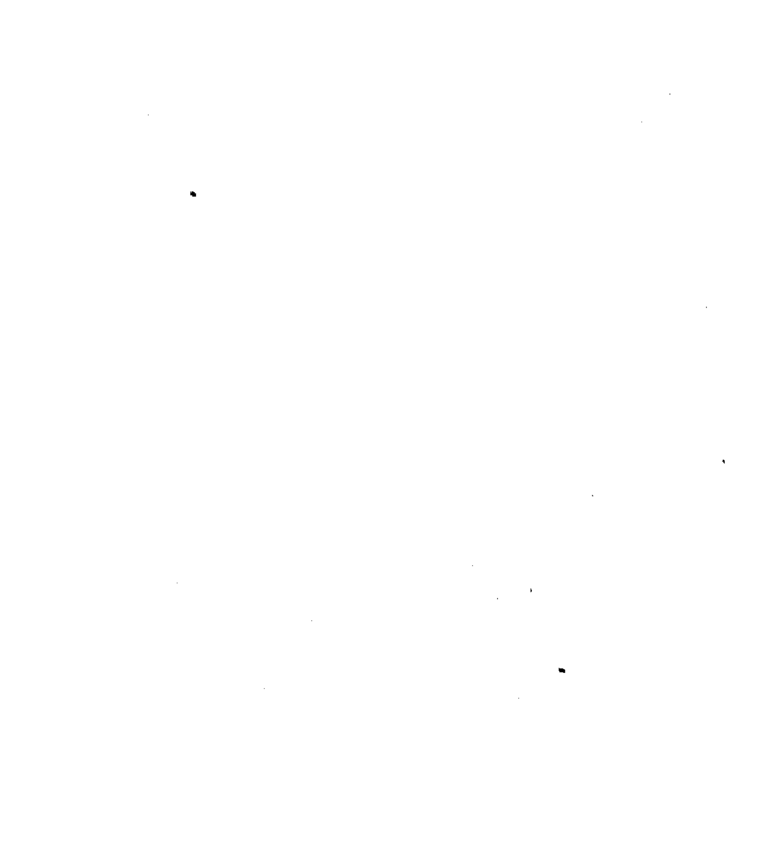
సమదృష్టిని వీక్షించేము
సమాదరణ జూపించేము
సమస్త ప్రాణుల నొకే ·తిగా
సంభావనము జేసేము॥

హృదయ మొక యమృతము ఝరిగా
మది నిండిన తేనె వాకగా
సుధా ప్లావితము లౌ వచనము ల
సకల జగతి నలరించేము॥

అనూనమౌ విజ్ఞానముతో
ననన్యమౌ నుత్సాహముతో
ననుపమమౌ ననురాగముతో
న ·ల విశ్వమును సేవించేము॥

అవరోధము ల నతి ·మించి
అవిరోధమ్ముల నైక మొనర్చి
అమర పథము ల నన్వేషించి
విమల చంద్రికల విహరించేము॥

జైలు కడగండ్లు

స్వేచ్ఛాగానము

రాయ వేలూరు జైలు 1931

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

నా తనువు కర్కశోపల నద్ధ కుడ్య
రాజి పరివృతాయః పంజరాంతరమున
శృంఖలాబద్ధమై కృశియించుచుండు;

నా మది విహాయస పథము నధిగమించి
దిక్కుగమి దాటి యశ్రుత ద్వీపములను
నిత్య స్వేచ్ఛా విహారియై నెగడుచుండు.

నా కనులు తారకా కిరణ ప్రసార
మును చొరగరాని గాఢతమోవృతములు;

కాని మహిత దివ్యప్రకాశపుంజ
నవనవోషమై వెల్గు నా హృదయము.

నేను యమభటులంబోని నీచదండ
నాధికారి తిరస్కరణా ఘాత
ముల కనుక్షణమును సిరమొగ్గ వలయు;

ఐన విశ్వజనని కరుణార్ద్ర మధుర
లోల దృఙ్మాలికాజాల లాలితుండ.

కొలిచి దినమును నాకిడు కూడు కుక్క
లైన ముట్టని హేయ పదార్థచయము;

నా రసన చవిచూచెడిది నితాంత
షడ్రసాన్విత మధుర రసాయనము .

నా శిరము క్రూర నిశిత కంటక కిరీట
పరి నిపీడిత మైన [illegible] భరతధాత్రి

తరుణ చరణాబ్జ సంస్పర్శ ధన్యతమము.

నా యొడలు డస్సి క్రుస్సి నానాట శల
శేషమైనను లోన విశిష్ట విమల

దివ్యకాంతి మయామరదేహ మొందు
దినదిన ప్రవర్ధమానమై జరిల్లు.

—x—

జైలు

("దాశరథి")

ఇది నిదాఘము: ఇందు సహింపరాని
వేడి యేడ్పించుచున్నది: పాడువడిన
గోడలందున జైలులో పాడినాద
వాడిపోనున్న పూమొగ్గ పైనిపాట.

మండుటెండకు క్రాగిన గుండె నెత్రు
బండవారిన మనసులోనుండి జారి
పచ్చ పచ్చని పూ మొగ్గపై నటించి
ఎఱ్ఱవార్చిన దీగ్రీష్మ మేదిపింప.

చల్ల చల్లని వాగులన్ చిల్లుచున్న
తుంపురుల గుంపులో నకాలంపు కన్నె
తాన మాడినదో! రసోద్యానవాటి
వలువ విచ్చుక నృత్యాలు సలిపెనేమొ!

ఈ యెండకాలము లో యెన్ని వర్షాలు
దాగియున్నవో చూడసాగినాను,
ఆ యెడారి పొలాలలో యెన్ని గంగలు
పొంగునోయని చూడబోయినాను.

ఆయాసపడు జైలులో యెన్ని ప్రజల రా
జ ములున్నవోయని యరసినాను,
నిరుపేదవాని నెత్తురు చుక్కలో నెన్ని
విప్లవాలో యని వెద నాను,
నీళ్లలో నిప్పు మాదిరి నిప్పులోన
నీళ్ల మాదిరి. కష్టాల నీడలందు
సుఖము నివసించుసంట, ఉస్సురను వేడి
ఊర్పులోన ప్రళయాలున్న వంట.

ఈ కాలానల లికావితతిలో యేయిల్లు యేవూరు యే
లోకం బాగును ఎందఱెందఱు దరిద్రుల్ చచ్చిరో యేస
శోకం బాకస మంటుచున్నదో; సుతుల్ చట్టాలు చల్లారిరో
నాకు న్నీకు గణింప శక్యమె; దురంత క్రాంతి కాలార్భటుల్.

ఇట వసంతములేదు సహింపరాని
గ్రీష్మ హేమంతకాల కాళికలె గాని
ఇట ఉషస్సులు లేవు; భరింపరాని
అంబునాహసందోహ నిశాళికాని.

వెన్నెలలు లేవు పున్నమ రాత్రి లేదు
పైడి వన్నెల నెలవంక జాడలేదు
చుక్కలే లేవు ఆకాశ శోకపీ
ధూమ ధూమమ్ము, దుఃఖ సంగ్రామభూమి.

కాలదైవజ్ఞు డీజగత్కన్య హస్త
తలము దర్శించి జోతిషము వచించు
"పరుల హింసించువారలు బాగుపడెదు
మాట వట్టిది నాశనమౌట నిజము"

ఇదిగో దివాలా ప్రభుత్వం

రాజమండ్రి జైలు

(గురజాడ రాఘవశర్మ)

ఇదుగో! దివాలా ప్రభుత్వం
వ్రేళ్ళతో-కదిలి కూలిందిదిగో!
కనుము-దీని సత్వం ॥ఇదిగో॥

అంతులేని మనల-నెంతమందిని బట్టి
గంతులేసి బ్రతుకుతాడు!
త్రావ ముంత సప్లయి చేయలేడు
మల్ల సుంత యివ్వలేని వాడు
తొడుగ బొంత లెన్నియ్య గలాడు
తన పంతము నిల్ప చూస్తాడు
కళ్ళకు గంతలుకట్టి యాడ్తాడు
ప్రజ్ఞ సుంత-దెలియు శక్తి శూన్యము వీనికి ॥ఇదిగో॥

ఎన్నాళ్ళునైచిన సున్న వీడికి జాలి తిన్నగ కూడు నీరీడు
పురుగు లన్నపుముద్ద లిస్తాడు
మేకు లన్నపుముద్దలిస్తాడు
ఉప్పు దన్నపుసుద్దలిస్తాడు

వాస నన్నను మంచిదంటాడు
దీనికి మిన్న లేదట మంచికూడు
జిహ్వ లన్ని కట్టాడు యీ పాడు
కూడు కన్న-నీరే పాన-కము, ప్రాణాధారము ॥ఇదిగో॥

యూనియను జాకు-బూని బ్యాండుమేళం
తోను యూరేగింపు జేసి
జైలు ఖానాలెదుట నిల్వజేసి
మాకు లేనిపోనట్టి రాకాసి
ప్రభువు నేనెయనుచు తిరుగు నిస్సీ
మనము వీని లెక్కగొనము వాసి
యనుచు ప్రాణములను తలపోసి
మొన్న దీన ప్రదర నము-తెచ్చె, మెచ్చెనెవడు ॥ఇదిగో॥

కుళ్ళిపోయిన చచ్చు-కూరలు, ముల్లంగి-
ఉల్లిపాయలు, గలిజేరు-
వంగ పేళ్ళు, చీడతోటకూర
చిరి వేళ్ళు, వెంపాలి, గోంగూర
పెద్ద పల్లెకుడు, బూజుమామిడి
పెంకల్ వెల్లుల్లి, పచ్చి బొప్పాయి
ఉప్పు గల్లు. చిటికెడు-తెల్లకారం
చిన్న పల్లెకుడు– నూరుడు పప్పు
తలప యొళ్ళు ఝల్లని-నీళ్ళుగారు
పుచ్చు నల్లచింతపండు రు
కలిపి నీళ్ళుజేర్చి, యిట్టిసారం
ఇనుప కళ్ళాయిగాచి, యధారు
వుగ నిచ్చు దేవతా పులుసు-యితని శక్తిదెలుసు ॥ఇదిగో॥

ఇందూరు దుర్గము

నిజామాబాద్ సెంట్రల్ జైలు

("దాశరథి")

ఇది చరిత్రాతత కమ్మయిన, ఏ మహదాలయమో; ఇదే మహా
కదనముకోసమై మలచి కట్టిన దుర్గమొ; భారతీయ సం
పదలను కొల్లగొట్టిన నవాబుల గుబ్బలు గుయ-నన్ బదా
బదలయిపోన్ మరాటి భటవర్గము లొత్తిన శంఖపుంఖమో

ఇచట శివాజివాజి యొనరించిన హేషలు నేటికిన్ గుహా
నిచయములందు గాలి పయనించుటతో వినిపించు బేద ని
ర్వచము చేసినారలు ధరాసురవర్గము రాఘవాలయ
పచురతరాంగణము ల ప్రపంచిక మ్రోసిరి సామగానముల్.

నశియించెన్ రఘునాథ యోధుని దివాణముల్; మహారాష్ట్ర వీ
ర శివా గురురామదాస రసనాగ్రవ్యగ్ర మంత్రౌఘముల్
నశియించెన్ రఘురామ దేవళము నాడీ నిజాం రాక్షసీ
నిశితాసిం బడి బందిఖానయయి కన్పించె న్వికారముగా.

ఒక కాలమున యిద్ది దేవళము వేరొక్కప్డు దుర్గంబు నే
డకటా! జైలయి కానుపించెను; భవితవ్య త్కాలమందెట్టి రూ
పకమున్ దాల్చునొ! కాలచక్ర గమన స్వాభావికావర్త క
ల్పకమై దేవళమౌను దుర్గమగు నీ బందీలె పాలింపగన్.

ఇట మరాటీజోదు పటపట కొరి న
పండ్లలో గోల్కొండ గుండ్లు నలిగె,
ఇట మరాటిజోదు చిటిక వేయుటతోనె
ఔరంగజేబు కంగారు పడెను
ఇట మరాటీజోదు కటి బిగించుటతోనె
గగన భూమార్గాలు కట్టువడియె
ఇట మరాటీజోదు గుటక మ్రింగుటలోనె
తురక భూపతుల నెత్తురులు తఱిగె,

ఇట మరాటీలు స్వాతంత్ర్య పటహములను
మ్రోసినారట; రాజ్యాలు చేసినారు
ఇట స్వతంత్ర పతాకాల నెత్తినారు
కత్తిమొనతో దురాత్ములు మొత్తినారు.

ఢిల్లిలో భరతాంబ చేతులకు బేడీల్ వేసి బంధించి, లాల్
ల్లాపై విషదంష్ట్రిబోల్ శశికళల్ గీలించుజండా పటం
బల్లల్లాడ ప్రభుత్వమున్ జరుపునా డౌరంజేబుండు నీ
ఖిల్లామీది శివాజి కేతనము లాగింపగ లేడయ్యె బో!

అల వింధ్యా చలసీమలన్ రణము సేయన్ బోయి యున్నట్టి వీ
రుల గుఱ్ఱము లు దప్పిదీర్చుటకు రాతుల్ రాత్రులేవచ్చి
నులతోనే రఘునాథ సాగరమునన్ తోయము లన్ ద్రావి పి
ట్టలవోలెన్ రణమందు దూకెను మరాటాగుఱ్ఱముల్ గుఱ్ఱముల్.

అతడొక బ్రహ్మచారి, పరమాత్మకు నైక్యతావియో
గతలను గూర్చి చర్చలకు కాలము పుచ్చెడినాడు భార
యత కపకారమున్ జరుగునప్పుడు ఖడ్గముబూని మ్లేచ్ఛులన్
మెతిపె మహామహుండ తనినే రఘునాథుడటండ్రు లోకులున్.

అమితోత్సాహమునన్ బురాతన చరిత్రాంకములన్ జూడ ప
శ్చిమ చాళుక మహాంధ్రతేజము వికాసించెన్ ప్రభాతారుణా
ర మ దివ్యద్యుతిపోలె ఇందుపుర దుర్గద్వారరాల, ఆం
ధ్ర మహారాష్ట్ర నృపాలు రెత్తిరసిధారాపూరమిచ్చోటనే.

కారాగృహము

(యనమంద్ర కృష్ణారావు)

ఈనాడు తన వృత్తినెటు వీడెద నటంచు
చేదుమేసెడి న్యాయవాదియొకడు

ఈనాడు సీమనూలెట్లు వీడెదనంచు
పరదేశ లాభ తత్పరు డొకండు

ఈనాడు కచ్చేరి నెటువీడెద నటంచు
పరుల సేవయొనర్చు బదుగొకండు

ఈనాడును విరోధ మెటుడింతునని యన్న
పైవా జ మాడెడి వాడొకండు

నేడో రేపోవచ్చు స్వరాజ నిధిని వెఱచి
బిచ్చమింతేని యిడనట్టి వెట్టివారు
చేరలేరమ నిన్ను ని ్చష్టులగుచు
రాజకీయాయుధంబ కారాగృహంబ.

్తి శేషుండైన ్స్తు నిర్బంధించు
ఖ్యా తి యెవ్వరిని ప్రఖ్యా తి పఱచె

స్వచ్ఛందమూర్తి యా జయదేవు ఖండించు
పేర దెవ్వారి పేరుతెచ్చె

వీరహూసేను హసేను హూసేన్ శూరులం దునిమిన
ర్తి ఎవ్వరి సత్కీర్తి గూర్చె
వీరుడైన శివాజి పిచ్చి బంధించిన
యశమదె వ్వారికి యశము పెంచె
క్రౌర్యమునగల్గు పటు నహంకారవృత్తి
బలపఱచు వానికదియె దుర్బలము కాదె
అట్టిపగవారు మననేల ముట్టగలరు
రాజ యాయుధంబ కారాగృహంబ.

జన్మమదేలా జైలుకుపోని

జన మదేలా జైలుకుపోని ॥జన్మమదేలా॥
ధర ముతోడను-జన భూమికి మన
నిర లత్యాగము నొసగని వాని ॥జన మదేలా॥
నందనందను జన -మందిరమునకేగి
సందియములు వీడి-సంతసింపని వాని ॥జన మదేలా॥
వీరమాతలకు-కారాగార విముక్తులకు
చేరి నమస్కరింప- తులెత్తని వాని॥జన మదేలా జైలుకుపోని॥

జైలు ప్రబోధము

జైలనగన్ మిగుల సుఖము-వీలుగా నుండుమనకు
వేళకు స్నానాలు-వేడివేడి భోజనాలు జైలనగన్॥
హెచ్చుపన్ను అచటలేదు-రొచ్చుకంపేలేదు
గచ్చుచేస్ని లోగిళ్ళు-ఘనమైన వాకిళ్ళు ॥జైలనగన్॥
కంటబడరు ఋణ దాతలు-వెంటరావు దుర్గుణములు
అంటియుందురు డాక్టరులు-జంట బాయరు నౌకర్లు ॥జైలనగన్॥
కరువుభయము కానరాదు-పరభావమనగరాదు
భారమైన ధనముండదు-మారిపోవ వీలుండదు ॥జైలనగన్॥
కూట సాక్ష్యమచట లేదు-కోర్టు ఫీజు లచట లేవు
కష్టమైన పనులులేవు-కష్టములు కానరావు ॥జైలనగన్॥
కృష్ణజన స్థలమునుండ-ఐకమత ము మనకు అండ
శ్రీకింగు జార్జి విందునుండ-శ్రీకరముగ బిళ్ళదండ
॥జైలనగన్॥

జైలు ప్రబోధము

జైలనగన్ మిగుల సుఖము-వీలుగా నుండుమనకు
వేళకు స్నానాలు-వేడివేడి భోజనాలు జైలనగన్॥
హెచ్చుపన్ను అచటలేదు-రొచ్చుకంపేలేదు
గచ్చుచేస్ని లోగిళ్ళు-ఘనమైన వాకిళ్ళు ॥జైలనగన్॥
కంటబడరు ఋణదాతలు-వెంటరావు దుర్గుణములు
అంటియుందురు డాక్టరులు-జంట బాయరు నౌకర్లు ॥జైలనగన్॥
కరువుభయము కానరాదు-పరభావమనగరాదు
భారమైన ధనముండదు-**మా**రిపోవ వీలుండదు ॥జైలనగన్॥
కూట సాక్ష్యమచట లేదు-కోర్టు ఫీజు లచట లేవు
కష్టమైన పనులులేవు-కష్ట**ము**లు కానరావు ॥జైలనగన్॥
కృష్ణజన స్థల**ము**నుండ-ఐకమత ము **మ**నకు **అం**డ
శ్రీ కింగు జార్జి విందునుండ-శ్రీకర**ము**గ **బి**ళ్ళదండ
॥**జై**లనగన్॥

సందెవడంగ, మము గల సాధనపుం గుహలందు నుంతు, రా
నందముతోడ, వితమునన్‌గల భాగ ములం దలంచి. మే
ముందుము రేల ప్రొద్దుననె యుండెడి యిల్వెదరింతు రందటిన్,
విందొనరింతు మంత సరవిన్ గడతీరిచి నిత్యకృత ముల్.

మేనులు పొంగి పర్వులిడి మి త్రులు కల్పిత వర్షధారలన్
స్నానమొనర్చు వేళనెకసక్కెము లాడెడు వేళ నొండరుల్
బూని పెనంగువేళ తమ పుట్టెమునింగిన యట్టు లా తతన్
స్నాన జలము వేగగొను చందము, నందము, నోలలాడుటల్
కానగగాని, సంతసము కల్గునె యిచ్చటి స్నానఘట్టమున్.

వాల ల్యులబోలె యశ్వద్ధవృక్ష
ముల, సమీపమునన్, ప్రొద్దుపొడుచు తోన
పలువిధంబుల నాసన ప్రకరణముల
యోగ సాధన లిచట, చేయుదురు, మించి.

కొందఱు పర్వులెత్తుదురు, కొందరు బొజ్జల నూపుకొంచు, నీ
బందె౹ బ్రద ణము సలుపన్ జనుచుందురు, కొందరింద్లలో
వందన మాచరింతురు, ప్రభాతములం దినుగూర్చి కష్టమున్
గొందఱు చేతురిట్లు తమకుం దగునట్లు శ ·రవృద్ధి కే
చందమునచ్చునో, యటుల సాధనలన్ బచరింతు రిచ్చటన్.

ఆహా! బారులు దీర్చి, వృక్షముల ఛాయన్, విందుగావించుచున్
స్నేహాం దోశిక నోలలాడుదురు, కంశే! వీరి యానంద మీ
యూహాపోహల కందజాలనిది సద్యోము ్తగాదోచు సం
దేహం - ల! సుఖంబు నుంటిమిట రద్దీరవ్వ కుండగన్.

గంట గంటకు మ్రోగెడి గంట లిచట
కాలమున్ దెల్పు, రేల బగళ్ళ నందు
విశల ప్రతి పావుగంటకున్ నియతి మ్రోగు
చుండు గంటలవేళ విసుంగులేక
వార్డరులు హెచ్చరికల దెల్పంగ విందు,

లాలిత రాజమందిరములన్ బ్రతినిత్యము మేళవించు వై
తాకుల ల్లెపెండ్లియగు తావుల మ్రోగెడి మేళమట్ల బా
కాలను నూదుచుంద్రు ప్రతికార ముగూరిచి యందు నీ యుషః
కాలపు మేలుకొల్పు వినగా సరిగా ప్రతి వి మేల్కొనున్.

కూడుగుడ్డ యొసంగి కాపాడు షరతు
బూని తెచ్చెను మమ్ము ప్రభుత్వమిటకు
జేయుచున్నారలిట రాజసేవ మాకు
నౌకరుల గూర్చి సేవ లొందంగ దినము.

ఉచిత భోజనములు మాకు నుచిత వైద్య
శాలలు గలవు మంగలి చాకలియును
గనవు నూడ్చెడి చౌక నౌకరులు గలరు
కనుమ వీరి మా తోడిదొంగలెయటంచు.

చక్కనౌకార మాకు నొసంగి నార
లద్దెయడుగరు మేముండు నంతవరకు
బుద్ధి పుట్టిన సున్నము బూయ బాగొ
నర్తు యందమైన యొంటరి గృహాలు.

ఎందఱొ పండితుల్ కవు లికెందఱు భోగులు తాగులుండి
బందియ నొక్కరొక్కరు లవంబు నికేరికి దీసిపోవ రా
నందముతోడ వీరి గనినన్ దరిజేరిన బల్కరించినన్
దుందుడు కెల్లమాను పరితోషముగల్గు సువిద యబ్బెడున్॥

—: x :—

జైలు

(గరికిపాటి మల్లావధాని)

ఉ॥ లెక్కకుఁ బ్రొద్దుటన్ ఫయిలు లేచినవెన్కను గంజి ఫైలు ప్రొ
ద్దెక్కిన పీచుఫైలు మఱియించుక తాళిన ముద్దఫైలు నీ
చక్కని ఫైళ్లలోఁ గొఱతసల్ప ఫిఖిర్లను రాజమండ్రి జై
లక్కటకక్కసంపు నరకాలయ మౌగద భారతాంబికా.

ఉ॥ **ఉప్పుడు**బియ్య మన్నమున నొద్దిక గొట్టిన **ముద్ద**ముద్దతో
గుప్పున నాసికం బగులగొట్టు నసహ్య పుఁ గంపు దిక్కులం
గుప్పుచు నుప్పుకారములు గానని చప్పని పుల్సు నాకటల్
దప్పిన వేళ బెట్టుదురు తల్లి వినంగదె భారతాంబికా.

చం॥ గలిజేరుకాడ దొగ్గలియు గడ్డియు గాదమువైచి రాళ్ల మే
కులు గల కంపుపుల్సు నొక కొంచెము పోయుదురమ్మ ! దేవతా
పులుసట దాని పేరహహా! మోక్షపు పుల్సనరాదె చావుపు
ట్టులు గన రద్ది గుక్కెడు గుటుక్కనఁ ద్రావిన భారతాంబికా

ఉ॥ హృద్యములైన వంటకము లిచ్చటవచ్చునె నీకు సర్వమా
వేద్యముగాదె యీ పులుసు వేసిన యుప్పుడుముద్ద నాటన్
ఖాద ముగావునన్ నిర ఘూర మపాత్రమునైన నీకునై
వేద మొసంగుచుంటి గొనవే నిరసింపక భారతాంబికా.

ఉ॥ ఒక్కయెడం బురాణములు నొక్కెడ సత్కవితా విలాసము
నొక్కడ గావ్య పాఠములు నొక్కెడ హాస్యము లాటపాటలిం
కొక్కెడ నుప్పుబద్దెలు మఱొక్కడ బల్చెడుగుళ్లు నొప్పగా
నిక్కరణిం బ్రిదిం జరిగె నెంతయు హాయిగ భారతాంబికా.

ఉ॥ వేళకు రాదు బోన మొక వేళను వచ్చినఁ గూడ జాలియుం
జాలదు చాలెఁ నియును జక్కగ బక్వముగాదు పక్వమై
గాలిన నుప్పు కారములు గానరావొక యింత యుండినన్
రా లిసుముండి దంతముల రాల్చుచునుండును భారతాంబికా.

ఉ॥ ఫైలుల గోలపోయె దలవాకిట గావలి మాయమాయె స్నా
నాలకు భోజనాలకు నొనర్పఁబడెన్ సదుపాయముల్ విలా
సాలకు పాఠశాలలకు జాలకయుండెను గాల 'మల్లిపూర్'
జైలొక జైలునా జనునె సత్యము చెప్పిన భారతాంబికా.

ఉ॥ వేళకు స్నానపానములు వేడుక లాటలు వారివారికిం
బోలిన విద్యలున్ సభల పొడిమి పెల్లుగ గూర్చు నల్లిపూర్
జైలును గూడ జైలనుట సాహసకృత్య మిదొక్క విశ్వ వి
ద్యాలయమంటకుం దగు యథార్థము జెప్పితి భారతాంబికా.

చం॥ అరవము కన్నడమ్ము మళయాళము నాంగ్లము దెల్గుసంస్కృతం
బురుదును హింది వాంగ్లమును నుత్కలమాదిగ పెక్కుభాషలం
గరచిన మమ్ము నొక్కెడ సుఖంబుగ నుంచుట నేడిదే పర
స్పరమును నేర్చుకోదగిన భాగ్యము నేకురె భారతాంబికా.

ఉ॥ కూళలు త్రాగి రాజభటకోటులు రక్కసులట్లు పొట్టి లా
టీలను బూని త్రుళ్లుచు గడిం దిగనార్చుచుఁ బిన్న పెద్దలన్
స్త్రీలను వారువీరనక తికినందిన వారినెల్లఅన్
జాలియు నాలిలేక పిలుచన్ బడమోదిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ వేలకువేలు నీ ప్రజలు పెండ్లికి బోయెడు లీల బుణ్య
ర్థాలకు నేగుకై వడి ముదంబున గన్గొన నాటకా ల్సినీ
మాలకు బోలె "జై" భారతమాతకు "జై" యని వచ్చి నార
జైలుల నింప భక్తివివశత్వము దోపగ భారతాంబికా.

జైలు

(జోగయ్యశర్మ)

సీ॥ కరము పవిత్రమౌ ఖద్దరు వస్త్రముల్
విడిచిపెట్టితినయ్య వేధమీర
మట్టలాగును గోచి మరి జుబ్బయును టోపి
ధరియించితినిగదా దైన్యవృత్తి
మురిపెంపు ముంగురుల్ మొదలంట గొరిగించి
పిలక బెట్టితినయ్య పీడదోప
వెలగలవస్తువుల్ వీడి సీసపుబిళ్ల
రొము న దాల్చితి రోతపుట్ట.

గీ॥ గోనె చాపొక్కటియు బొచ్చు గొంగ యును
పట్టు పరుపును శాలువై పరగె నాకు
నింక నేనేమి నేయంగ నెంచినావొ
కాచి యుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ॥

సీ॥ సన్నని బియ్యము చక్కగావండిన
భోజనంబు మరచిపోయినాను
వంకాయ చిక్కుడు పనస గుమ్మడికాయ
అరటి కూరల మాట మరచినాను

జైలు కడగం

వెలగ చింత దోస వివిధములగునట్టి
మామిడి పచ్చళ్లు మరచినాను
ఉప్పు మొదలగునట్టి యున్నయారు రుచుల
మజ్జిగ నేతులన్ మరచినాను

కళ్లు ఉప్పుడు బియ్యపు కూటిముద్ద
దేవతా పులుసొక్కటే దిక్కునాకు
నింక నేనేమి సేయంగ నెంచినావో
కాచి యుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ॥

జైలు కడగం

వెలగ చింత దోస వివిధములగునట్టి
మామిడి పచ్చళ్లు మరచినాను
ఉప్పు మొదలగునట్టి యున్నయారు రుచుల
మజ్జిగ నేతులన్ మరచినాను

కళ్లు ఉప్పుడు బియ్యపు కూటిముద్ద
దేవతా పులుసొక్కటే దిక్కునాకు
నింక నేనేమి సేయంగ నెంచినావొ
కాచి యుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ॥

స్వాతంత్ర్యము

స్వాతంత్ర భారతి

(జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి "కరుణశ్రీ")

'గణగణ' మ్రోగెరా విజయ ఘంటలు భారతమాత మందిరాం
గణమున; ద్వారబంధములఁ గట్టిరి చిత్రవిచిత్ర రత్న తో
రణతతి; వీధివీధుల విరాజిలుచున్నవవే త్రివర్ణ కే
తనములు; మేలుకాంచె పరతంత్ర పరాజిత సుప్త కంఠము..

దేశభక్తులు

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

చిరపరాధీన శృంఖలాచ్ఛేదమునకు
వితసుమాలె ధారవోసితిరి మీరు
కురియదే నేడు స్వర్గీయ కుసుమవృష్టి
( ) విరాజిల్లు మీయోధ శిరములందు.

బాధలే భాగ్యముగ నొడి బట్టజాలు
భారతా శ్రమ తరుణ తాపసులు మీరు
ఏ నిరంకుశులేని బంధింప నిండు
నిగళముల ద్రెంచుకొనెడి సైనికులు మీరు.

స్వార్థలవమేని ని మీత్యాగ గరిమ
పాకిపోయెను ఖండాంతరాల దాటి
ఇది స్వరాజ్య రమానవాభ్యుదయ వేళ
నభమె నినదించె విజయ దుంధుభుల మోత.

నైవేద్యము

(దువ్వూరి రామిరెడ్డి)

తల్లి, నీయుత్సవముఁ గాంచఁ దరలినార
లనుగుఁ దనయులు నైవేద్య హస్తులగుచు;
ధను లెల్లరు నాత్మోచితంపుఁ గాన్క
లర్పణము సేయవచ్చిరి; యందికోము.
స్వర్ణ సుమముల నర్చన సలుపువారు
భాగ్యవంతులు నీపాద పద్మములకు;
ఏమిలేనట్టి భిక్షుకుండేని నేడు
కంటి క్రొన్నీటి ముత్యాల కాన్కవిడుచు.
పూజ్యులధములు ధనికులు పుట్టు ద
లనెడి యెడలేక యెత్తిరి హారతులను;
భక్తిపరవశులైన యాప్రజలగీతి
దిక్కుదిక్కులయందు బ్రతిధ్వనించు
అమ్మరో! నీదు మందిర ప్రాంగణమున
మండుచున్నది కర్పూర ఖండగణము,
త్యాగ పరిశుద్ధమగు నాత్మఁ దొలగిపోవు
కామమటు ధూమరేఖలు గడలుకొనఁగ,
ప్రొద్దు పొడుపున నీ పాదపూజ కొఱకు,
కవిని, తెచ్చితి దోసిటఁ గన్నెపూలు;
బలి వితర్దిక నిరతంబు వెలుగునటుల
హృదయపు సుగంధ దీప మర్పింతు గొనుము.

సేవ

(దువ్వూరి రామిరెడ్డి)

మమ్ముఁగన్న భారతమాత మందిరమున
దివ్వెలై మన ముందామా. | పైడి
దివ్వెలై మన ముందామా.
పరమ పావని తల్లి పాదపూజల వాడు
పువ్వులై మన ముందామా, | పొన్న
పువ్వులై మన ముందామా.
భారతీదేవి విపంచిక రవళించు
తంత్రులై మన ముందామా, | దివ
తంత్రులై మన ముందామా.
జన్మభూమీ శౌర్య సౌరభములు చల్లు
గీతలై మన ముందామా, | భావ
గీతలై మన ముందామా.
కదన వీరులచేతి ఖడ్గ ధారలలోని
మెఱుపులై మన ముందామా, | కాఱు
మెఱుపులై మన ముందామా.

నా । న్మ ॑హా షిం

(తురగా వెంకటరామయ్య)

౧

నా జన భూమేదిరా

బాపు ।

నాముద్దు తోటేదిరా?

నా కోకిలమే ది, నా పూలమేడేది?

నా రాణి వీణేది, నా వలపు పాటేది.

కలలోని సిరులాయెరా

బాపు

కారడవి పాలై తిరా।

౨

నాయేటి లంకేదిరా

బాపు ।

నాయాల మం దేదిరా।

నామేని పొంగేది, నా మనసు పరు ది

నాగ స్వరమే ది, నాయేల పాటేది?

కాలమిట్లైపోయెరా

బాపు

క ్లరె యేరాయెరా ।

3

ఏనా- కథలాయెరా?

బాపు !

ఈ వమెటు నిల్చెరా?

నా ప్రేమ గెలిచేనా? నాతోట పూనేనా?

నా వీణ మ్రోగేనా? నాపాటే పాడేనా?

నాపాలి ప్రభు వేడిరా!

బాపు

నా కృష్ణుడేమాయెరా?

దొరవు నీ వయ్యేదవురా

(తురగా వేంకటరామయ్యా)

పరమ శివుడే తండ్రిరా! ఈ
ప్రకృతి సుందరి తల్లిరా!
పాడియావులు పంటపొలములు
భాగ్యములు రాజములురా!

దున్నరా ఈ భరత భూమిని
తొలకరించిన పుణ్యభూమిని
కరువులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరవు నీవయ్యేదవురా!

కాలమే తలక్రిందుగా
కాలయముడే యేలుకోనీ
నీవు నీ గోవులును శాశ్వత
వులై యుండేరుగదరా దున్నరా॥

పాడునే లేదురా! నీ
భావమే డాయేరా!
పరిమళించే తోట పెంచీ
పరమశివు నాడింపరా! దున్నరా॥

గాలి వెలుగులు జూడరా! మే
ఘాల వర్షము నడుగరా
సూర్య చంద్రుల గమనలీలా
శోభలను దిలకింపరా! దున్నరా॥

ఏటి లంకల మేతమేసీ
పూతగిల్లిన జోడుగిత్తల
పై నాగటి కర్రులో
వాల్ విత్తముండెనౌరా దున్నరా॥

పైరులను గాచేటి సుందరి
ప్రకృతితో వెలిగేనురా! ఆ
మేడలో వర్తించు రాణికే
కూడు గుడ్డలు దూరమగురా! దున్నరా॥

ఆలుమగలూ జోడుగూ-
ఆడుకొంటూ పాడుకొంటూ
వకాంతుల వెలుగు సస్య
ములలో విహరించెదరురా దున్నరా॥

శుభదమగు 'రాట్నంపు' శ్రుతితో
సుందరీమణి పాడుచుంటే
పొంగుతూ ఆడేటి బిడ్డలే
భూములన్నీ యేలెదరురా! దున్నరా॥

కత్తికలములు వ్రాలెరా! నీ
కష్టమే గెలిచేనురా!
ప్రకృతి పురుషుల ప్రతినిధులు మీ
ప్రభుతయే నిత్యమ్మురా ! దున్నరా॥

దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలకరించిన పుణ్యభూమిని
కరువులేని స్వతంత్ర రాజ్యపు
దొరవు నీ వయ్యేదవురా! దున్నరా॥

దే-మాత కొలువు

(పై డిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి)

ఎత్తం దివ్విటీలు-ఒత్తండీ శంఖాలు;
కొలువు -ర్చె దేశమాత-కొలువు తీర్చెను.

పత్తనముల, పల్లెలలో-భారతదేశమ ంతా;
అంతులేని ఉత్సాహం-అంతరంగమున పొంగి.

ప్రామినుకుల తోబుట్టువు-ప్రాచీనత అంతటిదీ-
ఆది సృష్టియైన మాత-కంజలింపుడీ.

మల్లెలతో, మొల్లలతో-మటి గులాబి పూవులతో
ఉల్లము రంజిల్ల, పూల-జల్లు పట్టుడీ.

పదునాలుగు బాసలతో-ప్రణవతత్త్వ గీతులతో;
పాడుడీ ఆడుడీ-భార యులూ.

ఎత్తండీ దివ్వటీల-నొత్తండీ శంఖాలను;
కొలువు ర్చె దేశమాత-కొలువు ర్చెను.

స్వాగతం

(పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి)

స్వాగతమమా స్వాగతమమా!
భారతమాతా! ఓ-భారతమాతా

హాటకము రత్న సిం-హాసనమి దిగో ము
వ్వన్నె వలువతోడ వచ్చి-పున్నెము ల పోవ, నీకు. స్వాగత॥

అర్ఘ్య ము లు, పాద్యము లు-ఆచమనము లు సర్వము
అందుకొనుము తల్లి! నీకు వందనమమా. స్వాగత॥

ఆడెదము పాడెదము-హారతి నెత్తేము నీకు;
ఎనుబది కోటుల చేతుల-నిదిగో, కైకొమా.

స్వాగతమమా -స్వాగతమమా;
భారతమాతా మా- భారతమాతా.

స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము

(శిష్టా వెంకటసుబ్బయ్య)

సీ॥ బహుళ రత్న ప్రభాపటలిచే మిన్నందు
వడకు గుబ్బలి పట్టుగొడుగుగాఁగ
బ్రహ్మపుత్రా భగీరథజాది తటినుల
వరతరంగములు చామరలు గాఁగ
ప్రాచీన దక్షిణ పశ్చిమార్ణోనిధుల్
తళ్కొత్తు నిలువు టద్దములుగాఁగ
అర్ణవాంతర సదా ఘూర్ణమానోర్మి కా
ధ్వానముల్ మంగళ ధ్వనులు గాఁగ

గీ॥ నలుబదియుకోట్ల భార యులును దనకు
అడుగు దాఁటని కూరి బిడ్డలును గాఁగ
డంబు మీఱెడు లంక పీఠంబుగాఁగ
ప్రజల గాపాడు గాత మా భరతమాత

శా॥ కొండాడందగు త్యాగ లురును, వాకోరాని పుణ్యాతులున్
చండాంశు ప్రతిమాన జులును చంచద్భాగ్య భోగ్యేందిరో
ద్దండుల్ వేలకొలంది యెందరొ సుధీ తండంబు లుంకించి, యీ
జండా కోసముగాదె? వీడి రసువుల్ స్వచ్ఛందతా ప్రియన్॥

శా॥ నిండుం ప్రతినిఁ గొత్త పెండ్లికొడుకుం బిండుంబలెన్, భద్ర వే
దండ శ్రేణులపోల్కి, ధీర చరిత స్త్వవ్యాత కుల్ నాయకుల్
గుండె ద్దిసిన బంట్లు, బందిఁగృహులై, ఘోరంబుగాఁ బోరి యీ
జండాకోసము గాదె? వీడి రసువుల్, స్వచ్ఛందతా ప్ర యన్॥

స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము:

("గురుజాడ")

నేడుగా తమమేని నెత్తురులొడ్చి
రాజ్యముని చేకొన్నయట్టి దినము
నేడుగా జగతి బానిసజాతియనుపేరు
పోగొట్టుకొన్నట్టి పుణ్యదినము
నేడుగా యెన్నడు వీడని దాస్య శృంఖలముల ద్రెంచిన ఘన దినము
నేడుగా పరజాతినిన్ ద్రోసిరాజని
యాట గట్టించినయట్టి దినము

నేడుగా దేశమాత పున్నెము ఫలించి
ఖండ ఖండాంతరముల నఖండయశము
బడయు దివ ముహూర్త మీ పర్వమందు
జేరుడి స్వతంత్రభారత వీరులార.

" ్వ ంగస్టు ~"

'ధవళా (్రనివాసరావు'
"సాహి మేఖల"

అమ కడగండ్లన్ని అంతరించాయి
అమ కమ ని రోజులవతరించాయి
మా గాంధిబాబయ్య మంత్రమే మాయమ
చెరబాపి స్వాతంత్ర శిఖరమె క్కించింది.

వెలుగుకై తపియించి విసిగిపోయిన రేయి
అన్నంబునకె అఱ్ఱు లెత్తిచాచిన పూట
గుడ్డకై మర్యాద గోలుపోయిన ఘడియ
ఇనుప సంకెళ్ళ బరువును మోయలేక.

కొనప్రాణములతోడ కొట్టుకొన్న యుగాలు
తలుపులో పలుకులో నడకలో బాటలో
అన్నింట దాస్యము ననుభవించిన కాల
మాగష్టు పదిహేనుతో అంతమైనాది.

మా తల్లి విజ్ఞాన మహిళయై యనిశంబు
తోడి దేశాలలో గూడి తలనెత్తుకొని
గరువంబుతో దిరుగు కాల మేతెంచింది
అమ కడగండ్లన్ని అంతరించాయి.

———

సుస్వాతంత్రము

("రాయప్రోలు")

ఓ సుస్వతంత్రమా! మోహ మంత్రమా
నీరూపు కనబడేనా! ఎందైన, ఎపుడైన
నీ రేక తేటబడునా! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీ నామ జపమాల-నిష్ఠతో త్రిప్పితిమి
కంటకపథాలలో-కటిక చీకట్లలో
కక్కసల చెఱలలో, ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీమోము భయ భూత ధూమాగ్ని వలయమో!
కళాణ పాత్రమో! కనక శతపత్రమో!
కనుపించునా మాకు, ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నిండి తొణికిసలాడు-నీ భుజాభాండంబు
మము బలిమిలాగేను, మధుర రసమున్నదో!
మరుల విషమున్నదో ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీ కుశల ఖేలనము-నిఖిల సుఖరూపకమో
జగడాల జూదమో! జాతర్లు సలిపేరు
జాతులును రాజ్యాలు ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నరుని స్వాతంత్ర్యమై-నారీ స్వతంత్రమై
అర్థ స్వతంత్రమై వ్యక్తి స్వతంత్రమై
తెగునె నీ సూత్రంబు ఓ సుస్వతంత్రమా॥

జన్మహక్కులచిక్కి, స్వార్జితంబుల చీలి
రాజ్యసీమలనిరికి, పూజ్యమగు నీ పొలము
పండునో ఎండునో! సుస్వతంత్రమా॥

స్వకుటుంబ కలహాలు జాతి మత భేదాలు
నీ తలకు చుట్టేరు నీతివేత్తలు నేడు
నిజమో! అబద్ధమో! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

పంచభూతములను భాగాలు పంచుకొని,
తెగి స్వతంత్రించితే దిక్కేది!
ఈ లోక ధర్మయాత్రకు తేపు, ఓహో స్వతంత్రమా॥

ంంంంంంంం

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

అమర జ్యోతి

(తుమ్మల సీతారామమూర్తి)

సీ॥ యుగయుగమ్ముల భారతోర్వీ తపః పుంజ
మెసరేఁగి జగముల కిడిన పంట
తర తరమ్ములనుండి తరలని దాస మ్ము
కట్లు త్రెంచిన శాంతికదనయోధ్ధ।
నర నరమ్మున వన జో త్స్నగా నహిం
సను సహించిన యోగిసత్తముండు।
పద పదమ్మున సత్యభాషా సనాతన
సౌరభ్యములు చిమ్ము సాధు లుఁ

దహరహమ్మును విశ్వకలా ణలబ్ధి
కొఱకు నాతార్పణ మొనర్చుకొను తపస్వి
కూలె నా దుర తోనా ద కుటిల తంత్ర
జుష్టదుష్టచ్ఛటా మృత్యుముష్టిహతికి.

మ॥ ఒఱగెన్ విశ్వపతాకలెల్ల వసుధావో మంబు లార్తస్వర
స్ఫురణాకంపిత వీధులయ్యె మిహిరాంశుజ్యోతు లేపారినన్
గఱకుం ఁకటులేచి కప్పె దెసలన్ గాకోల కల్పమ్ములై
చరమ స్థానము ఎవునేర జగమే స్తం ంచె యోగీశ్వరా

ఉ॥ పూవుల తెప్పపైఁ గదలిపోయితివా యమునా తరంగిణీ
పావన రాజఘట్టమున భౌతికదేహము గాల్చుకొంటివా
నీ వపురస్థి చందనవనీ శకలము ల బూదియయ్యెనా
బాపురమంచు నీదు చితి పజ్జల శోకము పొంగెనా ప్రభూ!

క॥ మందాకినీ సరిత్కా, ళింది సరస్వతుల నస్థిలేశము కలియన్
హిందూ ముస్లిము క్రైస్తవ, బృందములో నీ మహస్సు పెన
గొన్నదిరా!

సీ॥ అపవర్గ బాంధవం బదికి లౌకిక ధర ,
మాలపించితి నందబాలునట్లు
కను దిక్కు లేక సోలిన మూగ వాల,
మూల్గు మాన్పితి శాక్యముని విధాన।
సతత క్షమా ప్రేమ శరణమై నరదైత్య
కిల్బిషం బోర్చితి క్రీస్తువోలె।
ఆత్మ నిత్యము, దైవమదియొండె-యని ప్రతి
ష్ఠింపఁజాలితి సోక్రటీసు కరణి
బానిసము వ్రేఁగు డించి కింపాకజాతి
కందగా నిల్వఁబడి త బ్రహాము పగిది
నద్భుతంబాయె మనుగడ యందకాక
మృతి వీధిన్ వీరి ననుసరించితె మహాత్మ

మ॥ నిను రామాదులఁజేర్చి మెత్తురది మన్నింపన్ రిపుగ్రీవముల్
రణరంగము నఁగోసి రక్తఝరిలో రామాదులోలాడి రా
పని న్ నీకనులేదుపొత్తు, రిపుతన్ బాధించి విద్వేషి పై
నెనరుం జిమె ద వీవు చిక్కదు ప్రభూ నీ వియోగ మెవ్వానికిన్॥

గీ॥ అనఘ! నీ వీశ్వరుని దూతవగుట విశ్వ
మానవీ మానవుల్ భగవాను పట్ల!
దేట పఱుపని భక్తి నీదెస వెలార్తు
రసలుకంటెను వడ్డి ముందైనయట్లు.

ఉ॥ అంకిలివీడి నిర్భరవయః పరిపాకమునందె యింద్రి యా
హంకృతిఁ దూల్చి పూనితి మహామతులోర్వని బ్రహ్మచర ! మీ
బింకములేని నాఁడు వలపించి జగంబుల నిట్లు నీ
లెంకలఁ జేసికోఁదగవుతే! తెలిసెం గిటుకెల్లఁ గోమటీ!

శా॥ ఆ నాఁడేసు పవిత్ర రక్తమున దాహం బార్చుకొన్నట్టి యూ
దీ నాఁడెందును దిక్కులేని పురుగై యేఁ కారుచున్నాఁడు నీ
వే నీచత్వమునేలెదో మఱియు నేయే హింసలంగూలెదో
దీన త్రాణ పరాయణున్ ఋషివరున్ దిన్నాఁడ వేనఃఖనీ!

ఉ॥ చచ్చిరి దేశభక్తులు విశాంపతు లిద్ధకవుల్ పవక్తలుం
జచ్చిరిగాని మున్నెవని చావునకుం బ్రజలిట్లు క్రుంగిరే
సచ్చరితుండు పోవునెడ సర్వజగంబు లిటుల్ వెలార్చె న
తుచ్ఛతరాదరంబు హృదయోద్గత భక్తియు సానుభూతియున్॥

గీ॥ మనుజుడవుగావు నీవు కోమటివిగావు
బడలిపోయిన భార యుఁడవుగావు
కావు గాంధివి-లోకలోకముల వెల్గుఁ
జూపు నిరవధి కామరజ్యోతివోయి!

—:o:—

బాపూజీ నిర్యాణము

(“కరుణశ్రీ” జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి)

కత్తి కదల్పలేదు! విశిఖాలు విదల్పనులేదు! గాండివం
బెత్తనులేదు! ఏక్రియ జయించితివో నరమాంస పారణో
న్మత్తుల? నీ ప్రభావము లమానుషముల్! భవదీయ శాంతి సం
పత్తికి దోసిలొగ్గెను ప్రపంచము భారతభాగ్యదేవతా!

పుటలా డెబ్బదియైని దేగినవి బాపూజీ వయః కావ్య సం
పుటిలో; పైపుట త్రిప్పులోపలనె మాపున్నెము మిన్నంది ప
స్ఫుట భంగిన్ వినిపించె నేఁటి కిట సంపూర్ణ స్వతంత్ర ప్రజా
పట వీరవిహార విశ్వవిజయ ప్రస్థాన భేరీధ్వనుల్!

‘యుగ పురుషుండ’వంచు ‘పురుషోత్తమమూర్తి’ వటంచు మూర్తిమ
జ్జగ దనురాగ శాంతిమయ సాత్వికశక్తి వటంచు వేనవేల్
మొగముల ప్రస్తుతించెను ప్రమోదముతో జగమెల్ల నిన్ను ఏ
మగుదురు నీకు? తొల్లిటి మహాపురుషుల్ క్రీస్తును బుద్ధదేవుడున్.

కనిపింప దిదియేమి? కనకకాంతులుచిందు
సత్యావతార ప్రశాంత మూర్తి!
వినిపింప దిదియేమి? వీనుల విందుగా-
'రఘుపతి రాఘవ' రామ భజన'
కళదప్పెనేమి? ఏకాలము కళకళ-
లాడుచునుండు బిర్లాలమేడ
తలవంచెనేమి? మిన్నులు ముద్దుగొను
మూడు-రంగుల వీర భారత పతాక!

తడిసిన దిదేమి? కన్నీటి ధారలందు
భరత జనయిత్రి ఖద్దరుపైట చెరగు
ఏమొ పోగొట్టుకొన్నట్టు లేడ్తురేమి?
గోడుగోడున నలుబదికోట్ల ప్రజలు !!!

దివ్యమూర్తి :

విచ్చేయుచున్నాడు విశ్వసౌభ్రాత్రము
సాధించుకొన్న 'దీక్షా తపస్వి'
దయచేయుచున్నాడు! ధర్మమే జయమన్న
కర్తవ్యమును దెల్పు 'కర్మయోగి'
వేంచేయుచున్నాడు!! వీరభారతశక్తి
చాటిచూపిన 'బోసినోటి బాబు'
వచ్చుచున్నాడు నల్వదికోట్ల ప్రజలకు-
మేలుకొలిపిన 'వైతాళికుండు'

దర్శనమొసంగుచున్నాడు! స్వర్గమాత
పతితపావనుడగు 'విశ్వబాంధవుండు'
రండు రండంచు పువ్వుల దండలూని
దేవతలు మింట బారులు తీర్చినారు.

సర్గీయబాపు :

వీఁడటే! దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వంబును
మూడుచెరువులూపిన 'ముసలితాత'
ఇతఁడేనటే జగత్రితయమునకు సత
సందేశమందించు 'శాంతిదూత'
ఈతండటే! ప్రజా స్వాతంత్ర్య రథమును
కదలించు 'విశ్వమంగళ విధాత'
ఈయనే నటే! యూరపీయుల తబ్బిబ్బు-
సలుపు 'సత్యాగ్రహ సమరనేత'

అంచు నీ దివ్యమూర్తి దర్శించు కాంక్ష
పూలదోసిళ్లతో వేల్పు పూవుబోండ్లు
గుములు గూడిరి స్వర్ణ సౌధములమీద
స్వర్గ వీధుల నీతేరు సాగువేళ.

ధ్రువతారలు :

మండెడు స్వరాజ్య సమరాగ్ని కుండమందు
ఖసమైన గులాబి పుష్పములు మీరు
ఎన్ని కల్పాంతములకేని యింకిపోని
భరతమాత ఆనంద బాష్పములు మీరు.

మహాత్మా

(శాస్త్రి వెంకటనరసయ్య)

అజ్ఞాన తిమిరార్కోఽయం. అహింసా సత్యపాలకః
అస్పృశ్యతా ప్రతిద్వంద్వీ, మితభాషీ జితేంద్రియ॥
బాపూ , శిష శిక్షార్థం ఉపవాస వ్రతోఽభవత్
తస వాణీం సమాకర్ణ్య, భార జాగృ భువి॥
జనానాం మానసక్షేత్రే, గాంధీఖ్యాత కృషీవలః
నీతి రూపక జాని, చిక్షేప ప్రేమవారిణా॥
రాజఘాటే సమాధిస్థః, నానాపుష్పైర్విరాజితః
భవత యం కర యోగి, సర్వదేశై స్సమాదృతః॥
లోకేఽసి న్ బహుధాకుర్యాత్, గాంధి సిద్ధాంత పాలనమ్
స్వరాజ శుభసంధాతా, మహాతా పాతు శాశ్వతః॥

కనుదోయినుండియుఁ గరుణారసంబూర
చిరునవ్వుమోమునఁ జిందులాడ
వెన్నెల పోగులు వెలుగొంద నవ్వులో-
గాం ర ముద్రయుఁ గానుపింప
మదిలోని ప్రేమాంబుమాధురి పొంగగా
సాత్విక గుణరాశి సందడింప
శర యోగారూఢ కాంక్షలు తళుకొత్త
ధర స్వరూపము తాండవింప

విశ్వమానవ శాంతికై వేడ్కమీఱ
దివ యత్నము సలిపిన దీపితాత!
మార్గదర్శక! కరుణించి మాన తిఁ
మాదు హృదయము లందున మసలు మయ!

ఎవరి పాద చిహ్నములివి?

("దాశరథి")

ఎవరి పాద చిహ్నములివి?
ఎవరి పాద చిహ్నములు?
అతని ప్రతి అడుగు గురుతు
ఆలయమై తలయెత్తును
అతని చేతి గొడుగు క్రింద
అ ిల జగము శయనించును.
దానవులను కరగించిన
మానవు డతడెవ్వడు?
గుండెనొడ్డి తుపా ల
గుండె పగలగొట్టెనతడు
రాటంతో రణశూరుల
ఈ చెల నెదిరించె నతడు.
హిమాలయంకన్న నెత్తు
ఎవడాతం, డెవ్వడు?
ప్రతి మానవ హృదయము న
నొదిగిపోవ జాలునతడు
విశ్వములో ప్రతిప్రాణిని
ప్రేమించగ జాలునతడు.

కత్తికి కన్నీరు గూర్చు
కరుణాకరు డెవ్వడు?
విషమిచ్చినవాని కమృత
చషక మిచ్చె నాతడు
కారాగారము స్వర్గము
గా, మారిచె నాతడు.

తరతరాల మన సంస్కృతి
తానై నిలిచిన దెవ్వడు?
ఓపిక రూపం దిద్దుక
ఉరికివచ్చు నాతనిలో
'శాంతి' శరము బూని
సాగివచ్చు నాతనితో.

మంచి' మరాళము వోలిక
'మసలునెవని మనసులో,
'క్షమ' శిశు శశి నవరేఖా
సదృశమయ్యె నతని శిరసి
'ఔదారం' అతని నుండి
అమర వాహినిగ దూకును.

ఎవని తనువు గతాగతము
లేకమైన యటులతోచు
ఎవని చిన్ని నివాసము
అవనికి శ్రీకైలాసము?
గుండెలలో ఆతడున్న
కొంచెము నే పాపుడి!
కన్నులలో ఆతడున్న
కాస్త నాకు చూపు।

ఎవరి పాద చిహ్నములివి?
ఎవరి పాద చిహ్నములు?

మ హా త్మా

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

అపుడు సత్యతపము మహాద్భుతముగ
పూచి ఫలియించెనొక్క యపూర్వ ఫలము
భారతులె కాదు, ఆశాంత ప్రజలు హర్ష
మేచి నినుకీటించి ర్తించినారు.

ఇపుడు నీ సత్యదీక్షా ప క్ష సురలె
నీ పరాజిత లజ్జిత నిందితమగు
శిలువ గొట్టిన నెత్తుటి శిరముపైని
నేసలను జల్లి మ్రొక్కి యా ర్వదిం తు.

ఏది జయము? పరాజయమేది? నీకు
మేదిని గలంచు పశుబలోనా ద మెదిరి
దేవునకు ధరు వునకును దేశమునకు
ఆత్మ బలియిచ్చుపూత సతా వహమున,

మహాత్మా

('కవి పాదుషా' పుష్పాల శేషగిరిరావు)

నీ వాక్యామృత ధారఁ గలిసెన్ నీహారధారాళి, వి
ద్యా వైదగ్ధ్యములందుఁ బాటిన దనంతంబైన సంద్రము, నీ
దౌ వర్చస్సున నమైన దఁటె శాంతజ్యోతి, గాంధీమహా
త్మా! వల్లించెడి భూనభోంతర దిగంతంబుల్ భవన్నామమే!

రులు పొంది సౌరభము తేఱ మెయింగయినేసి ఆత జ
స్ఫార విలోకన పథలు పండిన వెన్నెల తీవలట్లు గాన్
స్వైర విహార సంపదలు పట్టెను భారతమాత నిన్ననే!
నీరము చాళ్ల చెక్కిళుల నించితి వింతనె ఏమయా—ప్రభూ!

సంద్రములు దాటి యేఱులు చక్కఁగడచి
కొల్వ దియు నిలుముందు కొల్వఁబడితి
జగదుపాధ్యాయకుడ వంచు వగతుగాని
జన చరితార్థ మో గాంధి సార్వభౌమ

భార య స్వరాజ్య సంపాదనమున
ముప్పు దెలియక స్వోనూ లమునకె పెరుగు
కదళికా భూరుహమ వైతి గాంధిదేవ!
ఎంత బలిఁగోరె! స్వాతంత్ర్య కాంత నేడు!

రోగమునఁ కి చిక్కి మొఱ్ఱోయటంచు
మంచమునఁ బత్తు యనామక జనము
గాంధి భవాదృశ మృత్యు కథయె వేఱు
వల్లె! మృత వి విప్వి వచ్చువాలు!

కృష్ణుఁడెటులేగె? నా ౹ స్తు మృతియు నెటుల?
అరిగి రెటు సో౹క్రటీసు మహామ దులును?
ఆత బ తప్ప నవతారమందు నేది?
పదయ నోతురె మిము నిర్భాగ్యజనము?

తిలకు కలగనె, దాసు శోషిలుచు బోయె,
లాలఁ ప్రాణమిచ్చె, స్వేచ్ఛాలతాంగి
అదిగొ యి గో యనంగ బోసరిగె, నీవు
ధను డవు, స్వేచ్ఛఁ జూచియే తరలినావు.

జనని కై యాత రక్తమాంసము లోడ్చి
తుదకు బలియైన వీరుఁడా దుఃఖ బాష్ప
సింధువునఁ దోగు మాయూర్పు చెమ లెల్ల
యుష దాత (౹బశాంతిలో నోలలార్చు!

—X—

గాంధీ-అమరగీతి

(జ్ఞానానందకవి)

చివికి జితించు మా హృదయసీమల నీదు ఘృణావినిర లాం
బువులను బోసి చక్కని సముజ్జ్వల పుష్పవనాళిగా నొన
ర్చి, విసుగు దాస కంటకము లిచి కమ్మని దేశమాత సొం
పు విధిగ నిల్పబెట్టిన ప్రబుద్ధ చరిత్ర జోహారులందుకో!

జగతీ చక్రము సన్నుతింపగ, నహింసా ఖడ్గ రాజము గే
ల్దగ మన్నించి పరాయి గర్వముల నిర్దంబోయి, యస్వేచ్ఛ పుం
బొగలం దూలు సవిత్రి భారతి యశంబుందేల రాటాన, నీ
దగు శారీరము ధారవోసితివిగాదా! గాంధిమున్యగ్రణీ!

యమునాధునీ తరంగములపై నసి యాడ
పిల్ల వీచికలెల్ల వెడలువేళ
ఆకాశ మార్గాన నంబుద కన్యలు
హాయిగా యానంబు సేయువేళ
నలుబదికోట్ల బిడ్డల భారతీయుల
కన్నీటి హృదయాలు క్రాగువేళ
నవఖండముల మెప్పు జవిగొన్న భారతి
మురువు కన్నుల రేఖ చెఱగువేళ

విశ్వదేశ వితతి విలపింప ముద్దుల
జహ్వారునుఁబటేలు, జాలఁబొగుల
మము బాసినావు మా పూజ్య బాపు
హృదయ గాయమెటులఁగుదురుతండ్రి

మఱి రావయ్యా వరాలబోసిదొర, నీ మాహాత్మ్య సంపత్తిచే
కలవయ్యెంగద దేశజుల్ తనివికాగం జూఱలాడంగ, నీ
దరహాసామృత మెచ్చటం జిలికితో ధర్మా లాషి యదే
కుటిపింపం గదవయ నేడు భరత క్షోణీస్థలిన్ బాపు !

గంధపుఁగాష్ఠపుం జితిని గాయ మదెప్పుడు భస్మమాయెనో
గాంధిమునీ! భవన హిత క్రమ సదాశయలక్షి నేడు నీ
యంధుని దేశమందున కటా! నశియించునొ లేదొ లేక యా
గంధపు టింధనముల, జగాబడి మ్రగ్గి జితించి కూలునో.

పలుకరించునె దాదభాయి నౌరోజి కాం
గ్రెసు సంస్థ నిరాయి త్రికామి?
మురిసిపోయెనె ముదాంబుధిఁదేలి, లజపతి
రాయండు, భారత నాయకుండు
కౌగిలించెనె నిన్ను గాంచి, మో లాలు
పండితుండు, ప్రమాద భరితుఁడగుచు
కేలుమోడిచినె, గోపాలకృష్ణయ్య, స్వా
ర్థత్యాగి తెనుఁగు రత్నాలమూట

పరవశుఁడాయెనె మా భగవత్తు సింగు
ప్రశుభవచనాల ననెనె సుతామసమితి
యైదుమూర్తుల గావంచయయ గాడు
నేమమా మీకు, నా, స్వర్గసీమలోన॥

కూలిపోయినది, యీ కులమత భేదాల
పోరుకై ఘనవట భూరుహము
రాలిపోయినది, స్వార్థ పరత్వముంగాంచి
పరువు మీరినయట్టి పండుటాకు
ఆరిపోయినది, విద్వ హీనతc జూచి
జరిల్లినయట్టి దివ్య కాంతి
ముంచిపోయినది, యీ ముజ్జగంబులు, శోక
మునదేల, కరము కార్మొగులు బాయ

ఎట్టి శక్తిలోన నే భూతములలోన
నెట్టి యణువులోన నిడుముకొనియె
నా మహాత్మ వమాపరంధాముని
యింత యూపిరకట! యెవటికెఱుక॥

స్వాతంత్ర్య సామ్రాజ్య సమర రంగమునందు
రాటంబుతోడ పోరాడునాడు
'క్విట్టిండియ' యంచు బల్కిన టోసినోట, ము
తాలు వాక్యాలు పొంగారునాడు
హారు నవఖాళీ కర రక్తంపు
ఏరులో తిరిగి దుఃఖించునాడు
శాంతి బాటగ నహింసా కృపాణముబూని
విశ్వము లను భయపెట్టునాడు

ప్రమదమందవె! సీతనూథవుని ఘనత
గాంచి యట్టి మహాత్ముని, గాంధి మహుని
పున్నెములరాశి, యశువుల గొన్న చెడుగు
భారత జాతికి నిజముగా బరువుcజేటు॥

వినుపించునే విశ్వమునుఁదన్ను నవ భా
రత వర్ష నిరా త రమ్యవాక్కు
కనిపించునే! హిందు ఖండ స్వతం త్రయో
ధా గ్రేసరుని మహోద గ్రదృష్టి
రాల్చునే రమణీయ రత్నాలు, ముత్యా లు
భువన వంద్యుని, దొడ్డబోసినోరు
లయవేయునే! హిమాలయ శృంగమునకెక్కి
కండెబొట్టు బిహారి నిండు పిలక

ఖద్దరుధారి గాంధి గావంచ నేర్చునే
దేశభ క్తి యెడద తరలింప
నన్ని కలుగుదాన నన్ను జూడవుగాన
నుడువుమిక బిఠాన కడుము దాన॥

తలలు వంచినవి, నిస్తుల యశోమూ ర్తి గ్రమ
గ్గిన వెంట విజయనికేతనాలు
విలపించినవి మహాతు లవారి ఘోకకు
ఘనత గాంచినయట్టి కవికులాలు
అడుగుబట్టినవి విద్యా ర్థి గుంకుట
క గ్గనాయకుల సదాశయాలు
కుమిలిపోయినవి, నిక్కచ్చిగా స్థాపించు
సమతా ప్రబోధంపు శాసనాలు

చిలుముఁబట్టెను, మా జాతి చిహ్నములకు
వెనుకనున్నట్టి మా జాతి విపుల ర్తి
నిలుచునోలేదో యెవని దెలియుఁదొలుత
నిలుపు వాడల్లి స్వర్గంపు నిలయమేగ॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

నూలు పోగున జగజ్జాల వస్యైభంబు
గర్వంబు డించు నఖండమూర్తి
సత్య శౌచక్షమా శాంతిదయాసుధన్
విశ్వాల, జిమ్మిన పెద్దతలిసి
కదురురాటమునఁ బక్కా స్వరాజ్యముఁ దెచ్చు
నొడలు కుంకిన యట్టి బడుగుముసలి
తులలేని యమృత బిందువుల చినుకులు రాల్చు
ననుపమ గుణమూర్తి యమృతమూర్తి

భారత కళావ దాస్య బంధనముల
నూడ దన్నెడు మొనగాడు నేడులేడు
మఱలఁ గన్పింపబోడింక మందుకైన
భావిభారత రథమదే త్రోవజనునొ॥

ఉడుకు నెత్తురు నరముల, నుడుకుచుండ
నలతి స్వాతంత్ర్యమను పెనుమొలక లెడద
నెమి, చిగురొత్త వీరమన్నలరుధిర
ధారలందే యడంగె, స్వాతంత్ర్య రథము॥

కొత్త స్వర్గము

("పైడిపాటి")

ఎవఁడురా వాఁడు, గుండియలెన్ని వచ్చి
కొట్టెరా! గాంధి గుండెల గుండుదెబ్బ:
ఎవఁడురావాడు! గుండియనేమిచేసి
కొట్టెరా! గాంధి గుండెల గుండుదెబ్బ.

అయయో! చచ్చిన జాతికి నాయువిచ్చి
పరమ ధీరుఁడవై జాతికొఱకుఁజచ్చి
చచ్చి బ్రతి న వాఁడవై శాంతినిచ్చి
సాక్షివై నిల్చినావటే-స్వామి వు.

సంద్రము లై పొంగె జవహరు క న్నరు
వల్లభాయి యెడంద పెళ్లవిటిగె
రాజేంద్రబాబు ధైర్యము టలువాఱె
వగచె రాధాకృష్ణ పం తుండు
డగ్గుత్తి పడెను పట్టాభి గొంతుక బిట్టు
టంగుటూరి గుండెఠావుతప్పె
భారతము న బట్టపగలె చీకటితోచె
తోచె విశ్వము న దోశచుక్క

శాంతి సత్య మహింసయు సాధనముగ
జేసిచేసిన నీ యొడల్ జీర్ణమైన
పాతకమె౦త చేసెరా భరతమాత
కటకటా గాంధి సాధురక్తము గ్రోలిందె॥

తొలి కవాటము నను బలకరించును నిన్ను
'బాల గంగాధర' పండితుండు
మలి కవాటముగ పువ్వులు మంకెనల్ వట్టుc
జల్లుగా నీమీద 'ఝాన్సిరాణి'
'జై హిందు'తో నమస్కారము లర్పించు
సైన్యముతో సుభాశ్చంద్రబోసు
సింహాసనము నను జేర్చి యర్ఘ్యంబిచ్చుc
గ్రొత్త దేవేంద్రుc అల్లూరిరాజు.

సరస జేరిన సిద్ధార్థ శాక్య యోగి
తాను చెప్పని భక్తి తత్వము జెప్పి
జాతి నడిపించినావని సంతసించు
స్వర్గరాజ్యము నీవేగు సమయమందు॥

వడుకు నీకయి నూలు పిడుల భంభరవేణి
రాట్నము -రంభ విరామవేళ:
నులివెచ్చజేసి దొప్పలc దెచ్చియందిచ్చు
మేనక ము ప్పొద్దు మేకపాల
నొలిచి భద్రముచేసి, యూర్వశి తినబెట్టు
జాయcదేరిన వేఱు శనగపప్పు
రామభక్తుcడు దగ్గిరాల గోపాలుండు
పనిపెట్టుకొని 'రామధునుల' వినుచు

మన రవీంద్రుcడు 'జనగణమన'ని పాడు
జాతి వాసించు సరిక్రొత్త స్వర్గసీమ
బోసినవ్వుల వెలుcగుల దూసివోసి
తలcచు కొనుచుందు నవభారత ప్రశస్తి॥

ఏడవకు ఏడవకు నా చిట్టిపాపా

(కొప్పరపు సుబ్బారావు)

తొలికోడి కూసింది
తెల తెల వారింది
ఏడవకు! ఏడవకు, నా చిట్టిపాపా,
ఇప్పుడే వస్తాడు-నీ గాంధిబాబా ॥ఏడవకు॥

యమునమ తల్లికి
ఏ బాధ కలిగిందొ
కన్నీళ్లు పెట్టుకొని
కబురు పంపించింది॥
కబురందుకొన్నాడు
కదలితా వెళ్లాడు
తెల్లవారేలోన
తిరిగొ స్తనన్నాడు॥
పంటపండించేటి
పాలేళ్ల కడుపులు
గుంటపడి వీపులకు

అంటుకొని వుండంగ॥
తనపొట్ట పెంచుకొని
తనివి సెందాడంట
తనబాగు చూచుకొని
తనిసి పోయాడంట
ఆ స్వామి పేరు.
మరచిపోయానమ ॥
రైలులో వెళ్లతా
యమునమ కడుపులో
రాగిడబ్బులు కొన్ని
వెదజల్లినాడంట

తిండి గింజల్లేక
దేశ మల్లాడంగ
దండిగా కొట్లలో
ధాన్యాలు నిలవుంచి
పేదసాదలనోట
బెడ్డకొట్టాడంట
దొంగచాటుగ డబ్బు
దోచుకొన్నాడంట
ఆసామి పేరు నే
మరచి పోయానమ
ఎడులక్షలు పెట్టి
యమునమ్మ వొడ్డుపై
కట్టుతున్నారంట
గంగాధరుగుడి

కోడి కనుమూసింది
ప్రొద్దు కనుతెరిచింది
వెక్కి ఏడవకమ నాచిట్టిపాపా!
వేళాయె, వస్తాడు-నీ గాంధీబాబా॥

విప్లవం

("పూర్ణానంద్")

భారతదేశం
మహావెలుగు
మహాత్ముని
మరణం
కదిపివేసింది
మానవహృదయం
కంపించిందోయి
భూవలయం
గర్జిల్లిందోయి
భూనభోంతరాళం
కుంగిందోయి
హిమాలయం
కృశించిందోయి
మహోదధీ
మహాత్ముని
మరణం
మాపరాని

మతోన్మాదుల
మారణహోమం
వచ్చిందోయి
మహాత్ముని
మరణంతో
మరుగున్న
మతోన్మాదపు
మహావిప్లవం
వచ్చిందోయ్
మనస్సులేని
మనుజుడొకడు
మతోన్మాదపు
మహాజ్వాలతో
మరాతియొకడు
మహాత్ముని
మరపించెర
మహాత్ముని

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

మహోదాశయ
మంతరించునని
మంతనించె
మతోన్నాదపు
మరాతియొకడు
మూరుమూలల
మతోన్నాదపు
మహాద్వేష
మంతరింపక
మహాత్ముల
మడియించుటకు
మహాజ్వాలలు
మందనంబునకు
నెగయుచుండెర
మత సామరసం

నిలబెట్టంగా
పిన్నలు పెద్దలు
ప్రజలు నాయకులు
కట్టండోయ్
మతానాదుల
మహా విషంబును
వారించుటకై
కంకణం
మహాత్ముని
మానవ సేవయె
మాధవసేవగ
మహితను
మరువకోయి
సత్యాహింసల

వీడకోయి॥

అ శు ధా ర

("పూర్వాశా ద్ర")

ఓ భారతభాగ-విధాతా
శోభాయుత ర్తి సమేతా
చాలించితివా అవతారం
సైరింపుము మా అపచారం

సకల భువన సంపూజితమూ ర్తీ
సకలలోక సంఘోషిత ర్తీ
నీ మాటలె మం త్రచయంబై
మౌనమె వింతభయంబై
విలసిల్లెను-ఆత లలోన.

నీ నగవున అమృతము పుట్టి
నీ చూపున హింసలుగిట్టి
నీ యాత మహ త్తరశ క్తికి
నిక్కృష్టులే మరలిరి భ క్తికి

ఓహో! భోగ విరాగి! యో ,
ఓహో! సౌఖా ంబర త్యాగి
ఓహో! సతా హింస స్వరూపా
 ో! మతకుల కక్ష ప్ర పా

ఓహో! భారతజాతి ప్రతాపా
హో! భారతదేశ ప్రదీపా
మనికితనమున మము ల ముంచి
చనినావా! దివికామించి॥
శోభాయుత కీర్తి సమేతా
భారత భాగ్య విధాతా
సర్వలోక సంఘోషిత కీర్తి
సకల భువన సంపూజితమూర్తి
చనినావా! దివికామించి
మనికితనమున మము ల ముంచి

卐

ౕవే పభువు-బాపూజి

(రామమూ ర్తి)

క్రారడవుల
కలల కావరములో
మరణించిన-గాంధీ
నీ అమృత వాహినులెక్కడ?

ఆశలు నిరాశలై
అస్తమించిన-గాంధీ
నీ చల్లని చిరునవ్వులెక్కడ?

మదించిన మతోనా దికి
బలియయిన బాపూజీ
నీ మత సామరస్యం యెక్కడ?

ప్రజ గహించి
దే ఖడ్గం తమ
నాయక హృదయం
చీల్చిందో?

ఏలోకానవున్నా
కురిపించు బాపూ
నీ చిరునగవు

హంతకులను హతమార్చి
నీ ఆశయాలగద్దెకు పజ
కదిలింది గాంధీ -

ఏలోకానవున్నా
నీవే పభువు-బాపూ

బాపూజీ

(చంద్రన్)

మహాత్మాగాంధి
మాతండ్రి. ఏడంచు
దిక్కుదిక్కులగాంచు
పిచ్చి భారత ప్రజలు

ఆరె మా వెలుగంచు
భగ్న హృదయాల్ తోడ
బ్రతుకు బ్రతుకంతయును
విశ్వమంతా వెలుగు
వెలలేని చిరునవ్వు॥

అదృశ మాయెరా
అంతలోనేడు
మూర్ఖభారతావనీ!
ఓ! మతోనాదినీ
మంటగలిపితివాహా!
మన ప్రతిష్ఠను నేడు

మృతినొంది యమరుడై
దారి చూపెను తండ్రి
ఏ లక్ష్యసిద్ధికై
ప్రాణమును బాసెనో

ఆలక్ష్యమును మనము
సాధించి రాలి
ఆ శాంతి బాటన్
అడుగు యాలి

ఆనాడె మనజాతి
గౌరవము, స్నేహితుఁడ
ఆరోజె, మన ప్రతిష్ఠ
మరల నిలపెదమోయి.

—: x :—

ఆవేదన

(రంగాచార్య)

కరుణాజలధులు పొరల హృదయం
సతా హింసలు చాటే గుండె
శాంతి బోధనలు-సలిపే గొంతుక
సౌహార్ద్రము వెద జల్లే మనసు
విడిపోయినదీ విశ్వ భారతిని
విడిపించినదీ విపదంబుధిలో

భౌతిక శక్తుల బలము గూర్చుకొని
ఆధాత్మిక శిఖరాగ్ర మందు వాని
సర్వస్వము దేశాన కొసంగిన
పురుషోత్తముడగు పుణ్యాత్మునిపై
పేలిపోయినవి పిస్తలు గుండ్లు
రాలిపోయినది రత్న రాజము॥

దాస కూపమున మూల్గే జగతిని
స్వేచ్ఛాపదముల బట్టించిన యొక
జాతిపితామహు చంపు కొనుటకా
జాయుని మది సమ్మతించెనన

తలలెత్తుక నిక మెలగంగలమా
ముందడుగిదియని మురియంగలమా॥

కత్తులు మెరసే క్షేత్రములందు
చిత్తముమారే విత్తుల జల్లిన
భారత స్వేచ్ఛా వీరహాలికుని
తూరమతాగ్నులు కోరి దాకినవి

బంగరు పంటల రంగుమారునో
భస్మీపటలమె ప్రాప్తంబగునో!

మన సఖ్యతకై వెతబడు విని
మత పిచ్చయె హతమార్చిననాడు
మతము కోసమొక మానవోత్తముని
మారణ హోమం జరిపిననాడు

జాతి మతాల చర్చలేటికి
నీతి నియమముల నిర్ణయమేటి ॥

ఏ మత సఖ్యతకై తపియించెనో
ఏ మత పిచ్చకుగా మరణించెనో
ఆ మత సఖ త సాధించేందుకు
ఆ మహాత్తుని ఆశయ సిద్ధికి

కట్టుండయ్యా దీక్షాసూత్రం
సలుపండయా శపథ ప్రార్థన॥

—:o:—

సత్యస్మృతి
('గురజాడ')

మన సార మన బంధుఁడు
మన హితుఁడున్ మనగురుఁడు, మన నాయకుఁడున్
మనభారత సేవకుఁడున్
మనగాంధి భానుడస్తమయమున్ గనగా॥
ఎట్టి సముద్రఘోషయిది, యీ యమునది ఘోషనద్దెసల్
చుట్టి భయంకరంబగు శోకమహాంబుధిగా దెరల్చె, నె
ప్పట్టున గుండియల్ పగుల వారలిటుల్ మన భారతాతాంబ, క
న్నట్టి మహాతుఁడల్లదిగొ యస్తమయంబగుటన్ గదా!యిటుల్
"కట్టా యెట్టి దురంతకారము, వినంగా సిగ్గగున్ మాకె, హా
పొట్టన్ బెట్టుకొనంగ జాలిరి, మహాత్మున్ భారతీయుల్, మనం
బెట్టాశించెనొ యిట్టి దుష్కృతికటం" బింకెంట దేశాల దూ
పట్టన్ మేము శిరమ్ము లెత్తుకొని,యెబ్భంగిన్ మనం జాలనౌన్॥

మూగవాడేయననౌ 'గాంధి' యంచు
రెండక్షరంబులు పల్కనట్టివాడు
గుడ్డివాడగు గాంధి రూపంబుఁగనకున్న
యతని పటముఁ జూడనట్టివాడు
బధిరుఁడగును, గాంధి పల్కు స్వయముగా
వినకున్న యంత్రాన విననివాడు
హృదయమ్ములేని వాడేయగు, గాంధి
మాహాత్మ్యముఁ దెలియలేనట్టివాడు

భార ీయుడు, కాడింకవాడు, గాంధి
పుట్టినది, నేనుపుట్టిన పుణ్యభూమి
భరత ఖండమేయని, గర్వపడని వాడు
మిగిలె నీ తృప్తి ువు లేమిని, మహాత్మా!

ఎంతయో మంచివాడవు కదే మొన మొన్న వధింపజొచ్చు నీ
హంతకు ప్రాణముల్ మరల నాతనికిచ్చిన పుణ్యమూర్తి ని
న్నెంతగ లోకమెన్ను కొననీ వచియించెద సత్యమిందు, నిం
కింతకు, నీదు మంచితనమే, విషమై, మరిమృత్యువాయెగా॥

ఆ యమునానదీ తటము నందున హాయిగా బవ్వళింపగా
బోయితివే సమస్త జనముల్ విలపింపగ, వీరివీడగా
న్యాయమె యెంతగా విలచినన్ మరిరావు కదయ్య యశః
కాయము సంచరింపగ, జగము నజేరితె, 'రాము' సన్నిధిన్.

వసివాడ లేదింక స్వాతంత్ర్య విజయోత్స
వారంభనవ పుష్పతోరణము
ఆరిపోలేదింక నూరూర వెల్గిన
స్వాతంత్ర మంగళా భంగ స్తి
మరపురాలేదింక పురుషార్థ పాతనాం
తరలభ్య ప్రవిమల తా గబుద్ధి
సమసిపోలేదింక సల్పిన సత్య దీ
క్షాబద్ధమౌ నహింసావ్రతము

ఈయ దింక విడదీసి యెవరి వారి
రాజ ములు పంచి రామ రాజ్యముగను
ఔర! ఫలభు మాకెల్ల చూఱవిడచి
చల్లగా జారినా వనాసక్తయోగి.

నీ చేతులెట్లాడెరా

("గురుజాడ")

నీ చేతు లెట్లాడెరా!! మన గాంధి_నిన్ జంప మనసొచ్చెరా!
నీచ! నీచే, జాతికి, ఆరని-నిందకొాడి గట్టితివిరా ॥నీచేతు॥
ఇట్టివాడింతవరకు–జగతిలో-పుట్టనేలేదు, కదరా!
పుట్టేమి, మున్గినదిరా! గాంధిని- పొట్టను బెట్టుకొనగ ॥నీ॥
నేల బాకే చీమకైన-పైన-నింగి నెగిరే, పక్షికైన
నీటగదిలే, ప్రాణికైన,దలప-నేరడీ చెఱు, పెన్నడైన ॥ ॥
ఈశుడని, బుద్ధుడని-యేసు క్రీస్తే, యని
దేశదేశాలవారు-దర్శించి- ర్థమై, కూడినారే॥ ॥నీ॥
తిట్టిన, తిట్టడెపుడు-మరల-నిన్ దీవించి, పంపు గదరా
నిన్ గొట్టిన, గొట్టడకట! వైరులకు-కోట్లధనము, గుప్పెరా॥నీ॥
కట్టబట్టలేని, జాతి-మానము -కాపాడి-రక్షించెరా
కడజాతి, వానినైన-తండ్రిగా-కౌగలించు, కొనియెరా ॥నీ
ఊయిరా నీ గుండె-చంపితివి-రాజ మిచ్చిన తండినే!
హాయిగా, ననుభవింప-గా, లేక-పోయితివి, మాతృద్రోహి॥
నీ చేతు లెట్లాడెరా।

బాపుజీ

(మద్దోజు సత్యనారాయణ)

జీవితమంతయున్ ప్రజల క్షేమముకై, కృశియింప, సత్యమౌ
త్రోవ నహింస ధర్మములతో దయనించిన బాపు ! భవ
జ్జీవము దైవ సన్నిధికి జేర్చిన 'జన్వరి ముప్పదిన్' విషా
దావృత మానసాబ్జముల దండలు గుచ్చితి మందుకొమ్మి కన్.

ఓయని యేడ్చె భారతి, మహోన్నత ౦త నగంబునుండి, గం
గా, యమునా ఘధారల మొగంబును కన్నులువాయ బాపు-
పోయెనటన్న వార్తవిని బుద్ధినిగన్న పవిత్ర భూమికిన్
పాయని మచ్చ దెచ్చిన యభాగ్యు డెవండని వంత గుందుచున్.

జిన దేవుండును, క్రీస్తు బుద్ధుడును భ్రాజిష్ణుల్ తదంతరు ౦
బున దీపించెడి దివ్యమూర్తి విలసత్పుణ్యంపు వారాశి శాం
తిని నిర్మించిన ధాత, భారతధరిత్రీ మాతృ సౌజన్య తా
జనితున్ గాంధిని, యల్పు డొక్కరుడునై జంపంగ తాజచ్చెనే!

చావగ లేదు లేదు- ఋషిసత్తము డాతడు విశ్వమానవ
ప్రవిభవా రామముగ స్వీయ గళంబున దివ్యవాణిలో
పావనమైన సూక్తులు, సుభాషితమున్ వినుపించుచుండె ఓ
కావున జచ్చునే యుగయుగాల తరాల తరాల వారి న్.

కరవాలంబును చేతబట్టవు బృహద్గాండీవమా లేదు. సం
గర రంగంబున కక్కరైనది, తురంగం బొందునున్ లేదు, యే
సరణిన్ వ్యూహములల్లి గెల్చితివొ నీ సత్యాగ్రహస్ఫూర్తిచే
పరదాస్యానల తప్త భారతమహీ బంధంబు తెల్లింపగన్.

అస్పృశ్యతా పిశాచాళి బట్టిన పిచ్చి
మనుజుల రోగముల్, మాన్పె నతడు
కరకు కత్తుల గుండెకాయ నెత్తురు దీయు
కఠినాత్ముల కహింస గఱపెనతడు
నిరుపేద ప్రజ నహర్నిశలు సేవించుచు
ఆర్తిమై జూచె మహాత్ము డతడు
క్రూరాహి మతముల కోరలు దీయించి
కాంగ్రెసు మతమున గలిపె నతడు

అతడు స్వాతంత్ర్య సమర సన్నాహమందు
రాట్నంపు జక్రమున, తెల్లరాజు గెలిచె
ఒక్క నూలుపోగునగట్టి, యుదధికవల
బారవైచెను, గాంధి సమ్రాట్టతండు.

ఇరువదైదు శతాబ్దముల్ యేగు పిదప
బుద్ధ దేవాకృతిని బొంది పుట్టె గాంధి
యిఱువదైదు శతాబ్దము లరిగి కూడ
పుట్టునో! లేదొ! మనగాంధి బోలుతపసి॥

స్వారాజ్యమునకునై పోరాటమున విశ
మించుటలేని శ్రామికము వాడు
తన భుక్తమునకుగా, 'తకిలి' తీసిన నూలు
పై వచ్చు విలువతో బతుకువాడు

బిచ్చగానిని లక్షలిచ్చు వానిని గాని
కనిసమము_గ వెలగట్టువాడు
దాస విము_్తకై తపియించి తపియించి
యుపవాసముల జిక్కి_యున్నవాని

లేడు, మనకింక లేడి, కేనాడురాడు
వచ్చిపో విట్టులే, ప్రతివత్సరమున
మనదు సంస్కా_రమును గాంచి, మందలించి
బోసినవ్వులు గురిపించి పోవు కొరకు,

కేలంబూనిన పట్టుగఱ్ఱ. మొలకున్ గీలించు 'వాచీ'యు, మో
కాలుం దాటని కట్టుపంచె, పయిపై ఖద్దర్దొ చేలమున్
కాలం జెప్పులు, కంటియద్దములునున్ గాసించు కాల్నడకా_తో
ంలన్ వచ్చెను చూచువాడడుగొ! ఢిల్లి రాజ్యాదైవె ష్యముల్.

పరంజ్యోతి

(మానేపల్లి సంగమేశ్వరకవి)

ధర పరంజ్యోతి, ప్రేమైక దామమహాతి
సృష్టి ముద్దాడు చక్కని జీవమూర్తి
శాంతివిస్ఫార చంద్రికా చక్రవర్తి
యైన మన బాపు స్వర్గాన కతిథియయ్యె॥

భువనాలు కవనాలు పొంగి పొర్లెడువేళ
అవని ధేనువు లిండ్ల కరుగువేళ
పశ్చిమాంగన కెంపు పటిమ దీర్చెడువేళ
సత దీపిక దిగజారువేళ
భువి పవిత్రత నోష్ఠబొట్టు దిద్దెడువేళ
గోవత్సములు చన్ను గుడుచువేళ
కష్టవుల యాత్ర కరిగిపోయెడువేళ
అష్టదిక్కులు తెల్వి యాడువేళ

రాట్నమందలి ఓంకార రమ్యగీతి
నరుల హృదయాంతరంబున, మెఱయుజ్యోతి
పుడమి నవతారమూర్తి యా బుద్ధమూర్తి
యైన, మన బాపు, స్వర్గాన కతిథియయె॥

యమునా తరంగిణీ యశ్రుధారావ
పొంగి నింగిని, మారు మ్రోత ిువె
గోమాత కన్నీరు ఘూర్ణిత ఘనఘనా
సంజాత పానీయ జలధులయె
అపరంజి సంధ్యలో నరమోడ్చు ముని చేతి
జపమాల నేలపై జారిపడియె
మహిని సీమంతినీ మాంగల్యరక్షిత
కుంకుమ మంతలో కూలిపోయె

బోసినవ్వుల వెన్నెల బొలుచు రథము
శాంతి సత్య మహింసయే శాంతి సుమము
భక్తి విజ్ఞాన భారతభాగ్య ఫలము
కల్ప వృక్షము భువిపైన కూలిపోయె॥

అమరజీవి బాపూజి

(వేముగంటి నరసింహాచార్యులు)

ఏడీ మా గుజరాతి వైశ్యముని, నేడేమాయె గన్పింపఁడా
రాడా మము లఁజూడఁడా దయదలిర్పన్ శాంతి సందేశ మిం
డా చక్కని బోసినోటఁ జిరునవ్వేచిందఁడా అక్కటా
మోడుల్ వారెనుతద్వియోగమున బెంపున్బాసి మా చిత్తముల్.

నిగనిగల్ దళుకొత్తు నెమ్మేని శోభల
బందీ గృహంబుల పాలొనర్చి
ఉడుకు రక్తము పొంగి యుబుకు సత్త్వంబెల్ల
భారత సేవకు ధారవోసి
తూగుటుయ్యేలఁ దులఁదూగించు భాగముల్
కొల్లాయి గుడ్డకు గుదువబెట్టి
మకరందమూరు కమ్మని వాగ్బలం బుప
న్యాస పీఠంబుల కప్పగించి

తుదకు బాణంబులైదు పిస్తోలుగుండు
దెబ్బలకు నర్పణముజేసి, దివికిబోతె!
సురకులాధీశ్వరుడు నిన్ను జూఁడ గోరి
పిలువనంపెనో బాపూ! విమల చరిత॥

సంచరింతువె! నిత్యంబు సంబరమున
నందనోద్యాన దివ- వనంబులోన
స్వర్గ సుఖడోల నూగుచు భరతసుతుల
మరువబోకుమా! మహాత్మా! మునీంద్ర

నూరేండ్ల యినను నిండలేదపుడె, నిన్నున్ స్వర్గమున్ జేర్పఁగా
నే తిన్ మన సొప్పెనో అకట బ్రాహ్మి భర్తకున్ నిన్నుబోల్
ధీర గ్రామణియైన నాయకుఁడు, ధాత్రిన్ గల్గునే యింక, గాం
ధీ రక్తాశ్రులు జిమ్మె లోకములు నీ నిర్యాణమున్ జూచియున్॥

అశ్రుతర్పణము

(గరికపాటి మల్లావధాని)

అశని పాతంబొ భూకంపమయ్యె నొక్కొ
అగ్ని పర్వతమే బ్రద్దలగుట నిజమొ
ఆకసము కూలెనో సమస్తాబ్ధిచయము
పొంగెనో లేక, లోకమే క్రుంగెనేమొ.

హృదయ విదారకంబయిన, యాకటు దారుణ ఘోరవార్తకున్
మది, కలగెన్, వచించుటకు మాటలు వెల్వడ జాలవయె. గ
ద్గదిక యొసంగె గాత్రముల గాలువు గంపము విస్తరిల్లె, న
య్యది యెదియో, యొకానొక మహాప్రళయంబుగదోచెనక్కటా!

గాంధి మరణించెననుమాట కర్కశంబు
కష్ట దుర్వాచకం, బమంగళముగాఁగ
దోచి యదివల్కు వాడొక దుష్టుడంచు
వానిపై నాగ్రహావేశభావ మొదలె॥

అయయో నేడు, మహాత్ముడే, ధరణిలేడా!యింక దిక్కేది, సం
శ్రయమే పోయెనె, ధర్మమార్గమునకు సత ంబు, శాంతంబునున్
దయయు న్నిల్వఁగవీడిపోయెనె ప్రశస్తంబౌ నహింసాధ్వమున్
వ్యయమైపోవునె లోకమాతయు, క్షయంబై పోవుటే,నిక్కమా.

అరియే లేని యజాత శత్రునకు నీకా, యీ యవ్యాజంపు, దు
ర్మరణం బయ్యది కూడ స్వీయకృతమా మాకింక నే తిగా
శిరముల్నల్గురిలోన నెత్తికొనఁగాఁ జెల్లున్ మహాత్మా! మమున్
దరిజేర్పన్ భవదాత్మయే తరణికాదా యిట్టి కష్టాబ్ధికిన్॥

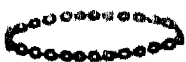
గాంధీస్మృతి

(కొగంటి దుర్గా మల్లికార్జునరావు)

సత్య ప్రభావ గరిమన్
నిత్యము బోధించినావు ని ల జనులకున్
సత్యస్వరూపుండవనగ
సతే తరమిందులేదు-జననుత గాంధీ॥

అవతారమూర్తివని, ని
న్నవనీ జనులెల్లరు, గొనియాడిరి, అయయో!
అవతారము చాలింపంగ
అవనీ జనమెల్ల మునింగె, ననుతాపాబ్ధిన్.

ఓయీ! దురాగ్గా! నీ
చే యెటులాడెనుర! విమల భక్తుని గాంధిన్
మాయింపం బైకినెత్తగ
బోయడవో రాక్షసుడవొ భూతంబవొకో॥

ఘోరతమస్సు

(కొడాలి వెంకటరాజారావు)

మతమదోన్మత్త మృత్యు దుర్మార్గ చర
ఫలితమా అహింసా చక్రవర్తి గుండె
లోతులకుపోయి మండినదా తుపాకి
లోని సీసపుముక్క కల్లోలపరచి॥

శాంతికోసము యెడద, విశ్రాంతి విడచి
హింసకోర్వక యెడద, నహింస నడపి
దెబ్బదెనిమిదియేండ్లు పండిన వయస్సు
నే కిరాతుని కరము దహించె తంత్రి॥

సత్యమన్నది 'బాపు' వచస్సు నిమిడె
శాంతియన్నది 'బాపు' వర్చస్సు నిలచె
మరి, యహింసయన్నది 'బాపు' మనసు పెనచె
మరల క్రమ్మెను ఘోరతమస్సులకట॥

— X —

హాహా కారమయ్యెలోకము

(కవికొండల వెంకట్రావు)

శాంతిశూర! కర వీర, సత్యాగ్రహధీరా
నీ-ఈ-మరణవార్త
ఘోర, మతికఠోర, మరరె! చోర!
ధాం! ధాం! ధాం! శూర!
మరయ చిన్న మనిషి !
ద నింత రక్తమా?
కూడనింత మాంసమా?
వాడు తినగబంపెనా?
వాడుమనగ చేర్చెనా!
తు-పాకి -వేట గూర్చెనా
తోడి మానవుండగున్
ద వానికింకెటు?
వేడికొనగ లేవుగా!
వీడిపోతివా భువిన్!
మహాత్మ గాంధి? హా-హా కారమయె లోకము
ఆకారమెడసి నీవు పో
అంధమిడియె శోకము!
కల్యాణ గుణ పరంపరా! నిర్మాణ మీవు పొంది
భారతాంబనీవు వినా-భయోత్పాత నిపతితం!

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

లేదె మృతికి ఆవల
వాదు - ని సత్యము
స్వాదువైన అమృతం?

గుండె గుండె బొఱగన్
వెలికి వెడలె హృద్రుత -
నీ సుహృద్రుతమదే
మాకు మాకు అమృతం
శోకమార్చు సూనృతం.

నెత్తురింత చిందకే
ఎత్తు కెత్తు తెచ్చితి
'హమార్ దేశ్' స్వతంత్రతల్
నీ స్వతంత్ర వయో
నెత్తురోడ్చి కంటివి!!

ఓ మహాత్మ గాంధిజీ!
మహిమే నెవరిలో
నేన్ మహిపైనున్న చో
పునః ప్రాణజేతుమోయ్
మహాత్మ గాంధి నిన్
పునః ప్రాణజేతుమోయ్!!

ఆ-దాకా చేతులెత్తి మ్రొక్కనీ
నీ-ఆత్మ శాంతి కొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
ఓం-శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతి!

గాంధి మహిమ

(మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి కవి)

అవతారము లావేశము
లవు నొక్కొక తఱిని నీది యట్టిదె యగు, హైం
దవ దాస్యము క్తి చేయం
గ వచ్చి చేసితివయారే; గాంధిమహాత్మా!

భారత దాస్యపు చీకటి
పేరు అహింసావ్రతంపు వెలుగునఁదొలగన్
నేరిచిన ధీరశూర; ని
కారపు హతిఁ గ్రుంకితకట గాంధిమహాత్మా!

బోయడు కృష్ణుని వలెనే
యీ యెడ నొక బోయ నిన్ను హింసించెనయో!
గాయమున నీకు మృత్యువ!
కాయము క్షణభంగురంబు గాంధి మహాత్మా!

ఢి ్లలో నీ ల్గుట
లల్ల ప క్షిత్తు మరణమాత కు దెచ్చున్
బల్లిదులు కాతు రనుటలు
కల్లగదా చావునుండి గాంధిమహాత్మా!

భారతులకు స్వాతంత్ర్యము
దారతఁ దెచ్చితివి కాన ధన్యుఁడవు మహో
దారుండగు పరమేశుడు
గారవమున ముక్తినిచ్చు గాంధిమహాత్మా !

పౌరపడె 'బెర్నాడ్‌షా' యని
సరసముగా దెలుపువాడ సాహిత్య కళా
పరుడైన సత్యమెఱుగుట
కరమరుదగు నొక్కచోట గాంధిమహాత్మా !

నీ హత్య వినుచు భూ ప్రజ
హాహాకారము లొనర్చు టది వింతయె స
మ్మోహిత మది నీ సమతా
కాహళనినదంపు మహిమ గాంధిమహాత్మా !

స్థూలత కంటెన్ సూక్ష్మత
మేలగు సూక్ష్మంపుటొడలి మేదుర శక్తిన్
పాలింపుము భావి కలి
కాలపు పాపములఁ బాపి గాంధిమహాత్మా !

ధీమంతులు కొండాటన్
సామెత నీకిడుచు నెంతొ సోలెద రకటా
సామాను లవలె వారలు
కామితముల దీర్పు ప్రతిభ గాంధిమహాత్మా !

నీపయిగల భ_త్తి మెయిన్
పాపము కొందఱు కలంగి పరుల కహింసన్
పాపింపజేయువారల
కాపాడవె యా_ర్త రతుల గాంధిమహాత్మా !

మత సహనము దేశస్థుల
మతులన్ కలగించి యొక్క మతి నందఱి నీ
గతి నడవఁజేసి వెస దు
ర్గతులన్ తొలగింప వలయు గాంధి మహాత్మా !

భారత దేశంబునకు, న
పార యశం బబ్బె నీదు ప్రజ్ఞన్ దానిన్
ధీరత కావలె నీ స్మృతి
కారణమునఁ జెడక నిలువ గాంధి మహాత్మా

ooooooooo

మరణవార్త

('సుధ')

రేడియో యేడుస్తుంది
సృష్టిదేవత శోకిస్తుంది
ఆకాశంలో
కరుడుగట్టుకుపోయినహిమం

కరిగి, కన్నీరు కాల్వ-
నింగి నున్న నక్షత్రాలు
'ఏమిటిదంతా,'
ఆతురత చూడవచ్చి
అచ్చెరువందాయ్-వెల వెల
బోయాయ్
మహాత్ముని మరణింపజేసిన
మతిని మానవ దౌష్ట్యాన్ని
ఆసహించుకున్నాయ్
ప్రపంచం పాలిపోయింది

దేశాలన్నీ దిగ్భ్రమజెందాయ్
భూగోళమంతా బావురుమన్నది
ఒక్కమారుగా
నిత్య వ్యవహారాల్లోంచి విరమించు
కొన్నది
నిశ్చేష్టురాలై నిలచి పోయినది
దేశం.
కన్నీరు-మున్నీరు
మానవ- హృదయంనిలచిపోయింది
మనుషుల భాషలు
మూగవోయినై
అవక్తంగా ఆగిపోయినై!
—లోకం—శోకం—!
కాలం- కదల- -
'ఇదే మహాత్ముని మరణవార్త'

అమరజీవి గాంధి

(జాగర్లపూడి వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి)

రాముడవై తన ప్రాణాలు తీసిన
కోపాన మును వాలి, ద్వాపరాన
కృష్ణుండవై పుట్ట-కినుకతో బోయండై
అవసాన ప్రాణాలు దీసి
అంతతో బోవక యాతడే కసిబట్టి
పొదలుచునుండె నీ పుటుక కొఱకు
గాంధివై పుట్టిన గమనించి యా పాపి
ప్రత క్షముగం మొక్క హత చేసె

అతడు కసి బట్టుకున్న నీ యవని యందు
వాతవులు నీకు రు, నిస్సంశయముగ
భరత భాగో దయ విధాత పతితగీత
రామమంత్ర ప్రభాత ! గాంధీమహాత !

కొట్టినన్ దిట్టినన్ హత కోరియున్న
భౌతిక శ రమునకెగదా! తలంప
అమర జీవి నీకు చావరయ గలదె
దివ్యతేజః ప్రహర్షి! గాంధీమహర్షి!

మన గాంధి

(‘దేశభక్త’ కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులు)

కానగరాదు గాంధి, యిక గానగ జాలము వారిపోలికన్
తానుగ కష్టభారముల దాల్చెను మెండుగ దేశభక్తికై
పూని దవానలంబనగ బోరు చరించెడి నౌకహాలిలో
మానగజేసె దౌష్ట్యమును, మాన్యుడహింసను బోధజేయుచున్-

నిరసన వ్రతదీక్ష నెన్ని సారులో, పట్టి
కలహకల్లోలంబు గట్టిపెట్టె
కాళీ ఘట్టమునందు గఠినమౌ వ్రతదీక్ష
హస్తినా పురమందు నట్లుజేసె
తన ప్రాణరక్షణకు దగిన భద్రమొసర్ప
వలదని వారించెఁ బాలకులను
పరగ ననర్థముల్ పాయంగ శ్రీరామ
మననంబు జేయించె జనులచేత

దేహమర్పించె, శాంతికై ధీరుడతడు
మనసు నర్పించె బరమేశు మహితభక్తి
తపమటన్నను నిది ఘోరతపము గాదె
తపసి యాతడు, మహితాత్త తపసియతడు.

పరమ గురువంచు ప్రణతులు భక్తితోడ
హృదయపు బళ్లెరపుటార్తి సదయుడంచు
దేశముక్తు దాటించుసు దీపపూజ
సలిపి మొక్కెద గాంధికి స్థైర నిధికి॥

మహ త్మ

(కన్నెగంటి వీరభద్రాచార్యులు)

కాఱు చీకటులలో గాంతి రేఖలగూర్చి
దారి చూపిన మహోదార జీవి
అగ్నికుండాలలో న శ్రుధారల నింపి
యెల్లలోకము నేలు చల్లనయ
వడగాడ్పులో తవాతంబు గల్గించి
హాయి జూపిన భార య యోగి
హాలాహలంబులో నమృత మాధురిజొన్పి
కల్లోలమాపు దీక్షాతపస్వి

రామరాజ్య ప్రదాత భారత విధాత
కరుణగల శాంతిదూత మా గాంధితాత
ఖండ ఖండాంతరముల దుఃఖమున ముంచి
తరలి పోయెను స్వర్గలోకమును జేర॥

ఇల కంపించెను, దేశనాయకులు 'తం డ్రీ'!యంచు వాపోయి మూ
ర్ఛిలుచున్నారు పవి త భారత సవి - నేత్రదుఃఖా శ్రువుల్
సెలయేళ్లై ప్రవహించె శాంతిగుణరా ! ఖండ ఖండాంతరం
బులు ఘోషిల్లె భవిద్వియోగవిషయంబున్ విన్నమా తంబునన్॥

అమరుల్ నీ యిరుప్రక్కలన్ నడువ, దివ్యధ్వానముల్ మ్రోగగా
రమణుల్ హారతులిచ్చి సన్నుతులొనర్పన్ బాలగంగాధర
ప్రముఖుల్ దీవెనలియ అవ్యయము జేరంబోవు నీ పాద ప
ద్మములన్ బవిత్రమైనవి మహాత్మా! స్వర్గసోపానముల్.

హాలమా రాట్నము-గిత్తలా విమల సత్యాహింస లేప్రొద్దు నీ
పొలమా భారతభూమి విత్తనము లభ్యుత్థాన సందేశముల్
ఫలమా దాస విముక్తి సత్వరమనః స్వాతంత్ర్యముల్ కర్షకో
జ్జ్వల చారిత్రము నీయదే, మధురాత్మవా ఎంత ధన్యుండవో?

—:

ఘోరదుర్దినము

("జాషువ")

అది తలపోయరాని హృదయ ప్రవిదారి విషాదవాచ్య కా
స్పదమయి పంచఖండములు బావురుమన్న పిశాచవేళ ము
ప్పది పదికోట్ల భారత తపస్సముదాయము భస్మరాశియై
చిదికిన ఘోర దుర్దిన మిసీ వచియింపగ జిహ్వలాడునే.

ఉపవాసం బుపసంహరించుకొని, యెన్నోనాళ్లు కాలేదు, తా
నుపలాలించు ప్రపంచశాంతి రమ కాయుర్జ్యోతి సిద్ధింప లే
దపరాహ్ణంబున గ్రుంకెన్ భరత మునా దిత్య బింబంబు, తూ
రుపు ఖండంబున సస్వభావికముగా రోదసు రోదింపగన్.

అదిగో రాట్నము త దేశజుల కాహారము గల్పించి, అ
భ్యుదయాపాదక సామరస మున కాయుర్దాయమున్ బోసి ఆ
పద పాలై మరణించి భస్మచయమున్ భాగించి దేశాలపై
వెదజల్లించిన గాంధితాత ఋణమున్ విశ్వం బెటుల్ ర్చునో

అటం బాంబులవారు దద్దరిలి, రాజ్య త్యాగమున్ జేయ, ము
ప్పూటల్ పస్తులు సి చి క్రన మహాత్మన్ ణాకంకాళమున్
వేటాడించిన క్రూరురాల వకటా! నీ కాస్వరాజ ంబు, నీ
చేచే శాశ్వత దాస్యమున్ మరల వ్రాసెన్ బహ ధ్లిప !

గోచియు గొంగడిన్ గలిగి, కొట్టక తిట్టక భారత క్షితిన్
గీచిన గేటులో నడుపు నేర్పరి-కన్నుల ప్రేమచంద్రకల్
పూచి ఫలించు నిశ్చలుడు, మ్రొక్కిన తక్కిన సామరస్యమున్
తూచి యొనంగు నీశ్వరుని దూతకదన్ పగ కూపిరాడునే!
ప్రేమ స్వర్గము సృష్టిచేసి చనియెన్ క్రీస్తుండు మున్నిండియా
భూమిన్ బుద్ధుడహింస నాటిచనె మామూదుండు హింసక్రియా
వైముఖ్యంబు విధించె, వర్గకలహవ్యాధి న్నివారింప, నిం
మందుల్ పనిసేయు; శాంతి చనిపోయెన్ ఛాయలాపద్దదై.

అవతరించిన స్వరాజ పాజ్య బాలిక
కక్కటా ముకుపచ్చ లారలేదు
సకుటుంబముగ వీడి-చనుచున్న పరరాజు
నిజసీమలో కాలు నిలుప లేదు
హస్తినాపురిమీద హైందవ ధ్వజమెత్తి
నిండుగా యేడాది నిండలేదు
స్వాతంత్ర్య ఘనమహోత్సవ జయధ్వానంబు
మారోగత లూరూర మాయదు

సింహపీఠిక నధివసించిన యనుంగు
మనుమలన్ జూచుకొనుచు, నమందహర్ష
పులకిత స్వాంతుడగు దొడ్డముసలివాడు
మాయమయ్యెనే! లోకాల గాయమగుచు.

అంటరాని వాడవై యాఫ్రికాయందు
తెల్లవారి నడుమ తెలిసికొంటి
అంటరాని వారి యతరంగంబున
ప్రేలు అగ్నిపర్వతాల ఘోష.

మహాజ్యోతి

(- పాల పిచ్చయశాస్త్రి)

కారు చీకట్లు గ్రమె, నాక్రందనములు
ఖండ ఖండాంతరమ్ముల గ్రందుకొనియె
స్తం తంబయ్యె సాధు తః ప్రవృత్తి
అల మహాత మహాజ్యోతి మలగిపోవ.

సీమ సింహాలు, నౌఖాళి చిఱుతపులులు
నీదు తత్వంబు నెఱిగి మన్నించెగాని
ఎఱుగలేదయ్యె నీ సహోదరుడె, నిన్ను
కాల్చి మ్రందించె నతడెంత ఘాతుకుండొ?

తూర్పు పడమరలైన, హిందూ మహమ
దీయులకు నైక లేమిని సాధించుటేమి?
కాని పని బూని నిష్కామ కర యోగి
బలియొనర్చితె బంగారు వంటి బ్రదుకు.

కడగండ్లమారి చీకటి బందిఖానులే
రమణీయ ధర హర్మ్యములుగాగ
కిలింతలుతెచ్చు తూకంబు మెతుకులే
షడ్రసోపేత భోజనముగాగ

క్రూరభటా కఠోర గర్హణములే
యాప్తసల్లాప వాక్యములుగాగ
కృపణాధికారి నిర్దిష్ట కర్మంబులే
యాయ నిత్య కృత్యములుగాగ

తన్నులకు తోపులకు గూడ, తాళితాళి
తెచ్చికొన్న స్వరాజ్యంబు తివిరి యనుభ
వించు వేళకు నిటు ముప్పు ముంచుకొని యె
భారతీయుల గాఢ దౌర్భాగ్యమేమొ?

పూర్ణరాజర్షి

(మాల కొండారె)

ని ·ల మతములు తం త్రులై నిస్వనింప
మేలి గౌతాళి పంచిక మేళవించి
సత్యగానామృతము జిందు సాధుఋషికి
హత్య కాటోలు హైందవు లంపు కాన్క

గాంధి దేవుని మరణ సంఘటన యనెడు
బాంబు వేటున చుక్కాని బద్దలయ్యె
నట్టనడియేట భారత నౌక కిపుడు
దారి జూపించు దిక్సూచి జారిపోయె

అస్తమించినది నే డా సేతు హిమశైల
దేదీప మానమౌ దివ ·తార
భగ్గుమన్నది నేడు భారత జనయి త్రి
కనిపెంచుకొన్న బంగారుపంట
బె సి గల్లున క్రిందబడిన దుర్వి కాంత
కలికి పాపట మీద కనకభూష
మూగవోయినది భూభువనభ ర్త కరాన
నినదాభు శాంతి మాణిక వీణ

మనుజ కోటికి మకుటాయమానుడవయి
దేశమున నవ చైతన దీపమిడిన
పుణ్య నిను జేతులార గోల్పోవు కతన
పూర్ణ రాజర్షి! యీ లోటు పూడ్చు టెట్లు?

రాజవు నీవు కావు. పలురాజులు నీ చరణాల దాపునన్
పూజలొనర్చినారు, అసి బూనిన యోధుడవీవు కావు: ఘో
రాజిని, నీకు మించిన పరాక్రమవంతుడులేడు, చిత్రమై
రాజిలు నీ చరిత్రకు జరామరణంబులులేవు— బాపు.

భువన బాంధవుడు

(ఏటుకూరి వెంకటనరసయ్య)

ఒక త్రుటిలో ప్రపంచమంతె లూగిన దౌకొ్కకయత్రు వర్ధిగా
ప్రకృతి ద్రవించి యేడ్చినది ప్రత్యణు వాత డనంతకోటి రూ
పకుడని దోయిలించినది బ్రహ్మ పదార్థములోన ౹న్మై
పకపకలాడు మా భువన బాంధవుడిం కిటు తొంగిచూచునా!

నలుబదికోట్ల బిడ్డల మనః పరివర్తనకై తపించి నం
దుల కిదియా ఫలంబు: మన దుష్కృతమా శశితారకము గా
నిలువకతప్ప దీ భువన నిందకు పాత్రము గాకతప్ప దా
ఖలుని కతమ్మునన్ భరతఖండ చరిత్రమె తారుమారుగా,

చలమున్ శౌర్యము రిచూడని యహింసాఖడ్గమున్ దూసి,హూ
ణుల నొక్కొత్తున నీరు ద్రాపిన భవన్మూర్తి ప్రభూత ప్రదీ
జ్జ్వల మాహాత్మ్య వశంపదమ్ములయి, రక్షః క్రౌర్య కౌటిల సం
కుల సామ్రాజ్యము లిచ్చమెచ్చినవి నీ కూలంకష ప్రజ్ఞకున్.

ఒక నూలో్పగున ఆంగ్లరాజ్య విభవ ము బ్బూత లూగించి,యం
కెకు రాబట్టితి వంతమరల, త్రిలో పూజ్యమౌ నీ చరి
త్రకు దిగ్వ్యూహముల్ నమస్కృతులొసర్పన్ స్వీయ దే యు
ష్యకు లోనై తెగటార్చి రాత హనసవ్యాపార పా ణులై ॥

ఆరిపోయిన దాసియా జ్యోతి నీవెట్టు
చీకటుల నెదు దగలవు
సడలిపోయినద హింసా సూత్రమె దయా
మహిమ హింసాకాండ మాన్ప గలదు
దగ్ధమైన దపూర్వ ధర దేవత మరే
న్యాయ మీ లోకంబు నడుపగలదు
తరలిపోయినది సత్యస్ఫూర్తి యే నీతి
నిష్ఠ లాశాంతిని నిలుపగలవు?

సార్వకాలిక సమధికాచార సార
మీమహాస్సు మదాత లం దేలగించి
అజరమమర మనిర్వాచ్యమగుచునగుచు
విశ్వ కల్యాణ కిరణమై వెలయుగాక.

గాంధి మహాత్మ

(నండూరి రామకృష్ణమాచార్యా)

సత్య మహింస, యుచ్ఛ్వాశ నిశ్వాసముల్
సల్పి వించెడి సత్యమూర్తి
విశ్వ కల్యాణ గవేషణాపథమందు
పయనించు, యొంటరి బాటసారి
సత్యాగ్రహమ్ముచే శాత్రవులను శిష
నిర్వి షుల జేయు నిగమరాశి
రాట్నము ధర చక్రముజేసి పరిశుద్ధ
ఖద్దరు ధరించు కర్మయోగి

బుద్ధ దేవుడు పుట్టిన పుణ్యభూమి
నేటికిని పునః పూతమై నెగడునట్లు
అవతరించిన యట్టి, యో అమృతమూర్తి
అందుకొనవయ్య మా స్వాగతార్ఘ్యములను.

గాంధిమహాత్మ ! దివ్య పదకంజములంట జనావళుల్ జగ
ద్బాంధవ ర్థయాత్రకయి వచ్చిరి; లెమ్మిక ఊతకోలతో
బంధములో కృశింపదిక భారతమాత; స్వతంత్ర గీతికా
బంధురమైన దుందుభి రవంబులు నింపుము బోసినోటితో.

— x—

బాపూజీ

(పళ్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు)

అకుటిలచారు వృత్త మనహంకృతి పాత్రము, మాతృదేశ పూ
జక సహకారి నాయకము, సత్యదయా నయశాంతిదాంతి బో
ధకము స్వరాజ్య లాభన ముదాత్త మహింసముగాంధి ముఖ్య నా
యకము, విషాదనాటకమహో ముగిసెన్ భరతోక్తి శూన మై.

ఆ పాతాళము త్రవ్వసాగరులు యజ్ఞాశ్వార్థ, మాగంతికున్
వ్యాపించెన్ సుయశంబు సాగరము నా బాపూజి: తద్భస పున్
బ్రాపున్ గాంచ నివారు, త్రవ్వరట, తత్పాతస్థలిన్ మృత్స్నకై
కూపంబో యది పుణ్యవాసియొ, మహాకూపారమో కాదొకో!

రతనంబున్ జెయిజార్చికొంటిమిక, నూరాపేర, నీకయొ భా
రతమా నిశ్శరణంబవైతివి, పదార్థంబా! వృధానూనృత
వ్రతమా నీ బ్రతుకింక. సద్గుణములారా! మీరు నిష్కాసితుల్
శత వర్షంబులు నీకునిండెనె యహింసా హింస కాలానితే?

యుగ ప్రవక్త

(బొడ్డు బాపిరాజు)

జోహారులు బాపు
స్నేహామృత శిశిరసారణీస్మిత రోచి
స్సౌహార్ద మధురమూర్తీ
ఊహా షండవైతివో మా తం

ఒకచూపు చాలులే సకల ప్రజాకోటి
చిత్తసీమల శాంతి చిలుకరింప
ఒకమాట చాలదే, ఉద్రిక్త సోదరా
శుల తేర్చి సుప్రసన్నులను జేయ
ఒక వ్రాతచాలుపో ఉ వ్యధరుల రాజ
ముద్రికలకు మార్గములను జూప
ఒక దీక్షచాలు ఊరక లోకములు లోక
ములు తల్లడిలి పదము లకు మ్రొగ్గ

అతడు నిస్వార్థబుద్ధి సత్యాగ్రహుండు
అ ల మతములాతనివె దాస్యాంధకార
బంధురాకాశ వీధి నవ స్వతంత్ర
సుప్రభాత విధాత యుగప్రవక్త.

స్వేచ్ఛాలోభ పరస్పరాసహన దుర్హింసా మతద్వేష దో
షచ్ఛాయాఖిని భారతావని ప్రతిష్ఠాపింపగా సర్వ లో
కోచ్ఛంబౌ యొక రామరాజ్యమును, నీ వూహించితే తండ్రి యీ
తుచ్ఛ స్వార్థమత ప్రమత్తులకు లేదో ఆ మహాదృష్టమే,

ఒక్క దీపము తాను కొండెక్కి నంత
నేడు నలుబదికోట్ల గుండెలను కూడ
వెలుగుచున్నది శాంతి నిశ్చలపు కాంతి
ఏ తుపానులు ఆర్పలేవింక దీని.

హృదయావేదన

(దివాకర్ల వేంకటావధాని)

తన మనోవైశాల్యమును చెప్పకయె చెప్పు
　　　　వెడద కన్నులదోయి బెడగుతోడ
తన తత్త్వ విజ్ఞాన తత్పరత్వము దెల్పు
　　　　సదమల బ్రహ్మ తేజంబుతోడ
తనదీనమానవోద్ధరణేచ్ఛ సూచించు
　　　　కుదురైన కొల్లాయి గుడ్డతోడ
తన యహింసా మార్గమును ప్రతిష్ఠాపించు
　　　　శ్రుతి మనోహర వచోవితతితోడ

పూర్వ హైందవ భూమి భృద్భూమి విజయ
నివహ సంపాద నోద్యోగ నిత్యహేతు
భద్రమ_ భ గమన శోభనత తోడ
నాత డెచటికొ నడచుచున్నట్లు తోచు.

అంతరిక్ష తలంబున నఖిలలోక
దుఃఖపిశునము తోచెను తోకచుక్క
భూతలమునుండి ని ల భూభువన పుణ్య
ఫల మెగిరిపోయె నొక్క దివ్యంపు జుక్క॥

దీనులపాలి కల్పకము, దేశముగాంచిన పెన్నిధానమున్
మానవ సంఘమందు దలమానికమున్, గరుణా స్వరూపమున్
జ్ఞాన నిధానమున్ జనకసన్నిభు నంధమతా మాన క్రౌ
ర్యానవధించినాడు, సకలావని గుండెలు చీల్చెనొక్కటిన్.

చాలెటులైన మర్త్యులకు సంఘటిలున్: మృతిగన్నవారి స
ద్భావమునెంచి యేడ్చుటయు, వ్యర్థముకాని యహింసకోసమై
జీవితమంత పుచ్చిన విశిష్టుని హింసకు బాలుసేయు దు
ర్దైవము చెయ్దమెంచిన యథాయథలై హృదయము క్రుంగెన్.

*

ఓయి మహాత్మ
(కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి)

ఓయి మహాత్మ ! లోకము సయోమయమ్మై హతమారి పోయిన
ట్టేయిక నిన్ను బాసి యెకదెక్కడ నేమిట ప్రొద్దు పుచ్చునో,
నా యము చట్టుబండలయి యారడి పోయెనె ? పాడులోక మీ
గాయము మాన్పుకో నయితిగాక, కృశించి తపించి పోవదే ?

బంగరు వాన వెల్లువలు పారి ఫలించి ప్రపంచమంతయున్
గొంగున దాచిపెట్టు నదిగో నవభారతమంచు, మించి యు
ప్పొంగితిమయ్య దాని నిజమున్ గుహతించెడి వేళ నిట్టుల
యె ంగద యోయిపాపపు విధీ ! నినుమెత్తురె లోకు లిత్తరిన్॥

ఈ కొరగాని దేశమున నింక మహాత్ములు పుట్టబోరు, లో
కైక మహాత్మ దాచుకొనరైరి కదా ! యొక యాతతాయి చీ
కాకయి దేశ గౌరవము గాలసురాచి మతంబులోన ము
క్కాకలు దేరియున్న మొనగానిని గ్రుక్కలుబట్టి మ్రింగునా ?

అదిగో! తూరుపు దిక్కులో నెరుపు దృశ్యంబయె నామీద న
భ్యుదయంబున్ గనవచ్చునంచు మదిలోనుత్సా ముత్సేకమై
పొదలన్! రివ్వునగారు చీకటుల సంపూర్ణంబుగా గ్రమి ; య
భ్యుదయంబున్ హతమార్చె శాపమదియో మోగాని యీజాతి న్.

జగతి నిర్జీవమయ్యె

(మహావాది వెంకటరత్నము)

ఆ దుర్వార్త వినంగనే మనసు గ్రైపోయె, నా గుండెలో
యేదో తీరని బాధ హెచ్చినది, నా యిల్లాలు నా బిడ్డలున్
నా దుఃఖంబున పాలుపంచుకొని, రానాడే జగత్తంతయున్
చెడిపోయెను-తాతతోనె, నశియించెన్ విశ్వసౌభాగ ముల్.
ఆరిపోయెనుగదా అన్ని లోకాలను

వెలిగించు నిర్మల ప్రేమదీప్తి

ఆగిపోయెనుగదా అన్నిమతాలకు

సఖత గలిగించు శాంతి ..తి

చచ్చిపోయెగదా సర్వతోముఖముగా

చెన్నారు భారత వశక్తి

నిలచిపోయెనుగదా కుల భేద మెరుగని

రఘుపతి రాఘవ రామ భజన

నీవు, "హా రామ" యనుచు, యీ నేల గూల
వేయిపడగల సామియే వివశుడయె
ప్రకృతి యంతయు చైతన రహితమయె
.వు కనుమూయ జగతి ని.జ.వమయె .

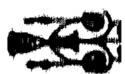
నెత్తురు జిందకుండ యొకనిన్ బలిపెట్టక కత్తిలేక లో
కోత్తర శాంతిపూర్వక మహోద్యమ మొక్కటి లేవదీసి; యు
ద్వేత్తగ వైరిశక్తుల జయించి స్వతంత్రత గొన్ననేమి ? నీ
నెత్తురు దావె నేటికొక నీచుడు, -బాపు ! యిదేమి వైరమో ?

హతవిధీ

(ధూపాటి కొండమాచార్యులు)

హతవిధీ! పొట్ట బెట్టితి వనుపమాన
శాంతిమయ ·వి నిటు మహాసాధు ·లు
నింక జగతిని తావెద్ది ? యెంచిచూడ
సత్యము నహింస కిద్దియా సత్ఫలంబు ?

భౌతిక శ ·ర మొక్క_టే బానె గాని
యనుపమంబై_న యాతని యాత శ_
నిండుకొనివెల్గుచుండె, బ్రహ్మాండమెల్ల
మించి రా త్రి పునరుద్ధరించుగాత!

అహింసా తపస్వి

(జూలూరి కామేశ్వరి)

ప్రార్థనా సన్నివేళ సభముఖాన
శాంతి సతా-లు నినదించు సమయమందు
చంపెనట నిన్ను నో యహింసా తపస్వి
కఠిన పాషాణ హృదయు డొక్కడు తెగించి॥

నీ వొక ద్రోహిచేత మరణించితివన్న విషాద వార్తకే
స్థావర జంగమాత్మక విశాల జగస్థలి గుండె నీరుగా
బావురుమంచు యేడ్చినది భారతభాగ విధాత ! ఎదు స
ద్భావమె నీకు మృత్యు వయి తారసిలెన్ తుది నక్కటక్కటా

మంచికి మంచిలే దసలు మానవ జాతికి మానవత్వమున్
పెంచి సుఖింపుడంచు వినిపించిన శాంతువి స్తువిల్లై చం
పించిరి- స్వార్థమున్ విడిచిపెట్టి స్వదేశము కోసమింత క
ష్టించిన బాపుజీ బ్రతుకు చేదయి కాల్చిరి నేటికక్కటా!

ఆరనిమంట నా హృదయమందున నిల్పితి వో ప్రభూ ! యికన్
తీరని బాధతో కుమిలి దేశము దిక్కును మొక్కు లేక సం
స్కార విహీనమై బ్రతుకు చావులమధ్య కృశించి యింకన్
ఘోర విపత్పరంపరలకున్ గురికావలెనో కదా! తుదిన్॥

విలయము

(అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి)

ఒక విలయము పెంచుకొని, యొక్కడు నిన్ను సమస్తలోక భా
వుక శుభమూర్తి, శాంతి పరిపుష్టవినిశ్చలధీరు శోక ని
శ్చలిత హృదంతరాంతర ప్రసన్నమనోహరరూపు, సాధుతా
నికషము పొట్టబెట్టుకొన నేర్చెనటే! ప్రళయాంబుదార్భటిన్,

సత్యాగ్రహి సర్వలోక వినుతాత్యుత్సాహదీప్తాత్మ దీ
క్షా సామ్రాజ్య రమాధినాథ ని లాశాపూర్ణ ర్తీశ్వరా
నాసాంతః పుట కించిదుజ్ఝిత జవోష్ణ శ్వాసనిర్ధూత స
ర్వాశాదేశ విరోధియూధ యిదె సాష్టాంగము రాట్ప్రియా

నగుబాటు

(బృందావనం రంగాచార్యులు)

కత్తుల గడ్డయైన 'నవఖాళి' తటంబున శాంతి జముల్
విత్తిన హాలికా! అహమువీడని హైందవజాతి భూతమే
మిత్తిగ మారె నీ యెడల మించె దురుష్కమతాల మౌఢ్య సం
పత్తిని మామతము నగుబాటయెపోయెను, నాల్గునోటలన్॥

దాస్యాంధజగతిలో దారిజూపెడు వెల్గు
వెల్లువవై ముందువెడలినావు
బానిసవై పరిపాలింప దగ దిక
లెమని నిద్దుర లేపినావు
నిరుపప్లవంబులై నెరపు సత్యాగ్ర
సమరముల్ మెండుగా సలిపినావు
నలుబదికోట్ల మానవ సంఘ సేవకై
తమర్పణ జేసినావు

చరితలో మున్నెరుంగని శక్తిజూపి
ఖండ ఖండాతరాలలో ఖ్యాతి వడసి
మత సమైక్యత జగతి సమత మటంచు
నచ్చ చెప్పుటకే ప్రాణమిచ్చినావు

~~~:o:~~~
~~~

బాపూజీ

("కణ్వాల")

అతిహేయంపు దురాగహము మము దయ మట్టు లాడింపగా
మత దము సవారి జేయ మెడపై మా తండ్రి రక్తమ్మెసె, భా
రత భూమిన్ పౌ జల్లి యీ గతిని దుర్భాగ్యము గా కాల రా
చితిమే! బాపుజి విశ్వధారుణియె, నిస్సేమము గా రోదిలన్.

భారత జనయిత్రి పాలబుగ్గలమీద
కాలువల్ గట్టెడు కంటినీరు
స్వాతంత్ర వీరుని బదుకు పెడారిలో
యువ్వెత్తుగా రేగుచున్నదూ
భారతదేశ సౌభాగ తపస్వులు
నేలనో ద్చెడు కంటి నె తుటేళ్ల
యుప్పెనయై పొంగి, యురుకు హిందూమహా
పాథోధి కర థంగపౌ

ప్రళయ పరిణత నిష్ఠుర ప్రకృతి యటుల
కురులు విరబోసికొని యాడు కౌరవి దయ
ముల వలెన్ జిందు ద్రొక్కుచు కలగుచున్న
వవిగొ బాపు నీ పటు కదలినంత॥

—:o:—

జ్యోతి

(బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు)

జ్యోతి మలగెను, పెనుతమ మూర్వి గ్రమె
యింతసైన వాస్తవము గ్రహింపరేమి!
చనిన పితకు వాజాశ్రాను సరణ మనెడి
ఆత వంచన సేత భావ్యము కాదు.

పిడుగుపాటు

(ఆంబడిపూడి నరసింహశర్మ)

అణగెనా యొక్క మహాదీప్తి శమదమ
సుందర దివ్యతేజోమయంబు
మడిసెనా ధర నహింసా బోధనామృత
మూటలూరిన బోసినోటి తపసి
కూలెనా! కట్టిన కొల్లాయి కొంగున
కోటు లర్థించి గైకొన్న
అరిగెనా! సత్యాగ్రహము తేరు నడిపి, స్వ
రాజ్యము గొన్న సారథియు, రయి

పోయెనా భారతాంబిక పొగలు బాపి
దాస్య బంధన మూడ్చిన వినతాసుతుండు
అస్తమించెనా గాంధి-మహాత గాంధి
అయ్యో యెంతటి పిడుగుపాటాయె నేడు.

అదిగో చూడుము దివ్యయానమున కల్పానల్ప పుష్పావళుల్
పొదువంగా బడు పూలపాన్పుపయి కొల్వుందీరి కన్నీరు నీ
రథులై పారగ తండ్రీ-న నదులై రా తింబవళ్ ళగ
ద్గదికన్ నీకయి యేడ్చు విశ్వజన సంఘాతము గాంధీ వభూ.

ఎనుబదియేండ్లనాడు మనహిందు పురంధి కంఠహార భూ
షణము లభించె, కొందకు జాయ మెరుంగులదిద్ది, యీ
దినమున 'గాంధి నామకము' దివ్యమురత్నము గోలుపోయి యా
జనని గళమ్మునన్ నిలచె సన్నని దారము, కంఠహారమై.

శాంతి కొరవడి దిద్దు నొజ్జవు, యహింస
బలము రూపించు తపసివి, భరతఖండ
ముక్తి కిరవగు వేలుపు పోడవీవు
గాంధి ! నీ కిదే నమస్కార శతము.

—:o:—

మహాత్మా గాంధి

(బబ్బిళ్లపాటి కామేశ్వరరావు)

సత్యధర్మ దయాగుణ శాంత్యహింస
లన్ని నీ మూర్తి సేవించి వన్నెగాంచె
పూజ్య భారత విపుల సామ్రాజ్యమందు
యనుపమాన కృపాత్మ! మహాత్మ గాంధి॥

గుండె చెమర్పనట్టి హంతకుం డరుదెంచి తుపాకిగుండ్ల
యెండిన బక్క దే ముపయిన్ బడవేసిన ఘోరవార్తతో
బండలు సైతమున్ కరగె, పాయని దుఃఖముతో ప్రపంచమే
బెండయి కంపమొందె, కడు బిక్కమొగంబిడె సృష్టి బాపూ!.

అమృతమూర్తి

(బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం)

ఉష్ణ కిరణుడు చరమాద్రి నోరగిలగ
అరుణ కాంతులు నలుదెసలందు క్రమ్మె
అతి భయానకమయ్యె, సితాంబరము
రక్తయుతమైన ఖాదివస్త్రము వోలె.

నత సంయుతశ్త యసత మాయె
వెలుగు నశియించె చీకటు లలముకొనియె
అమృత మూర్తిని మృతు వు నావరించె
యెట్టి దాణరువార్త విన్పించె వాణి॥

బాపూ విశ్వవైతాళికా

(ఆచార్యా ధనకుధరం)

నీ సత్యాగ్రహదీక్ష, నీ మధుర సందేశము నీ దేశ సే
వా సౌభాగ్యము, నీ యచంచలవచః ప్రాగల్భ్యమున్ యహిం
సా సిద్ధాంతము, శాంతి ఘాతుకులు దేశద్రోహు లా యుతే
మోసానన్ తమ కాహుతిన్ గొనిరె బాపూ విశ్వవైతాళికా.

పోసినపాలు త్రాగి విషమున్ వెలిగక్కు కఠోరతక్షకా
గ్రేసర మీజగము చెలరేగి తుదిన్ నినుగూడ పొంచి కా
టేసినదా దయాబ్ధి! యిక నీ భరతావని స్వీయ విశా
శ్వాసములో లి ంచుకొన సాగునటే, తన దుశ్చరిత్రమున్.

తిరిగిరాని యాత్ర

(ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి)

చనెనా భారత గౌరవైక కృత దీక్షా కంకణస్వామి యే
గెనటో యీ పరిరబ్ధ శత్రు సుహృదే భూతవక్షుండు, పో
యెనటయ్యా! పతితార్త దీనజన సాహిత్య క్రియాలోలు డౌ
మన 'బాపూ' మహితాత్ము డింక గనలేమా భారతోర్వీ తలిన్.

ఈవు మృతుండవైతి వన నెవ్వరు నముదురో మహాత్మ! క్రాం
బూవుల తేరిపై వెడలిపోవు మహోజ్జ్వలమూర్తి భారతీ
యావనిలోన శాంతి సుఖమన్నది చచ్చెనుగాని, ధర్మపుం
భావన చచ్చెగాని, యని మాత్రమనందగు నేటి నుండియున్.

ఆఫ్రికా హైందవ వ్యధమాన్ప దివురు మ
హోద మము న నెత్తు రోడ్చియోడ్చి
తెలి పులి కొఱకు కోఱల కందయై చిక్క
భారతావనికినై పోరిపోరి
శ్వసృగాలముల కన్న పరిహీనులన్న సో
దరులకై కన్నీట దసి తడిసి
ఇస్లాము పేరింట హింసాకళంకము
నడరు శాంత మృతాన కడిగి కడిగి.

కలలలో వెల్గు స్వాతంత్ర - కలిత కాంతి
కంటబడినంతనే యోరకంట జూచి
పూలరథమెక్కి యెచటికో పోవుచుంటి
వయ్య మహితాత్మ మరి రానియాత్ర దగిలి॥

నెత్తుధారపోసి, నిజదేశ దాస ము
తరిమి భాగ మిచ్చి తనిపినావు
అగ్ని గోళకముల కాహుతి గావించి
మించి నిన్ను గౌరవించినాము.

—:o:—

జ్యోతిర్మయ దివ్యతార

(మాదిరాజు పార్థసార)

ఒక జ్యోతిర్మయ దివ తార యకటా వ్యోమంబునందుండి, నే
లకు రాలెన్ సకల ప్రపంచగతి వైక్లబ్యంబుమై నిద్రలో
నికి జారెన్ బసికూనలాదిగ మహానిర్వేద భారావహా
నకమై మానవ సంఘమెల్ల కుమిలెన్ గలాణ సంధాయికై.

అదియొక జ్యోతి వన కళామల దివ జగత్తు, దానిలో
గుదురుగ ప్రాణముల్ నిలుపుకొన్నవి సూ మతసామరస సం
పద లతిలోకమైన పరమార్థము దాగిన నందనమ్ము, నే
డది లయకాల గర్భ కుహరాంతరమందు వి నమొందెనా.

మతము లన్నవి మోక్ష సామ్రాజ్య మునకు
వివిధ మార్గములం జూపు విధులుగాని
కలుకు గత్తుల చాటున బెరుగుచున్న
వికట మృతు కరాళ దంష్ట్రికలు కావు॥

బాపూజీ

(మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రి)

లోకంబంతయు నిద్రజెందిననది నెహ్రూబాబు కెవ్వారు ఆ
యాకాలంబుల యోచనల్ దెలుపువారాలేరు, సర్వ ప్రజల్
శోకంబందు మునింగియుండి రసువుల్ గోల్పోయిరొక్కొక్క చో
నీకై యిట్టి నరాధమున్ విధివిధిన్ సృష్టించెనా బాపు

నీ హత న్విని లోకలోకములు క ర్షిం పె, భసా స్థికై
వాహిన్యాకృతి వేనవేల్ ప్రజలు బాష్పస్నిగ్ధ నేత్రాలతో
"హాహాబాపుజి"యంచు నేడ్చి రడలన్ వ్యర్థంబె యోచింప నీ
దేహం బింకను జూతుమే కరుణమూర్తీ ఓ నిరాడంబరా!

నవకాశిం దిరుగాడునాడు నిను కన్నారంగ వీక్షించి హైం
దవులున్ ముస్లిములున్ సమంబుగ దురంతాలెల్ల బోనాడి నిన్
స్తవముల్ జేసి త్వదీయ సూత్రముల శ్రద్ధాభక్తి పాటించి రెం
త వి-షంబో యహింసచే జయము బొందన్ లేదా మేధానిధీ!

—:o:—

కీర్తి దేవాలయము

(చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి)

జాజి గులాబులు సంపెంగలుం గావు
శాంత హింసాది పుష్పములు వలయు
పసిడి పల్ రతనాల పలక నిల్పుటగాదు
నిరతంబు హృత్ప్రతి నిలుపవలయు
అగరు సాం బాణుల పొగలు వేయుటగాదు
సద్వాసనామైత్రి జరుపవలయు
తనివిగా ఫలనివేదనము సేయుటగాదు
తెంపు ధైర్యము నివేదింపవలయు

మహిమమహాత్ముని పూజ సామగ్రియట్టు
లనుచు దెలియుడు ప్రజలార యనవరతము
నెల్ల కడలను జూపించు నెత్తుగలుగు
దివ్య కీర్తియ యగుజుము దేవళము.

గాంధీజీ

(విద్యాపతి)

గాంధి నాడు కలుగదు మరణమ్ము
చచ్చుచున్నది దేశ శాంతిగాని
వైవర్ణ్యమే లేదు బాపుజీ ముఖమున
మానవత్వము నేడు మాసెకాని
బాపు రక్తాన పంకిలం బైనది
చరితమేకాని తత్ఫలము కాదు
అయ యో ఘాతుకా ఆ మహాతుని జంపి
యెదిమూటగట్టు కోనెంచినావొ

క్షణములో ప్రాణముల్ తీయగల్గినావు
కాని సకల ప్రజల గుండె వ్రేచుచున్న
ప్రజల సంతాప వహ్ని నార్పంగ గలవె
తరతరము ల దుష్కీర్తి చెఱపగలవె ?

నీ మేనం గలరక్త బిందువుల ము న్నే నాడొ వెచ్చించి నే
డామూ తంబుగ నస్థిపంజరములా గైనన్ మనంగల్గ
లా మావంటి కృతఘ్ను దేశజులకై ప్రాణంబులన్ గూడ నో
స్వామీ తా గముచేసి వైచితివి, నిస్స్వార్థత్వమిట్లొప్పనే.

గాంధీ మహాత్మ

(ప్రసాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి)

పలికిన పలుకులో తులతూగె నుపనిష
ద్బోధనాత్మక సుధాపూర గరిమ
చూచిన చూపులో సువ్యక్తమయ్యె ని
ష్కల్మష ప్రేమ ప్రసారమహిమ
తలచిన తలపులో నొలికె సమస్త స
ర్వం సహాజస్ర కల్యాణ కాంక్ష
చేసిన చేతలో భాసించె బహుమత
సారాత్మికంబహింసాతి దీక్ష

బ్రతికినంత కాలమ్ము శ్రీరామనామ
భవ చింతనా యత్త సుస్వాంతుడవయి
'రామ రామా' యటంచునే ప్రాణములను
బాసిన మహాత్మ నీ యాత్మ బడయు శాంతి.

ఒక చెంపగొట్ట వేరొక చెంప జూపుచే
ఘనతగా భావించు క్రీస్తు వీవు
ధర ఁబులకునెల్ల ధరణి సహింస యు
త్తమ ధర్మమనిన గౌతముడ వీవు

ప్రతిఫలాపేక్ష భావములేక త్యాగంబు
లొనరించు మను కర్మ యోగి వీవు
అతి నీచులుగ నెంచు హరిజన సోదరు
లని చెప్పు పతితపావనుడ వీవు

ధర్మ సంస్థాపనార్థమై ధరణి యుగ యు
గంబు నుదయింతువన్న వాక్యంబు నిజము
పొనరుపం బుట్టు శ్రీ విష్ణుమూర్తి వు
దివ్య శాంతి స్వరూప గాంధిమహాత్మ

●●●●●●●●

కలడు దేవుడు

(దేవులపల్లి రామానుజరావు)

ఎండ కన్నెఱుగని యిందీవరాక్షులు
కానెలు బిగియించి కదలినారు
విజ్ఞాన జగతిని విహరించు పండితు
లర్పింపనున్న వారాత్మ శక్తు
కూలినాలి యొనర్చి కుడుచు పింబేదలు
నీ గొడ్డు ఛాయల నిల్చినారు
సిరితోడ తులదూగు శ్రీమంతులెందఱో
తా గ సంసిద్ధులై తరలినారు

వేణుగోపాలు గానము విన్న గోపి
కల విధము న మేనులు పులకరింప
అరుగుదెంచిరి ప్రజలు నిన్ననుసరింప
కలడు దేవుడు, మనయందు కలడు కలడు.

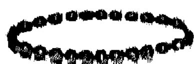
—x—

పాలించు తండ్రి

(పోలూరి హనుమజ్జానకీరామ శర్మ)

ఎవ్వాని ప్రభుశక్తి నిందలు నాయకు
లేకసూత్రము నందిమిడ గనిరి
ఎవ్వాని దీక్షను నీ భారతావని
పరదేశ దాస్యము బాపుకొనియె
ఎవ్వాని దీప్తిని నీ దాస జనులకు
ఖండాంతరముల గతులు గలిగె
ఎవ్వాని కరుణచే నీ నాడు మాలలు
హరిజనులై పెంపు నందగనిరి

అట్టి బాపు అరచేత నల భార
తము పైకెత్తి పాలించు తండ్రి, నేడు
దేశమునగల్గు పాటును దెలియ మీ
యెచటి గెను మరలి తా నెపుడు వచ్చు.

మహాత్మ గాంధి

(మల్లాది శివరాం)

ఒక్క మహాత్ము జంపితివి యుల్లసమందితివే, పిశాచి, ఆ
యొక్కొక రక్తబిందువున కొక్క మహాత్ముడుగా ప్రపంచ మం
దెక్కడ గాంచ నక్కడ నహింసయు, సత్యము, ప్రేమ, ధర్మముల్
పిక్కటిలున్ దురంత పరివేదన నీ వొక హిందువౌటయే.

దయ్యముబట్టి గాంధియొక ధర విఘాతకుడట్లు దోచి నీ
యయ్యనె చంపుకొంటి విదియా స్వమతోద్ధరణము మూర్ఖుడా
వెయ్యి యుగంబు లీవు విలపించి తపించి కృశించి యైన నీ
తియ్యని పల్కు నెయ్యములదిట్ట గనుంగొన జాలుదే యికన్.

మహాత్మ గాంధి

(సున్నం వీరరాజు)

హరిజనాత్రాత నిజవిప్లవాధినేత
సద్గుణ సమేత పావన చరిత్ర శాంతి
దూత భారతభాగ్యవిధాత గాంధి
మము విడనాడె క్షణములో మాయమై ?

భారతీయులకై నిరాహార దీక్ష
సలిపి తావక రక్తమాంసములు ధార
వోసిన పవిత్ర దేవతామూర్తి వీవు
నీ ఋణము దీర్ప శక్యమౌనే మహాత్మా !

గాంధి

(భాగవతుల నృసింహశర్మ)

గాంధి లోక సన్నుత యుగంధర మంత్రి సమాన దివ్య ధీ
కంధికి, వాఙ్నిశాత కరకాండ విఖండిత శత్రురాడ్గళ
గ్రంధికి, సంధి వర్జిత పరస్పరరంధికి సర్వదేశ సం
బంధికి భక్తిపూర్వక నమస్కృతులిచ్చెద దేశ శాంతికిన్.

గాంధి తాత

(రావెల వెంకట సీతారామారావు)

క్రో - శ్వరుండని కొనియాడ ఫలమేమి
చోక్కాకు గతిలేని బక్కవాడు
దేశనాయకుడని వాసి కెక్కిన నేమి
కూటికి కఱవైన కూలివాడు
మహనీయమూర్తియై మనిన లాభంబేమి
పరులకు చుల్కనై పరగినాడు
భారతీయులపాలి భాగ్యంబ కానేమి
నిత్య దరిద్రుడై నిలచినాడు

విశ్వ కల్యాణమూర్తియై వెలసినాడు
శాంతి పాఠంబు గొంతెత్తి చదివినాడు
దేవుడే దిక్కటంచు ప్రార్థించినాడు
కామ్యఫలసిద్ధి గన్నాడు గాంధితాత.

ముసలివాడనుకొన్న కొనలేని మీసాలు
ద్రిప్పుచు లోకాలు ద్రిప్పగలడు
మాట తప్పను బోసినోటివాడనుకొన్న
మెప్పుగా ధర్మాలు చెప్పగలడు

కూడుగుడ్డకు లేని కూలివాడనుకొన్న
కోటాన కోటులు గూర్పగలడు
పేరు పెంపులు లేని బిచ్చగాడనుకొన్న
కోటీశ్వరులనె క్షకుల జేయు

అ ల భూతా బలిగొను యమునికేవి
శాంతమే భూషణమ ని చాటగలడు
సకల జగముల శాసించు శాంతిదూత·
కలి కలుషజేత భారత గాంధితాత.

కారణ జన్ముడు మహాత్మగాంధి

(విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు)

వ్యాధిగ్రస్త కళేబరం బది పరవాక్యవృత్తి దుర్వైర కృ
ద్బాధాలబ్ధ విమూర్ఛ మిందు నిలువన్ భద్రంబు దంచు దు
ష్టాధోలోకగమిష మాణులము, మమార్తిన్ బడం సియున్
వేధోలోకము నొక్క దేగెదవటే విదా మనోజ్ఞాకృ ।

శతికందందగు మూలవస్తు వది చిద్రూపంబు, మాయోప బృం
హిత వైరాట్పదవీ పరిష్కరణ సాహితంబు రూపించి, భా
రత సర్వంకష కిల్బిషాఘధృతి మంత్రద్రష్టవై తత్వతః
స్థితి వైరాజ మలంకరింతువు విభూతిస్థాన యోగాకృతీ.

వహ్నితవు హవ్య మయ్యెదవహో యిది యెక్క వింతయజ్ఞ మ
ద్వైతము రూపుగొన్నయది, తావకసత విభూత ఖండతా
ధేతలుగాక వస్తుగుణధీ పవిలుప్తులు నిన్నుగూర్చి దుర్
జ్ఞాత విభేద విక్రియత సాగునటంచు దలంతు రెమె యిన్,

కారుణజను దేలికను, కారణమృత్యుడవౌదువో, దురా
చార విపృత్తమౌ భరత సంఘము దగు సప్తకోటి నా
డీ రమణీయమౌ వెడద టెంకియె దూరముగా తనూ
భారము తాను నిన్‌బొదిలి పాలనసేయునటయ, మోక్షముల్.

అంతేవాసి జనాంతరాతు డవు ప్రత త్యాశ విజ్ఞాన వా
గంతర్నాద విలాసభాసిని త్వదీయారంభ దివార్థ సా
రాంతస్తత్వములన్ గహింప వశమే యానంద కందాను భూ
త ంతర్వాణి కులాబ్ధిచంద్ర, కొనుమయ్య మా నమోవాకముల్॥

మరువకుడీ మహాత్ముణ్ణి

(మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు)

మరువకుడీ జనులారా! మన గాంధీమహాత్ముణ్ణి
మరువకుడీ ప్రజలారా! చిరం వి మహాత్ముణ్ణి
భారతదేశ విముక్తికి బంగారపు కలలుగన్న
మహాత్ముణ్ణి పేద జనుల పెన్నిధియౌ మహాత్ముణ్ణి.

గోచిపాత దాల్చి తాను దేశస్థుల కట్టబెట్ట
నూతన ధవళాంబరముల నాతని, కల, అతనికల?
నిరాహారదీక్ష నెలలు తన దేహము బలిచేసుకు
జనపాళికి భక్తికూర్ప కలగాంచెను, కలగాంచెను!

దౌర్జన్యపు లోకాటవినా తన దేకాంతవాళి
గాయమైన పాదయుగళి కాయముక్షతమై వ్రాలిన
కదలిపోవు నేకాకిగ కలకాలపు కలలదారి
మరువకుడీ మహాత్ముణ్ణి నిరుపేదల మహాత్ముణ్ణి
మరువకు జనులార మన గాంధీమహాత్ముణ్ణి.

మహాత్మ

(కేశవపంతుల నరసింహశాస్త్రి)

నీ మహాయతేజమున నిర్మలమై వెలుగొందుచున్న, యీ
భూమి తమో మహాంధమయి పోవ నొనర్చితి వేమి దేవ యో
స్వామి యికెవ్వ భరత సంతతి సంతమసంబు బాపి, ప్రే
మామృతవృష్టి దేల్చెడు మహాత్ములు? చెప్పఁగదే కృపా ధీ!
ఎంత కఠోరవార్త ఇది యెంత విఘాతము భారతావనీ
కాంతకు పుత్రశోకమును గట్టి సురాలయమేగుచుంటి, నీ
పంతము లెల్ల సోదరు లవశ్యము గుండెలు క్రుమ్మరించి, -
ర్పింతురు రము సోదరుల పీడకుమయ నమస్కరించెదన్.
ఉటికెన్ తోయధి పంచకంబు నదిగో ఉల్లోల కల్లోలమై
కబళింపన్ బరవళ్లు ద్రొక్కెడు నదే కార్చిచ్చు పెనంటలై
పబల గావ మహోగ్ర వృష్టికదె? అభ్రవాత ముంకించె మం
త్రబలోపేతము శాంతి సాయకముతో రావయ్య రక్షింపగన్.
పచ్చని భారతమ్మ విడువన్ మన సొగ్గని యాంగిలేయు
యుచ్చును వేసినన్ వెడలమాధి స్వతంత్ర సుఖామృతంబు నం
దిచ్చిన వైనతేయుని, మహీజనబాంధవు, నిన్ను నేటికిన్
మెచ్చని పాపజాతి, ఖతిమీతె, నికేగతిఁబట్టి పోవునో.
అవురా యెంత మోసగాడవు మహాత్మా! ఒక్కనాడేని, నీ
వవనిన్ తావక విష్ణుభావమును, వ్యాఖ్యానింపనే లేదు, మే
మెవరున్ నీవు పరాత్పరుండ వనుకోనేదు, దేని, నీ
యవినాభావ చిదాత్మకత్వమునకై యత్నింపమే? బాపు!

మరలరమ్మా ఒక్కమారు

("అమరేంద్ర")

మరలరమ్ము ఒక్కమారు
కరుణజూపు బాపూ
నూరేడులు మననీ యని
క్రూరాతుల మన్నింపుము

నిన్ను రాతిబొమ చేసి
నీ బాటనె మరచినాము
నిరుపేదల నేలరాసి
నీ పేరును చెప్పువారి

నెలవైనది నీ దేశము
తోటి నరుల కడుపుకొట్టి
కోటి పడగెత్తు ఘనుల
కోటలె కులుకుచున్నవి

బరువులతో కరువులతో
బ్రతుకు పీడ కలయైనది
ఆర్తుల హృదయావేదన
అయినది అరణ్యరోదన

నీ కలలను నిజము చేయ
నీవే దిగిరావలెనిక
దీనజనుల కొసగ ప్రాపు
నీ కన్నుల జాలిచూపు
పరహిత జీవితముగ
చరియించిన కరుణాత్మా
మట్టిబొమ్మ లగు మనుజులనే
గట్టి రులుగ, మలచిన శిల్పి
వెన్నవంటి మనసుతోడ
కన్నతల్లి మమత తోడ
బోసి నవ్వు మోముతో
మోసులెత్తు ఆశలతో
మకుటము దాల్చిన చక్రవర్తిగా
సకల హృదయముల నేలు మూర్తిగా

మరలి రమ్ము
తరలి రమ్ము
ఒక్కమారు
ఒక్కమారు

నీ రాకకు నిఖిలజగము
నిర్నిమేషమై వేచెను
నీవు ని భరతావని
ని దాణముగా తోచెను
మరల రమ్ము బాపూ
మాపై కృప జూపూ!

బాపూజీ

(ద్రామకవచం సత్యనారాయణ)

నీ వాశించిన రామరాజ్యమది రానే లేదు, ముందెన్నడో
యావిర్భావము జెందు నాసయు వృథాయయ్యెన్గదా జాతిలో
సేవాభావ మభావమైనది, నశించెన్ద్యాగ లము లో
దేవా! ధర ము నుద్ధరించుటకు జ్యోతిరూ ర్తివై రాగదే!

నీతిని పాతిబెట్టి, యవినీతికి హారతిబట్టి పాపపున్
జేతలు గజ్జె కట్టి, గుణ లము లావల నెట్టి, నెత్తినన్
జేతులు వెట్టి, దీనజన సేవకు నీ పథమొల్లనట్టి, దు
ష్కృతుల నొంపగా, నవతరింపుము జాతి తరింప, బాపు !

నిన్ను చేజేతులన్ జంపు కొన్ననాడె
చచ్చినది జాతి, జాతి యుజ్జ్వల యశము
నాశనమ య్యె, మరల ప్రాణ ప్రతిష్ఠ
సేయగల గాంధిదేవ! వి చ్చేయవయ !

దేవు డత డు

(కిరుదురాజు రామరాజు)

హింస నంటక రణము జయించు యోద్ధ
స్త్యాగమెఱుగని సంపన్న వైశ వరుడు
మతము గల్గియు సర్వసమ త వివే
చావు చేజి క్కపోయిన దేవుడతడు.

గాంధీ మహాత్మా

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

ఘోర దురాగతంబులకు క్షోణితలంబు కలంగ, బోధనా
సారముచేత శాంతిని ప్రసారము చేసిన కర్మభూమిలో
భారతజాతి ఘాతకుడు భారత జాతిపితన్ వధింప నా
ధారుణి క్రుంగలేదు; రవితారక చంద్రులు, డుల్లరేలొకో!

అల విశ్వారాధ్యుండైన శ్రీకృష్ణుండు
వ్యాధ బాణమున నిర్యాణమందె
శాంత హింసాధర సంస్థాపకుండు బుద్ధుం
డొక క్షుద్రు కతమున నుర్వి బాసె
స్నేహధర ముపన్యసించిన సను
చ మానవులచే నిహతుడయె
దీనబాంధవుడు, గాంధీ మహాత్ముండు, మ
తాంధుని చేత గతాసుడయె

ఖ్యాత వసులైన మహాత్ములెల్ల
నీచమృతి బొందగా దైవనియతి కలదొ!
కాలగతి నడ్డువారి కేగతి కలుగునో
యేదియు గమనింప కిటులైతివే మహాత్మ!

పారావారము మేరమీరిన, జగద్వ్యాపార మే మారినన్
తారానాథ దినేంద్రులాగిన, యసత్యంబెన్నడున్ బల్కవే
నూరుం బాతిగ వత్సరాలవని నుందున్ శాంతికై యంచు, నో
రారంబల్కియు హంతచేబడి మహాత్మా ! మాకులేవైతివే!

ఆంగ్లేయ కపట తంత్రా చే రాజి మి
న్నంటిన చిచ్చు చల్లారలేదు
జిన్నా నిమిత్త విచ్ఛిన్న భారతమాతృ
బాష్పాంబు లరికట్టఁ బడగలేదు
మత పిశాచార్పిత మానవాగాధ
రక్త ప్రవాహంబులింక లేదు
మానవాకృతి ఘోర దానవా కల్పిత
హాహానినాదంబులణ లేదు

ప్రాణముల నొడ్డి కన్న స్వరాజ లక్షి
కలయరిష్టంబులైన వైదొలఁగలేదు
బాధ తలు వీడి, యాత విశ్వాస మీగి
రుకొన్నావె, వు, గాంధి మహాత్మా॥

భువనబాంధవ

(కలవుటవు రామగోపాలరావు)

ఆకసమూడి పడి గుండె లదిమినట్టు
లుర్వి సర్వము స్తంభించె నొక్కసారి
బాపు-మనబాపు-హత్య అబ్బా! యిదేటి
ఘాతుకత్వము ఘోర జగద్విపత్తు॥

లోకములెల్ల నొక్క త్రుటిలోన ఘటిల్లిన సంజవేళకే
చీకటులయ్యె గుండియలు చిట్లిన మానవకోటి దుఃఖ మం
దేకముగాగ, నాకమటు లెల్లెడ గన్నులు చెమ్మగిల్లి యె
దాకస మేది భూమియను నంతర మింతయు గానరానిచోన్.

డింక మన బాపు, లేడు భారతభాగ్య
సంధాత, మానవ శాంతిదూత
లేడింక మనగాంధి, లేడు సత్యాహింస
సిద్ధాంత గురుడాత శక్తి పరుడు
డింక మన మహాత్ముడు, పీడిత ప్రజో
ద్ధరణైకవ్రతుడు సద్ధర రతుడు
డు వర్ధా యోగి, డు సబర
తపసి, సేవా గ్రామ విపినమౌని

యుగ యుగమ్ముల సారాంశ మొక్క బతుకు
లోన వెలిగించి, మానవ లోకమెల్ల
నొక్క దీనార్త హృదయమై యుడుక నేడు
ంరిపోయెను, మన పెద్దదిక్కు బాపు!

పావనమైన నీ చరణపంకజ సేవకు నోచుకొన్న, మి
త్రావళితో, స్వతంత్ర భరతావనితో, నిహమెల్ల నొక్కచే
కోవగ, నిన్ను మున్ను కనుగోనివి కన్నులునైత మూర్తితో
బావురు మన్నవో భువనబాంధవ యెక్కటి దివ్యబంధమో!

—)○(—

సాయుజ్యము

(బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి)

కుంగె హిమాద్రి శృంగములు కొండలు గుండెలు కూలి
పోయె, ది
క్కుంగనలేని పక్షులుగ గొంతుక చించుక నేడ్చియేడ్చి, క
న్నుంగవలన్ సముద్రముల నోడ్చెను విశ్వజనంబు, భారత
ప్రాంగణమెల్ల - కటులు బర్వెను, రాలితివా మహోద్యుతీ!

పోయెను వేలయేండ్లకును బుట్టని పున్నెము చేయిజారియే
పోయెను లక్షలన్ గొలిచి పోసిన పొందని వెల్గు, రాలియే
పోయెను కోట్లుగుప్పినను బూడని వజ్ర మయో! దరిద్ర నా
రాయణమూర్తి! నీ వగుదువా! యిటులెంతగనెన్ని యేడ్చనన్.

రములేని దుఃఖ జలధిన్ బడె సర్వజగత్తు, యెంతకున్
దీరని చింతచే భారతదేశ కిరీటము వ్రాలె, హంతక
ప్రేరిత మృత్యు ఘోరపదవీ పరిషిక్తతనుర్విముక్తి
వారవ మెన్ని లోకముల కావల మోగెనొ శాంతి సూక్తముల్!

ఊహల కందరాని, కరుణోదధివై, పరదాస బంధన
వ్యూహము జించి, భారతి కపూర్వ విశాల యశఃపతాకికా
బాహుల నెత్తి, మాతృపద పంకజ పూజను వాలిసట్టి ౹
మోహన ధర్మమూర్తి కనబోలునె మాకు, దరిద్ర కోటి న్ ।

నూలు పోగున దేశదేశాలు కదిపి
యుపవనంబున దేవు నుత్ప్రాత లూపి
యే మహాదేశ ర్తుల నెగసినావొ
యే మహాజాతి నార్తుల నెత్తినావొ
·యి గాంధి మహాత సాయుజ్యమగుము,

అహింసాజ్యోతి

(“కరుణశ్రీ” జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

ఉయ్యాలలో నూగుచున్న ముద్దుల బిడ్డ
లేచి కెవ్వున కేకవైచె నేమొ
పాకలో లేగకు పాలిచ్చు గోవు, ‘అం
బా’ యంచు, గొంతెత్తి యఱచె నేమొ
జలజల ప్రవహించు జమున నిస్తబ్ధయై
నిలిచి కన్నుల నీరు నింపెనేమి
చకచక పొలము దున్నుకొని పోయెడి
రైతు నాగలి ముందుకు సాగదేమి ?

కోటలో ఆరుగంటలు కొట్టబోవు
వాని హస్తాలు గడగడ వడకునేమి
యే మహాతుని గుండెపై నెక్కి చనెనొ
కాలపురుషుని రథరథాంగములు నేడు.

ఇదియేమీ! నిజమా! మహాతుడిక లేనే లేడు-యీ వార్త వ
ట్టిది కాదా కరుణాసముద్రుడగు తండ్రిన్ హత్య గావించిరా
యిదియేమీ యిదియేమి! యేమిటిది-స్వామీ! యీ విషంబేమి మిం
గుదుమా? మ్రింగక తప్పదా? జగము గగ్గోలెత్తి వాపోయెడిన్.

నిండు మనస్వి, విశ్రుత వినీత పునీత యశస్వి, సాత్త్వికా
ఖండ తపస్వి, సత్యసహాకారము, చిట్టచిటారు కొమ పై
పండినపండు బ్రహ్మఋషి-భారత భాగ్యవిధాత ప్రార్థనా
మండపవేదిమీద నిక, మా కనుదోయికి విందొనర్పడా?

గుండెలు జారిపోయె ప్రజకున్, కనుగోనల న శ్రు వాహినుల్
నిండె, నభమ్ము బ్రద్దలయి నెత్తిపయిన్ బడె-దద్దరిల్లి బ్ర
హ్మాండము క్రుంగిపోయినది-అంతటి తండ్రిని ధూర్తుడై న, పు
త్రుండు కిరాత హస్తములతో వధియించె నటన్న వార్తకున్,

క్రొత్తవెలుంగు బాట నెటకో గొనివచ్చి "స్వతంత్ర భారతో
దాత్త నిదర్శనం" బగు ప్రదర్శన మంచు, మహాభయంకరో
న్మత్త పిశాచి నీ వికట నాట్యము సూపితివేమి? ఈ కథా
వృత్తము చూడలేము-తెరవేయుము దీపము లార్పుమో ప్రభూ.

అవతారమూర్తి

("మధునాపంతుల")

చిఱుతగొడ్డలి వ్రేటు-చుఱుక సోకినది
ఒక మహావిటపి, నేలకుఁగూలిపడినది
ఒక హాలాహలవాయు-వాలసి వీచినది
కైలాస శిఖరి గక్కదల చెదరినది

తులువ చిమటకు రెక్కలు వాఁడియైనవి
ఒక గుణజ్యోతి వికడిందుపడినది
ఒక అఖండి ధనుర్గుణోక్తి మ్రోగినది
ఆచారునకు ఖ్యాతికాంగ మూఁగినది

ఒక బోయగుండె, ఊరక-తాయియైనది
అవతారమూర్తి దేహము పూర్తియైనది
ఒక శక్రలక్ష్మి నిట్టూర్పు సాగక దూఁగె
శని యట్టహాస ముషఃకేళిలోఁ దోఁగె

తా నిచ్చినది భారత స్వరాజ్యము కాని
పుచ్చుకొన్నది మొక్కవోని స్వారాజ్యము
అతడు ప్రజావ తత హృదయ గంధి
మనగాంధి గుణకంధి మఱికానబడడు.

మంగళమ్ మహత్

జోహారు

("పైడిపాటి")

భారతాంబా! నీకు జోహారు

జ్ఞానదా! నీకు జోహారు

వీరమాతా! నీకు జోహారు

అమృతవల్లి! నీకు జోహారు

కన్నతల్లికి-నీకు జోహారు

వెన్నెల్ల చూపులకు జోహారు,

~~~:o:~~~
~~~

ధ్రువతారలు

"కరుణశ్రీ" జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి

ఎవ్వారి రణగాధ లింత వర్ణింప స
త్కవుల కలాలు సార్థకత నొందు
ఎవ్వారి జయగీతు లించుక పాడ గా
యకుల కంఠములు ధన-త గ ంచు
ఎవ్వారి రూపు లొక్కింత రూపింప శి
ల్పుల కళాకృతి మహోజ్జ్వలత గాంచు
ఎవ్వారి పదధూళి రవ్వంత సోకిన
భూదేవి నిలువెల్ల పులకరించు

నభము మా రో గు, వీర దుంధుభులు వారు
తా-గ ధనులైన, సత్ప్ర వ ర్తనులు వారు
జాతిరత్నాలు వారు, శాశ్వతులు వారు
పావనులువారు, ధన్య వనులు వారు

మండెడి స్వరాజ సమరాగ్ని కుండ మందు
భస్మమైన గులాబి పుష్పములు మీరు
ఎన్ని కల్పాంతములకేని యిం పోని
భరతమాత ఆనంద బాష్పములు మీరు.

—:o:—

బాపూజీ పుట్టిన రోజు

("బుజ్జి")

బాపూ ! మన బాపూ
పిల్లల తాత బాపూ
సతాహింసల బాపూ
సత్పురుషుడు మన బాపూ .

సత్యాగ్రహముల బాపూ
శాంతిదూత మన బాపూ
బోసినవ్వుల బాపూ
బంగరు పలుకుల బాపూ .

కొల్లాయిగట్టిన బాపూ
బానిసత్వమును నిర్మూలించి
ప్రభువులజేసిన బాపూ
స్వరాజ్యజ్యోతిని వెలిగించి
చీకటిని బాపిన బాపూ

బాపూతాతా పుట్టినరోజు
భారతావని పండుగరోజు
గాంధి తాతకు జేజేలు
బాపూ జేజేలు - (తెలుగు పత్రిక)

గాంధీ దేవ

శ్లో॥ గాంధీదేవ నమస్తుభ్యం- ప్రసీద మమ మంగళమ్
శాంతిదూత నమస్తుభ్యం-గాంధిదేవ నమోనమః.

నమ స్తే పురుషాధ్యక్ష, నమ స్తే హైందవ ప్రియ
నమ స్తేస్తు సదానంద, గాంధిదేవ నమస్తుతే॥

స్వరాజ్య రథమారూఢం-సర్వలోక పితామహం
సర్వపాపహరం దేవమ్-తం గాంధిం ప్రణమామ్యహమ్॥

తం గాంధిం లోక కర్తారమ్-మహాతేజ ప్రదీపనమ్
దారిద్ర ధ్వంసనం దేవమ్-తం గాంధిం ప్రణమామ్యహమ్॥

గాంధీ తాత

(కోట సోదర కవులు)

ప్రమన ంగళ, కస్తురి
రామా హృదయేశ! లోక రంజిత సుగుణా
నీ మహిమలెన్నదరమా! కామితవరదా మహాత్మగాంధీ **తాతా.**
భారత భాగ్యవిధాతా! వారిధి గం ర! రాజవై **భవ దేశో**
ద్ధారక **మా** వందనమిదె కారుణ్య సమేత నేత గాంధీ **తాతా.**
ఇలపై బుద్ధుని కంటెను తలపగ శిబికంటె ధర్మతనయునికంటెన్
వెలయు నహింసా లము కలలో నెవ డు కు, గాంధీతాతా!
ధీరోదారము జగదుపకారము నిజ కార్యదీక్ష గౌరవ మహితా
కారము, సత్యస్ఫురణయు గారుణ్యము కనగుట గాంధీతాతా.
తిట్టిన తిట్టవు, మఱి నిను గొట్టిన గొట్టంగబోవు, క్రూరులెదలలో
నెట్టులదలచిన వారల గట్టిగ మరలింతు వౌర! గాంధీతాతా!

— X —

మంగళహారతి

(సురటరాగము-ఆదితాళము)

మాతా నీ కిదే మంగళమ్ భారత భాగ
మాతా నీ కిదె మంగళమ్
చెన్నుగా నీకృపా రసము-చిలి మము గాపాడుమీ
వన్నె కెక్కిన వసుధలో రాణి-కన్నతల్లి! కలా ణీ॥మాతా॥
గాంధిని, అరవింద సాధువి, లాలా లజపతిరాయుని
ఆ సోదర, నెహ్రూ.సీ ఆర్ దాసు-ట గూరిని
సీపాల్ వెంకటప్పయ్య-దేశభక్తులైన వారల
కేస సమాజకులను- ర్తిమించ నేలు త ॥మాతా॥

మంగళ హారతి

భైరవి-ఆదితాళము

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

జయమంగళమ్ నిత -శుభమంగళమ్
మంగళము శాంతునకు-మంగళము దాంతునకు
మంగళము ప్రవిమల-స్వాంతునకును
మంగళము మనగాంధి-మోహన దాసునకు
మంగళము కస్తూరి-బాయిపతికి ॥జయమంగళమ్॥

మంగళము దేవునకు-మంగళము వేల్పునకు
మంగళము స్వరాజ -సాధకునకు
మంగళము దౌర్జన్య రహితనిరాకరణ
మంత్రసూత్రస్థాప-నాచార్యునకును ॥జయమంగళమ్॥

మంగళము హిందుజన-మానధన చరితునకు
మంగళము మన మతో-ద్ధారకునకు
మంగళము మహమ్మదీయ సోదరహిందు
మనుజ సమ్మేళనా-మహిమాఢ్యునకును ॥జయమంగళమ్॥

సాధనకు మన జగ-న్నాథ సంసేవ-నకు
సాధునుత ప్రత్యక్ష-మానవునకు
మంగళము సురవినుత-సత గుణ లునకు
మంగళము మనదేశ సంరక్షకునకూ
జయమంగళమ్ నిత శుభ మంగళమ్॥